

GEORG AUGUST WALLINS
RESEANTECKNINGAR FRÅN ORIENTEN
åren 1843—1849.

Dagbok och bref,
efter resandens död utgifna
af
S. G. Elmgren.

Första bandet.

Helsingfors,
J. C. Frenckell & Son, 1864.

Imprimatur: Carl von Schoultz.

Första bandets innehåll.

	sid.
G. A. Wallin, lefnadsteckning	IX—XXXII
<i>I. Afdelningen: Lübeck—Konstantinopel.</i>	1—147
Hamburg	4
Havre	15
Paris	31
Lyon	69
Marseille	77
Färd öfver Medelhafvet	86
Dardanellerna	106, 118
Konstantinopel	127
<i>II. Afdelningen: Alexandria.</i>	148—248
Smyrna	149
Syrä	155
Alexandria	165
Offerfesten, lilla Bairam	201
Färd längs Nilen	241
<i>III. Afdelningen: Kairo 1844.</i>	249—407
Pilgrimers återkomst	295
Profetens fest, molid ennebi	302
Bref af den 13 april 1844	316
Färd till pyramiderna	365
Nil-festen, lelet ennokta	393

Förord.

En rikt begåfvad, men genom döden i sin verksamhet alltför hastigt afbruten språkforskares litterära qvarlätenskap lemnas härmed i allmänhetens händer. Förmämsta synpunkten vid dennas utgifvande har derföre varit såtillsägandes biografisk: nemligen att undan glömska och förstöring rädda så mycket som möjligt af Wallins, äfven under brydsamma förhållanden ganska flitiga, pennas alster, samt dymedelst för all framtid bevara minnet af honom och hans i många afseenden märkvärdiga färd. Undertecknad, som af Wallins anförvandter och hans förtrogne prof. Geitlin fått det hedrande uppdraget att redigera och offentliggöra dessa dyrbara reseminnen, har derföre ansett sig böra ur i behåll varande anteckningar upptaga allt, som möjligen kunde egna sig för offentligheten, äfven om derigenom någon omsägning eller något jemförelsevis obetydligt privatminne komme att följa med. Äfven några förut i åtskilliga tidningar tryckta bref af Wallins hand måste här upptagas för fullständighetens skull, emedan eljest förtretliga luckor hade uppstått; i förhållande till det hela upptaga de också ganska obetydligt rum. Men det fragment af en utförlig resebeskrifning, som redan 1853 här utgafs med titeln: *G. A. Wallins första resa från Cairo till Arabiska öknen i april 1845*, kommer deremot icke att ingå i dessa *Reseanteckningar*, emedan det icke kan inpassas i dessas sammanhang, ej heller innehåller några under resan gjorda anteckningar, utan är ett här i Helsingfors redigeradt arbete, vid hvilket den nu i dagen trädande dagboken samt författarens utmärkt säkra och omfattande minne tjenat till ledning. Det var Wallins sista arbete; dödens hastiga mellankomst gjorde det till blott en ringa början af ett tillämnadt stort verk.

Men fragmentets värde är dock nog gediget, för att försvara sin egna plats bredvid dessa voluminösa anteckningar, som författaren sjelf icke hann bereda till tryckning.

De utgöras, såsom titeln antyder, förnämligast af resandens ganska vidlyftiga *dagbok*, som dock slutar under första ökenresan den 21 september 1845, samt 24 stycken bref till professor *Gabr. Geitlin*; dertill komma några få och jemförelsevis obetydliga bref till resandens mor, kammarråddinnan *Wallin*, privatläraren *Frans Edvard Conradi*, sjökapten *A. Wiklund*, och konsul *H. Borgström*. *Dagboken* upptager det största arktalet i hela verket, men för större delen af resetiden utgöra brefven till prof. Geitlin enda materialet. Detta *första* band innehåller blott två af dessa rikhaltiga bref, jemte dagboksanteckningar till den 6 juli 1844; *andra* bandet kommer att innehålla fortsättning af *dagboken*, jemte några få bref; det *tredje* dagbokens slut och flere bref; det *fjerde* deremot uteslutande bref. För bättre öfversigts skull blir hvarje band indeladt i 3 à 4 afdelningar, efter resans olika stationer. Första afdelningen skildrar Wallins resa till Konstantinopel, den andra: hans vistelse i Alexandria, den tredje: vistelsen i Kairo (första sejouren), den fjerde: färden till Tanta i nedra Egypten m. m., den femte: resan till öfra Egypten, den sjette: vistelsen i Kairo (andra sejouren), den sjunde: första ökenresan o. s. v. I första afdelningen hafva ett par bref blifvit fördelade i mindre stycken efter orterna som beskrifvas, men i det följande, då brefvens innehåll är mer concentrerad, införes ett bref helt och hållet vid det datum i *dagboken* då det blifvit afsändt.

Stiliseringen i *dagboken* och till någon del äfven i brefven har undergått så mycken förändring och städning som nödvändigt behöfts, men i allmänhet har utgifvaren följt den grundsatsen, att bibehålla så mycket som möjligt af Wallins egendomliga skrifsätt. Såväl i *dagboken* som isynnerhet i brefven skref Wallin den allrafinaste perlstil och iakttog den största möjliga hushållning med papper, så att ofta nog förstoringsglas kunde behövas för deras läsning: hvarföre äfven hela denna första del upptar allenast 13 små ark i originalhandskriften. Denna omständighet har förorsakat mycken svårig-

het vid öfversigten af det hela, samt ett ganska drygt afskrifningsarbete; ty alltsammans måste afskrifvas och derefter korrigeras, innan det kunde lemnas till tryckeriet. Handskriftens beredning till tryck erfordrar derföre sin runda tid, och ehuru utgifvarens afsigt är att så mycket som möjligt påskynda tryckningen, kan likväl ingen viss tidpunkt för verkets fulländning utsättas.

I Wallinska dagboken råder mycken ojemnhet och inconsequens beträffande Arabiska ords och benämningars ortografi, emedan författaren tid efter annan ombytt skriftsätt och i allmänhet gått mycket sjelfständigt tillväga. Samma inconsequens har utgifvaren ansett sig böra bibehålla, emedan den i sjelfva verket är upplysande i frågan om benämningarnes rätta uttal, och emedan den ofta nog tyckes bero af dialektolikhet på de orter der författaren vistades. På de allraflesta ställen äro Arabiska ord och fraser införda efter Wallins egen transscription till Latinsk skrift; endast under sin vistelse i Alexandria och någongång eljest på spridda ställen begagnade resanden i dagboken Arabisk skrift, hvilken blifvit transscriberad med prof. Geitlins benägna hjälp. I detta afseende råder mycken olikhet emellan olika författare, ty hvar och en uttalar orden på sitt egna vis; och det system "zur Umschreibung der arabischen Buchstaben", som Tyska orientalska sällskapet försökt införa bland filologer, kunde Wallin icke följa, emedan det då ännu icke var uppfunnet.

Genom löfte att ur universitetets fonder i förskott utbetala tryckningskostnaden, har consistorium academicum velat betrygga mig för möjliga förluster på detta omfångsrika verk, med förelagdt vilkor att sagda förskott återbetalas så snart den erforderliga summan influtit genom böckernas försäljning. Denna garanti gör att jag utan tvekan och afbrott kan fortsätta utgifvandet af dessa evärdeliga reseminnen. Helsingfors i april 1864.

S. G. Elmgren.

Georg Aug. Wallins lefnad.

Dessa reseanteckningars författare förunnades icke någon lång lifstid och hans korta bana erbjuder ej heller något annat af synnerligt intresse, än just denna resa och hans ovanligt goda förberedelse till den. Ty den stora orientaliska resan, som föreliggande verk noggrant beskriver, förblef hela hans lefnads mål och kärna, den kommer att bestämma Wallins plats i literatur-historien. Hans utmärkta språkforskning i allmänhet har nemligen till stor del gått förlorad för efterverlden, emedan döden öfverraskade honom innan han hunnit göra den fruktbärande för vetenskapen genom utarbetade afhandlingar.

Georg August Wallin var född den 24 oktober 1811 på Åland i Sunds socken, hvarföre han, enligt gammal akademisk sed, kallade sig *Sundensis* i Borealiska studentafdelningens matrikel. Likväl tillbragte han endast sin första barndom i denna stora och vackra skärgård, hvilken sannolikt ingaf honom den förkärlek för haf och sjölif som han alltid hyste; ty redan 1818, då gossen således var blott 7 år gammal, öfverflyttade hans far, kronofogden Israel Wallin, ifrån Åland till Åbo, der han en tid innehade landskamrerare-befattningen. Sedermera besökte dock

den unge *Georg* sin födelseort Åland flere gånger på segelfärder, till och med ända ifrån Helsingfors, der han tillbragte mesta delen af sin lefnad. I dåvarande universitetsstaden Åbo förflöt Wallins senare barn-dom, der han äfven bivistade katedral-skolan, redan då åtnjutande sina små kamraters synnerliga aktning för modighet och starkt utprägladt rättsinne, hvarom några från glömskan bevarade anekdoter bära vittne. När sedan efter branden 1827 skolan förflyttades till Raumo, begaf sig ynglingen Wallin dit, ansåg sig hafva blifvit orättvist förbigången vid någon klass-flyttning och skiljde sig från skolan, men vistades dock i Raumo om hösten 1828. Redan derförinnan lärar hans hem hafva blifvit flyttadt ifrån Åbo, emedan fadren, såsom befordrad till ordförande i allmänna revisionsrätten med kammarråds titel, omkring 1827 bosatte sig i Helsingfors. Här blef han vid 18 års ålder med privatbetyg student, just på den tid då universitetet, nyss flyttadt från det i aska liggande Åbo, ännu icke rätt väl hade hunnit fästa sina bopålar eller bli hemmastadt i Helsingfors; ty den nuvarande universitetsbyggnaden fanns icke då ännu och staden var ganska trång samt i alla afseenden obetydlig. Den 22 juni 1829 inskref Wallin sitt namn i Borealiska afdelningens matrikel, och torde några dagar förut hafva undergått studentexamen, som på den tiden väl icke var synnerligen sträng.

Han skötte derefter sina studier, väl grundligt, men fritt och ingalunda brådiskande, ej heller med hufvudsakligt afseende på stundande examen, som all-

tid tyckes hafva varit honom en pina; tvärtom synes han denna tid hafva sysselsatt sig mest med modern poetisk litteratur, i hvilken han äfven ägde en temligen rik och dyrbar boksamling. Engelska, Tyska och Franska poeters verk, såsom *Walter Scotts*, *Shakespeares*, *Rousseaus*, *Göthes*, *Schillers* m. fl., hvilkas läsning då var till och med mera på modet än nuförtiden, studerade han ifrigt i original och svärmade med sina tankar i dessa secular-snillens ideala verld. Ty det var ej blott språkligt, utan äfven poetiskt intresse, som länge fängslade honom vid nyssnämnda moderna litteratur, i hvilken han ägde för sin tid ovanliga insigter. Derunder fick han väl ock den synnerliga förkärlek för Engelska språket och litteraturen, som följde honom genom hela lifvet och som gjorde att han, ehuru blifvande professor i Arabiskan och nyss hemkommen från sina resor, ännu 1850 om hösten och 1851 om våren gaf enskilda kollegier i Engelskan för studenter. Vid mognare ålder fann han dock mer njutning i språkstudier, än i poesi, allt eftersom hans afgjorda och medfödda fallenhet för de förstnämnda utvecklade sig till klarhet.

Dessa poetiska studier alstrade måhända det djupa natursinne, som alltid var ett utmärkande drag i hans lynne och som stärktes af hans ständiga vistelse ute i den fria naturen. Dagboken lemnar derpå otaliga bevis och hela sin lefnad igenom trufdes han mycket bättre ute, än i studerkammaren, hvarföre äfven föredrogs öknerna och hafvet voro hans förtjusning under resan. Såväl i hemlandet, som i Egypten och

Arabien, yttrade sig Wallins oöfvervinneliga böjelse för ett tankfullt ströfvande omkring i skogar och parker, på berg och grönskande fält, merendels helt allena eller på sin höjd i sällskap med någon enda god vän; under sådana ensliga vandringar, som derjemte erbjödo en för hans kroppsliga helsa nödig motion, njöt hans uppmärksamt betraktande öga af naturens mångfaldigt vexlande skönheter, jemte det hans tankar ordnade sig till mogna och djupa reflexioner. Likaså gjorde Wallin, isynnerhet i yngre åren, täta segelfärder i slup på öppna hafvet och utsträckte seglingen stundom till många dygns resa genom långt aflägsna skärgårdar, någon gång till och med alldeles ensam. Deri uttalade sig en lust för äfventyr, som var honom medfödd och som längre fram oemotståndligt drog hans håg till orientens underfulla trakter samt Arabiens böljande sandöknar. Med sjölifvet var han derföre fullt förtrogen redan som gosse, och derjemte en lika flitig, som oförvägen simmare; ty vid de nästan alldagliga sjöbaden gaf han sig stundom långa sträckor utåt hafvet, täflande med de starkaste i simkonsten. Wallin var äfven såsom simmare vida berömd bland jemnåriga kamrater; likaledes såsom själen i många lustiga studentupptåg. Ty under sin studentatid, till och med ännu länge derefter, var Wallin emellanåt öfverdrifvet munter och lefnadslustig, deltagande med öfverdådigt nöje i upptåg, som visserligen icke alltid hörde till det fina slaget, men ännu den tiden tolererades af studentopinionen. I glada berättelser om lustiga äfven-

tyr fann man ofta Wallin spela mästarens roll; hans egendomliga trygghet och orubbliga lugn, förenade med rådhighet i kritiska fall, äfvensom isynnerhet hans trofasta kamratlighet och godmodiga humor, prisades allmänt af hans då lefvande mångtaliga vänner vid universitetet. Det var ogeneradt kamratlif bland jemnåriga och studenter, som han företrädesvis sökte och fann trefnad uti, dervid en bål också merendels hörde till saken såsom föreningspunkt; annat mer cirkladt sällskap kunde han aldrig rätt väl finna sig i, ja som knappast ens fördraga utan förargelse.

Under studii-tiden egnade Wallin äfven mycken tid åt musiken, den han alltid älskade, och kunde konstmässigt traktera flere instrumenter, särdeles flöjt; vid musikaliska sällskapets öfningar och offentliga konserter spelade han de sednare åren mest kontrabas. Till virtuositet hann han dock icke i musikalisk väg, men ägde i alla fall nog insigt i musiken för att äfven i detta ämne, så väl som i många andra, kunna bilda sig ett sjelfständigt omdöme, hvarom dagboken på många ställen vittnar. Af hans musiköfningar kom det sig att han en tid valde sitt sällskap företrädesvis bland här i Helsingfors vistande Tyska musici, exempelvis Grädener m. fl. Ännu i Kairo fortsatte han sina öfningar, för att vinna någon färdighet i behandlingen af Arabernas egendomliga flöjt; och i öknen upptecknade han några melodier på Beduinsånger, bland hvilka en finnes tryckt i Tyska orientaliska sällskapets tidskrift, femte bandet; de öfriga, 5 till antalet och ganska enkla, hade

han kort före sin död på begäran meddelat åt doktor H. A. Reinholm, och detta musikaliska öken-minne förtjenar utan tvifvel att bevaras från glömskan, äfven om melodiernas värde i sig sjelft icke får anslås synnerligen högt. De bifogas härhos.

Allt det anförda utvisar tydligt att Wallins håg låg mera åt studium af lifvet och naturen, än af böcker, ehuru icke heller dessa af honom försummades. Ty oaktadt de strängare, mer metodiska studierna för examen i början af hans studentatid lades å sido, hade han redan då förvärfvat sig temmeligen vidsträckt språkkunskap, och längre fram arbetade han sig in äfven i andra ämnen med den honom egna grundligheten. Efter ungefär 7-årig kurs genomgick han filosofie kandidat-examen den 12 april 1836, väl icke med synnerligen höga vitsord, men med det väl förtjenta rykte inom kamraternas krets, att han bland alla då till Parnassen sträfvande ynglingar vore den mest lofvande capaciteten. I de klassiska språken och orientaliska litteraturen hade han då redan ovanliga kunskaper, vida öfverskridande det vanliga måttet för *laudatur*. Lagerkransen erhöll han vid promotionen den 21 juni 1836, då professor F. W. Pipping var promotor; bland hans promotionskamrater funnos äfven sedermera vordne professorerne Castrén, Ingman och Törnégren, hvilka döden likaledes skördade i början af deras bana, till stor förlust för universitetet, som räknar den förstnämnde bland sina största ryktbarheter.

Såsom magister begynte Wallin hösten 1836 tjenstgöra som extraordinarie amanuens vid biblioteket, och efter det han disputerat *om skilnaden emellan den lärda Arabiskan och Arabiska folkspråket*, utnämndes han den 29 juli 1839 till *docent* i orientaliska litteraturen. Dermed var också riktningen gifven för hans framtida studier och hans lefnadsmål i viss mån bestämdt, ehuru då ännu ingen ordentlig tjenst med lön tycktes stå honom till buds att söka. Docentur var nemligen den tiden en helt och hållet lönlös tjenst, egentligen blott en titel. Hans hela lynne var också afgjort emot fikandet efter någon tjenst; utan hans syftemål var nu blott att grundligt genomforska orientens språk och seder. Man vet icke att han någonsin tvekat i valet af lefnadsbana; redan före sin utnämning till docent sysselsatte han sig ifrigt med *praktiska* öfningar i orientaliska språk, förnämligast öfversättningar från modersmålet till Arabiskan och Persiskan under prof. Geitlins vänskapliga handledning. Han begaf sig till Petersburg för att bivista dervarande orientaliska institut, och dröjde i nyssnämnda lysande hufvudstad nära två års tid, nemligen åren 1841 och 1842; derunder begagnade han sig föga af föreläsningarne i sjelfva institutet, men så mycket flitigare af några dess lärares enskilda handledning i förnämligast Arabiska och Persiska språkens talande och skrifvande, ty Turkiskan synes jämförelsevis mindre hafva anslagit honom. Dessa hans lärare voro en infödd Arab från Egypten sheikh *Tantavi* (eller *Muhammed Aijad Attantavi*) och en lika-

ledes infödd Perser *Mirza Ismail*. Der vaknade ånyo med fördubblad styrka Wallins ända ifrån barndomen hysta längtan efter personlig bekantskap med orienten, och alla hans tankar vände sig nu kring möjligheten att göra en resa till Arabien och Egypten, hans barndomsdrömmars hemland. Ifrån hans vistelse i Petersburg finnes qvar ett odateradt bref, ur hvilket följande märkeliga yttranden må anföras:

"Jag besöker flitigt en Perser *Ismail*, af hvilken jag mycket profiterat och för hvarje dag kan draga allt större nytta, men han måste få gå sin egen väg och kan på intet vis krånglas in i någon annans method. Han är alldeles fördomsfri, tar sig gerna en sup då och då, känner sitt språk och muhammedanismen bättre än någon här, men kan ej fås till annat än att prata, i hvilken konst han är fullkomlig mästare. Ty jag sitter ofta hos honom 3 à 4 timmar å rad hela veckan igenom, utan att behöfva annat än höra på honom; ganska sällan inträffa omsägningar eller upprepande, men för hvart ord och hvar tanke har han alltid en vers i beredskap. För öfrigt har jag 3 gånger i veckan arbetat hemma hos *Tantavi* och öfversatt mest hälften af den Tolk, du i sommars såg hos mig, och dessutom nästan slutat en öfversättning af Schillers *Der Neffe als Onkel*. Äfven hafva vi nu börjat konversera om aftnarne; ena aftnen tala vi blott Tyska, deri han småningom börjar göra framsteg, den följande tala vi blott Arabiska, begagnande oss af hvarandras kännedom af litteraturen. Hans godsinta och nästan barnsliga karakter,

samt hans sinnrikhet och uppriktighet, vinner allt mera min aktning; vi stå numera ej i det trånga förhållandet af lärare och lärjunge, utan på en fullkomligt vänskaplig fot. Vi dricka först thé tillsammans och vräka oss i hans stora divan; hans oändliga berättelser om sitt älskade Egypten, dess sagoberättare, sångerskor, danserskor och alla dess andra fröjder, hafva, om möjligt, ännu mera väckt min lust att komma dit, och jag vet sannerligen icke huru jag skall kunna bära underrättelsen om utslaget på min ansökning angående resestipendium, som i alla fall endera dagen måste komma. Blir det ett *nej*, är jag rädd att sjunka neder af sorg och harm, blir det ett *ja*, är jag rädd att hjertat hoppar ur bröstet på mig. Hvad institutet beträffar, var jag der i början några gånger, men kunde omöjligen förmå mig att fortfara; ehuru jag sedan ofta ångrat mig, då jag funnit att jag kunnat draga mycken nytta af den nu från Persien återkomna *De Maison*. Tantavi är en man, som till stor del öfvervunnit den muhammedanska indolensen, han gör numera ingen hemlighet af sitt pund, utan svarar på allt, äfven sådant som säkert för stränge musulmän vore ömtåligt. Sådan är äfven Ismail; en man som jag oftast måste högakta, ehuru han nu på sätt och vis är i stor decadence och mycket misskänd af sina landsmän. Jag har denna tid äfven sysselsatt mig med att läsa de bref, som kommit till Tantavi från hans vänner i Egypten, och såsom en frukt häraf tänkte jag skrifva detta bref på Arabiska; men dertill skulle dock fordrats

mera tid och en lugnare sinnesstämning än jag nu har.”

Universitetets lediga resestipendium, som han ansökt, gafs också åt honom och kunde icke gerna hafva gifvits åt någon värdigare; det föll nu på en mans lott, som derigenom såg sin lefnadsuppgift lösas och sina käraste förhoppningar gå i fullbordan, men som ändock i glädjen ingalunda glömde bort att grundligen förbereda sig till färden. Icke heller nu, mer än eljest i sitt lif, brådskade han med att bege sig å väg, utan dröjde ännu ungefär ett år i fäderneslandet, allt ifrigare sysselsatt med förberedelser. Hösten 1842 och våren 1843 gjorde Wallin i härvarande *Clinicum* en kurs i praktisk medicin, för att med någorlunda framgång kunna passera för läkare ibland Arabstammarne i öknen och i Egypten, sålunda ägande en lämplig förevänning att vistas ibland dem. Planen att agera läkare för att ostörd få färdas bland vilda nomader, var utan tvifvel väl uttänkt och skulle hafva befordrat Wallins ändamål ändå bättre, om icke hans stora samvetsgränhet emellanåt förbjudit honom att spela rolen komplett, om han kunnat förmå sig att helt ogeneradt qvacksalva alla sjuka Araber, som anlitade honom om bot för hvarje-handa krämpor. Men han synes oftare, än önskligt varit, hafva tvekat om han borde föreskrifva läkemedel för sjukdomar som han ej begrep, och derigenom förminskat sitt läkare-anseende ibland Araberna.

Slutligen begaf han sig, så väl förberedd som någon Finne kunde vara det, sommaren 1843 å väg

på den resa, som skulle afgöra hans rykte och bestämma hans plats inom vetenskapen. Följd till stranden af Araben *Tantavi*, som jemte orientalisten *De Maison* ifrån Petersburg rest hit för att bese Finland, gick Wallin den 28 juli 1843 i Helsingfors hamn om bord på ett till Lübeck gående skepp, för att icke återse fäderneslandet förän 1850, efter 7 års bortavaro. Om hans resas mångfaldiga skiften upplysa dessa reseanteckningar tillräckligt, och någon annan källa för dess beskrifning finnes icke att tillgå. Läsaren har här tillfälle att dag för dag följa resandens alla steg, se hans fröjder och sorger, till och med hans hemliga tankar om folk, föremål och förhållanden. Endast de allraallmännaste konturer af resans gång må här uppdragas, tjenande till en slags kronologisk öfversigt. Den som på förhand, innan alla delarne af detta verk utkommit, skulle vilja inhemta en öfversigt af Wallins resa, hänvisa vi till *Litteraturbladet* 1850 pag. 19—32, samt till *Lämnertär, album utgifvet af Vestfinnar*, häft. I, pag. 17—25.

Wallin reste genom Lübeck, Hamburg, Havre till Paris, dit han ankom den 24 augusti 1843 och der han den 2 eller 3 september träffades af ett svårt olycksfall, som hotade att genast i början af resan tillintetgöra hans egna och vårt fäderneslands förhoppningar om densamma. Efter denna olycka, som djupt grep hans känsliga själ och som dessutom torde hafva för alltid qvarlemnadt ett sjukdomsfrö i hans kropp, ansattes Wallin emellanåt af en djup melankoli, ett själen förlamande svårmod, som qvarhöll ho-

nom vissa tider i overksamhet och gjorde honom bitter eller orättvis mot menskligheten och mången enskild. Ifrån den stunden begynte han misstro sina krafter och tidtals tryckas af den bittra tanken att hans lif förfelat sitt mål, att han icke gjort hvad han bordt och i yngre dagar föresatt sig att göra. Den 14 oktober lemnade han Paris, ankom den 19 okt. till Marseille, gick den 23 om bord på ett Finskt fartyg, seglande öfver Medelhafvet med öfverhufvudtaget gynnande vind, besökte den 17 november stället der Troja stått, passerade Dardanellerna den 18 nov., ankom till Konstantinopel den 25 nov. och qvardröjde i dess hamn till den 7 dec. Sedan besåg han *Smyrna* den 9 dec., staden *Syra* den 11, och ankom den 14 till *Alexandria*, der han qvardröjde till den 22 jan. 1844. Vidare ankom Wallin den 29 jan. till *Kairo*, der han ordentligen bosatte sig för flere år och det han kallade sitt "österländska hem." I juli 1844 gjorde han en utflygt till byn *Baranijeh* och kort derpå till staden *Tanta* i nedra Egypten emellan Nilmyrningarne; återkommen derifrån och ånyo bosatt i Kairo, begynte han den 31 okt. en högst intressant färd längs Nilen till öfra Egypten, på hvilken han dröjde till den 14 jan. 1845. Vistades så ånyo i Kairo, sysselsatt med de grundligaste förberedelser, till den 10 april, då han ändteligen den 12 april 1845 anträdde den *första ökenfärden*, som gick genom Gebel Shammor, inre Arabien, Mekka, Medina och Gidda, samt öfver Röda hafvet tillbaka till Kairo; den räckte ungefär ett års tid, till den 14 mars 1846.

Under densamma slutar dagboken den 21 sept. 1845, och underrättelserna om Wallins färder och reseintryck bli derefter sparsammare. Sin *zijaret* (offentliga andakt) vid profetens graf i Mekka gjorde han i slutet af nov. 1845. En långvarig sjukdom höll honom sedan länge i Kairo. Den *andra resan* gällde *Jerusalem* och försiggick i slutet af 1846 och början af 1847; under densamma uppsteg han den 22 dec. 1846 på berget *Sinai*, fortsatte färden genom öknen *Nakhil* och Abrahams gamla stad *Hebron*, ankom till *Jerusalem* den 15 febr. 1847, gjorde derifrån en utflygt till *Nazaret*, *Kapernaum* och *Jeriko*, samt återvände i april till sitt österländska hem, der han ånyo måste dragas med långvarig sjuklighet. När Wallin således ofta angreps af sjukdom i den stora förvekligade staden, men åter alltid i öknen åtnjöt den fullkomligaste helsa, kan man icke undra på att han oafslåtligt längtade efter öknens friska luft och rörliga lif. Den *tredje ökenfärden*, som anträdde i början af 1848 och slutade den 26 maj 1849, blef både långvarig och vidt utsträckt, men också rikare på missöden än någon föregående. Den gick genom *Hajil* i distriktet *Gebel Shammor*, och *Sedeir*, en annan stor oas i öknen, till *Rijad*, ett i Arabien berömdt lärdomssäte, samt *Bahrein* vid Persiska viken; Wallin fick så om sommaren 1848 i *Bagdad* tillbringa en lång tid under de strängaste försakelser för total brist på respenningar, emedan en påräknad vaxel uteblifvit, och plågades dessutom ännu af sjuklighet och en tryckande hetta. Från nöden i *Bagdad* räddades han

af en der anträffad Engelsman, begaf sig derifrån den 13 sept. 1848 till Persien, då färden gick genom *Kirmanshahan* och *Hamadan* till *Isfahan*, den fordom så lysande verldsstaden, dit han framkom den 9 nov., samt vidare genom *Shiraz* till sjöstaden *Abu Shir* vid Persiska viken, derifrån den 7 jan. 1849 sjövägen till *Basra*, och öfver *Aleppo*, *Damaskus*, *Beirut* till *Alexandria* och *Kairo*, der han ändteligen med i hög grad nedstämdt lynne sade orienten farväl i medlet af juni 1849. I öknen utanför Damaskus råkade han ut för röfvare, som frántogo honom allt, till och med kläderna, men återgafvo dock sedermera det mesta af rofvet; dervid gingo dock hans under resan gjorda anteckningar förlorade, till oersättlig skada för vetenskapen. Sedan nu hans värf i orienten var fullbordadt, reste Wallin hastigt tillbaka genom Europa, öfver Triest, norra Italien, Gotthardsberget i Alperna, Schweiz, Rheinländerna och Belgien till London, der han lyckligen hamnade den 1 okt. 1849, och qvardröjde öfver hela vintern, för att i Londons rika samlingar ytterligare förkofra sitt kunskapsförråd angående orienten. Der fick han också rikligt erkännande af de lärda för sina litterära förtjenster. Slutligen hamnade Wallin i juni 1850 vid hemlandets kust, just då promotionshögtiden firades i Helsingfors och således en stor mängd landsmän från alla trakter hade samlats hit, alla nyfiket välkomnande den berömda resanden. Ty Wallins resor voro ingalunda obekanta för allmänheten under hans bortavaro, ej heller blott af lärda uppmärksammade; tvärtom

hade nästan hvar och en läskunnig med det största intresse genomläst de utdrag ur hans bref, som flere tidningar meddelat, och Araben Wallin var på den tiden i hög grad populär.

Under hans bortavaro hade professionen i orientaliska litteraturen blifvit ledig, derigenom att prof. Geitlin fått transport till professionen i biblisk exegetik; Wallin ansökte således denna tjänst, utarbetade till större delen redan i London sitt specimen, och utgaf det om hösten 1850. Han var enda sökanden och utan jämförelse den mest meriterade inom hela norden till en sådan befattning; han utnämndes till professor den 1 jan. 1851 och hans befordran blef här kunnig just de dagar, då universitetet firade en fest till minne af H. K. H. dåvarande thronföljarens 25-åriga kansleriat. Han tillträdde genast sin tjänst och höll föreläsningar i Arabiska grammatiken, för hvilket behof han äfven utgaf en liten lärobok på Arabiska af *Ibn-Malik*; men af hans verksamhet såsom föreläsare finnas föga minnen qvar, dels emedan den fortfor alltför kort tid, dels emedan åhörarnes antal för ämnets skull var ganska ringa och deras förkunskaper alltför elementära. Så mycket fann man dock, att han ämnade införa en dittills ovanlig praktisk undervisnings-method i österländska språken, den hvilken han sjelf med så mycken fördel begagnat. Han begynte ock nu utarbete vetenskapliga afhandlingar i sitt ämne på Tyska, för Orientaliska sällskapet i Leipzig tidskrift, hvilket vidt utgrenade sällskap genast hade inkallat honom till ledamot. Äfven

begynte han redigera en i stor skala tilltagen berättelse om sin första ökenresa, hvilken fulländad skulle hafva belyst Arabernas seder och lefnadssätt på det mest tillfredsställande sätt; men endast en liten början hade hunnit bli färdig, när berättarens röst plötsligt förstummades och pennan föll från den flitiga handen.

Wallins fädernesland fröjdades öfver att ifrån österlandets faror och strapatser hafva återfått honom välbehållen och kunskapsrik, men han sjelf tycktes njuta ingen fröjd och ingen ro, hans fordna lefnadslust var till det mesta förstörd. Orsaken dertill var utan tvifvel, åtminstone förnämligast, ett sedan lång tid groende kroppsligt sjukdomsfrö, som endast tidtals någongång yttrade sig med smärta i bröstet, men hade fortfarande svårmod till följd. Såväl utländskt, som inhemskt pris och beröm tröstade honom föga, hans nu vunna trygga samhällsställning och passande verksamhetskrets tillfredsställde honom ej, såsom det tycktes; i ett bref från London uttalade han sitt nedslagna lynne med följande högst märkliga ord, som äro hållna i den äkta orientaliska Beduinstilen: "I lifvets dagsresa hade jag ett mål: att före solens nedgång komma fram till källan i fjerran öken; men mitt ök var uthungradt, dess puckel tom på fett, *seraben* (sandförande väderhyrivel) på vägen förde mig vilse; hvarföre jag hungrig och törstig, med en Beduins lugn och tacksamma *al hamdo lillah*, lägger mig der natten kommit öfver mig, i den grop jag skrapat i sanden, för att afbida hvad Herren skall sända med

den randande morgonen: *lif eller död.*" Han längtade ånyo till orienten för att fullborda hvad han allitännu ville anse för blott halfgjordt arbete; men föga mer än två solhvarf efter hans återkomst till hemlandet, kom den "randande morgonen", om hvilken han talat, och medförde: *döden.*

Wallin gjorde ansökan om reseunderstöd för en ny färd till Arabien — i stor skala tilltagen, att dömma af den betydliga summa penningar han begärde — såväl af Geografiska sällskapet i London, hvilket i hög grad hade intresserat sig för hans förra resa, som af Ryska geografiska sällskapet i Petersburg, men fick afslag på sin anhållan från båda hållen, måhända blott af ekonomiska skäl. Dessa afslag lära hafva gått honom mycket till sinnes, ty med sin numera vunna erfarenhet i ökenresor, större än någon då lefvande Europés, ville han ytterligare i grund genomforska Arabien, äfven södra delen af den stora halfön. Med anledning af sagda ansökan inbjöd det senare sällskapets ordförande, H. K. H. storfursten Konstantin, om sommaren 1852, Wallin till sitt amiral-skepp, liggande i hamnen vid Sveaborg, och emottog der artigt den berömda resanden, samtalande om orienten, som icke heller för storfursten var obekant.

Nästan utan föregående sjukdom, sedan Wallin ännu samma afton i ro sutit vid thébordet med sin mor och syster, brast plötsligen en åder i hjertat och han afled om natten den 23 okt. 1852. Sorgebudet om detta oförmodade dödsfall flög såsom en löpeld kring hela Finland och väckte allmän bestörtning;

de stora förhoppningar man fäst vid den nya professorns i orientaliska litteraturen verksamhet, voro med ens tillintetgjorda. Vid begrafningen den 29 okt. bars den aflidnes stoft genom staden af deputerade från Vestfinska studentafdelningen, hela den öfriga studentcorpsen slöt sig sjelfmant till processionen, för att dymedelst hedra den namnkunnige läraren, och professor Geitlin höll vid jordfästningen ett varmt minnestal, som är tryckt i Litteraturbladet för 1852 pag. 248—51. Några år derefter subscriberades bland lärare och studenter, som hört till Vestfinska afdelningen, en liten summa, för hvilken anskaffades en enkel grafvård, bestående af en stor, ohuggen, mörk sten med Wallins namn på, för att utmärka stället der hans stoft hvilar å Helsingfors Lutherska begravningsplats; denna minnesvård, flärdlös och oprydd som Wallin sjelf, invigdes högtidligen med tal, sång och verser, för tillfället författade af Jul. Weksell. Dessutom har den akademiska krets, som bildas af studenter från Vestra Finland, beslutit hålla sin sedvanliga årsfest på Wallins dödsdag den 23 okt., då således anledning gifves att årligen upplifva hans minne. Redan i dec. 1852 fattade Vestfinska studentafdelningen, hvilken just då stod i begrepp att jemte andra afdelningar upplösas, såsom sitt sista beslut det, att på sin bekostnad låta måla Wallins porträtt och skänka detsamma åt universitetet till ett evärdligt minne. Utförd af *R. W. Ekman* med vanlig raskhet och skicklighet, står taflan sedan dess i en af universitetets lärosalar, företeende en liflig bild af en

snillrik Finne i Arabisk kostym, vid öknens djerfva klippor blickande ut öfver fältet, med uppslagna tält i bakgrunden. Efter samma tafla, som åter grundar sig på en konturteckning gjord af fru *Lagus* omedelbart efter Wallins död, är det lithograferade porträtt utfördt, som åtföljer *Lännetär I*, Helsingfors 1860, äfvensom de fotografiska porträtter i visitkorts format, hvilka finnas till salu i Frenckellska bokhandeln. Emedan således Wallins porträtt äfven eljest är lätt tillgängligt för allmänheten, hafva vi icke ansett nödigt att här bifoga detsamma.

Wallin var en flärdlös, allvarlig man, med de upphöjdaste tänkesätt och ett enkelt yttre, samvetsgrann och besluten att så grundligt som möjligt genomföra hvarje uppgjord plan. Men hans arbetsmethod var beräknad för en lång lifstid; ty den slags raskhet, som griper tillfället i de flygande lockarne och låter verket gå hastigt af stapeln, färdigt eller halffärdigt allt efter omständigheterna, den hade han icke, gillade den icke heller, utan ville helst föra den under rubriken fjesk. Tvärtom synes af hela hans lif att han älskade långa och grundliga förberedelser, som trängde till botten af en sak och icke medgäfvonågot, ens det oskyldigaste charlataneri; ehuru sådant i ämnen, så föga allmänt kända som de orientaliska språken, är mycket mera vanligt än mången oinvigd kan förmoda. Derjemte låg i hela hans karaktär en redbarhet och samvetsgrannhet, som förbjöd honom uttala sin mening i något ämne, det han icke hunnit genomforska i grund och genomtänka på alla

sidor. Deraf hans långvariga vistelse och beredelse-tid i Kairo. Dermed sammanhängde ock hans fullkomliga oberoende af, ja nästan förakt för alla litterära auktoriteter; ty hans skarpa kritik märkte snart nog, att äfven de anseddaste författareshyrkanden ingalunda alltid hålla profvet vid allvarlig granskning. Han ville stå helt och hållet på egen grund, och stod det äfven i de flesta fall; han ansåg vetenskapen vid hvarje steg framåt erfordra en ny pröfning, anställd med ett från alla förutfattade meningar fritt sinne. Derföre citerar han nästan aldrig någon författare, kunde det ej heller med fog, emedan allt hvad han skref framgick ur hans egen tanke och forskning, om han också derförinnan hade gjort sig bekant med andras tankar i ämnet. Originalitet var hos Wallin ett utmärkande drag, det man observerar i alla hans pennas alster; originaliteten var också en ibland de egenskaper, han mest värderade hos andra, medan deremot den flacka konvensansens virtuoser och det traditionella vetandets kolportörer voro honom leda. Men ett hårdt öde ville att han i rikt mått skulle få erfara sanningen af det gamla ordspråket: *ars longa, vita brevis*; ej blott bokstafligen fattadt, såvida döden tidigt afbröt hans vetenskapliga bana, utan äfven i så måtto, att han under sin korta lefnad esomoftast plågades af tanken att nödgas lemna alla sina företag halfgjorda i brist på tillräcklig tid. "Hela mitt lif är blott ett lappverk", klagade han vemodigt, ehuru mången annan skulle funnit sig belåten med hälften af hvad han uträttade. Det är en naturlag att efterföl-

jande generationer måste klifva upp på de föregåendes axlar, för att kunna skåda vidt omkring; ingens lifstid eller förmåga hinner till att själf genomforska en vetenskap från början. Berömligt är i alla fall själfva sträfvandet — och det var hos Wallin alltid synbart — att söka skaffa sig en egen tanke och själfständig öfvertygelse i hvarje ämne, det man företagit till behandling. Just derigenom få hans yttranden synnerlig vikt för vetenskapen, emedan de aldrig äro uppkok på andras yttranden, utan alltigenom egna; också ser man Europas orientalister och geografer med hvarje år fästa allt större och större uppmärksamhet vid Wallins tyvärr alltför fragmentariska arbeten. Hans verk blefvo blott fragmenter, men de ådagalägga mästarehanden i det lilla som blifvit utfördt. Isynnerhet äro hans etnografiska iakttagelser och reflexioner verkliga mästerstycken af originell fördomsfrihet, djupsinne och naturtrohet. Menniskors egendomlighet var också ett ämne, det han alltid med synnerlig förkärlek studerade.

I sällskaper satt Wallin icke sällan tyst och till utseendet kall eller likgiltig; men under den sträfva ytan gömde sig ett känslofullt hjerta, som gerna ville dölja sina rörelser för andras blickar. Att mycket föra sina känslor till torgs, betraktade han såsom en svaghet och qvinlighet, den mannen icke borde låta komma sig till last. Han leddes dock hela sin lefnad igenom hufvudsakligen af känslan, hade antipatier mot eller sympatier för folkslag, språk och annat. Näst Beduinerna, dem han omfattade med synnerlig

förkärlek, värderade han t. ex. Engelsmännen, troligen för deras lugn och gedigenhet, deras i mycket med hans eget öfverensstämmande lynne. Märkligt är hans förakt för den vesterländska civilisationens inflytande på folken; åtminstone föllo hans uttryck ofta så, som skulle han ansett den hafva alstrat blott flärd och löslighet i karaktären. Kanske var detta en reminiscens från Rousseaus skrifter, eller en frukt af bemödandet att rätt grundligt sätta sig in i orientalernas åskådningssätt; kanske voro hans yttranden icke heller så allvarsamt menade. Till grund för berömmet öfver de halfvilda Beduinerna låg utan tvivel Wallins obevekliga hat mot all flärd. Och dermed sammanhängde äfven hans såtillsägandes fullkomligt demokratiska tänkesätt; ty människors olikhet i samhällsställning var honom alldeles likgiltig, såsom öfverhufvudtaget allt yttre, och han trifdes ganska väl äfven med personer af den lägre folkklassen. Öknens redlige son i trasor var för Wallin fullt lika mycket värd, som någon maktägende excellens, emedan allena mannens rena människovärde, utan afseende på yttre förhållanden, bestämde graden af hans aktning. Att efter förmåga utforska detta blef därför hans favoritstudium. Den okonstlade redbarheten, som uttalade sig i hela hans väsende, förvärfvade honom tillgifna vänner hvarthelst han kom, vare sig här hemma eller borta, vare sig bland verldsberömda lärda i London eller bland de fattiga shekherna i Kairo. Praktisk alltigenom, föraktade han i grund långsläpiga teorier, emedan under dem vanligen göm-

mer sig mycket charlataneri, och rekommenderade praktisk läromethod åtminstone i språk; icke dess mindre har han efterlemnadt djupsinniga grammatikaliska undersökningar, till hvilka han ledt sig på praktisk väg.

Åt Wallin tilldelades, under hans vistelse i London, det s. k. "Kungliga priset för litterära förtjenster", och ett pris af Ostindiska kompaniet, äfvensom sedermera af Geografiska sällskapet i Paris en stor medalj i silfver, allt utmärkande de största orientalisternas erkännande af hans ovanliga förtjenst.

Wallins *skrifter*, dels af honom sjelf utgifna, dels efter hans död utkomna, äro, utom dessa reseanteckningar, följande:

De praecipua inter hodiernam Arabum linguam & antiquam differentia. Helsingfors 1839.

Kasidetu-l-haijet min eschari-l-faridhiet, carmen elegiacum *Ibnu-l-faridi* cum commentario *Abdu-l-Ghany* e duobus codicibus Londinensi & Petropolitano in lucem editum. Helsingfors 1850. Litografierad.

Lamiatu-l-efal (eller afhandling om verberna på vers af Ibn Malik, med Bedr-eddins kommentar). Helsingfors 1851. Litografierad.

Notes taken during a journey through part of northern Arabia in 1848 (Read before the Royal Geographical Society of London on the 22-nd of April 1850). I "Journal of the Royal Geographical Society of London" Vol. 20, London 1851. Med en karta öfver Wallins resa i qvartformat. Samtidigt utgafs samma karta särskildt i mycket stor skala.

Probe aus einer Anthologie neuarabischer Gesänge, in der Wüste gesammelt. I Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft, Band. 5, 6. Leipzig 1851, 1852.

Georg Aug. Wallins första resa från Cairo till Arabiska öknerna i April 1845. Fragment. Helsingfors 1853.

Narrative of a Journey from Cairo to Medina and Mecca, by Suez, Araba &c. in 1845. (Read 26 April 1852) I "Journal of the R. Geogr. Society," Vol. 24, London 1854. Likaledes med en karta.

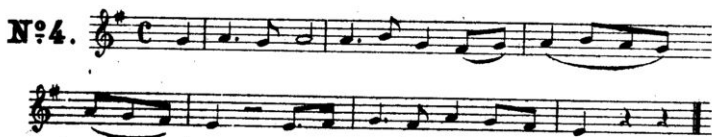
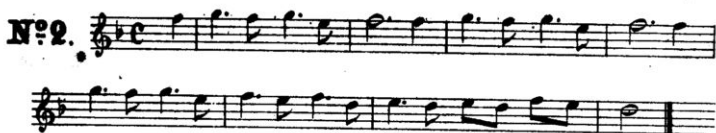
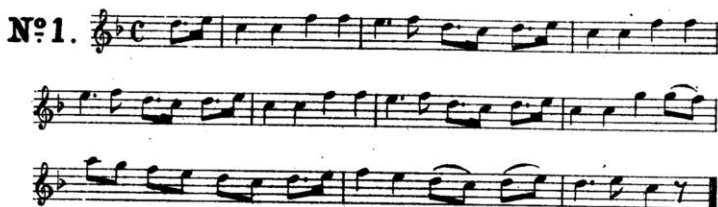
Narrative of a Journey from Cairo to Jerusalem, via Mount Sinai. Translated by Dr Shaw. (Read 12 July 1854) I "Journal of the R. Geogr. Society", Vol. 25, London 1855.

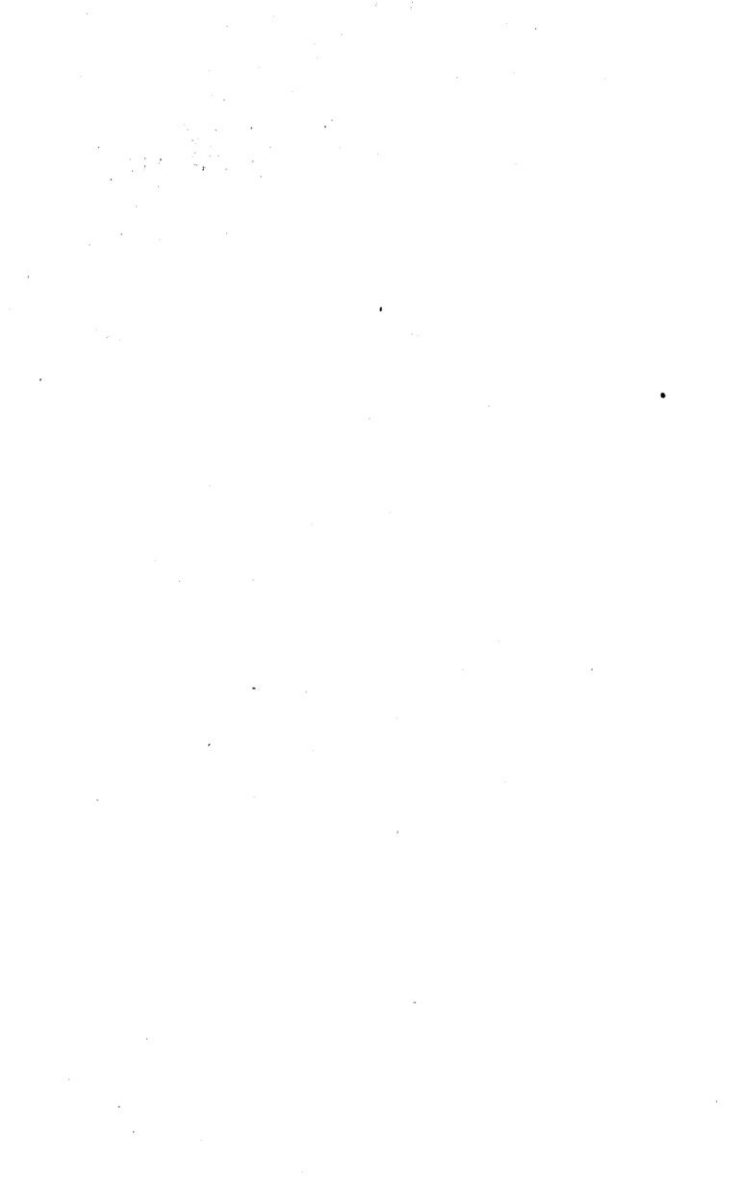
Über die Laute des Arabischen und ihre Bezeichnung. I Zeitschrift der Deut. morg. Ges. Band. 9, 12. Leipzig 1855, 1858. Är Wallins största vetenskapliga afhandling.

Bemerkungen über die Sprache der Beduinen. I Zeitschrift d. Deut. morg. Ges. Band. 12. Leipzig 1858.

S. E.

Arabiska melodier,
upptecknade af professor GAWallin.

Georg August Wallins rese-anteckningar.

I. Afdelningen.

Lübeck — Konstantinopel.

1843.

Långt in på sommaren nödgades jag ligga hemma och vänta på lägenhet till Tyskland. Så stor och min fröjd var att träffa min scheikh Tantavi och med honom och hans reskamrat De Maison tillbringa de sista 10 dagarne af min långa väntan, kunde dock allt detta ej stilla min oro och otålighet att komma på väg. Denna otålighet minskade äfven till någon del det nöje och den nytta jag annars haft af scheikhens besök hos oss. Han var glad och munter som vanligt och gjorde sig derigenom hos oss, liksom annorstädes, omtyckt af alla. Sjelf tyckte han om vår stad, vårt folk och vårt klimat, hvori han fann likhet med sitt eget lands, och lofvade att det ej skulle bli sista gången han besökte oss. Några dagar före min afresa begaf De Maison sig ut på en liten lustfärd i Finland, under hvilken han tänkte besöka Tammerfors, Tavastehus och möjligen några andra städer och

ställen. Ändtligen den 28 juli, sedan den alltid långa skeppartimman en hel vecka blifvit förhalad från ena dagen till den andra, gick jag om aftonen om bord, följd af de mina och af scheikhen, som på Europeiskt vis med ett handslag och en kyss från sina skäggbuskiga läppar, men med sin Arabiska helsning, var den sista som från vår strand önskade mig lycklig resa. Jag kan ej undgå att nämna, det min *koran*, som jag behållit framme till reslektyr, jemte några andra lösa saker, bland dem min väl fullpackade snusburk, blefvo glömda hemma, hvilket jag ansåg som ett dåligt omen. Den 14 dagar långa resans öfver Östersjön besvärligheter ersattes hos mig af nöjet att vara på sjön, och det var sällan den förekom mig för lång.

Fredagen den 11 augusti kommo vi ändtligen fram till Travemünde, ett fridfullt vackert badställe med fri utsigt uppåt Östersjön och åt de vackra bördiga Mecklenburgska och Holsteinska stränderna. Efter intagen dugtig frukost, vid hvilken jag af mina reskamrater i champagne blef helsad välkommen för första gången till Tysklands jord, begåfvo vi oss alla 6, kapten Lange inberäknad, uti en vagn till Lübeck, der vi inträffade i god tid på förmiddagen. Främmande var för mitt vid Finlands torftighet och kala berg samt dess folks trumpna anleten vana öga, anblicken af Tysklands rikedom och yppiga glada fält samt dess folks glada sjelfbelåtna ansigten. Men tillika har jag ock alldrig förr känt huru kärt Finland är mig. Lübeck förekom ungefär sådant jag på

förhand tänkt mig det — blott alla menniskor föreföllo mig der alldeles lika, liksom stöpta i en och samma form — männen flitiga, ordentliga och prosaiska, "treuherzig und bieder"; kvinnorna, de vackra, alla med ett visst Judetycke, liknande mer eller mindre Julia Schaffer eller hennes systrar, hos hvilka man snart sagdt finner alla nyanceringar af den Tyska kvinno-skönheten jag hittills sett — de vanliga och fula här mest som öfverallt, dock med en viss kroppslig friskhet och köttfullhet mera än hos oss, för öfrigt fryntliga och färdiga med insinuanta miner. Men jag fruktar att med Tyskarnes "biederkeit" och "treuherzigkeit" står så till som med Svenskarnes nordiska kraft. Jag gjorde blott en kort rund omkring Lübeck och förundrade mig öfver de trånga gatorna och det gamla Göthiska byggnadssättet. På aftonen besökte jag med Staudinger Tivoli-teatern, som högeligen behagade mig, icke för sjelfva spektaklets skull, ty det var alldeles ömkligt, men för sjelfva inrättningens skull. Jag fann ett innerligt nöje i att i det fria sitta och röka sin cigarr, dricka sitt öl eller hvad som behagades, i stort sällskap och derunder se spektakel. Fruntimren sutto 3 till 4 vid små aflånga bord, stickade sin strumpa, åto à la glace eller förtärde något annat, och under allt detta antingen spelades på scenen eller i orkestern mellan akterna; den som ej ville höra musiken, som ehuru ej något utmärkt dock ganska gerna kunde höras, gick omkring och spatserade i en liten, men ganska vacker trädgård vid Trave. För öfrigt var man alldeles ogenerad, hvar

och en gjorde och lät hvad han ville. Så hade jag en verkligen rolig afton för omkring 1 Rub. B:co ass.

Aug. 12.

Kommo med deligence till Hamburg, 6 Finnar i samma vagn. Trakten var likaså rik och glad, väl odlad och planterad, med vackra, stora skogar och bördiga, yppiga åkerfält; här och der någon bäck och arm af Traven, men inga berg. Så intagen jag än var af anblicken häraf och så oupphörligt jag än först hade ögonen fästade på de fält vi foro öfver, blef det mig dock slutligen tröttsamt, och jag sköt gerna upp mina glasögon på pannan och lät dem falla ned blott för någon af de många nätta bondgårdar vi foro förbi, eller för något bo af de i Tyskland så högt älskade och aktade storkarne, hvilka af folket anses nästan såsom skyddsandar för den gård de behaga bygga sitt bo på. Framkomne till Hamburg uttröttade af den blott 6 timmar långa, men dock högst utmattande färden i deligencen, begaf jag mig ut att göra en tur i staden, som jag genast fann vara annat slag än Lübeck. På sina ställen var den storartad och praktfull som Petersburg, men här saknades den stolta Nevan; Alster och Elben äro ömkliga små floder med smutsigt och brunt vatten, och kanalerna här kunna ej heller på långt när jämföras med dem i Petersburg. För öfrigt är Hamburg till sitt utseende mycket mera omvexlande, ej så enformigt och tröttande som Petersburg. Den beprisade Jungfernstieg fann jag ej vara något särdeles, mer än de vackra och eleganta husen på sidan om den. Men det för-

nämsta företråde som Hamburg och troligen alla städer i Tyskland ha framför kanske alla andra, äro de vackra promenader och gröna fält som finnas till så stor mängd. Bodarne längs Jungfernstieg voro väl eleganta, men till ringa antal. Den första man jag här köpslagade med, var en gammal antiqvar, som för Reiskes öfversättning af *Abulfeda* begärde först 2 mark 8, men sedan straxt gick af för 1 mark 12, så att man kan bli uppdragen af de ärliga Tyskarne lika väl som af Ryssen. Jag vandrade hela dagen upp och ner, hufvudsakligen på Jungfernstieg och på val-len, och såg mycket folk, men alla, så karlar som qvinnor, förekommo mig lika hvarandra, "recht knotig", som Tysken säger. Här träffade jag äfven tvenne Armenier, hvilka jag tilltalte på Persiska och fann vara de intressantaste bland dem jag såg.

Aug. 13.

Kom Staudinger upp till mig bittida på morgonen; vi drucko kaffe tillsammans och betraktade folket, som i stor mängd begaf sig, som det tycktes, ut på landet, mest med familj för att tillbringa söndagen. Var med Pacius i Jakobi kyrkan öfver en gudstjenst, hvarvid först förargade mig en gumma, som med sin vackraste söndagsmin beställsamt sprang omkring i folkhopen och skaffade dem sittplatser, förstås för pengar. Under predikan gingo äfven till stor förargelse hufvud ikring, som hos oss. Predikan, hållen af Schmalz, en af Tysklands berömdaste predikanter, om en kristens sanna lif i den heliga anda, förekom mig alltför mycket Hamburgisk med sina

tirader om penningeförakt, men utfördes ej med den hos oss vanliga enformiga prestdeklamationen, utan mera i en nästan vanlig samtalston, dock då och då med Tysk pathos, ögonvridningar och handvändningar. Tysken kan ej inse att den sanna andakten, liksom den sanna konsten, ej behöfver några vridna åtbörder och choser. I sanning *Fader vår* behöfver inga handupplyftningar eller vända ögon! Den Tyska choralen smakar mig äfven för fet och lärd. Hvad mest behagade mig var predikantens dräkt, som liknade fullkomligt den Luther bar, nemligen svart kappa, hvit corset och svart mössa. För öfrigt var intet i hela kyrkan som ingaf mig andakt. Ifrån kyrkan gick jag med Staudinger och en hans bekant, till en billard på Bellevue, och åt sedan middag med dem i hans hus. Man finner sig genast hemmastadd i en Tysk familj; frun är liksom en gammal bekant och hjertans glad om man äter med god aptit. Men på längden måste lifvet med dem bli tråkigt; ty i första momenten visa de allt, och hvarken kan man då ana något bakom, eller får man framdeles se något annat, än hvad man som vildfrämmande genast såg. Derefter foro vi alla i ett stort sällskap andra handtverkare af hans bekanta på jernbanan ut till Bergenhof, och besökte der alla pavillons, af hvilka Eisenbahn-Pavillon mest roade mig; der dansade sjömän vid en skrålande musik, sålunda att karlarne mest dansade med karlar och qvinnorna med qvinnor. Sjelfva trakten förekom mig ej så vacker som åt andra håll utom Hamburg. En gräslig mängd folk var

församlad här, och när vi kommo till staden voro äfven alla gator fulla, och af andra hörde jag att äfven alla andra lustställen varit fulla af folk. Senare voro vi hos Peter Ahrens, der man sade mig att de gamla goda och roliga tiderna nu till det mesta voro förbi. Såsom det nu var, var det högst uselt, hvarken nobelt eller burleskt. Der träffades Ingman och så tillbragte vi, 6 Finnar och en Norrman, hans reskamrat från Berlin, en treflig stund vid 2 flaskor champagne. Sent kommo vi uttrötta hem.

Aug. 14.

Ingman kom bittida hit och vi drucko kaffe tillsammans. Sedan gingo vi ut till Pacius, sedan med honom på boklådor och till antiqvarier, der man ofta finner mycket goda böcker; så lyckades jag ock nu få *Desguignes* Histoire des Huns i Tysk öfversättning. På eftermiddagen voro Ingman och jag till Hamburger Berg, der på en folktheater den bästa platsen kostade 4 skilling och *Hvita frun* spelades med inströdda spridda sångstycken, hvartill orkestern utgjordes af en harpa och en flöjt. Qvinnan som spelte harpan tuggade sin brödbit under det hon spelade, och var omringad af en hel hop små barn. Flöjten hväste förfärligt. Dock var det hela ej så burleskt och uselt jag trodde och önskade. Sedan betraktade vi Polichinelli Kasten, som roade mig utomordentligt, så att jag med full hals ofta måste skratta ut. Sedan träffade vi Staudinger och gingo alla 3 på Offen Teater, som var högst tråkig. Derefter kommo vi småningom på omvägar hem.

Aug. 15.

Bittida på morgonen begaf jag mig ensam till hamnen, vandrade den hel och hållen utåt och fröjdade rätt mina ögon åt den mängd af fartyg och den mastskog, den rörelse och det lif jag der såg öfverallt; genomvandrade sedan förstaden S:t Pauli och hela Altona och Ottensen, den vackraste anläggning jag än sett här, och troligen bland de skönaste man kan se någorstädes. Sedan träffade jag enligt öfverenskommelse tillsammans med Pacius, Ingman och en Judedoktor härifrån, på Alster pavillon, derifrån vi alla 4 begåfvo oss i en så kallad droschka till det nya Jude-hospitalet i S:t Pauli, som tycktes vara eller bli ett mycket väl och beqvämt inrättadt sjukhus. Doktorn som vi hade med oss var en trefflig pratsam Jude. Sjukhuset är byggt på Salomon Heines egen bekostnad, som dertill gifvit ungefär 100,000 mark banko. Derefter åto vi middag hos Pacius, hvars mor förekom mig som en den bästa gumma jag sett, och cousinen, hvilken äfven var der, som en äkta Tysk flicka, glad och trefflig; äfven här fann jag mig genast hemma. På aftonen voro vi i Stadt Theatern och sågo *Zampa*, som gafs verkligen miserabelt för Hamburg. Hr *Stritt*, *Zampa*, var en usel både sångare och spelare, likaså M:r *Cornet*, *Camilla*, hvilka båda gåfvo *Gastrollen* här. Theatern var ringa besökt och de flesta tycktes vara utlänningar. Sjelfva scen och salongen voro nätta, likväl intet i jemförelse med Petersburgska stora teatern, men ungefär jemförbar med den Alexandrinska.

Aug. 16.

Besåg börsen, som både ut och invändigt behagade mig utomordentligt. Träffade på vårt värdshus en ung resande Spanior, som kommit hit för att lära sig Tyska. En ung vacker man, liknande Wasilieff. Emedan jag var den enda han ännu träffat här, som talade Franska, var vår bekantskap snart gjord. Han förekom mig ock genast lika älskvärd, som jag förut funnit Wasilieff vara.

Aug. 17.

På aftonen var jag med Staudinger på Tivoli-theatern här, hvars inrättning var densamma som i Lübeck, blott i större skala tilltagen och bättre. Trädgården var större och vackrare, dessutom var här äfven en Rutschbahn, nedför hvilken man for i små vagnar. Sjelfva theatern och orchestern voro ojemförligt bättre, äfvenså aktörerna. Man gaf här *Die Papiere des Teufels* jemte en annan piece, som vi ej sågo, emedan vi kommo för sent, till recett för Hr Wilde, hvilken tycktes vara publikens älskling, men också tog sitt anseende hos den för mycket i anspråk och anbragte sin Witz öfverallt, om det passade eller ej. Han var en af de vanliga Tyska komikerna, utan någon djupare humor och komik, än man vanligen finner den hos alla Tyskar. Tysken äger blott hvad han kallar Witz. Roligheten i den ligger blott i dess dumhet och ju dummare Witzen är, desto bättre.

Aug. 18.

Reste i en omnibus ut till Ottensen och besåg Klopstocks graf, som ej det minsta behagade mig.

Sjelfva inscriptionen talte nästan endast om den kärlek hans hustru hyst till honom, och var affattad i en tjock och tung vanlig Tysk stil; jag tänkte skriva af den, blott såsom ett bevis på Tysk platthet, men hade ej hjerta dertill för skaldens skull. För öfrigt var stenen fullskrifven med namn, hvarmed besökande Tyskars skrifklåda nedsmutsat den hvita marmorn. Derefter gjorde jag ett litet kort besök hos Graedeners syster, en fru Andresen, som alldeles icke behagade mig. Men Ottensen blir ändå det vackraste jag sett i Hamburg och dess omgifning. Sedan begaf jag mig åter i en omnibus till staden och steg af på Steinweg, der jag vandrade mycket omkring och betraktade Judarne. Sedan besteg jag Michaelis kyrkotorn, ända till yttersta spetsen, der i en liten kupol man hade den yppersta utsigt öfver staden och den kringliggande nejden. Märkvärdig var härifrån anblicken af staden med de röda tegelstenstaken, de trånga och krokiga gatorna, slingrande sig i alla riktningar mellan de hopträngda höga och smala husen, invid hvilka man dock här och der alltid såg en trädgård eller någon fläck gröna träd, och rundtomkring hela staden den vackra vallen med sina stora lumliga alléer; allt detta i medelpunkten af ett vidt, rikt grönskande fält, till någon del genomflutet af den breda, men smutsiga Elben. Anblicken var herrlig, dock saknades helt och hållet berg och sjö. Underlig var illusionen af de färgade fenstren, isynnerhet af det röda glaset, som visade hela staden nästan såsom i brand. Trappstegens antal dit upp var 563.

horn i pannan åt den gamle. Sedan berättade han mig att den gamle matrosen var gift med en fille publique. Något som isynnerhet roade alla matroser att tala om, var deras förgudade Napoleon och det Franska geniet, huru egentligen det uppfunnit allt, hvad Engelsmännen sedermera utfört. Hos Fransmännen hade funnits allt förr än någonsin någon annan nation hunnit tänka derpå, och från dem vore ursprungligen idéen till allting utgången, ehuru de ej gifvit sig möda att utföra den. Så vore ock allt i Frankrike det yppersta som funnes. Så vore deras ångfartyg och deras machiner, äfven det hvarpå vi nu voro, nemligen *Havre*, det exactaste machineri; och det tycktes verkligen kosta på machinisten att, när jag frågade i hvilken stad af Frankrike det vore gjordt, tillstå att det var från Liverpool. För öfrigt voro matroserna alla högst artiga och verkligen älskvärda, alltid färdiga till raisonnement, anständiga i högsta grad och dock med all den Franska lättheten frivola och muntra, ställde sig alldrig liksom på tjenare fot med passagerarne, men ock alldrig på någon för närgående. Deras utseende var alldeles ej sydländskt, utan jag igenkände dem på deras ansigte för fullkomliga nordboer. Också voro de alla mest från Normandiet. Måndagsmiddagen voro vi utanför Calais och jag stod sent om natten på däck och betraktade till höger det höga Storbritannien, med tvenne stående fyrar i Dover, skådande öfver till tvenne fyrar på Frankrikes kust, den ena en blinkfyr i Calais, den andra en stående (som jag vill minnas) i Boulogne,

och derutöfver den klaraste med stjernor rikt beströdda himmel, och nedantill i framstäfven af fartyget en silfverhvit glimmande skumfåra, som uppkastade glittrande diamanter, — ett skådespel så skönt och så lockande att jag väl haft lust att kasta mig i Neckens armar. Men så lyste åter på venstra sidan söderns stjerna så smäktande ljuft och dock så klart, emot nordens matta på min högra sida, att jag, nu verkligen sliten mellan söder och nord, gick ner i kajutan och lade mig.

Aug. 22.

Färdades hela dagen med den skarpaste motvind längs Normandies kust, som utgör en hög sandvall, tvärbrant nedstupande i hafvet, skiftande i alla sorts färger, dels rödt, dels gult och hvitt, med ingröpningar, liknande gluggar och skotthål och upp-tills tillspetsade i form af torn, så att det hela hade den största likhet med en gammal fästningsmur, med sina torn och embrasurer, sin grundval och vallar. På somliga ställen stodo ensamna sandpelare liksom vakter eller observationstorn, på andra strök vallen med någon utskjutande kant ut i hafvet och deremellan hade vattnet undertills bildat en port. Åt landet sänkte sig vallen i dälдер, der dels fiskarkojor stodo, dels någon liten stad eller by. Anblicken här-af var verkligen, som en machinist sade, pittoresk, och jag kunde hela dagen ej upphöra att stå och betrakta detta Frankrikes fästningsverk emot England. Längre upp tycktes vara skog och åkerfält; men som vi gingo så nära landet och det öfverhufvud var så

högt, kunde man ej se dit upp. Öfverhufvud var mig detta det intressantaste jag ännu sett; men det gjorde mig i själen ondt att fara förbi England. Redan på Elben då jag såg de tvenne stora Engelska ångfartygen, ett från London och ett från Hull, gå förbi oss, ångrade jag mig storligen att ha slagit färden till London ur hågen, men ännu mer då jag såg på långt håll Dovers gamla slott höja sig ur hafvet, liksom hafvets kung, och från sin höjd skåda ut öfver dess hvitblåa slätter samt öfver till Frankrikes lägre stränder vid Calais, der, enligt hvad en af våra muntraste matroser berättade, Napoleon hade uppbyggt ett torn för att se hvad Engelsmännen hade för sig; dervid gjorde han en illistig min och slug knyck på sina ögon. Resan var utom lifvet i kajutan ganska rolig, isynnerhet derföre att jag fick se Fransmännen till sjöss. Sjömän äro de egentligen icke, långsamma i sina manövrer och utan egentlig kärlek till hafvet, såsom det tycktes mig. På eftermiddagen i god tid voro vi framme utanför Havre, men kunde ej gå in, emedan det just nu var ebbitiden och intet vatten i floden, hvarföre vi måste färdas omkring till kl. $\frac{1}{2}$ 7, då floden hade inträdt och vi lupo in i hamnen, som var fullproppad med fartyg af alla möjliga slag. I det fulaste väder och starkt regn lupo vi in och gingo upp i vårt värds-hus *Hotel de la Neustrie*. Det fortfarande fula vädret hindrade oss att vidare gå ut. Jag kom att bo i samma rum med en af mitt resällskap, som jag tror en handskmakare från Wien, en ung 19 årig godmodig gosse.

Aug. 23.

Temmeligen vackert väder, hvarföre vi ock genast gingo ut att besörja våra pass och våra sakers afhemtande från tullen. Visitationen gick ganska strängt till, dock för mig särdeles lätt och allt med den Franska hyggligheten och artigheten. Derefter sedan våra saker, som tillsammans utgjorde en ringa last för en vanlig liten handkärra, blifvit af en karl på en sådan transporterade till vårt, ungefär ett stenkast från tullen belägna hotel, begåfvo vi oss ut i staden, besågo den präktiga hamnen och de ståtliga skeppen från alla orter, som der lågo och klarerade ut till alla verldsdelar. Derefter gjorde vi en liten tour i staden, som är utomordentligt nätt och vacker, med reguliera raka gator, temmeligen breda och till största delen väl stenlagda; husen vackra, icke i den gamla Tyska smaken med gaflarne åt gatan, utan med façader, alla rappade och snygga, men med lika trånga gångar och hål på sina ställen som i Hamburg, blott att dessa för de bredare gatornas och den bättre inrättningens skull äro renare och proprare. Derefter badade vi i öppna sjön med hela Atlantiska oceanen framför oss, som nu häfde stora mäktiga böljor mot stranden. Vattnet var bittert saltigt, så att jag ännu en lång stund derefter hade en skarp bitter smak i munnen. Badet var oändligt stärkande. Det roligaste dervid var att fruntimmer och herrar badade nästan alldeles tillsamman, utan någon sorts skjul, en hop karlar midt emellan tvenne skaror qvinnor, hvilka dock alla hade sina kompletta simkostymer

så att intet alls af deras retande behag kunde skönjas, utom ansigtet, fötter och armar. Deras kostymer voro mest alldeles svarta, dock såg man några deribland som liknade Turkisk dräkt och voro oändligt behagliga och nätta. Äfven karlarne hade små simbyxor, en tricot som betäckte midjan. Badanläggningen var vacker med en promenad på taket, hvarifrån man hade utsigt öfver hafvet och en del af staden. Trädgården, utgörande en af hela badhuset omsluten borggård, var liten och nyss anlaggd med allehanda gymnastiska redskap. Det allt fortfarande fula vädret med regn och tjock luft dref oss hem, der vi omkring kl. 1 intogo vår frukost. Kort derpå begåfvo vi oss åter ut på promenad, oaktadt det fula vädret, och gingo ut genom tullen till en förstad på slutningen af sandhöjden, som terasslikt sänker sig ned åt staden. Här äro uppförda vackra hus, säkert något slags villor, omgifna af trädgårdar, och deremellan ha fleurister sina rundtomkring på långt håll väldoft spridande blomsterparterrer och orange-rier; emellan alla dessa anläggningar, till största delen omgifna af murar, slingra sig små gator, ej rakt uppgående utan krokiga, upp till sjelfva höjden, derifrån man nu ser sig om och har den praktfullaste utsigt åt ena sidan af öppna hafvet, öfverkryssadt af fartyg (hvaraf i dag, som jag såg på skeppslistan, 84 från denna hamn utgått), åt andra sidan af den mot Seinens breda och hafslika utlopp sluttande slätten, på hvilken den vackra staden ligger, med sina mastskogar åt alla håll. Men tar sig utsigten af sta-

den härifrån väl ut, så är utsigten från staden af dessa på terassen uppförda villor ej heller sämre, och man har svårt att ge den ena företräde framför den andra. Dock mig behagade den på höjden; ty ej allenast hafvet och staden, utan äfven fruktbara odlade fält och skogar syntes der. Öfverhufvud vet jag ingen plats som så behagat mig som Havre, och jag tänkte: kan jag någongång disponera öfver tid och pengar, ville jag här förlefva en sommar och bada; men då skall jag bo på höjden. Folket förekommer mig här gladt och prägtigt, qvinnorna förtjusande och gentila; hvilken kontrast emot de plumpa Ty-skorna! Sjelfva vår bonne, en gammal säkert 40 årig qvinna, när hon första aftonen bäddade åt oss och parerade sin fina Franska med en gentillesse, som man hos oss knappt finner i de finaste sällskaper, höll på att röfva mitt hjerta. I Hamburg var min Stuben-magd en kanske 18 årig och ganska vacker flicka, men så flunsig och smutsig att jag såg bort när jag såg henne. Öfriga qvinnor jag här sett på gatorna hade alla samma finhet och lätthet, samma re-tande behag, ehuru ej det minsta sköna eller grant klädda, tvärtom helt simpla och vanliga, trippande på de nerregnade gatorna och lyftande helt ogeneradt upp kjortlarne ända till knäet. Man ser dem äfven mycket såsom säljerskor i magasinerna, som äro splendida och granna, öfverträffande de Petersburgska; der förekomma de mig ofta så förförande att jag ej tordes gå dit för att handla, ty jag hade visst ej kunnat neka att köpa hvad helst säljerskan bjudit ut

åt mig. Vid hemkomsten hade jag tillfälle att se huru gatpojkarne här behandlade en drucken gamnal qvinna, som helt oskyldigt tycktes gå fram och njuta af sitt rus, men hastigt blef omringad af en hop tjufpojkar som kastade på henne all möjlig smuts från gatorna och rännstenarne; detta fann jag vara alldeles icke vackert gjordt af de annars så artiga Fransmännen. Bättre är då gatpojkarne i Hamburg sätt att gäckas med de druckna, att nemligen illistigt under en oupphörlig sång af: "bringet dat svinne to svinemark hin", föra dem omkring tills de slutligen få dem ända fram till svintorget och der lemna dem i fred. Men fylla och rus lär i fransmännens ögon vara något ansenligt fulare än i Tyskarnes.

(Ur bref till enkefru Wallin.)

Onsdagen den 23 upptogs af visitation af våra saker, som här är mycket sträng, och viserandet af våra pass, och när vi voro färdiga dermed var det för sent att tänka på affärd denna dag. Ehuru vädret var fult gick jag dock ut med en Wienare, som varit min reskamrat hit på ångfartyget och händelsevis kom att bo i samma rum med mig på värdshuset der vi togo in i Havre, emedan der då ej funnos flera rum lediga. Staden har det vackraste läge man kan tänka sig: på ena sidan det stora öppna vida hafvet, på den andra en vik deraf i hvilken Seine-floden faller med en stor, vid mynning, stränderna rundtomkring med mycket höga sluttningar, ofvantill betäckta med skog eller annan grönska, så småningom sänkande

sig till närmare vattnet, hvori de slutligen brant stupar ner och visa en sandmur, som säkert af vattnets och stormens ras deremot erhållit ett fullkomligt utseende af fästningsmur. Sådan var äfven hela den långa stranden af Normandiet, längs hvilken vi seglade, och tycktes vara en af naturen bildad fästning mot England, som syntes på andra sidan; men det sednare med sitt Dovre förekom mig dock högre. Isynnerhet glädde jag mig tisdagsaftonen, då jag midnattstid stod på däck och i det vackraste väder under en stjernklar himmel betraktade det i kölvattnet af vårt fartyg perlgnistrande hafvet, till höger tvenne båkar som lyste från England, till venster tvenne blinkfyrar från Frankrike och ofvanom mig de tindrande stjernorna, bland hvilka tvenne lyste framför de andra, nemligen nordens och söderns stjernor. Men till Havre igen — sjelfva den egentliga staden, som ej är särdeles stor, ligger i djupet af en sådan sluttande Normandisk strand, genomskuren af kanaler fulla med skepp och fartyg från alla verldens ändar, hvilka man här har det sällsamma nöjet att se ligga än i fullt vatten, än på torra landet. Här är nemligen stark ebb och flod, så att vattnet hvarje sjettem timma faller ut och fyller sig igen. Ehuru jag var beredd derpå och redan i Hamburg sett dylikt, ehuru i ringa grad, var jag dock högeligen förundrad då jag om morgonen steg upp och genom fönstret, som vette utåt hamnen, tittade ut och såg fartygen ligga i gyttjan så att kölen syntes; men hvad än mer roade mig voro pojkarne och gubbarne och gummorna, som stego och

trampade omkring till knäs i den djupa gyttjan för att söka skatter som möjligen förlorats i den. Derunder hemtade den här så kallade *la bonne*, det vill säga qvinnan som städar rummen, in mitt kaffe, som här och öfverhufvud öfverallt i Frankrike smakar helt annorlunda och tusendefalt bättre än annorstädes, der jag haft tillfälle att smaka det; jag har redan här fått en försmak af det äkta Mokka-kaffet och blifvit en stor älskare af detsamma. Thé, som hemma var min älsklingsdryck och hvarförutan jag nästan tyckte mig ej en enda afton kunna somna lugnt, har jag sedan jag lemnat Hamburg, der man fick ett utmärkt godt thé, druckit blott tvenne gånger i Frankrike; den ena gången första aftonen i Havre, emedan vädret var så ruskigt och regnigt, den andra just nu i Lyon der vädret är fullkomligen lika fult och emedan jag just skrifver till er på en stund, då j troligen sitten vid ert trefliga thébord. Jag sitter nu i en liten kammare, hvars enda fönster vetter utåt en gård, jemt så stor och bred att jag med utsträckta armar räcker från ena ändan till den andra. Fönstret, så stort det ock i sjelfva rummet ser ut att vara, är sålunda nära omslutet af trenne 4 våningar högt sig sträckande väggar, och som det är i andra våningen får jag titta högt upp, för att få se en liten fyrkantig bit af den tjockt molnbedäckta och regnande, men dock litet ljusgifvande himmelen. Den öfriga delen af rummet är upptagen af en stor säng med gardiner, som kunde rymma minst 4 personer. Med största nöd har jag kunnat hala ett litet bord fram, för att skrifva detta bref

på och äta min middag kl. 6. Derefter ville jag smaka på théet här och beställde mig det. Så hemtades mig en kanna och en skål, ty här dricker man théet, såväl som oftast kaffet, ur en skål eller spilkum, just sådan ungefär som vi bruka hemma till såsskål, och dertill får man en stor matsked för att röra om sockret. Men i ordning med frågorna — jag var vid Havre. Så fult och småttregnande vädret än var den dag jag låg der öfver, kunde jag ej hålla mig från att gå och simma i Nordsjön. Vädret var från hafvet och vågorna vräkte in höga mot stranden, der badinrättningen var, och vattnet hade en bitter stark sälta, hvars make jag alldrig än känt och hvarmed vårt vatten på långt när ej kan jämföras, och som jag sedan mest hela dagen efteråt tyckte mig känna i kroppen. Men hvad som mest förundrade mig och säkert äfven mest skall förundra och kanske skrämma er, var att i detta oändliga tal af badare, som der voro, fruntimmer och herrar badade i öppna sjön om hvarannan. Hvar och en klädde af sig uti ett litet numreradt, för hvar och en enskilt bestämdt skjul på stranden, ett godt stycke från vattnet, emedan floden annars skulle föra bort det, och derifrån spatserade man helt tranqvilt ut på smala plankbroar i hafvet, sålunda att längs den långa stranden först en viss terrain är bestämd för herrar, omedelbart derintill en för fruntimmer, närmast derinvid åter en för herrar och derbredvid en åter för damer, så att de råkas pêle mêle uti vattnet om de vilja. Dock bör härvid märkas att fruntimren äro uti en fullständig badekostym, täckta från hufvud till fot,

så att blott ansigtet synes. Det förstås att med denna kostym coquetteras lika mycket om ej mera än vanligt, och jag såg ett närmast mig badande fruntimmer, som var kostymeradt à la Turquie och så intagande vackert, som någonsin en najad eller sjönymf kunnat vara. Äfven förstås af sig sjelft att herrarne ha simbyxor, som fås vid ingången till badinrättningen. Efter badet gick jag och spatserade omkring. Den sluttning, i hvars slut den egentliga staden och hamnen äro belägna, är upptagen af en förstad eller villor eller hvad det månde vara, nog af den är fullbyggd med vackra stenhus, hvart och ett omgifvet af en trädgård; deremellan gå gator slingrande sig uppåt, emedan de blefve för branta om de gingo rakt upp ända till den högsta toppen, som utgör en stor vidsträckt flacka med den härligaste utsigt öfver hela trakten. Hvarthelst man härifrån ser, är allt skönt: hafvet utan land framföre, sluttningen med sina vackra villor och trädgårdar nedanför, samt staden med sina kanaler fulla med skepp; längre bort på samma sida den stora djupt in i landet gående hafsviken, på hvars ena sida Seinen faller ut, medan den på de andra är omgifven af fästningslika stränder; på fastlandssidan utsigten öfver Normandies rika fält med der kringströdda hjordar. Detta var åtminstone för mig bland det vackraste jag sett. Men anblicken från staden af den terasslikt sig höjande sluttningen var ej heller sämre. Öfverhufvud var Havre i alla afseenden en stad som behagade mig nästan mer än alla andra dem jag hittills sett. Jag tyckte mig alltför gerna vilja

här tillbringa några veckor af en vacker sommar; men dertill kan framdeles bli tid, nu var det ej. Den 24 således om morgonen gingo vi om bord på ett litet ångfartyg allt ännu under mulet väder och stark blåst, som hufvudsakligen höga vågor in i hamnen derifrån vi gingo ut. Roligt var det isynnerhet att se när vi just hunnit ur hamnen, der vågorna dock bröto sig något i sin styrka, ut på flackan der hela Nordsjön låg på och gaf fartyget en knuff, så att alla passagerare som tagit sina stolar och satt sig i ordning, hvar och en i sin krets att njuta af färden och sällskapet, blefvo kastade huller om buller från sina platser, under skrik af barnen och stort tumult bland alla. Dock voro vi snart inne på Seine-floden, der gick ingen sjö och ehuru stormen brusade kring dess höga stränder hann den dock ej dess vatten. Småningom hade nu äfven blåsten jagat bort molnen och klarat himmeln, så att vi i det vackraste väder gjorde den vackra färden Seine uppföre. Stränderna bibehöllo i början och långt uppåt sin hafsnatur, sådana de voro längs Normandies kust, höga och med brant sluttning stupande ner i floden, men derunder till största delen gröna och antingen skogbevuxna eller odlade till åkerfält och afdelade med små alléer eller rader af trän, som bildade gärdesgårdar och gingo ända ut i flodvattnet. Den andra sidan af floden var deremot jemnare, dock äfven den här och der afbruten af höjder, och det vanligen så, att der den ena stranden var hög var den andra något lägre och tvärtom. Dessa höjder voro inga egentliga berg, utan,

tror jag, hårdnad och liksom sten blifven sand. Flo-
den afdelades som oftast af små holmar med långt ut
i vattnet utskjutande rik grönska med träd och bu-
skar, som hängde ut öfver vattnet. Ju högre upp vi
kommo aftogo småningom höjderna och trakten blef
mera landtlig, men äfven nu allt lika intagande. Pas-
sagerare funnos om bord till ett stort tal kanske öfver
100, deribland flera Engelska familjer, hvaraf isynner-
het tvenne små barn, kanske om 10 år, en gosse och
en flicka, isynnerhet roade mig. När alla andra barn
skreko och föllo omkull vid den första skarpa stöten
vi fingo i hamnen, och flera gamla personer lågo sjö-
sjuka och ömkliga, gingo de raskt omkring och sjöngo
en Engelsk sjömansvisa. Mången rolig och munter
scen såg man här bland den stora folkhopen. Men
det bästa var att ingen generade sig, hvar och en
tog fram sitt lilla matknyte eller sitt Franska bröd
eller ostbit eller hvad helst han tagit med sig och
sparade så in hvad kosthållaren annars hade förtjent.
Öfverhufvud gjorde den vackra trakten, (hvilken så-
som jag sedan hörde af vidtberesta Fransoser, skall
vara nästan obestriddigt den vackraste i deras land)
det roliga och mångblandade sällskapet och det vack-
ra vädret, denna färd för mig bland de angenäma-
ste jag gjort. Hvad jag saknade och isynnerhet här
saknade, var någon god vän och reskamrat af mina
landsmän. Men alltid skall något fattas. Middags-
tiden efter omkring 8 timmars färd framkommo vi till
Rouen, der tiden ej medgaf oss annat än att äta en
hastig middag och i förbigående betrakta den såsom

skönast i hela Frankrike ansedda gamla katedralkyrkan.

Dagb. Aug. 24.

Bittida om morgonen kl. 6 gingo vi om bord på ångpakettbåten *La Seine*. Vädret var väl ej numera regnigt, men luften var tjock och blåsten stark. I stort sällskap af minst 100 personer gingo vi af. I kanalen var ännu temmeligen lugnt, så att hvar och en såg nyter ut och lagade sin stol i ordning och satte sig; men vi hade knappt hunnit ur hamnen förrän en stor sjö kom vräkandes på oss från sidan och rutsch! alla stolar vräktes omkull med dem som så behagligt tagit sin plats på dem, och barnen började skrika och fruntimren visade förskräckta miner. Emellertid gick kaptenen, som såg barsk ut, och skrek och kommenderade och vi gingo så småningom framåt till Seinens stora ståtliga mynning, som dock är omkring en half eller hel timmas väg ifrån Havre. Unden denna färd, som verkligen gick i hög sjö, blefvo många sjuka, både karlar och qvinnor, och spydde rätt hjertligt öfver bord samt på däck, och lågo bleka glömmande all etikett i egna och andras spyor. Spektaklet var löjligt, isynnerhet första stöten, då alla rullade omkull. Snart kommo vi in i Seinen: här gick lugnare sjö och alla repade mod och drucko ett glas sockervatten, för att skölja ner den bäska smaken och ställde sig i ordning att betrakta landet, som äfven nu längs floden bibehöll lynnet af Normandies strand emot hafvet, blott att det här var mera odladt och sandhöjdens sluttningar bevexta med buskar och

småskog. Samma karakter behöllo stränderna ända fram till Rouen. De voro i allmänhet de vackraste jag sett och jag vet intet, som mer kunde fordras, om ej verkliga granitberg; ty sådana voro alldeles ej att finnas här. För öfrigt ansenliga höjder, som sänkte sig än brantare, än mera sluttande till de rikaste och mest odlade dälдер, i hvilka ofta låg en by eller liten stad, här och der på höjderna ruiner efter gamla slott; floden var fullsatt med holmar, dels mindre, dels större, som åter af små kanaler voro afdelade i små holmar, alla med den yppigaste vegetation, som gick ända ner i vattnet. Det egna tyckte jag mig bemärka med stränderna att de turvis omvexlade i karakter, än var den ena hög och den andra deremot stående låg, än åter tvärtom. Också skall Seine-floden, såsom jag sedermera hörde af en vidtberest Fransos, vara den vackraste och i allmänhet denna trakt den skönaste i Frankrike. Men det var svårt att veta hvart man hellre skulle se, på den sköna naturen omkring oss, eller den sköna naturen om bord. Mina ögon hade genast i början fallit på ett sällskap fruntimmer, bland hvilka en var en verklig skönhet. De voro fyra, af hvilka hvar och en hade sitt barn och hela sällskapet blott en man, som såg ovanligt human ut. Jag kunde ej begripa att de skulle vara Fransyskor, ty dertill voro de mig ändå för fina och eteriska. Jag gick närmare och hörde verkligen till min glädje att tvenne af barnen, en gosse och en flicka af kanske 4 år (de tvenne andra barnen lågo ännu i sina mödrars famnar), glada gingo

omkring på det temmeligen ostadiga däckets och sjöng: "merrily of the waves we go", under det att några Franska barn, deribland en för öfrigt den raskaste 4 årige gosse, låg i pappas famn och halfgret; ty ehuru vädret hade klarnat upp till en skön och vacker dag, kommo dock ideligen starka och häftiga byar från höjderna, som ofta vräkte vår ångbåt åt sidan. Flere andra grupper af muntra och glammande, halft skrålande Fransoser och Fransyskor och af lugna, tysta Engelsmän och Engelskor suto omkring på däckets och togo fram sina matpåsar helt ogenerade för dem som möjligen hade lust att gapa på dem. Bland passagerarne voro mest $\frac{1}{3}$ Engelsmän, bland hvilka af akter-passagerarne en familj med 2 gossar och 2 flickor, det ena paret skarpt brunett, det andra fullkomligen blondt, som utomordentligt behagade mig och hade skarpt markerade Engelska eller Skottska ansigten af omkring 15 år. I jemförelse med de Engelskor jag här såg, förlorade sig dock mycket Fransyskorna. Allt detta gaf anledning till mycket gapande för mig och jag visste ofta ej hvart jag skulle titta och vända mig, så att de 6 timmar, vi voro på väg, förgingo nästan utan att jag pratade eller meddelade mig med någon, såsom en kort stund. Fartyget var i allo elegant och väl inredt, besättningen hygglig och artig; men kosthållaren, hos hvilken jag tog en beefstek för en franc, var dyr. Hela far-ten var i det hela taget den angenämaste jag gjort i min tid, blott jag hade haft någon människa som jag kunnat prata med; men mina tvenne reskamrater, en handsk-

makare från Wien och en paraplymakare från Köpenhamn, till börden en Fransos eller såsom jag hellre tror en Jude, voro mig alltför heterogena. Dock Wienaren var en godmodig Tysk och treflig nog, men passade mig ej. Middagstiden kommo vi till Rouen, bestyrde genast om våra sakers framskaffande till jernvägen och gingo så att bese den stora katedralen, hvilken vi nu hunno blott utvändigt beskåda. Den är, såsom jag hört, en af de berömdaste i Frankrike. Det förunderligaste och genast mest i ögonen fallande är det höga, i konstfullt genombrutet arbete af metall gjorda tornet, och sedan det öfverallt på utsidan anbragta fina arbetet af samma slag, allt så luftigt och så fint att man tycker minsta väderfläkt skulle bryta det. Häruti fann jag en stor kontrast emot de kyrkor jag sett i Hamburg och Lübeck, hvilka alla förekommo mig något för tunga och plumpa. Kl. 3 reste vi af på jernvägen. Sjelfva pavillonen i Rouen tycktes ännu vara blott provisorisk; men för öfrigt var allt nobelt och godt. Vi dels följde Seins strand dels foro öfver den, och trakten var allt ännu lika: omvexlande sandhöjder och dälдер, rikt odlade och fullsatta med byar och köpingar. Här tycktes floden, som ju högre man kommer uppåt aftager i bredd, dock förlora mer och mer af sin hafsnatur och antaga ett mildare och upplandslikare utseende; öfverallt afdelad af de busk- och fältrikaste holmar i flera och mångfaldigt sig grenande armar, hvari små hamnar för båtar bildades genom uthuggningar af i floden utvexande småskog och buskar.

Husen här i byarne voro alla hvitlimmade, icke såsom i Tyskland tegelstensröda med hvita kalkränder, icke heller så tunga och tjocka som der. Men hvad jag här saknade var gärdesgårdarne af små täta buskar, sådana man har öfverallt i Tyskland. Vål voro här på några ställen åker- och ängsfälten skilda genom alléer af höga träd, hvilket visserligen gaf landet ett pompösare utseende; men det var endast på få ställen. Hvad som mest förundrade mig på sjelfva banan, var farten i de genom stora sandvallar grädda hvalf, hvaraf det längsta räckte $7\frac{1}{2}$ minut att genomfara i kolsvart mörker, och i hvilket vi äfven mötte en annan ångvagn som med hiskelig fart ljungade förbi och med elden från sin machin half-upplyste den smala och mörka vägen. Det var verkligen hiskligt och jag kom ovillkorligen ihåg Sindbad då han begaf sig på måfå in på den underjordiska floden. Kl. omkring 9 kommo vi till Paris, der genast efter utstigandet ur vaggonerna alla saker bragtes tillsammans i ett stort rum och sorterades efter den plats deras ägare innehaft. Vi fingo lyckligtvis snart och hastigt reda på våra, oaktadt den förfärliga trängseln, hojtandet och fjäskandet; men knappt hade jag fått min lilla kappsäck och nattsäck i handen, så kom en karl som med våld ryckte kappsäcken ur min hand och likaledes min reskamrats, bad oss packa dem på hans rygg och då jag frågade hvad han hade att göra med oss och våra saker, helt simplement började beskärma sig öfver att ha att göra med folk som ingenting förstod, och mir nichts dir nichts förde bort

dem sedan de åtskilliga gånger vid uppackningen på ryggen fallit ner och en gång äfven gåfvo en dugtig knuff åt en bredvid stående tullbetjent. Jag följde med och när vi äntligen kommit ut, frågade jag ännu helt uppbragt hvad han var för en karl och hvad han ville; men intet hjälpte, han bara skrattade och beklagade sig öfver mitt oförstånd, förde våra saker in i en vagn och oss efter, och när vi väl voro inne bad han oss vara goda och betala en franc, som gjordes; derefter en annan karl som skulle ha några sous; och så frågades hvart det skulle bära af, och då jag uppgifvit det af Ingman mig rekommenderade *Hotel du Luxembourg*, hördes "allez", och så bar det af genom Paris' gator och räckte nästan en half timma innan vi kommo fram. Redan på denna väg foro vi genom rader af de finaste och gentilaste boutiques och intrycket var i allmänhet stort och pompöst.

Aug. 25.

Efter intaget kaffe begåfvo vi oss genast ut på vandring kl. omkring 8, vandrade längs vår *Rue de la Harpe* öfver Mikaels bron in i la cité, der längs kajen till kyrkan *Notre dame*, besågo den ut- och invändigt, bestego sedan tornet och hade här den fullkomligaste öfverblick öfver Paris' oändliga massa af hus och monumenter, hvilka tillsammans först sågo ut som ett chaos. Sedan gingo vi omkring på gallerierna och orgeln och några andra små kryphål, der vi slutligen alltid stannade vid någon läst dörr, som jag inbillade mig skulle leda in i någon slingrig gång. Gerna hade jag vandrat här omkring en hel veckas

tid för att få reda på alla Qvasimodos snår och hvalf, men nu var jag här blott för att se och hade ej mera tid än några timmar. Allestädes spejade mina ögon efter Qvasimodo, men de kunde ej upptäcka annat än artiga och vackra Fransoser, som för en liten *pour le garçon* släppte oss in i tornet. Hvad som föll mig i ögonen var att under gudstjensten, som nu påstod, se målaren gå omkring och copiera basreliefer hvarmed väggarne voro fullsatta. Sedan gjorde vi en tour till palatset *les Tuileries* och dess trädgård, vandrade öfver *Place de la concorde*, der det ryste i mig vid hågkomsten att Ludvig XVI med sin gemål här blifvit halshuggen, och der nu den ståtliga stora Egyptiska obeliskén står. Sedermera, lockad mera af Almqvists Gabriele Mimanso än något annat, gick jag att se en representation af Kavaloraman, som verkligen är förunderlig, men dock snart blir tröttande. Mig lyckades ej att här få se någon obekant skönhet, hvars bekantskap kunnat vara värd att eftersträfvä; hela auditorium (ty taflan förklarades äfven punkligt af en osedd person) bestod af mig och min följeslagare, tvenne andra män och en gammal Engelsman med sin lika gamla fru, hvilka sistnämnda dessutom hela spektaklet föga tycktes behaga. Derefter vandrade vi ännu litet omkring, gingo så in i Nya Magdalena kyrkan, den praktfullaste och pompösaste jag sett, men i en nymodig stil, med trenne stora nästan helt och hållet förgyllda kupoler, ifrån hvilka allena ljuset faller in i kyrkan; för öfrigt på väggarne och pelarne fullsatt med taflor och

statyer, alla såsom de förekommo mig i en nyare stil. Skall och kan en kyrka i våra tider byggas, beräknad på att genom prakt imponera, så blir denna säkert oöfverträfflig. Sedan gingo vi öfver *Vendôme*-platsen och bestego den ofantliga Napoleons-kolonnen, från hvars galleri i toppen man hade nästan samma utsigt som från tornet på Notre dame. Något busligt var att stå der uppe, likaså upp- och nergången på den smala trappan. Vi gingo derefter in i kyrkan *S:t Roche*, i hvars yttersta bakgrund man utöfver tvenne andra chor ser Kristus på korset med Magdalena knäböjande bredvid i sculptur, hvilket på det långa afståndet tar sig oändligt väl ut. Der invid är Kristi grafläggning i basrelief, äfvenså högst naturlig, och längs väggarne Kristi passions-historia, framställd tror jag i 12 stationer. Derefter voro vi i ännu en kyrka *S:t Germain l'auxerrois*, hvilken jag ej fann vara något särdeles; men jag var ock nu alldeles uttröttad af det myckna jag sett. Efter middagen, som intogs kl. 5 hemma i vårt hotel, gjorde jag ensam en tour ånyo genom Tuileries-trädgården och *Champs elysées*, der nu var mycket folk, musik och andra lustbarheter. Jag hörde här på en militär-musik, som var sammansatt af 7 olika sorts horn, 2 klarinetter och 1 piccoloflöjt, som allt tog sig ganska bra ut, ehuru jag tyckte hornisterna ingalunda voro bättre än våra Finnar och ej hade den vackra ton i sina instrumenter som de. Här och under hemvägen såg jag intet anstötligt af glädjeflickor eller annat, allt var anständigt ehuru folkmassan var stor.

Aug. 26.

Besåg museum i *Louvre*, den stora samlingen af sculptur, hvaraf naturligtvis det Egyptiska upp- och intog mig mest, ehuru jag hade tänkt mig samlingen större, och det stora praktfulla målningsgalleriet, hvaraf den Italienska skolan mest sysselsatte mig. Men hvad är det att på 4 timmar vidpass vandra igenom dessa stora och rika konstskatter? Man blir blott vimlig i hufvudet och till slut vet man ej hvad man ser och sett. Jag hoppas en annan gång kunna göra om denna tour med mera tid och mera lugn. På aftonen spatserade vi på boulevarderna och vid Palais royal, öfverallt var folk till otalig mängd, öfverallt anständighet och artighet.

Aug. 27.

Var större delen af förmiddagen inne hos min granne, en målare från Berlin. Middagstiden i *Jardin des plantes* och Botaniska trädgården. Den otaliga mängd af djur från alla verdens delar som här äro hopsamlade, alla i sina bekväma och för dem väl inrättade boningar, var mig oändligt rolig, isynnerhet aporna, som jemte björnarne förekommo mig såsom de mest humoristiska bland djuren. Det var äfven de som mest upptogo folkets nyfikenhet. Isynnerhet roade mig mina landsmän björnarne, som här väl hade lärt sig att förstå litet Franska och dansa Française, men dock allt bibehöllo sin trumphenhet. Fransoserna roade sig mycket med dem och blefvo ej trötta att kasta åt dem bröd, för att få dem att dansa och helsa. Äfven begapades mycket 2 elefanter,

hvilka dock voro mindre än den i Zarskoe Selo. Botaniska trädgården är stor och vacker och säkerligen försedd med allt som kan önskas. Jag gjorde blott en kort promenad derigenom. På en kulle, derifrån man hade en vidsträckt utsigt öfver staden, satt en gubbe med en stor kikare, genom hvilken man fick se för betalning. Här fanns mycket folk ehuru det ännu var bittida på dagen, och när jag gick tillbaka var det proppande fullt på den stora breda trottoiren af menniskor som strömmade dit. På eftermiddagen gingo vi med våra tvenne nya bekanta, (den ena en målare, den andra, som isynnerhet utomordentligt intog mig, en farmaceut eller något dylikt från München), till och utom *Barriere du mont Parnasse*, svarande ungefär emot Hamburger Berg, der en otalig skara af folk, mest af arbetsklassen, var församlad i trädgårdar, theatrar och allehanda förlustelse-platser. Isynnerhet tycktes dans vara det som mest roade dem; en oändlig mängd salonger och trädgårdsplatser, der man dansade, voro öfverfyllda, ehuru våra följeslagare sade att i dag var ovanligt litet folk ute. Ingenting kan förliknas med den fröjd som här glänste på allas ansigten, man dansade af hjertans grund, ej trögt och lalligt som hos oss, utan med lif och qvickhet i fötter, armar och alla lemmar. Här dansas nästan intet annat än den af Fransoserne så högt älskade *Cancan*, liknande den hos oss brukliga Franska quadrillen, men mycket frivol: här ordentligt omfamnar man när vi blott ta damen i hand, och gör alla möjliga frivola och equivoca rörelser med sina

händer, hvarunder benen snurra i de putslustigaste pas. Men allt är glädje, allt är fröjd. Sedermera voro vi i den berömda *grande chaumière de Prado d'été*, hvartill entréen kostade 50 cent.; men det förargeliga hände mig att jag måste aflemna min mössa och gå barhufvad, ty med hatt kan man gå allestädes både inne och ute, men ej så med mössa. Jag lät det mig dock ej bekomma, utan vandrade modigt in. Detta är ett ställe för studenterna med sina *grisetter*; här lefva nemligen studenterna så att hvar och en har sin grisette, med hvilken han lefver fullkomligen som med en hustru. Hon sköter hushållet, kokar och lagar maten, tvättar och gör annat som behöfves, kallas också hans fru, tilltalas hans madame, ej mademoiselle; han visar sig öfverallt ute med henne arm i arm, och om söndag, måndag, torsdag går han i *chaumière* och dansar med henne. Ehuru ferierna nu voro inne, voro dock ganska många dylika par här och roade sig. Ingenting har jag ännu sett så gladt och glädjefullt, så fritt och nonchalant som en sådan student med sin grisette, när de dansa sin älskade cancan. De omfamna hvarandra, kyssas, klappas och göra de frivolaste gester, men allt dock med sådant sken af anständighet och en nonchalance å deras sida, som om det vore intet alls. Detta är ock, tror jag, endast här möjligt. Här ibland dessa grisetter ser man ock de vackraste qvinnor jag ännu sett i Paris; de äro icke snörda, men ha dock en *taille* som täflar med och öfverträffar det bästa snörlif. Allt gick för öfrigt stilla och hyggligt till; man hörde in-

tet skrik eller stoj och, hvad isynnerhet förundrade mig, här så väl som på andra offentliga ställen, är man ovanligt tyst, pratar ganska litet, åtminstone mycket tyst, så att i de största samlingar höres föga sorl. Något egentligen roligt och löjligt, något Bellmaniskt putslustigt såg man ej här, allt var mig nästan för mycket anständigt och vanligt, jag hade gerna sett något original, som haft liten mån lust att stöta emot convenansens lagar. Det enda nöjet var att se huru folket så rätt af hjertans grund var gladt. Förunderligt förekommer det mig att här i sjelfva grisetternas och loretternas hufvudstad finna filles publiques så anständiga. Här har man ej att frukta för att af dem bli öfverfallen på gatorna, såsom i Hamburg och Petersburg.

Aug. 28.

Gjorde på morgonen promenad för att finna några böcker som jag behöfde; fick reda på ett manuskript af *Gulistan*, som jag köpte för 8 frcs. Sedan med min präktiga och älskvärda Münchare till *Hospital des invalides*, der det mest roade mig att betrakta de gamla invaliderna från Napoleons och Algiers krig, hvilka på alla möjliga olika sätt voro tilltygade med blessurer. Väl sågo de ej ut som de gamla Franska hjeltar jag på förhand hade tänkt mig, jag tyckte mig här ej finna de egentliga Fransyska ansigtena utan fastmera Tyska; men alla, till största delen åtminstone, voro de gamla ärevördiga gubbar, den ena hade förlorat sin arm, den andra sitt ben, eller båda, somliga blinda, somliga rörande sig i små

vagnar som de framsköto med käppar, och i allmänhet såg man här ett museum af alla möjliga blesurer. Inrättningen var ofantligt stor med trädgårdar, promenader, bibliotek, porträtter och statyer af Napoleon och hans generaler, samt taflor af särskilda slagtningar; bland andra rariteter fann man äfven i en liten inhägnad en liten pil, som var tagen från det träd som vext på den älskade kejsarens graf på Helena och blifvit hit omplanterad. En gammal invalid, som med trädsknipp och med snäckor inlagda i en sand- och stenblandad jord här utarbetat ett slagtfält, vaktade inhägnaden och dref en liten handel med bladen från pilbusken, hvilka han sålde åt små pojkar som gäfvor honom en mussla för hvart blad. Äfven har man här en egen kyrka, der en stor mängd tagna fanor äro upphängda. Köket var kolossalt och all kokning går med ånga. Maten skall vara ypperlig och hvar och en man, så officeraren som den gemena soldaten, har till frukost sin halfbutelj vin och likaså till middagen. Så lefva de gamle krigarne här omgifna af sina stridsminnen och sina ärade generaler, ett lif säkert så lyckligt som för sådane är möjligt, i lugn och ro, störda kanske blott af den otaliga mängd besökande som dagligen går här. På ditvägen besågo vi äfven den vackra kyrkan S:t Sulpice, der just nu var en likbegängelse med ett otaligt antal af prester, hvilka alla här såsom annorstädes i katolska länder utmärka sig genom sina Jesuit-ansigten. På återvägen badade vi i den stora badanstalten *Ecole royale de natation*, en stor och praktfull anläggning.

På aftonen i *l'Academie royale de musique* eller stora Franska operan. Sjelfva salongen och scenen voro öfvermåttan splendida och praktfulla, dock som mig tycktes öfverträffade af stora theatern i Petersburg, just genom denna senares större enkelhet och noblesse. Den i Petersburg är ock större. Här speltes i dag för första gången *les Martyrs*, opera öfversatt af Scribe med musik af Donizetti. Sångare och sångerskor voro högst medelmåttiga, nemligen herrarne Bouché, Duprez, Massol, Bremond, Octave och *me* Dones Gros, som hade hufvudrolerna. Dansöserna utmärkta, ehuru dock vida öfverträffade af Taglioni, balletterna i jemförelse ej så bra, sångkörerna goda och likaså grupperingarne. Dekorationerna voro förträffliga och fullkomligt jemförliga med de Petersburgska. Orchestern ypperlig och stor. Allt hade dock här, liksom i Petersburg, utseendet af att genom grannlåt och pomp ersätta bristen på sann konst; hufvudsaken tycktes vara att packa scenen full med folk, hvilkas massa ännu till oändlighet ökades med på dekorationerna anbragta folkskaror. Men ej nog härmed, en stor mängd af ståtliga och grannt rustade hästar skulle fram för att visa sig, slutligen skulle äfven lejon-rytningar höras i bakgrunden och sluta detta sköna virrvarr. Virrvarr tycktes mig ock musiken vara, till hvilken hörde alla möjliga instrumenter, pukor, trummor och basetthorn, ibland annat äfven 6 harpor; hela vägen igenom var den beräknad på knall-effekter i ordets egentligaste betydelse, ty bäst det var knallade alltid en trumma eller en trum-

pet till på det förfärligaste. Öfverhufvud kan jag säga att jag hela tiden blef kall och ingen egentlig konstnjutning alls hade. Publiken var öfverhufvud icke högljudd och på det hela ej för mycket frikostig på applaudissemens. Hvad som förekom mig litet underligt var, att man helt ogenerad på parterren vandrade med sina smutsiga fötter öfver de med rödt sammet öfverklädda bänkarne och klef öfver deras ryggstöd.

Aug. 29.

Var i museum i Louvre och gick nu igenom de rum som förra gången ej blifvit medhunna, nemligen de stora samlingarne af Romerska och gammal-kristna antiqviteter, som här funnos i stor mängd i den präktigaste ordning uppställda, och sedan de stora Egyptiska salarne, som jag förra gången alldeles ej vetat af och som voro fulla af alla möjliga gammal-Egyptiska saker, öfvermåttan kuriösa att bese. Här till finnes ännu ingen katalog och ganska få pieser äro ännu med namn betecknade, hvarföre det blef mig svårt och omöjligt att få reda på dem; men här liksom lefver man i dessa aflägsna sekler och när man tittar sig om och ser människor från vår tid, tycker man nästan dem vara mumier mot de Egyptiska statyerna. Sedan var jag i de öfriga målargalleriets salar, som innehålla särdeles fullständigt den Spanska skolan, hvilken åtminstone nu i en hast ej särdeles anslog mig; deremot upptogo mig desto mera de i Standishska samlingen befintliga taflorna af Nederländska skolan, hvilka jag aldrig blef mätt på att betrakta, nu sedan jag kommit underfund med att få dem

i deras rätta perspektiv. Allt har i denna skola en viss frodighet och välmåga, till och med sjelfva tiggarpojkarne och djuren, hvilka sednare ej gerna kunna vara borta från någon tafla. Jag hade i dag en sann konstnjutning, sådan jag sällan och bestämdt ännu aldrig af några taflor haft den, och kom verkligt glad i själen hem. På aftonen i *Theatre des variétés*, der fyra små pieser uppfördes, bland hvilka en hofscen från Richelieus tid, som uppfördes med den i dylika scener Fransoserna alldeles egna och af inga andra ännu upphunna takt och finhet — likaså en annan liten enaktspiese från medelklassens sällskapskrets. Men deremellan gafs ett feéri i 6 såkallade taflor, der alla möjliga orimligheter och galenskapen rördes tillsammans och alla sorts fiskar, fåglar, apor och andra djur kommo fram och en björn till och med sjöng — det var ett förskräckligt sammelsurium och publiken, som tycktes vara af medelklassen, skrattade godt deråt. Allt var liksom en parodi på theater och spektakel, och kanske är äfven i sjelfva verket den tid inne då theatern skall börja parodieras och det verkliga spektaklet bli spektakel i sjelfva spektaklet. Väl tyckas Tyskarne ännu med händer och tänder arbeta deremot, men de få väl lof att följa med. Tyskarne äro allvarsamma och vilja att man skall ta allt allvarsamt, så att när en björn dansar skall man tycka att dansen "an und für sich" är vacker. Till slut gaf man en mimisk representation *les Contrebandiers de Sierra Nevada*, der isynnerhet de Spanska nationaldanserna med castagnetter,

som ock väl utfördes, behagade mig mycket. Men blott mimik, utförd af icke alldeles utomordentliga sujetter, tvingar dem att alltför ofta visa samma söta eller samma sura ansigte, och blir derigenom tröttande. Theatern var nätt och vacker, publiken här högljuddare med rop och hvisslingar, frikostigare på bifallsyttringar än annorstädes, men äfven här blott vid bons mots och equivoca uttryck; också kan det ej vara annorlunda, ty deri blott och bart består hela Franska humorn, liksom Tyskarnes i Witzen. Någon egentlig komik hafva Fransoserne lika litet som Tyskarne, och den lär ej kunna finnas annorstädes än hos nordens folk, hos Engelsmän som Sterne och hos Svenskarne som Bellman, hvilken tror jag företrädesvis kan kallas verldens störste humorist. Hos nordbon ligger humorn ej i Witzen och ordleken, som hos dessa folk, utan i hela deras väsende och uppförande.

Aug. 30.

Hos *Quatremère*, en gammal älskvärd man med något tycke af Frähn. Han emottog mig med all värdighet men tillika vänlighet och värma, visade stort intresse för min resa och samtalade med mig deröfver, men olyckligtvis blefvo vi afbrutna af en ankommande främmande. Så förskräckligt genant och plågande det är för mig att gå och göra uppvaktningar, så förekom mig dock denna lättare än vanligt: det gjorde väl den Fransyska hyggligheten, som man här finner öfverallt hos den höge så väl som den låge. Några egentliga upplysningar och någon ledtråd för min resa fick jag dock ej här, och väntade det ej hel-

ler. Sedan var jag i åtskilliga boklådor och fann åtskilliga manuscripter och köpte slutligen *Jauberts* Turkiska grammatik. Kort före middagen var jag inne hos en i vårt hotell boende medicine studerande, Fransos, och hade det nöjet att få se en grisette med hvilken en hans kamrat, som äfven ätit här vid table d'hote, för några dagar sedan *gift sig*. Hon var en nätt vacker brunett med fritt och ogeneradt väsende, kallade sin *man* "tu" och "mon" eller "bon ami" och blygdes ej det allraminsta öfver det förhållande hon stod i. Hon hade kommit hit för att dinera med sin man, som på sin kamrats kammare lät upphemta maten. Denne Esculapii son, en högst munter gosse, berättade åtskilligt ur studentlifvet, som mycket roade mig att höra. På aftonen med mina Tyskar i en Bierhalle i Luxembourgiska trädgården, der mycket folk var samladt att höra en militär-musikcorps, som spelade ganska medelmåttigt och ingalunda kunde jämföras med vår Finska gardes-musik.

Aug. 31.

Bittida ute, besåg först Pantheon, i mitt tycke det ståtligaste monument. Från högsta toppen var utsigten vidsträcktare än från Notre dame, den är ock högsta punkten i Paris; var äfven nere i hvalfven och besåg grafvarne för Frankrikes store män och hörde det starka ekot i ett af hvalfven. Sedan i kabinettet för komparativ anatomi, hvarest liksom öfverallt var alltför mycket att se för att på en kort stund kunna få reda på någonting. Sedermera var jag i *Musée Dupuytren*, en samling af dels i vax afbildade,

dels naturliga exemplar af intressanta sjukdomsfall, isynnerhet kirurgiska. Detta tycktes vara en samlingsplats för Fransoserna, som här rätt kunde beskåda alla de rysligaste arter och förstöringar af Syfilis, högst naturenligt afbildade på i vax gjorda genitalia och anus och i allmänhet alla möjliga sjukdomar. Man såg här till och med några qvinnor, som gingo omkring och helt ogeneradt beskådade samlingen. Här såsom öfverallt hade jag åter tillfälle att förundra mig öfver den hygglighet och liberalitet, hvarmed alla publika samlingar och andra märkvärdigheter stå öppna för folket och isynnerhet för resande utlänningar, som blott behöfva visa upp sitt pass för att få tillträde hvart som helst. På de flesta ställen äro *les gardiens* förbjudna att emottaga några drickspenningar och på de få ställen der man kan ge något, är det ej vanligt att ge mycket; det högsta jag gifvit är $\frac{1}{2}$ franc och de ha dermed varit oändligen nöjda, och då har man vanligen med sig en gammal Fransman, som det är högst roligt att höra prata. Dessutom bör ännu märkas att man här på alla ställen kan gå klädd huru som helst, då man t. ex. i Petersburg ej slipper in i Eremitaget om man ej är klädd i frack och vanligen har 1 Rb. s. att ge i drickspenning. Men här är den egenheten att man ej får ha käpp med sig; hvarthelst man kommer måste den lemnas bort förrän man slipper in och därför har man sedan att betala 1, 2 eller 3 sous. Likaså går man ej gerna med mössa, ehuru det blott är på baler man ej får ta den in med sig. På aftonen var jag i *Thea-*

tre Français i Palais royal, der jag såg en komedi, som visserligen uppfördes bäst af hvad jag än i theaterväg här sett, men dock ej var något utomordentligt och den Franska trupp jag sett i Petersburg fann jag fullkomligen jemngod med denna. Detta var äfven en hofscen med amours och galanteri och courtoisie, ömhet och förälskning, kärleksförklaringar och divorcer, och ehuru allt uppfördes så att man ej behöfde vid någon scen vända anblicken från de spelande, hade jag dock väntat mera. Komedin hette *Les demoiselles de S:t Cyr* och var ganska underhållande, men äfven här tycktes calembourer och ordlekar vara hufvudsaken, och det som bäst behagade publicum och skaffade applaudissementer. Öfverhufvud var det dock det bästa i theaterväg jag här sett och ehuru jag ej förstod allt, roade jag mig högeligen. Äfven tyckte jag mig här höra Franskan bäst och tydligast uttalad. Fruntimren, ehuru ej öfverflödigt vackra, voro särdeles behagliga, isynnerhet en lång, högvext flicka och m:me Plessy; båda hade den egna Franska finheten och gentillessen och båda voro rikt costumerade i 3 till 5, tror jag, gånger olika dräkter. Theatern var medelstor med, som det tycktes, stort antal platser högt uppe i taket. Under mellanakterna spatserade jag på Rue Richelieu och i Palais royal.

Sept. 1.

Begaf mig bittida ut, besåg *Place de juillet*, der jag äfven var upp ända till toppen och fann trappan beqvämare och hela det inre ljusare och vackrare än i Napoleons colonn. Derefter var jag på begravnings-

platsen *du père Lachaise*, der jag träffade ihop med en Fransos från Bordeaux, hvilken liksom jag gick omkring och besåg grafvårdarne och frågade mig efter en Rysk grefvinnas monument, som skulle vara det skönaste af alla. Så blefvo vi tillsammans, frukosterade i ett närbeläget värdshus och foro sedan i en liten hyrvagn den ofantliga vägen från denna kyrkogård till *Triomphe de l'étoile*, allt utanför barriererna, för 30 sous. Han var en munter garçon som sade sig ha besett Italien, Spanien och Algier, hvilket äfven tycktes vara sannt, emedan han förstod och talade något Arabiska och de andra språken äfven. Vi blefvo goda vänner, drucko ännu sockervatten med eau de cologne (en ypperlig dryck) tillsammans hos en conditor, voro naturligtvis charmerade öfver att ha gjort hvarandras bekantskap och gjorde upp parti för morgondagen. Nu lyster mig att se hvad han är för en man. Jag har hört och läst så mycket om bedragare, som skola finnas isynnerhet här, och skulle finna det högst roligt att ha kommit ihop med en sådan. Dock denna förekom mig ej just så. Sjelfva begravningsplatsen blef dock mindre noga besedd för hans skull, blott det hufvudsakligaste. Den är den största och vackraste här, med ett utomordentligt vackert läge på en kulle, derifrån man har en vidsträckt utsigt öfver staden och omkringliggande nejder. Grafvårdarne voro tallösa och vackra, men den art sandsten, som här användes till allt dylikt, behagar mig ej just och kan vida vägnar ej jämföras med vår granit. Dock finnes här ock mycket marmor-monumen-

ter i alla möjliga former och fasoner öfver personer, hvilkas namn och minne måste vara alla kärt och intressant; föga nog torde man finna en annan grafplats så skön och besöksvärd som denna. Då jag sedan skildes från min nya vän, som beklagade att göromål ej tillåto honom passera den öfriga dagen tillsammans med mig, vandrade jag genom Champs elyseés, stannade och betraktade en gammal konstmakare, som åt blå och sedan lät det ta eld i magen och spottade ut askan. Hans konster voro ej mycket värda, men hans åldriga vackra ansigte, der godhet och fridsinhet lyste fram ur ett beständigt småleende, höll mig länge qvar vid honom. Hans costym, ehuru föga rik, var något fantastisk och magisk, mycket bättre än jag ofta sett den på theatrar; i ifvern att utöfva sin konst, hvartill han alltid utvalde en af de små kringstående gossarne, småspottade han alltsom oftast och underhöll derunder allt publicum med bonmots och andra roligheter. Af alla de många konstmakare och sagoberättare eller improvisatörer jag här sett, har ingen behagat mig så som denne, ehuru kanske underlägsen i konsten. Ingen-ting kan förliknas med den oändliga tacksamhet, hvarmed han emottog de 2 sous jag kastade åt honom på den lilla duk, han hade utbredd midt på sin arena, för att emottaga de skärfvor hans auditorium ville ge honom och på hvilken hittills fallit blott få en soustycken. Det är roligt och ljuft att ibland alla de oändliga nya obekanta ansigten, som hvarje minut stryka förbi en, finna ett som man tycker sig förstå

och vid hvilket man med kärlek och hängifvenhet kan stanna. Jag tyckte mig i denna gubbe se Almqvists gamla sockenmålare lifslevvande framför mig. På aftonen spatserade jag litet i Palais royal, såg der såsom den vackraste ansedda flicka i Paris, en säljerska i en handskmakarebod, utanför hvilken beständigt är en förskräcklig trängsel af menniskor för att begäpa flickan. Jag fann henne visserligen skön, dock ej med det genomskinliga och etheriska man finner hos den nordiska skönheten; denna var äfven mer sydländska än man oftast finner flickorna här vara. Köpte mig biljett för deligensen till Châlons i nästa onsdag; var i Tyska bokhandeln och fick den underrättelsen att *Burkhard's* resor ej stode att fås i Paris, så att jag nu alldeles utan någon ledsagare måste tänka på min färd inåt öknen.

Sept. 2.

Var i *S:t Denis* ett stycke utanför staden, besåg der alla Franska konungars gravvårdar och den vackraste kyrka jag än sett. Intet kan förliknas med det magiska sken, som faller in genom de konstrikt i alla möjliga sorts färger utarbetade fönstren, alltigenom de många slingriga hvalfven.

(Bref till enkefru Wallin).

Färden på jernvägen från Rouen till Paris gick mest hela vägen längs Seine-floden, som småningom hade förlorat allt mer af sin bredd, så att den i trakten af Rouen och högre upp ej är bredare än vår gamla Åbo å, med fullkomligen lika grått

och smutsigt vatten, men med något starkare ström. Stränderna äro allt lika vackra, omkransade och öfverhängda af samma grönska, och hvarthelst man ser är hela landet rikt och kuperadt. Detta har gjort att man nödgats genomgräfvat och hvalfbelägga de höjder man mött vid anläggandet af denna jernväg, och man far som oftast genom något sådant kolmörkt hvalf. Ett minnes jag der genomfarten räckte 8 minuter, under hvilken tid man såg rakt ingenting; och just i detta hvalf mötte vi en annan ångvagn, som kom ifrån Paris. En sådan genomfart är verklig buslig; den blir så mycket oangenäm, som luften derinne är instängd och fuktig, samt dämpas ännu mer genom röken som går ur maskinen och slår mot hvalfvet, utan att ha någon utgång. Förfärligt i högsta grad var att i detta trånga hvalf möta den andra ångvagnen, af hvilken man ej kunde se mer än den lågande ugnen och de uppsprakande gnistorna. Dock gick allt lyckligt och det var med verklig fröjd jag åter i friska luften drog ett rent andetag. Kl. omkr. $\frac{1}{2}$ till 9 ankommo vi till Paris, der efter ännu en kort visitation af våra saker (hvarvid hvar och en i denna ofantliga trängsel hade att ta vara på sitt och allt gick till i största oordning), en karl af de här engagerade bärarne fick tag på mina effekter och på den unga mannens från Wien, som kommit öfverens att följa med mig, och oaktadt allt mitt gräl och käbbel mot honom helt simplement tog dem och förde dem ut, beställde en vagn och föste både dem och oss dit in och frågade sedan till hvilket värds-

hus vi behagade låta föra oss. Till all lycka hade jag redan i Hamburg träffat min gode vän Ingman, som då var på återresan, och han hade gifvit adress på ett godt och hyggligt hotel, som jag nu uppgaf för vår kusk, och så bar det af genom Paris' gasupplysta gator. Följande morgonen började Wienaren och jag vår tour i staden och besågo allehanda kyrkor och monumenter, som föllo oss närmast i sigte, såsom den stora i koppar gjutna Napoleons kolonn, der han står sjelf på toppen i kroppsstorlek gjuten i malm. I den stego vi upp genom en lång mörk trappa, så smal att tvenne personer ej kunna komma förbi hvarandra, ända upp till honom sjelf, der han står och skådar öfver hela sin stad, detta ofantliga och nästan oöfverskådliga chaos af hus och byggnader. Men när skulle jag sluta, om jag började tala om allt hvad jag besåg? Hvad kanske skulle roa mamma mer än allt annat, hade troligen varit att följa mig uti den stora byggnad, som är bestämd för invalider, och der jag såg en stor mängd af Napoleons gamla krigare, tilltygade af blessyrer på alla möjliga sätt. Det är här som den från S:t Helena hemtade Napoleons graf skall placeras uti ett chor; men som det ännu ej är färdigt, är tillträde dertill ännu ej öppet för besökande. Äfven i det stora köket var jag, der allt kokades med ånga för hundradetals personer. För öfrigt ser man här åtminstone porträtter af alla stora generaler under Napoleon, och så lefva dessa krympliga återstoder från hans krig här i sina krigiska minnen ett så lyckligt lif, som för sådana är

möjligt. I den vackra kyrkan, som denna stora inrättning har, ses fanor från alla möjliga nationer. Sjelfva Tuileries-palatset behagade mig ej särdeles. Det är stort och vidsträckt, men ser ut som det vore hoplappadt af skilda och olika stycken. Den dertill hörande trädgården behagade mig desto mera och den var min vanliga tillflyktsort under hettan, som de första tiderna af min vistelse i Paris var ganska stark. Likaså fann jag platsen *de la Concorde*, der Ludvig XVI och hans gemål halshöggos, och de Elyseiska fälten vackra, och tusen andra saker, som vore omöjligt att uppräknä. Staden sjelf är ej särdeles vacker, på långt när ej jemförbar med Petersburg. Gatorna äro trånga, trottoirerna ännu trängre, och när på en sådan gata tvenne vagnar skola förbi hvarandra, äro fotgångarne i lifsfara att blifva klämda mellan hjulen och husens väggar, isynnerhet om, såsom alltid händer efter den minsta regnskur, gatorna äro af smuts så hala att man har all möda att kunna stå stadigt på sina ben. Husen äro höga, ända till 6 och 7 våningar, och stanken förfärlig på gatorna, dit man utkastar alla sopor och all smuts som rensas ur husen. Dock finnas äfven breda reguliera gator, såsom Boulevarderna och Käerna längs Seinefloden, som dock ingenting är att skryta med. Den är här så bred ungefär som Åbo å, kanske litet bredare, och dess vatten smutsigt och grått med ej särdeles stark ström, och är en dvergflod i jemförelse med Nevan. Så har jag nu vandrat omkring öfver en veckas tid och oupphörligen sett och gapat, be-

sökt en stor del af Paris 20 theatrar, men isynnerhet det oändligt rika målningsgalleriet i palatset Louvre, varit i det herrliga kungliga lustslottet Versailles och besett dess taflor och sköna trädgård med dess tallösa vattenkonster i alla möjliga former, varit i S:t Denis och sett grafvårdarne öfver alla Franska konungar från de allra äldsta tider till våra, o. s. v. Mitt lif här var annorlunda än någonsin förut och jag kan ej undgå att skrifva er något derom. Jag steg upp om morgonen kl. omkring 5 eller 6 (något som här är alldeles ovanligt, der man vanligtvis först kl. 8 kommer upp), drack mitt kaffe omkring kl. 8 med ett Franskt bröd, gick sedan ut och arbetade till kl. 4, då jag kom hem och åt kl. 5 middag vid vårt table d'hote, som var besatt mest af Tyska målare. Väl gjorde min mage först i början uppror mot en sådan ovanlig diet, men jag bragte den då middagstiden kl. mellan 12 och 2 till tystnad med några frukter, bland hvilka isynnerhet aprikoserna vunnit mitt tycke framför andra, eller ett franskt bröd, hvarpå jag drack sockervatten med eau de cologne eller hvad ännu bättre är med eau d'orange, eller med smultron och mjölk, som man här kan ha hela året igenom, eller något annat dylikt, och så vande jag den slutligen väl vid denna diet och fann den särdeles god. Table d'hoten räckte en hel timma och var ganska tråkig; jag satt, när jag slutat min portion och väntade på de andra, och tuggade bröd oupphörligen och drack vin och vatten derpå. Här i sjelfva vinlandet dricker man alltid vin, hvaraf bouteillen kostar omkring 50 till 80 kopek, men blandar alltid mer än hälften vatten der-

till. Efter måltiden gör man här vanligen ingenting, behöfver det ock ej, när man med oöfverfylld mage arbetat hela den öfriga dagen. Jag gick vanligen med någon af dem som bodde i vårt hotel ut, antingen i Tuileries-trädgården eller Luxembourg trädgården och tillbragte aftonen der, ibland stora hopar spatserande och frisk luft sökande personer. Äfven hade jag kort före min afresa den sällsamma lyckan att få se konungen Louis Philippe och hans gemål jemte en liten del hoffolk. Han själf är en något åldrig, starkt byggd man, med redan mycket gråttblandadt svart hår och skägg, samt en askgrå, något i Mulattbrunt stötande ansigtsfärg, mycket lik de porträtter man ser af honom. Drottningen var en gammal hopskrumpen gumma, mera ful än vacker. Prakten var ringa eller nästan ingen, hvarken i deras kläder eller i deras equipager. Han var helt civil klädd i svarta kläder utan några ornament, hon likaledes helt enkelt. Öfverhufvud bedrar man sig storligen om man, såsom vanligt är, tror att allt här skall vara så fint och putsadt och praktfullt och grannt. Det förundrade mig storligen då jag kom från Hamburg, der alla gå så fina, att här se menskorna gå så enkelt och flärdlöst. Man kan ingenstädes, tror jag, i världen vara så ogenerad som här, blott man är anständig. Jag kan här gå i skjortärmarne utan mössa och huru helst jag vill, utan att någon förundrar sig eller gapar på mig derföre; är jag trött, sätter jag mig att hvila på trottoiren eller på någon trappa eller hvar helst jag vill på en gata, och ingen observerar

mig, om jag är ingen i vägen. Här har jag sett betydande män och anständiga fruntimmer gå ganska simpelt klädda, utan puts och grannlåt, och jag sjelf har under hela tiden jag var i Paris sällan haft väst på mig. Men hvad som är nödvändigt för, och här anses höra till en anständig klädnad är hatt, förutan hvilken man ej kan komma in på vissa ställen. Så hände mig de första dagarne att jag i sällskap med några andra gick en afton på en studentbal, men vid ingången måste lemna min mössa och käpp i förvar hos en gammal fru vid ingången och derföre betala 20 kop. Detsamma hände mig sedermera ännu på några andra ställen, dock ganska få, och på trots kunde jag ej förmå mig att lägga mig till hatt. Men a propos af den studentbal på hvilken jag var, så hölls den i en trädgård under bar himmel och på en slät plan på marken, upplyst af lampor som hängde rundt omkring i träden. Maken till munterhet och fröjd har jag nästan aldrig sett. Såsom bekant, är dansen Parisarnes och Fransosernas hufvudnöje, hvarje söndag, måndag och lördag äro här på otaliga ställen och för alla stånd baler. De förnämas assembléeer skola här, liksom öfverallt i verlden, vara tråkiga och stela; men de danser jag här sett, dels i trädgårdar, dels i danslokaler uti staden, af studenter, handtverkare, handelsbokhållare och arbetskarlar, äro de muntraste och gladaste jag i dansväg kan tänka mig. Den vanliga och nästan enda dans som här dansas, är den af Fransoserna så högt älskade vidtberömda *Cancan*, fullkomligen densamma som hos oss

fått namn af Fransk quadrill, blott att den dansas något friare. Det är lif och fröjd uti allt och man ser att det är en innerlig inre danslust som sätter fötterna och kroppen i rörelse, under det man flitigt aftorkar den ymniga svetten. Det är omöjligt när man ser härpå, att ej sjelf vara glad och tycka, åtminstone för momenten, att lifvet blott är en dans. Härtill den mest dundrande musik, bestående isynnerhet af pukor och trumpeter och piccoloflöjter. Så inbjudande allt detta var, kom jag mig dock aldrig till att dansa sjelf och bäst var det; ty min dans här bland Fransoser skulle säkert ej sett annorlunda ut än en björndans. Samma lif och samma fröjd finner man äfven i de lägsta klassernas dans, och dagakarlén, som kanske dansar upp hvad han förtjent under veckan, glömmar här i dansens fröjd att en dag kommer efter denna afton. Också kan glädjen här urarta och gå till öfverdrift och oanständighet — derföre stå alltid omkring danskretsen åtskilliga poliser, som genast vid något dylikt fall helt artigt leda de felande ut från dansen. Roligt är dessutom att se huru människorna här äro klädda, ej såsom hos oss spända i frack, utan helt simplement som vanligt i sina surtouter eller paletåer, och om stöflarna ej blänka så fasligt eller ha en liten grå smutsrand längs sålan, så ursäktas Paris' smutsiga gator det, dertill hatten på under dansen, dock ej cigarr i munnen, hvilket här är uttryckeligen förbjudet. Fruntimren äro oftast enkelt klädda men med utsökt smak, alldeles icke granna och tillspökade. Denna goda smak hos fruntimren

tycks här vara allmän i alla klasser och jag har tyckt mig se den äfven hos noblessen, som jag ibland middagstiden gått och betraktat i Tuileries-trädgården. För öfrigt finnes här såsom öfverallt vackra och fula fruntimmer, men hvad som är gemensamt för alla är en utomordentligt vacker vext, hvars like jag ingenstädes sett och hvars orsak skall vara att man här aldrig nyttjar snörlif. De förstå bättre än andra att visa och förhöja det vissa behag och tycke som hvar och en har, hvilket jemte deras fina Fransyska artighet och älskvärda väsende, gör dem mer intagande och retande än andra. De äro alla lika och dock alla som det tyckes himmelsvidt olika, ej så enformiga som de Tyska, hvilka alla förekomma mig som stöpta i samma form. Fransyskorna äro verkliga Sirener som lätt intaga och tjusa, men det förgår lika snart. Så förekommo de mig, ehuru jag ej hade lyckan göra någon annan bekantskap än med min värdinna och en fru, som jag alla dagar handlade en dosa snus af och några andra som jag handlade med. Ty här ser man nästan i alla bodar blott fruntimmer som sälja, icke allenast i snusbodar och nipperbodas, utan äfven i apothek, i penningvexlingsbodas och alla andra. Men ej nog härmed, man ser dem sitta och arbeta i bibliotheken, läsa och skrifva af manuskript, med ett ord här finnes intet reserveradt för oss ensamt, allt är här öppet äfven för fruntimren, som mer och mer börja tränga in på vårt område. En särdeles rolig historia passerade i Paris under tiden jag var der. Det bodde nemligen tvenne handtver-

kare tillsammans och som de hade sitt arbete åt tvenne olika håll af staden och tillbragte hela dagen i verkstaden, sågo de hvarandra blott om aftonen, då de kommo hem att sofva natten öfver. En natt blir den ena sjuk, klagar och jemrar sig förfärligt och på den andras tillfrågan, hvad som vore att göras till hans hjälp, ber den sjuka honom att hemta en barnmorska. Så kröp qvinnan fram, som hon i långa tider hade dolt i karlkläder. Men hvad skall jag skriva om Fransyskorna och deras emancipation, hvarom stora och långa böcker blifvit författade? Blott det vet jag — jag ville aldrig ha en Fransyska till hustru. Jag lemnade Paris den 14 oktober, efter omkring 6 veckors sejour derstädes. Under denna tid hade ända till slutet af september vädret varit vackert och varmt. Då började det fula, det var ruskigt, regnigt och kallare än hos oss denna tid. I början på oktober och sedan längre fram var vädret som hos oss i april, en timma vackert och solsken, den andra regn och fult. Nu saknade jag mycket min glömda schlafrock.

(Ur bref till professor Geitlin.)

Sedan jag fått nog af det kringvandrande lifvet i Paris, tyckte jag tiden var inne att gå till någon orientalist och göra min reverence. Jag sökte således upp Quatremère, gick till honom en dag kl. litet efter 12, den vanliga tiden här för uppvaktningar. Jag sade mig vara stadd på en resa hufvudsakligen till Wahabiterne, och nu vara kommen göra honom min uppvaktning såsom Europas kanske största orientalist, för att

be honom lemna mig upplysningar om de vägar jag helst borde ta och de föremål jag hufvudsakligen borde egna min uppmärksamhet åt. Han frågade mig nu allenda: om det var på egen eller statens bekostnad jag reste, huru länge jag tänkte bli borta, hvar jag gjort mina studier etc.; rådde mig sedan att väl preparera mig i Egypten och ej för snart lemna mina förstudier der, och att sedan dröja så länge som möjligt i öknen. Det var med största tillfredsställelse och nöje jag hörde honom uppmana mig undersöka just de saker jag föresatt mig, de särskilda dialekter som tvifvelsutän der måste finnas och isynnerhet Himjariskan, samt uppsöka de inskriptioner och monumenter från olika tider som kunde påträffas. Han talade länge och intressant om dessa saker och frågade slutligen huru länge jag tänkte dröja i Paris, och då han hörde att jag bestämt blott några dagar vidare för min vistelse här, tyckte han det vara ganska kort tid och mente att de skatter som här funnos, förtjente att längre tid bli begagnade. Jag svarade just ingenting härpå, men bortgången från detta första högst intressanta besök hos honom, lågo hans ord beständigt och grodde hos mig och bragte mig slutligen till det beslut att ännu några veckor stanna här, för att i de oändligt rika bibliotheken studera mig något in i den orientaliska bibliografin eller rättare manuscriptologin, så mycket mer som vårt consistorium hedrat mig med uppdraget att för bibliotheket handla upp sådana. Jag gick således åter efter några dagar till Quatremère, sade honom mitt beslut och frågade honom om inrätt-

ningen af bibliotheken här. Han beklagade att just nu på denna tid det betydligaste, nemligen "la bibliotheque royale" hade ferier ända till den 1 oktober, men att det då skulle öppnas och att jag under tiden kunde begagna "la bibliotheque de l'arsenal", der jag äfven skulle finna en i orientaliska litteraturen väl bevandrad man *M. Desgranges*, till hvilken han recommenderade mig att vända mig, emedan han väl kunde ge mig de upplysningar jag önskade. Jag gick ock genaste vägen dit och träffade en medelåldrig man, som med den största beredvillighet och artighet visade mig alla manuskripter som der funnos, och hvad jag blott kunde önska. Af manuskripter hade man här dock ganska ringa — flere exemplar af Koran och åtskilligt annat af föga värde i Arabiskan, i Persiskan och Turkiskan något mer. Men jag fick här katalogen öfver de i bibliotheque royale befintliga handskrifter "de l'ancien fond" och härur antecknade jag mig de förnämsta och vigtigaste, isynnerhet i historien, och kompletterade eller rättade hvad jag förut deri hade samlat i Petersburg ur *Dorns* föreläsningar. Detta var intet lätt arbete; en veckas tid och något mera hade jag oafbrutet från kl. 10 till 3 arbetat derpå, utan att komma till slut dermed. Nu tillslöts äfven detta bibliotek den 15 september, men i det stället öppnades Mazarrinska biblioteket och jag fortsatte nu der samma arbete och slutade det i det närmaste, hvarefter jag sysselsatte mig med studium af åtskilliga till Arabiska litteraturen hörande arbeten, såsom *Richardsons Arabiska dialekter* etc. Den 2 oktober öppna-

des nu det stora bibliotheque royale, der kanske de största skatter af all slags litteratur finnas. Här gåfvos mig nu i händerna handskrifna kataloger öfver de manuskript, som ej finnas ännu i den tryckta katalogen; dessa innehålla nästan lika mycket som den, från särskilda fonder. Man lemnar annars ej gerna fram dessa handskrifna kataloger och dertill fordras särskilt tillstånd af den bibliotekarie, som enkom förestår denna afdelning. Dock utan minsta svårighet erhöll jag den af honom. Här hade jag nu åter omkring en veckas sträng sysselsättning för att ur dessa kataloger komplettera mina utdrag från den tryckta. Derunder framhade jag än det ena, än det andra manuskriptet, betraktade och bläddrade igenom det för att se dess innehåll. Så t. ex. gick jag temligen ordentligt igenom *Asjothis* historia om Egypten. Hvad jag hufvudsakligen sökte, hufvudverken öfver Arabernas äldsta historia af *Kalabi* och *Abo Obajda*, fann jag väl ej; men den Arabiska manuskriptologin har jag nu så temligen reda på, och tror det skall komma mig väl till pass, i fall vårt universitet vill spendera något mera på uppköp af handskrifter. Arbetandet i dessa bibliothecker är högst roligt, ej det minsta genant, såsom jag alltid tänkt mig det. Man sitter här bland Europas störste och berömdaste vetenskapsmän, hvar och en med sina luntor framför sig, utan att den ene det allraminsta frågar efter eller bekymrar sig om hvad den andra gör. Så suto vid samma bord som jag trenne som ifrigt arbetade i Kinesiska böcker, bland dem en, jag tror *Julien*, som satt och läste sin Kinesiska

helt ogeneradt som vi Svenska, samt åtskilliga, att dömma af deras utseende, Kreoler som arbetade i Gud vet hvad för manuscript. Få såg jag som arbetade i Muhamedanska manuscripter utom, mirabile dictu! ett fruntimmer, som lät framhemta åt sig det ena Arabiska och Persiska manuscriptet efter det andra och — aftecknade de granna titelbladen. Hon var icke den enda som sysselsatte sig dermed, en hel hop unga målare, sådana här finnas öfverallt till det största otal, aftecknade flitigt ornamenten från alla möjliga tidehvarfs och nationers codices. Den utomordentliga beredvillighet, den verkligen obeskrifliga artighet, hvarmed man bemötes här af herrar bibliotekarier, män som kanske ha stort namn i den lärda världen, den lätthet hvarmed tillträde lemnas till allt äfven det raraste, gör att man med verkligt nöje begagnar de oändliga skatter som här stå en till buds. För öfrigt har jag ingenstädes sett lärda, som så behagat mig som de Franska. Man finner hos dem hvarken den Cyniska subbiga högfärden eller den gunstjagttande granna fåfängan — ej den lärda trumpna minen, ej heller den smiligt småleende — de äro glade, fryntlige som andra och deras långa vakor tyckas ej ha fårat deras panna, ej dödat deras bonhommie. Mig har det varit en fröjd af det renaste slag att obekant och okänd, bland desse af mig okände men kanske i hela världen vidtfrejdade män, ha arbetat åtminstone denna korta tid; jag hoppas dock framdeles under andra förhållanden kunna någon längre tid och med större gagn för mig sjelf och kanske för vetenskapen, få arbeta

i denna utvalda krets. Men detta var ej min enda sysselsättning. Jag hade genast de första dagarne af min sejour här besökt palatset Louvre och dess utmärkta målningsgalleri och samling af antika sculpturarbeten, samt det rika så kallade Egyptiska museum, innehållande ovillkorligen den rikaste samling som finnes af Egyptiska antiqviteter. Här i detta senare tillbragte jag långa och många dagar och vandade mina ögon vid dessa besynnerliga figurer och denna underfulla, sagolika konstsmak. Den antika sculpturen och måleriet från alla möjliga skolor, hvori jag förut hvarken sett något eller haft något begrepp, har jag först här åtminstone till någon del lärt mig känna. Detta lättades mig mycket af den bekantskap jag gjorde med några Tyska målare och en äfvenledes Tysk sculptör, som bo jemte mig i samma hotel. Jag är oändligen glad i min själ att åtminstone hafva lärt mig kunna njuta af dessa konster, att jag lärt mig så till sägandes kunna *se* i dem hvad jag förr icke kunde. Jag kan med fullt skäl säga att jag varit flitig här, och det är man alltid i stora städer, men arbetet har varit mig nästan blott ett nöje och recreation; så mycket det än kostat på mig att här tillbringa Ramadhan, har jag dock tröstat mig med att denna tid ej varit gagnlös för mig och att jag framdeles kan hoppas få tillbringa flere sådana månader bland dem, för hvilka de äro heliga.

Här förekommer i resandens dagbok en lucka af ungefär 6 veckor, hvartill anledningen var ganska sorglig. Wallin nämner om händelsen ingenting i sina bref, utan synes omsorgsfullt hafva velat fördölja den, och sjelfva dagboken innehåller derom blott några få och knappa antydningar; men enligt muntlig sägen var förhållandet följande. Om natten den 2 eller 3 september blef han försåtligt öfverfallen af den samma välklädda skojoaren, som han träffat på begravningsplatsen Père Lachaise, och så hårdt slagen att han blef liggande på den aflägsna förstadsgata, der de vandrat. Derpå följde naturligtvis den fullständigaste plundring, både af penningar och kläder, så att Wallin, halfnaken och halfdöd, befann sig i den hopplösaste belägenhet för tillfället och måste ligga sjuk i flera veckor derefter, skött af främmande menniskor. En tjänsteman vid Svenska legationen i Paris (kanske *Blum?*) lär då hafva räckt den nödställda resanden en hjälpsam hand, och dragit försorg om honom under hans långa sjukdom. Först efter tillfrisknandet eller under convallescensen lära Wallins arbeten i bibliothekerna hafva begynt, om hvilka ofvanintagna bref ordar.

Utgifvarens anmärkning.

Dagb. Okt. 12.

Gick bittida ut på bestyr, köpte åtskilliga medicinska böcker och instrumenter. Kom sedan hem middagstiden och gick med Seelig först att inta en frukost hos en traktör i boutiquerna i pelargången midtemot Tuileries-trädgården och derifrån till Louvre, der

vi använde de återstående 3 till 4 timmarne på betraktande af antika sculptur-arbeten, hvarvid han såsom egentlig sculptör ex professo var mig en god ledare. Dock är mitt sinne ej plastiskt, ej rent nog ännu för att rätt kunna njuta af denna konst. Dertill fordras mer än vid något annat befrielse från alla band och bojor, som vår bildning och vår tid laggt på oss. Jag tyckte mig ganska väl förstå t. ex. Apollo, Venus, isynnerhet den af Grekerna kallade Venus vulgaris, och Polyhymnia, som behagade mig nästan mer än allt annat, vidare Bachus, Fauner, Silener och Satyrer, hvilka alla jag anser för humoren uti Grekernas plastiska konst och som särdeles behaga mig; men sedan förekom mångt och mycket som jag ej förstod, framför allt Melpomene, så ren och så äkta plastisk som ett sorgespel af Sofokles. Jag som blifvit van att se sorgen uttryckt, om också till min styggelse, af handvridningar och ögonvändningar, eller om detta öfverdrifna saknats, dock alltid af en i mitt tycke nobelt sorglig min eller i allmänhet något intressant smärtsamt uttryck, kunde oakadt allt mitt bemödande ej förstå denna i alla afseenden kolossala Melpomene-staty. Dock fann jag att jag framdeles genom bemödande skulle kunna komma derhän. Så gick det äfven med åtskilliga andra statyer, isynnerhet af gudar; men Polyhymnia tyckte jag mig kunna falla på knä för. Gipsaftrycken af de sculptur-arbeten, som anses vara af Phidias, voro så stympade och skadade att jag ej ansåg det löna mödan för mig att länge betrakta dem; samma var äfven fallet med åtskilliga an-

dra af dessa gipsaftryck. Hvad mig i synnerhet föll i ögonen vid de gamla statyerna var den måtta i alla lemmar, som man förgäfvets söker hos de nyare, hvilka alltid öfverdrifva, äfven här och der låta musklerna skina för mycket fram. Det är sannt, hos de nyare ser man sällan någon ren staty; de framställa vanligen personen i handling och anse den därför böra träda fram uti ett visst öfvermått. Men utom det att det redan på sätt och vis går utöfver den renaste sculptur, så tycker jag äfven häri mera måtta kunnat hållas. Mig har det åtminstone ofta varit vidrigt att se tjocka muskelspända ben och armar hos bilder af nyare sculptörer, liksom skönheten skulle ligga deri. Men jag tror det gäller i konst som i allt annat, att när konstens egentliga lif och blomningstid är ute (nemligen efter den tid då *den lefver* och tidens menniskor *lefva i den*), så kommer en tid då studium, begripande och lärdom är hufvudsaken och då allt som den tiden bildas och skapas i konst är intet annat än ett uttryck af konstnärs-studium och lärdom. I sculpturen vill han då visa att han studerat anatomi och vet huru musklerna gå, — detta kan vara bra nog, men konstens tid är förbi. På aftonen gingo Sachsarn, Gossman och jag på Montesquieu-balen, och hade der tillfälle att beundra Fransosernas dans och den stora glädje de finna i den. Och här är det ej allenast det unga folket som dansar, gamla män och qvinnor röra föttren lika qvickt som de unga och tyckas finna lika stor fröjd deri. Derefter gingo vi midtemot på källaren *Montesquieu*, der allehanda folk-

och pöbel-nöjen består utan någon annan entrée än förbindelsen att förtära något. I afton var der hvar-jehanda slags musik af guitarrer och flageoletter och violiner etc. och pajazzon och allehanda roliga scener. Jag fann just ingenting roligt i allt detta. Här såg jag åter den Demon, som förstört mitt lif för långa tider. Nu satte han hela min kropp i skakning. Var det ett irrsken eller en handräckning — det gick förbi utan vidare verkan.*)

Okt. 13.

Gjorde än vidare åtskilliga uppköp, och sökte än en gång Blum för att rådgöra med honom, men fick ej träffa honom. Derefter med Seelig först på ett simpelt värdshus, der vi i sällskap med tvenne kolbärare (som suto och spelade kort och sågo högst trefliga ut) drucko litet vin och åto ost; sedan gingo vi till Louvre upp i målningsgalleriet, der vi först gingo omkring i kopparsticks- och gamla tecknings-samlingarne, hvilka för mig ej kunde äga så särdeles stort intresse, och vidare upp i Marine- museum, hvarefter vi något besågo den Spanska skolan och åtskilligt af den Nederländska.

Okt. 14.

Gick ännu litet ut, sedan jag med stort besvär fått mina saker inpackade. Åt en ambigue med Maron och Seelig, hvartill senare kom den Hamburger-målare som vi i går aftons träffat på caféet; men hela måltiden var tråkig. Sedan den blifvit slutad begåf-

---

*) Dessa rader äsyfta utan tvifvel äfventyret i början af september.

vo vi oss alla till diligencehuset, derifrån det slutligen, efter ett litet gräl i vagnen med mina blifvande reskamrater om våra platser, bar af omkring kl. 5. Jag var högeligen glad att kunna vända ryggen åt Paris. Resan gick oafbrutet hela natten, som var kall och fuktig, så att jag, ehuru dugtigt och tjockt klädd, dock ej hade alls för varmt; föga kunde jag sofva, ty det var trångt och obeqvämt i vagnen.

Okt. 15.

Om morgonen kl. 9 förunnades oss omkring 10 minuter för frukost, som intogs och smakade godt. Hela dagen var fult väder och mera tråkigt var äfven sällskapet i vagnen; dock min vis à vis, en handelsman från Paris, som skulle till Lyon för att göra affärer, roade bäst sällskapet med historier om tjufstreck och bedrägerier som passera i Paris. Vi foro mest hela dagen genom vinfält, der folk var selsatt att samla drufvorna i stora tunnor. All den öfriga skörden af hvete etc. tycktes redan vara gjord, så att fälten sågo gråa och fula ut, der vin ej odlades. Mot aftonen kl. 7 gafs oss ungefär 20 minuter för middagsmåltid, hvilken intogs lika begärligt som frukosten och betaltes med 3 francs, ehuru den ingalunda var kräslig. Sedan gick färden åter hela natten under ruskigt väder till kl. 2, då en af vårt sällskap lemnade oss i Beaune, hvilken stad i natten såg högst besynnerlig ut och tycktes ha mycket ruiner och qvarlemningar från de gamla Gallernas tider. Nu blef bättre rum i vagnen att sträcka ut de hopsutna benen och jag sof godt nog den återstående delen af natten.

Okt. 16.

Vi framkommo om morgonen kl. 8, i stället för den vanliga tiden kl. 4, till Chalon och begåfvo oss genast med stor skyndsamhet om bord på ett ångfartyg, som väntade blott på oss för att resa till Lyon. Glad att slippa ur den fördömda vagnen, der jag så länge sutit instängd, skyndade jag mig att få mina saker och begaf mig ombord. Jag hade nu fått erfara hvad en resa vill säga i de så beprisade och som beqväma ansedda diligencerna. Mig behagade åtminstone denna alls icke, och tusende gånger hellre önskade jag sitta på en hos oss vanlig bondskjutskärra med sitt hårda bräde, än på diligencens mjukt stoppade dynor; säkert är att om jag kommer att resa till lands i mitt lif, skall jag framdeles så mycket som möjligt undvika ett sådant sätt att färdas. På tvenne nätter och en dag gafs oss ej mer än inalles omkring en half timme att stiga ut, ty på den tid hästarne ombyttes hade man knappt tid till sina allra nödvändigaste förrättningar. Väl tilläts det oss att i långa backar, der hästarne alltid fingo gå fot för fot, stiga ut och spatsera uppföre; men behagade de som suto framför mig ej göra det, så hade jag det största besvär att klifva ut mellan deras ben och måste på det högsta genera dem. Då jag vid ett ombyte vågade öppna den dörr vid hvilken jag satt för att stiga ut, ropade conducteuren ganska groft åt mig: *que faites vous donc Monsieur?* och tror jag ansåg mig ej för rätt slug; men när jag lika groft svarade: *je ne fais que pisser Monsieur*, fällde han ton och underrättade mig att man på den sidan ej finge stiga

ut. Öfverhufvud var mig hela färden nästan den tråkigaste jag någonsin haft, och derföre fann jag obeskrifligt nöje i att komma ombord på det lilla ångfartyget, der en stor mängd passagerare redan var församlad. Genast när vi kommit om bord sattes af. Jag gick ner i för-kajutan, der mina ögon föllo på ett högst roligt sällskap af arbetskarlar, som suto omkring ett bord, spelte kort, drucko vin och sjöngo muntravisor. Hela sällskapet i denna kajuta bestod till största delen af deras gelikar och var till stor del på samma sätt sysselsatt. Jag fann mig här alltför väl, för att vilja utbyta denna andra och sämre plats emot den första kajutan, der priset för öfrigt ej var mer än 2 francs dyrare. Vädret var under hela färden högst fult och regnigt, så att jag ej kunde se stort af landets utseende på Saones stränder. Lifvet i kajutan var ganska roligt, man åt och drack oupphörligen, spelte och glammade, men röka var ej tillåtet. Detta tyckas Fransoserna i allmänhet anse för särdeles ohöfviskt och mer än annorstädes blir man här påmint om detta förbud. Det, såsom ock bruket af hatt, tyckes ännu vara qvar af de gamla artighetslagarne i sällskap. Navigationen på denna flod, såsom jag sedermera äfven märkte på Rhône, har sina svårigheter och fordrar sin egen konst samt erfarenhet. Kl. omkring 2 straxt efter middagen hunno vi fram till Lyon, der jag gick in på det första värdshus jag såg emot mig och det var *Hotel de hirondelle*. Som vädret allt fortfarande var fult med temmeligen starkt regn, tänkte jag blifva på kammaren; men kunde dock ej hålla

mig att gå ut, dels för att höra efter huru det var med ångfarten härifrån, dels ock för att få en liten öfversigt öfver staden. Sedan jag uträttat det förra, begaf jag mig således upp på den stora höjd, som till höger om floden dominerar hela staden och på hvars sluttning en del af den är byggd. Uppgången här liknade mycket den i Havre, men var på långt när ej så vacker, ty här saknades trädgårdarne i Havre. På höjden fanns efter Franskt bruk ett kapell eller kloster, och vid gatorna närmast derintill bodar och förfriskningsställen; de förra voro fulla med vaxljus och gudabilder, de senare erbjödo kaffe och vin etc. för pilgrimer upp till kapellet, helgadt åt, jag kan ej mera påminna mig hvilket helgon. Från toppen hade man utsigt öfver hela staden och nejden deromkring, som dock nu låg insvept i tjockt mörker, så att jag ej kunde se mycket deraf. En del af staden, nemligen den som låg närmast under mig, är byggd på sluttningen af den höjd på hvars topp jag stod. Den öfvergår efter en mycket brant sluttning till en jemnare plan längs Saone, öfver hvilken en särdeles stor mängd broar (mer än hvad behöfligt synes) går till den andra delen af staden, som tycktes mig byggd på ett spetsvinkligt triangulärt delta, bildadt af denna flod och Rhone, som här flyta tillsammans. Staden, att dömma efter den lilla del jag genomgick, tycks vara regulier och vacker. Nejden deromkring tycktes mig mycket likna den omkring Rouen: höjder och dälдер och i allmänhet mycket couperadt land. Floderna äro ganska starkt strömmande, men vattnet grått och

fult. Novan blir mig ännu den ståtligaste flod jag sett; om ej just Kumo elf, på vissa ställen der jag sett den, kan sägas öfvergå Nevan. Men numera är mig minnet af den så otydligt att jag ej kan anställa jemförelse. I staden tycktes ligga mycket militär och när jag kom i mitt hotel såg jag nere i källarsalen åtskilliga underofficerare, som suto i största förtrolighet med sina *hustrur* eller *grisetter* eller hvad det månde ha varit för qvinnor, och åto sin middag. Här köpte jag mig slutligen ett par tofflor af ett mycket vackert ungt fruntimmer. Hemkommen i mitt hotel intog jag kl. omkring 6 en dugtig middag och satte mig sedan att skrifva bref hem till min mor.

Okt. 17.

Begaf mig tillika med en annan ung man, som tycktes vara någon ouvrier och bodde på samma värds-hus som jag, kl. 5 om morgonen ner till ångbåten, på hvilken förut fanns en hel hop hornboskap som var fastbunden i förn för att föras till Avignon. Värds-husgossen, som på en liten handkärra förde våra saker, hade ej fört oss till det ångfartygsbolags båt som egentligen framskaffar passagerare. Men jag ansåg det vara detsamma och blef kvar om bord, utom det att jag nu mera ej gerna skulle hunnit till någon annan båt. Morgonen var kall och frisk, alldeles ej mildare än vanligt höstväder hos oss, och jag höll mig mest hela dagen gerna omkring machinens skorsten, som på långt håll spridde omkring sig betydlig värme. Men det blåste från Sevennerna, hvars toppar lågo omhöljda af tjock dimma, som knappt mid-

dagssolen kunde skingra. Denna bergås följde hela högra Rhonestranden utföre och låg oss beständigt i sigte. Den förekom mig dylik som höjderna längs Seinefloden och kusten af Normandie, bestående hufvudsakligen af sand. Något egentligt granitberg kunde jag ej upptäcka, dock på några få ställen något ditåt. Det var en oafbruten vexling af höga kullar och djupa dälдер, ganska smala och utfårade i botten, vanligtvis af någon vår- och höst-rännils bädd, som dock nu var tom på vatten. Hela trakten kunde ej i fruktbarhet och skönhet på långt när jämföras med den vid Seinefloden; men hvad här gjorde åstopparne intressanta var den stora mängd af gamla riddarslott, som ännu stodo i vackra ruiner på de brantaste toppar och på afstånd tycktes mig nästan sväfva i luften; så spetsiga sågo ofta bergtopparne ut. De delar af sluttningen som tycktes vara odlingsbara, upptogos öfverallt och uteslutande, som det tycktes, af vinfält, hvilka ofta gingo ända upp till toppen af åsen. Den andra stranden var jämförelsevis slätare, dock äfven mycket afbruten af höjder, bekrönte med ruiner af slott och kloster. Ganska många vackra småstäder och köpingar passerades; bland hvilka Valence, så mycket jag kunde i hast se, nästan mest behagade mig. Det slott, som ligger på en brant bergshäll midtemot denna stad på andra sidan floden, förekom mig isynnerhet underligt att skåda, men kanske det långa afståndet mycket dertill bidrog. Öfverhufvud är hela trakten högst intressant, men saknar det höga och allvarsamma i den nordiska naturen, äfvensom det älskliga och trefliga i Tysklands

eller Seinetraktens. Hvad jag öfverallt i Frankrike saknat, är skog. Vädret var, som sagdt, särdeles kallt, ehuru solen sken ganska klart; så att vi 4 passagerare, som kommit med från Lyon, suto hela tiden på en liten bänk vid skorstenen. I Valence fingo vi stor tillökning af passagerare, bland hvilka en ung Fransos, som tjente vid armén i Afrika och hade en särdeles vacker uniform i nästan fullkomlig orientalisk smak. Vi kommo oss litet i samtal och han var en af de trefligaste om bord. De hvilka kommit från Lyon tycktes vara äkta Franska landtpatroner och ingåfvo mig en ganska dålig tanke om bildningens tillstånd i allmänhet bland medelklassen på landet i Frankrike. I Bourges, der vi hade att lossa mycket jern, blefvo vi länge liggande och här köpte jag för 2 sous vindrufvor och fikon mer än jag orkade äta på en gång. Färden blef dock till slut något tråkig och först kl. mellan 5 och 6 på aftonen hunno vi fram till Avignon; ty dels hade jernlossningen, dels anhållande vid hvarje småstad för att afhemta passagerare, uppehållit oss; så att de andra ångbåtarne gått förbi oss, ehuru vår fart på det hela var starkare än deras. I anseende till vår sena framkomst fanns ingen billett mera qvar i diligencen till Marseille; ty jag hade beslutit att i den fortsätta resan, emedan ångbåtsfärden från Arles är så obestämd och så mycket beror af väder och vind på hafvet. Jag fann mig således nödgad qvarstanna ett dygn öfver i Avignon, men tog dock för säkerhets skull redan nu billett för följande dagen. Knappt utkommen ur postbyrån, fingo tvenne värds-

husgarçoner tag på mig och inbjödo mig hvar till sitt hotel med sina adresskort. Jag emottog af den ena hans kort, men beslöt mig dock att följa med den andra, emedan hans hotel var närmare; deröfver blef den andra högeligen förargad och fordrade med "Ungestüm" sitt kort tillbaka, hvilket han ock naturligtvis genast fick.

Okt. 18.

Sedan jag på morgonen förtärt litet bröd med vin efter mitt kaffe, vandrade jag ut för att betrakta staden och vände mig genast till det gamla slott på ett högt, hela trakten dominerande berg, som i går aftons då vi hit ankommo genast hade fäst min uppmärksamhet. Det var nu till en stor del förfallet och man tycktes uppe på berget bland dess ruiner börja anlägga någon offentlig promenad, hvilken säkert kommer att ta sig särdeles väl ut. Ty utsigten är mycket vacker och vidsträckt; på ena sidan staden, som dock ej är hvarken stor eller vacker, på andra sidan floden genast derunder och bortom den en lång sträcka af Sevennerna, hvars toppar och hela ås här mer och mer aftaga i höjd. På dessa synas härifrån åtskilliga ruiner. I slottet var en gammal väl bibehållen kyrka; ej särdeles vacker, ej heller innehållande några taflor af värde, men åtskilliga gamla sculptur-arbeten, som för deras ålder och gamla smak förekommo mig roliga. På den stora plan som ligger framför kyrkan, höllo rekryter på att läras exercera. Den trallen gick här ungefär lika som hos oss, dock artigare och hyggligare å lärarens sida. I

förening med slottet tycktes stå det gamla, säkert äfven förut förfallna, men 1840 reparerade *Palais des papes*, hvilket nu begagnades till kasern; så att *vår tids* påfvevælde här fått sitt säte i de gamla påfvarnes residence. Jag undrade för mig sjelf, när jag inträdde på gården, om lifvet nu var bättre inom dessa murar än förr, och om i allmänhet vår tids soldatvälde är bättre än medeltidens prestvälde. Smuts var här åtminstone tillräckligt i alla vinklar och vrår af den stora byggnaden. Sedan vandrade jag omkring i staden, som öfverallt tycktes mig förfallen och ruskig, en verklig påfve- och prest-stad, icke utan litet sykontycke med vårt Borgå. Men trädgårdarne och promenaderna närmast utom staden voro vackra och fruktrika; der stodo ännu orangeträden ute, ehuru man redan längesedan i Paris flyttat in dem. Sidenväfverier och sidentryckerier gingo med vatten från en liten kanal, jag tror den hette Vaoclusekanalen, och de stora hjulen voro helt och hållet ute på gatan. Kyrkor finnas här till stor mängd, de flesta mycket gamla och prydda med gamla sculptur- och trädsnitt-arbeten. Folket var redan ansenligt småstadsaktigt — man märkte dem här vara angelägnare och månare om granna och nätta kläder, hvarjemte en större hjertlighet och godhet syntes råda än i Paris. Här hörde jag först den Franska patois; den, liksom nästan alla provinsdialekter, låter trefligare och ej så affekterad som vanligen högspråket. Men jag kunde ej förstå mycket deraf då jag i en bod, der jag köpte ett par skor, hörde tvenne fruntimmer språ-

ka med hvarann. Här fanns äfven ett Café de mille colonnes, som jag besökte. Här köpte jag äfven en flöjt. Hvad som mest grämde mig var att jag för sent började tänka på en utfart till Vacluse, dit jag väl hade hunnit i fall jag genast om morgonen begifvit mig på väg. Mitt uppehåll här öfver ett dygn var på det hela mig ganska kärt, ehuru jag först storligen förargade mig deröfver. Staden har stort historiskt intresse och jag nästan ångrar mig att jag ej köpte den bok, som innehöll beskrifning af påfveslottet och staden, samt vid ingången till det förra fanns till salu. Sedan jag oupphörligen vandrat omkring från kl. 8 till kl. omkring 3 à 4, och derunder flera gånger korsat de gator som förekommo mig roligast och isynnerhet det rikt försedda frukttorget, begaf jag mig till mitt *hotel du bras d'or* och bestyrde om mina sakers bringande till den några steg derifrån belägna diligence bureaun; intog sedan en just dugtig måltid, hvarvid jag äfven tyckte mig böra smaka på champagnen här och tog en half butelj. Den smakade mig ej just annorlunda än hemma hos oss, men var jemnt hälften billigare. Angående drickspenningar kom jag litet i delo med garçonen, som dervid uppförde sig högst putslustigt och tyckte sig vara högelingen manquerad; men allt kom dock snart till rätta. Kl. 6 satt jag i diligencen och var på vägen till Marseille. I anseende till natten kunde jag ej se mycket af landet, som dock till det mesta tycktes vara odladt med vinfält. Vädret var vackert, månen lyste liknande Turkiska vapnet, det var mycket stjernklart men sär-

deles kallt. I Aix höllo vi stilla straxt efter midnatten omkring 10 minuter. Staden tycktes vara vacker men mycket liten, med stora reguliera gator planterade med träd. Kl. 7 på morgonen kommo vi till Marseille och jag hade sålunda färdats genom hela Frankrike nästan i en halfbåge; hela denna resa hade, oberäknadt uppehållet, ej kostat mer än från Havre till Rouen 6 francs, derifrån till Paris 10, derifrån till Chalon 40, vidare till Lyon 6, Avignon 15, Marseille $6\frac{1}{2}$ fr., summa $83\frac{1}{2}$ francs. Den öfriga resan hade kostat: från Helsingfors till Travemünde 50, till Lübeck 2, till Hamburg 10, till Havre 75, summa 137 francs.

(Bref till fru Wallin.)

Färden från Paris i diligence var förfärligt tråkig, jag var alldeles råbråkad i hela min kropp då vi måndagsmorgonen den 16 okt. ankommo till Chalon, och genast gingo om bord på ett litet ångfartyg, som med god fart och mycket passagerare gick floden Saone utföre ända till Lyon, dit vi ankommo middagstiden. Vädret var under resan alla dagar fult, så att jag ej kunde se mycket af landet. I Lyon, hvars ena del ligger på en hög sluttning neråt floden Saône och den andra på en trekant som bildas af denna flod och den der med den sammanflytande Rhône-floden, steg jag upp på höjden och hade oaktadt den tjocka luften en vidsträckt utsigt öfver det rika och kuperade landet och staden. Här nödgades jag dröja öfver hela natten; den följande morgonen, som hemtade klar men kall luft med stark

och våtkall blåst från Sevennerbergen, for jag åter med en ångbåt i ett litet sällskap den starkt strömmande Rhône utföre och betraktade med stort nöje dess höga vinbesådda stränder, slutande sig i höga toppar, på hvilka i stor mängd voro ruiner af gamla riddarslott. Passerade under vägen flera städer och framkom kl. 5 till Avignon, der jag måste dröja till följande dags afton samma tid. Derunder besåg jag detta gamla påfvenäste, som tycktes vara mycket förfallet. Det gamla påfvepalatset, som blifvit repareradt och kanske omlagadt, är nu en stor kasern, der troligen nu går ej mindre bullersamt till än fordom. Öfverhufvud var staden högst intressant, full med gamla kyrkor och trädgårdar med de herrligaste drufvor och pomeranser, samt ett högt brant berg med ett gammalt slott uppå, hörande till påfvarnes gamla palats. Den 18 om aftonen afreste jag åter i den förhatliga diligencen och framkom den 19 om morgonen hit till Marseille, denna troligen största hamn och handelstad i Frankrike, der jag genast samma morgon, då jag gjorde min tour omkring hamnen, hade den sällsamma lyckan att träffa 4 Finska sjökaptenar och en hel hop Svenskar, bland de förra en kapten Wiklund från Gamlakarleby, som i söndag går härifrån med sin dugtiga brigg till Konstantinopel. Jag följer med honom dit och derifrån går jag efter några dagars uppehåll till Alexandria, der jag i december månad väntar bref från er. Så har jag nu nästan i en halfcirkel färdats igenom hela Frankrike. Men med fröjd vänder jag det ryggen, för att fara öfver det herrliga, mångbeseglade Medel-

hafvet och komma till ett folk, kanske svartare i synen, men hvitare i hjertat än jag tyckt mig finna folket här vara. Vål ville jag ännu skrifva mer och jag hade att prata om mer än hälften till så mycket, men det redan digra brefvet förmår mig sluta.

Dagb. Okt. 19.

Vandrade genast ut och ställde min kosa mot hamnen, hvarest alltid i stora sjö- och handelsstäder hela rörelsen koncentrerar sig, under det den öfriga delen af staden är nästan öde och tom. Jag vandrade först längs norra sidan af hamnen, som tycktes mig vara den vackrare och större, men såg just inga andra fartyg än Holländska koffar, hvilka urlastade en gräselig mängd af sina läckra ostar uti rännor, som gingo från aktern i land, och andra till största delen obetydligare fartyg. Var sedan inne i fästningen, som ligger på yttersta ändan af denna sida af hamnen, och fick kasta en blick utåt det herrliga Medelhafvet, men blef genast tillsagd af en postande soldat att det ej var tillåtet att gå här omkring. Anblicken af hafvet gjorde mig oändligen godt och gaf mig åter mod och lefnadslust. Jag vandrade tillbaka samma väg och ställde nu min kosa åt andra sidan af hamnen, der jag fann större rörelse och större fartyg, bland hvilkas flaggor jag förgäfves sökte att finna någon Svensk eller Finsk. Till min stora förundran läste jag på en skylt: "Här talas Svenska", bland alla de andra språk, t. ex. Ryska, som på skylten stodo anslagna, såsom talade i den lilla butiken. Men ännu mer stegrades min förundran, då jag litet läng-

re fram läste på en annan skylt pryddigt måladt: "Svensk målare" och derunder ännu: "Suomalainen maalarin". Jag gick dock ännu ej in, hvarken på det ena eller andra stället, tyckande mig kunna göra det när helst jag ville; utan gick ner åt kajen och hörde tvenne män som talade Svenska. Jag gick genast till dem, tilltalade dem och den ena var kapten And. Viklund, förande briggen *Active* från Gamlakarleby, nu efter några dagar färdig att afgå härifrån till Konstantinopel och Odessa. Jag följde med honom på en stund om bord på hans brigg, dit han just ämnade sig då jag höll honom an. Följde honom sedan i land och fann mig snart genom honom i sällskap med 4 Finska sjökaptener, alla från Österbotten, och 6 till 8 Svenska d:o, som alla lågo här med sina fartyg, dels nyss anlända och lossande, dels väntande på att få last och färdiga att afgå, den ena hit den andra dit, några till Amerika, men de flesta till hamnar vid Medelhafvet. Med desse män blef jag nu beständigt tillsammans, åt med dem på ett Svenskt värds-hus, hållet af en hitflyttad Svensk enka, och drack med dem kaffe på "Café du commerce", följde dem på börsen och strök omkring med dem hos mäk-lare. Äfven var jag denna dag hos Ryska konsuln Ebeling, en utmärkt hygglig och human man, som med största beredvillighet åtog sig att framskaffa de saker jag möjligen kunde komma att skicka hem till universitetet från Egypten. På aftonen drucko vi toddy om bord på *Active* med kapten Malm från Jakobstad. I hamnen träffade jag denna dag en gam-

mal Arab från Tunis, som gick omkring och bjöd ut rosenolja. Jag talade Arabiska med honom och han förstod mig, ehuru hans dialekt var helt olika och svår att förstås af mig. Jag köpte af honom en flaska, sedan jag på de 15 sous han begärde afprutat 5, men när jag kom hem och öppnade den, fann jag att han blott bestrukit det röda pappret, som omslöt korken och som han vid köpet låtit mig lukta på, med rosenolja, men inuti sjelfva flaskan fanns blott lavendelolja. Jag träffade väl honom sedermera alla dagar flere gånger, men påminde honom ej om hans bedrägeri och vi blefvo goda vänner. Äfven några andra Araber och Österlänningar såg jag, men gjorde ej deras bekantskap. Blott en mycket gammal, af ålder alldeles krökt Arab talade jag en gång med, men han var alldeles lomhörd. Greker funnos här till stort tal, nästan mer än af andra främmande nationer. De se härdade och dugtiga ut, dock ej alls vackra. Jag hade hela denna dag varit på benen och gått omkring oupphörligen, men dock ej kommit längre än till hamnen och de närmaste gatorna deromkring.

Okt. 20.

Gick omkring i den öfriga staden. Den gamla delen deraf, som ligger norr om hamnen, är trång och uppfylld med smuts mer än jag hittills sett någon annorstädes. Här tycktes egentligen Judar eller deras gelikar drifva handel med gammalt skräp, små klädes- och linnelappar, utslitna kläder och skoplagg, förrostadt jern o. m. d. som ej kan uppräknas, knappt

tänkas. Smuts låg omkring husen och smuts tycktes vara inuti dem och smuts rann ner längs de midt på gatan lagda rännstenarne, öfverallt dunstade och lukade smuts och smutsiga voro människorna och de öfverallt löpande trasiga barnen. Den nyare delen af staden åter har det storartade, nobla, propra och rika utseende som man träffar öfverallt der handeln drifves i stort och der äkta köpmän finnas. Denna del är byggd i ny smak med breda, stora gator och jemna, goda trottoirer, äfven på flera ställen planterade med alléer; för öfrigt byggnadssättet nobelt. Men ett fint damm flög mycket omkring och besvärade mig. Besåg den protestantiska begravningsplatsen, som var vacker, rikt planterad med cypresser, hvilka göra sådana ställen så vackra. Men jag har nu mer än förr en viss antipati emot alla begravningsplatser, och skyndade mig snart härifrån. I staden, liksom i alla jag sett i Frankrike, finnes backar och höjder; de äro ej byggda på jemnslät mark, och detta gör dem för mig åtminstone trefligare. I Marseille finnes i motsats mot Avignon få kyrkor, och de som finnas här äro ej så prydliga, ej så vårdade som i allmänhet annorstädes.

Okt. 21.

Beslöt att följa med Wiklund till Konstantinopel, var hos Ebeling och besörjde mitt pass. Åt middag med mina landsmän efter vanligheten och satt med dem, liksom alla andra dagar, i Svenska målarens butik, resonnerade och drack vin och vatten. Gick upp till den lilla fästningen och kapellet Notre dame de la garde, som ligger på den högsta bergstoppen vid

Marseille och dominerar hela omgifningen. Uppstigandet var verkligen mödande, men lättades mycket af den trädgårds näthet, genom hvilken man kan gå en stor del af vägen. Uppifrån hade man den herrligaste utsigt öfver hafvet och hela trakten omkring staden, som ligger i en dæld, omgifven på alla sidor af höga i kägelform sig spetsande berg. Åt alla håll ser man villor anlaggda och uppodlingar gjorda på nakna hållar. Kapellet såg jag ej, emedan man måste ha en kyrkotjenare med sig till gardien; men sedermera hörde jag att man der mycket skall pläga upphänga votivtaflor, föreställande faror och mödor som den undgått, hvilken af tacksamhet helgat dem åt den heliga jungfrun. Man var just nu sysselsatt med arbete för att, tror jag, förstärka murarne till denna lilla "fort." Senare var jag åter med mina landsmän på Café du commerce och drack ett glas toddy; gick bittida hem och mådde ej just fullkomligen väl.

Okt. 22.

Packade mina saker och förde dem ner till Svenska målaren. Åt sedan frukost om bord på *Sophia Maria*, ett skepp från Wasa, fördt af Ahlberg; men jag mådde ovanligt illa och tordes ej just förtära mycket. Var sedan jemte de andra om bord på vår brigg och skaffade mina saker dit. Följde sedan med mina landsmän till den Svenska målarens villa uppe på bergen, der vi först suto en lång stund på 4 man hand Finnar, språkade, spelte kort och drucko vin eller grogg eller hvad oss behagade, uppassade

af tvenne vår värds tjenare och tvenne deras små döttrar, af hvilka den äldre, omkring 12 à 14 år, var utomordentligt behaglig, född i London, der hennes Spanska far i lång tid under krigen hade uppehållit sig och gift sig med en Italienska. Hon talade väl Engelska och intog mig särdeles genom sitt vackra ansigte och sin anständighet. Snart kom målaren sjelt med Svenskarne efter, som tycktes ha blifvit litet stötta då de under uppgången märkt att vi hissat ner den först upphängda Svenska flaggan och i dess ställe utspänt en standard med målarens namn på; dock läto de intet märka. Nu satte vi oss alla kring ett rundt bord och började grogga och hade ganska trefligt. Jag gick som oftast ut till en liten pavillon och såg på hafvet, der solen nu gick ned och spred den mest magiskt skinande aftonrodnad. Inne glammades och sjöngs, hvori isynnerhet min kapten utmärkte sig. Han föresjöng oss allehanda roliga Engelska visor, hvilket språk han är fullkomligen mäktig, och åtskilliga Bellmaniana, hvori han ock är väl hemmastadd. Han var för öfrigt i allt ovedersägligen den bästa och humanaste af sällskapet, med stor treflighet och humor, och intog mig för sig allt mer för hvarje dag och gång jag var tillsammaas med honom. Men roligast af allt voro målarens tvenne tjenare eller medhjelpare; ty de tycktes vara något bättre än vanliga tjenare, ehuru såsom sådana klädda. De dansade och sjöngo, och äfven deras herre och husbonde dansade och sjöng med dem, utan att deraf finna sig humilierad. De voro ej det minsta druckna, men så "ausgle-

lassen" som man kan vara. Den ena Spanioren, som lefvat länge i London och talade ömsom Franska, ömsom Engelska, var en stor kungahatare och ropade vid hvart glas han drack: vive la liberté, les rois en bas! och talade ifrigt och häftigt, ehuru med synbart lugn i sitt ansigte. Den andre, som någongång genom en stor vinst på lotteri blifvit flyttad på lyckans höjder samt med sina pengar begifvit sig till Paris, der råkat i bedragares händer och sedan återvändt hem fattigare än han farit, kunde härma alla läten och instrumenter, ungefär i samma smak som fordom vår roliga kapellmästare Wikström på Sveaborg. Han roade oss isynnerhet med ett fagott solo, hvori han föll in efter ett härmadt tutti, och genom sitt vrålande såsom en åsna, och tusende andra choser. Hvad som föll mig mest i ögonen hos dessa män var uttrycket af deras kärlek till sina båda döttrar, hvilka de allt som oftast under dessa farcer omfamnade, kysste och lekte med. Öfverhufvud var det en treflig afton. Vi åto qvällsvard väl och drucko väl och höllos trefliga af vår gode värd, en man som vill göra alla till viljes och tyckes vara mycket anlitad här af alla Svenskar och Finnar. Särdeles förundrade det mig att han så väl hade lärt sig tala Svenska och äfven en hel hop fraser på Finska, hvilka han alldeles rent talade ut och på hvilket språk han i nödfall kunde göra sig förstådd. Ibland sällskapet var äfven en i dessa dagar hit ankommen Tysk kapten, hvilken sedan 9 års ålder vistats i Sverige och nu äfven för ett Svenskt skepp och tror jag helt och

hållet är Svensk undersåte. Han hade dock ej kunnat utplåna sitt usla Tyska väsende och af Svenskarne ej kunnat antaga annat än dåliga sidor; så att han i fullt mått hade dessa båda nationers skräfliga och breda mun och Tyskens tölpighet dertill. Ingen af sällskapet bar sig så dumt åt som han, och till slut skämde han riktigt ut sig. Sällskapet vandrade tillsammans, allt under sång, dans och spektakel af de tvenne tjänarne, längs Marseilles gator, der äfven otaliga andra skaror af hemvandrande söndagsspatserare funnos.

Okt. 23.

Lyftade ankar kl. 4 på morgonen och gingo ut i det herrligaste, varmaste sommarväder och god, ehuru mycket svag vind. Det gick ovanligt bra att komma ut från den trånga och instängda hamnen, så att kaptenen, som otaliga gånger färdats här, sade sig högst sällan sluppit ut så väl och lyckligt. Jag satt på akterhusdäcket, glad i min själ att ha Frankrike i ryggen och sväfva på det älskeliga haf, dit jag så länge längtat. Vädret var det herrligaste man kan önska och den köld jag haft under hela resan från Paris och som med fuktig och kylig dimma allt ännu till stor del fortfarit i Marseille, var nu försvunnen och värmen såsom hos oss den vackraste sommardag. Landet, hamnen och hafvet hade härifrån, så väl som från bergen på land, något tycke af Helsingfors, men stränderna voro högre och spetsigare, bestående tror jag till största delen af samma sorts bergart, som jag sett öfverallt här i landet. Ej heller voro skären så

många eller så vackra som hos oss, ty här voro de alldeles kala och nakna; förgäfvos sökte jag få se ett enda träd, blott torniga, kantiga höjder och berg, formande sig i de underligaste fasoner, ofta enstaka stående pelare, liknande de förunderliga kusterna af Normandie. Men hvad som mest förundrade och behagade mig var vattnets klara djupblåa färg, hvars like jag ännu aldrig sett. Ty i Östersjön och Nordsjön är det alldeles grått, jemfördt med detta. Här hade det en klar, fullkomligen himmelskt azurblå färg, så att bottnen på de upphängda båtarna, deri afspeglade, voro alldeles blåa. Vi sågo på långt håll Hiéresöarne och inloppet till Toulon, seglade hela veckan för god vind, som mest om dagen mojnade ut, men om natten friskade mera i, tills vi om lördagen den 28 oktober om morgonen långt förut sågo Etna och andra höga spetsar af Sicilien. Vi seglade hela dagen på dem och kommo småningom närmare till dem om aftonen; men om natten blåste upp en frisk Si-rocco, så att vi fingo vända bogen mot böljan och börja kryssa. Vi hade sålunda med god vind kommit framom Sardinien, som vi ock sågo, ehuru på särdeles långt afstånd, så att intet deraf kunde urskiljas annat än dess höga bergstoppar. Vinden var oss högst ogynsam och huru helst vi vände oss skralnade den mest så, att vi ej hunno mycket fram. Den 30 kommo vi med lofven under Girgenti, som vi genom kikaren kunde se mycket väl, så att till och med husen kunde särskiljas. Här kommo vi helt nära en annan brigg, hvilken såsom vi gick på kryss. Han

hissade flagg och då den var lik vår helsades mycket artigt med våra flaggor, och vi seglade hvarandra så nära att kaptenerna talade med hvarandra genom språklurar. Han var hemma från Kaskö och gick på Odessa med tjärlast. Sedermera kommo vi före honom och träffades ej mera. Följande dagen passerade vi Palma, som vi äfven kunde se ganska väl genom kikaren, och någon dag derpå Alicata; vi gingo öfverhufvud hela veckan mellan Sicilien och Malta, som vi äfven kommo ganska nära, såsom ock den dertill hörande och nästinvid liggande Goso. Denna södra strand af det prisade Sicilien kunde jag åtminstone ej nu och på det håll jag såg den, finna vara förtjent af det beröm som allmänt ges åt den. Väl tycktes dalen vid Palma, som skall vara bland de vackraste på hela ön, äfven för mig vara vacker, men på det långa afståndet kunde jag ej just urskilja något. Stränderna närmast hafvet voro öfverhufvud mycket höga, brant i vattnet nedstupande sandväggar, ofvantill betäckta af gräs eller annan gröda; denna var dock nu förtorkad, så att hela landet såg ut som en kal hed. Men högre uppåt från stranden höjde det sig småningom mer och mer till höga kägelformiga toppar, hvaremellan bildades långa och djupa dalar; och dessa lär det egentligen vara som ge landet dess rikedom. Ungefärligen dylikt förekom mig äfven Malta, som haft till herrar och ägare, tror jag, nästan alla makter hvilka någonsin kommit till något anseende i Europa. Det är ett mycket högt land, lodrätt höjande sig ur hafvet med sina sandväggar,

hvilka på sina ställen i deras grund blifvit så frätta af vattnet att de tyckas gå i spetsig vinkel mot hafsytan. Här och der syntes äfven några träd. Ifrån Gozo, som hör dit och ligger just invid sjelfva hufvudön, skall mycket frukt bringas i barker öfver till Valetta, der hufvudstationen är för Engelska örlogsmän, hvilka beständigt gå omkring i Medelhafvet för att hålla Greker, Turkar och Corsarer i styr. Af sjelfva staden kunde jag ej se annat än fyren, emedan det var nattetid vi kommo den närmast. Så vackert öfverhufvud vädret var med frisk kultje, ehuru ofta något hett och osundt med fuktig dimma under hela veckan, blef det mig dock tråkigt att oupphörigen komma tillbaka och på afstånd se än Sicilien än Malta, utan att dock komma så nära att jag någorlunda kunnat urskilja landen. Min kapten, som lik alla andra sina kolleger, är en stor väderspåman, hade alla dagar och alla stunder sprungit upp och "kejkat", som han alltid sade, på luften och solen i dess upp- och nedgång, äfvensom alla andra tider på dagen, och stod nästan beständigt och grinade emot den med sin roliga kikmin; han hade stundeligen och på det noggrannaste rådfrågat barometern och alla andra möjliga vädertecken, (hvarvid han hade ett alldeles otänkbart förråd af gammal visdom i denna väderleks-spådomskonst, dels på Svenska dels på Engelska); alla dagar hade han spått annan vind och förstod, som alltid spåmän, använda de gamla ordspråken till sin fördel och efter sin önskan; men då Siroccon, oförändradt frisk, beständigt fortfor, stannade han slutligen dervid: att

östanvind och qvinnoträta slutas sällan utan väta. Slutligen kom en dag litet regn, men det var ej nog att dämpa vinden. Redan flere dagar hade vi sett molnen gå för SV och hoppades allt att de skulle medföra oss sin vind, men förgäfves. Slutligen kom starkare regn den 3 nov., men vinden blef oförändrad. Men denna natt omkring kl. 3 kom en häftig stormby med regn. Det blef mycket väsen på däck så att jag vaknade, tog på mig och gick upp. Först uppkommen såg jag ingenting, ty det var det tjockaste mörker. Jag krälade fram till relingen och tittade i hafvet och såg rundtomkring fartyget en rand af blixtrande diamanter och på läsidan skummet af vågorna, som bröto sig mot kölen med den klaraste silfverskinande glans och sedan vräkte framåt i allt småningom aftagande skummiga toppar. Nu slog en lång blixst ur svarta moln och upplyste med ett blått sken den blåa uppskakade hafsytan, öfver hvilken vågorna reste sig med sina glänsande toppar. I dess sken kunde jag nu äfven se öfver vårt fartyg, hvars nästan alla segel voro bergade; i tacklen flögo matroserna för att refva de som ännu voro på, och hunden rädd för ovädret flög omkring i våra ben och sökte vårt sällskap, hållande sig säkert med en viss instinkt närmast kaptenen, af hvilken den bäst kunde hoppas räddning, ehuru den annars plägade frukta honom. Omedelbart efter blixten, som räckte mycket länge, följde ett dugtigt åskslag och jemte det en häftig by med starkt slagregn. Det kom med ett förfärligt dån på oss och vräkte briggen på sidan, ehuru

hon nu ej bar mera segel än båda märsarne och klyfvaren. Öfver dånet hördes kaptenens stämma: "tan två ref in i förmärs-seglet der", — upprepadt af den på däck stående styrmannen och de i tacklet klifvande matroserna: "tan två ref in i förmärs-seglet der" — det tjöt i block och tågverk med ett förfärligt hvisslande och hvinande och genom allt detta stöj hördes tuppen gala sin morgonväkt. Nu följde blixtpå blixtpå med åkslag och stormbyar och regnskurar, stormärsseglet gigades och vi gjorde ändå 9 knops fart, ty vinden hade kommit rund från SV så att vi nu gingo med rätt förlig vind. Ovädret räckte omkring 2 timmar. Det hade dock ej just något förfärligt med sig och var ej heller af de svåraste. Utan den minsta fruktan eller oro stod jag och njöt af den herrliga anblicken. Allt liknade mera den uppflammande vreden af en blåögd flicka, som blossar upp utan att förfära och lika hastigt går om igen. Dock har jag hört att äfven här skall kunna storma och vara oväder, ehuru ovädret sällan står länge på; isynnerhet skall det på vissa ställen i hafvet vara vanligt och detta emellan Sicilien och Malta är just känt såsom ett sådant. Följande dagen var åter en klar och vacker dag, men den goda vind som kom med de häftiga byarne räckte ej länge. Dock hade den nu dragit sig mera åt söder, så att vi, huru knapp den än var, sträckte något så när fram vår kurs ut på en sträcka, som blef den längsta under hela vår resa. Aftonen den 4 nov. var en af de vackraste jag sett. Efter solnedgången slogo oupphörligen blixtpå en

lång sträcka från öster till norr bakom mörka moln, som deraf ögonblickligen upplystes och antogo olika färgskiftningar, allt efter den olika tjocklek och täthet de hade. Hela natten spelade blixtarne bakom dem och härunder var luften särdeles mild och tillika ren-sad från den qvafhet, som Siroccon merendels hade med sig.

Så seglade vi nu sakta framåt för svag vind och i vackert väder till den 8 nov., då vi om morgonen långt förut sågo den första skymten af Grekland, och det blef mig varmare om hjertat att veta mig nalkas klassisk jord. Vi seglade hela dagen på den dunkla strimman vi sågo framför oss och först om aftonen kommo vi den något nära — det var ön Sapienza. Nu låg den omhöljd af tjock dimma och disig luft, dock skeno dess höga toppar klart fram öfver dimman. Senare om aftonen voro vi nära derunder, men vinden som hela dagen varit mycket svag lugnade nu alldeles ut, så att vi ej kommo ur fläcken. Äfven i afton var ett oupphörligt spel af ljungeldar bakom mörka moln, som äfven sände smått duggregner. Men småningom skingrade sig molnen och månen sken klar och bildade en mån-regnbåge, hvars sken var ganska matt, liksom tårögd. Hitåt tycktes mig allt bli gästvänligare och gladare, såsom äfven jag sjelf blifvit gladare till mods och tyckt mig liksom hemma här. Seglare, sådana vi under hela resan sett ganska få, lågo här i stor mängd i alla bugter och under landen.

Nov. 9.

Om morgonen då vinden blåste upp måste vi åter vända till sjöss, emedan vi ej kunde gå öfver Cap Matapan, och kommo mot aftonen tillbaka något öfver Cabrera, så att vi sågo inåt viken Kalamata och Mainoternas land, Cap Grosso och Matapan. Till natten vände vi åter ut åt hafvet och kommo om morgonen den 10 nov. åt Cerigo och den dervid liggande Ovo ön, hvilka öar vi på långt afstånd sågo förut. Vinden var temmeligen styf och dyningen ännu värre, samt tilltog på dagen då den förra aftog, så att vi på hela dagen ej just kommo någon vart.

Nov. 11.

Seglade på *Cerigo* och kommo denna ö temmeligen nära. Den är lägre än de andra landen deromkring, och jag kunde i den ingalunda igenkänna det gamla *Cythera*, kärleksgudinnans hem och födelseorten för den sköna Helena. Stranden åtminstone var ful och kal, utan något enda träd eller buske. Äfven det inre af landet skall vara bergigt, men med vackra dalar, som öfverflöda på villebråd, isynnerhet turturdufvor. Den betydligaste byn heter Kapsali, och står nu under Englands beskydd. Straxt på eftermiddagen hade vi hunnit ön närmast — vinden friskade i, men var så knapp att vi tvekade om vi med den skulle kunna komma genom sundet. Dock ville vi våga och om ej annat hjälpte slå någon lof i sundet. Vi föllo således af längs landet; men nu kom en häftig by som såg mycket svår ut, så att kaptenen beslöt gå öfver stag; men vi voro redan så nära att det ej väl lät göra sig.

Derföre läto vi det gå och Cytherea tycktes vara oss huld, så att med oss drog sig äfven vinden längs stranden af hennes ö och förde oss med god fart genom sundet. Men långt sträckte sig ej gudinnans välde, ty vi hade knappt hunnit igenom porten till Greklands haf då vinden lugnade ut och vi blefvo liggande hela natten utanför ön, under regn, åska och blixt.

Nov. 12.

Passerade *Belo poulo* ant. *Kaimene*, gingo på *Anti Milo* och derifrån på *Falconera*. Vädret var oändligen vackert och varmt. Under resan hade min lektyr varit Koran och Arabiska, men alltsedan vi kommo nära Grekland hade Arabiskan icke smakat mig.

Nov. 13.

Legat hela natten i stiltje, så att vi om morgonen ännu ej voro långt från *Falconera*, blott drifna vestvart närmare *Hydra*, hvars stränder sågo klippiga och ofruktbara ut, liksom alla andra öars jag här sett. Till höger hade vi *Serpho* antiqve *Seriphus*, stenig och ofruktbar, *Thermia* ant. *Cythnos*, berömd för sina varma källor, *Zea* ant. *Ceos*, till venster fasta landet som sköt ut i Myrtoshafvet i tusende uddar och uppåt med lika många underligt formade spetsar. Vinden blåste småningom upp på den vackraste morgon och blef oss gynnande, ehuru så knapp att vi nätt upp kunde hålla vår kurs. *Hydra*, obebodt af de gamla, blef före kriget en tillflygtsort för frihetsälskande Greker, som genom landets ofruktbarhet utblottade på allt, äfven det nödvändigaste, lade sig på sjöfart och

handel och nu bragt sig upp till rikedom och välmåga, ehuru deras ö allt ännu är ouppodlad och ovägad. Vi kommo middagstiden upp mot *Cap Colonna*, det gamla *Sunium*, der ännu 16 pelare synas af ett Minerva tempel. Jag ville alldrig se mig mått derpå genom kikaren, ehuru jag föga kunde urskilja de på en brant och steril klippa stående kolonnerna, som skola vara särdeles stora och tunga, några äfven nervältade till stranden. Längtande blickar sände jag in i Eginska viken upp mot *Athen*. Nu gingo vi in i sundet mellan *Zea* och *Makronisi* och betraktade den vackra hvitglänsande staden på *Zea*, som amfiteatraliskt ligger i en sluttande dæld, på hvars begge sidor den är byggd. Sjelfva ön är bland de betydligare och mest odlade; äfven syntes här något trän eller buskar, som jag ännu ej sett på någon annan ö här, och jag tyckte mig äfven se afdelta åkerfält, ehuru jorden här hade samma utseende som på de andra öarne: lerjord öfverdragen af rödaktig askmylla. Vinden lugnade alldeles ut för oss här i sundet, så att knappt en krusa märktes på vattnet, blott någon liten lång slätyttad dyning, och solen gick ner öfver ruinerna af Minervas tempel och jag såg den skönaste sydländska afton jag ännu öfverlefvat. Härunder plaskade och rullade sig tumlaren i sundet och jag såg nu väl att detta var rätta hemmet för Greklands glada, milda gudar och gudinnor, och att inga grymma, fula nordiska hafstroll här kunnat trifvas. På östra kusten af *Zea* skola finnas lemningar efter ett gammalt tempel, helgadt åt Neptunus; men deraf kunde

vi intet se. Efter en kort stund skickade oss den gamle hafsguden en kultje, som dock var så trång att den som knappast förde oss förbi *Inglesi* eller *Karysto*, en utanför *Euboea* liggande klippa. Det var kort före midnatt vi hunno förbi den och nu blef åter fullkomlig stiltje. Aftonen så väl som hela natten voro de vackraste man kunde ha, och nu först kände jag rätt det Virgiliska: "summa placidum caput extulit unda."

Nov. 14.

Om morgonen då jag efter kaffet kom upp på däck, lågo vi orörliga med stäfven vänd åt vester mellan *Andre* ant. *Andros* och *Euboea*. *Andros* är en af de större öarne här, skall ha 18000 invånare, en stad och flere byar, af hvilka vi äfven sågo en. Luften var stilla och orörlig, men himlen på alla sidor omdragen af tjocka moln, genom hvilka solen en liten stund efter dess uppgång visade sig några minuter matt och strållös. Allt fortfarande fullkomlig stiltje utan någon krusning på vattnet. Småningom blåste upp en liten kåra, liksom en puff från gubben *Neptuni* morgonpipa; den blåste in från fören. Men snart hörde jag ner i kajutan, der jag låg och sög på min långa *Turkiska* pipa efter frukosten, huru styrmannen kommenderade att giga mesan. Ty nu kom en häftig by från SO, som allt friskade dugtigt i och förde oss godt fram. Middagstiden började vinden svänga under förfärliga regnbyar från alla kanter, så att den än kom från S, än SV, än NV, och Gud vet från hvilket håll. Dock snart stadgade den sig och

blef stående på SSO med stark dyning och förskräckliga störtregn. Så kommo vi snart förbi *Ipsara* och gjorde till och med 9 knops fart, men mot natten och aftonen, som voro oändligen mörka, hade vi blott båda mesanerna uppe med dubbelref och ändå gjorde vi 7 knops fart. Allt förekom som om Neptunus här i sitt hem ville visa att han ännu hade att befalla. Ty i går aftons när jag stod och betraktade den herrliga solnedgången öfver Minervas gamla tempel och sväfvade invid Neptuni ö, föll mig Schillers *die Götter Griechenlands* i hågen, och jag nästan sörjde öfver deras fallna makt. Mitt dagliga studium under resan hade varit hufvudsakligen Koran och andra Arabica; men alltsedan jag sett skymten af Greklands klassiska jord har sådant ej smakat, utan jag har känt ett oändligt behof och lust att här läsa Homerus, och bittert fått ångra min njugghet att i Paris ej hafva skaffat mig ett exemplar af honom. Det var dock egentligen ej af sparsamhet, utan fastmera af ifver för Muhamedanismen; men här såg jag att den ännu ej vunnit öfver det gamla klassiska. Dock till all lycka hade jag i Marseille laggt mig till Virgilius och honom tog jag nu fram och läste med stort nöje. Vi gingo hela natten med god fart, passerade *Mitylene*, lågo en $\frac{1}{4}$ timma bi nära *Tenedos*; vinden lugnade alldeles ut, men blåste åter snart upp ehuru mycket svag från NV, så att jag om morgonen den 15 nov., då jag i daggryningen kom upp på däck, hade *Tenedos* i lä. Längre ned sågs *Cap Baba* och hela kuststräckan uppåt, i lofvart låg *Imbro* och *Lemnos*. I anseende

till vinden gingo vi nu ej den vanliga leden mellan Tenedos och fasta landet, utan vestvart om denna ö. Redan hade vi med svag vind kämpat oss emot strömmen fram öfver denna ö och den högsta af Raffitöarne nära under Imbros, sinnade att gå rakt in i gapet till Dardanellerna, hvars båda fästningar redan klart kunde skönjas med deras luftiga minareter, då vinden slog emot oss från norden och derjemte skralnade så mycket att vi ej orkade fram. Vi voro sålunda tvungna att vända för att ej drifva på Raffitsöarnes grund; men nu åter lugnade vinden så alldeles ut, att vi slutligen måste låta strömmen föra oss tillbaka till Tenedos, der vi måste ankra på ett ganska opassligt ställe emellan denna ö och Imbros på 20 famnars djupt vatten. Här hade jag nu den herrligaste, mest klassiska utsigt. Akterut i solens klara nedgång *Lesbos*, öfver hvars låga land majestätiskt höjde sig det i en trubbig kon sig spetsande berget *Athos* och andra höjder af fasta landet, allt på det vackraste belyst af den klart nedgående solen; åt styrbord Tenedos med dess kupol-lika bergstopp, på den slätare delen beväxt med låga, vackra trän, ehuru sparsamt; åt babord *Imbros* klippiga ö; förut öppningen till Dardanellerna, med dess på hvardera sidan belägna kasteller; i öster udden *Sigeum* eller *Cap Troja* och den slätt af landet, som sträcker sig från sjön och åt landssidan slutas med det höga berget *Ida*, vidare hela den kuststräcka åt söder som jag dels såg öfver Tenedos, dels tänkte mig, med dess ruiner af *Alexandria Troas*. Vid betraktandet

af alla dessa klassiska, evigt minnesvärda ställen visade sig för mitt sinne alla Homeriska hjeltar, Achilles och Hektor, Aenaeas och Odysseus &c. och jag kände mig betagen af en egen underlig längtan. Härunder rullade i det lugna hafvet de pustande tumlarena tätt vid vår brigg, och roade mig med sitt egna putslustiga och lugna vältrande. Dock var himlen, utom i solnedgången, icke klar, utan tjocka moln lågo skockade i nord och öster. Vål intogs jag vid anblicken af de första minareter jag än sett, af en viss Muhamedanism, men den förmådde dock ej tysta eller undertrycka min klassiska kärlek, synnerhet nu då den närdes af så många heliga ställen och minnen. Hvad jag närmast önskade mig, var att med 2 mina bästa vänner på egen hand och efter eget godtycke en hel sommar få färdas omkring på egen slup från ö till ö i detta Greklands haf, och sålunda lära mig känna alla dessa för hela menskligheten så kära ställen.

Nov. 16.

Lyftade ankar kl. $\frac{1}{2}$ 6 och gånge oss ut att kryssa, gående mot Imbros. Kultjen var frisk, men strömmen satte oss så ner, att vi dock ej vunno just något. När vi vände vid Imbros och åter gingo tillbaka, kommo vi på ungefär samma ställe utanför Tenedos derifrån vi utgått, samt funno för godt att låta länsa neråt och kasta ankar mellan denna ö och fasta landet, något nerom *Basikia bay*. Härunder passerade förbi oss omkring 30 till 40 fartyg, som alla för god vind kommo ut ur Dardanellerna. På Tenedos såg jag nu på närmare håll vackra dälдер med

trån och buskar, samt en fästning och en by som nästan sköljas af hafvet. Fasta landet sedt härifrån är vackert, trädrikt och slätt på omkring en mil från hafvet. Högre upp är denna slätt omkrönt med vackra medelmåttigt höga berg, bland hvilka Ida är det högsta. Denna slätt således var det "*ubi Troja fuit*" och der Grekerna hade sin flotta uppdragen. Nu står der blott några Turkiska byar, men landet är nästan det vackraste jag ännu sett här. Vid ankarlyftningen arbetade jag mig något andtruten, hvilket ej var underligt, då vi hade 45 famnar ketting ute och besättningen på vår brigg var minskad med en karl, som i Marseille förkom just dagen förrän vi gingo derifrån, och hvars partes jag nu var tvungen åtaga mig. Det var rätt kallt hela dagen af den friska NV vinden, och jag ville ej få rätt varmt, ehuru vi togo dugtigt varmt inombords och jag äfven var tjockt klädd i kaptens varma fultvädersrock. Jag var hela dagen ej just vid godt lynne, dels emedan jag något frös, dels emedan vi ingenting uträttat på hela dagen med allt vårt arbete, utan fastmer förlorat; men gaf mig dock tillfreds med den förhoppning att jag i morgon skulle få komma i land och beträda den heliga plats der Troja stod. På aftonen vid våra toddyglas spelte vi tvenne partier schack, med de nya pjäser, som vår kapten roat sig med att svarfva under resan, och som han gifvit lika rolig façon som han sjelf är rolig.

Nov. 17.

Vi tänkte bli liggende för ankar hela dagen och skulle skrubba sidan, som blifvit mycket smutsig och

oren; men då alla våra kamrater, hvilka lågo i samma bay utanför Grekiska byn Esnio, gingo till segels, kunde vi ej bli de enda lata, utan hifvade ankar och gáfvo oss ut med någorlunda god vind. Kommo litet i fäl med ett Engelskt barkskepp, som vi pratade med; men genast derpå mojnade vinden ut, så att vi åter måste låta ankaret gå på det strömmen ej skulle sätta oss för långt ner. Men knappt hade vi fått det ned, så blåste vinden åter upp något friskare, och vi gingo åter till segels samt hunno till Basikia bay, der vi slutligen middagstiden kastade ankar, sedan vi med allt vårt arbete på hela dagen ej hunnit mer än kanske någon mil, och blifvit de sista af hela vårt sällskap, ehuru vi om morgonen voro de första; de andra höllo allt ännu på att krängla sig fram. Så snart vi ätit middag begåfvo vi oss i land, der vi på stranden träffade en hop Engelska båtsmän och skeppspojkar från de 2 små örlogsmännen, som lågo för ankar i samma bay, och nu voro i land för att släpa vatten och slagta. De voro mycket roliga och något groggiga, grälade och togo tag med hvarandra; isynnerhet var det löjligt att se tvenne af dem, hvilka i den lilla bäck, som här flyter ut i viken, brottades och häfde hvarandra omkull i gyttjan. Här var en hel hop Greker, som handlade och sålde kött och vin åt Engelsmännen. De voro samlade omkring en eld och det hela såg ut som en liten marknad, högst trefligt. Oss mötte genast en Grek med de vanliga frågorna: hvarifrån vi kommo och hvart vi gingo samt om vi ville handla något. Han, liksom

de andra jag såg här, voro vackert och nobelt folk med stor värdighet och urbanitet i sitt sätt och uppförande. Men som de dels voro något dyra här, dels hade ganska litet, beslöto vi att gå upp till byn som ligger ungefär $\frac{1}{2}$ Sv. mil från denna strand, och började vår vandring längs den lilla bäcken, som äfven är en utgrening af *Scamander*. Marken var ganska våt och rikt beväxt med någon sorts högt sträfft starrgräs, och det regnade temmeligen starkt, så att färden väl var besvärlig; men nöjet att beträda den jord och troligen just det ställe der Grekerne hade sin flotta uppdragen och der striderna stodo mellan dem och Trojanerna — dessutom den blomsterdof, som spred sig från det herrliga, till någon del ännu grönskande fältet, kom oss att glömma alla besvärligheter. Slutligen hittade vi en liten spång öfver bäcken, gingo öfver och började nu stiga upp emot höjderna, som åt alla håll omgifva den stora slätten. Här träffade vi en ung Grek, som hade samma väg och som vi gäfvos i samtal med, hvilket dock gick temmeligen trögt, emedan han förstod ganska litet Italienska, som här tyckes vara det mest gängse språket och hvori min kapten äfven är ganska mäktig, och jag förgäfvos sökte påminna mig några Grekiska ord. Han var dock en munter och glad gosse, kanske om 18 år, vacker med svartglänsande ögon, skrattade så godt när vi ej förstodo hvarandra och var högst trefflig, men urban och fin i alla miner och rörelser, ehuru simpelt och nästan trasigt klädd med tvenne små halfsmutsiga säckar på ryggen. Vi följdes nu

åt uppåt höjderna, som ännu voro gröna och vackra; men vägarne voro af regnet blöta och slippriga på den leriga marken. Vi gingo förbi en liten hytta der några små smutsiga Grekbarn stodo vid dörren allena, och kommo så till en höjd, der vi sågo byn *Ieni kiaj*, dit vi ämnade oss. Första byggningen vi sågo var, liksom alla andra här, en af sten uppförd koja, der en gammal qvinna ropade åt oss: ägg. Vi gingo in och började köpslaga, då en man kom och frågade på Italienska efter vårt patenta d. v. s. sundhetspass och sade att vi ej fingo gå in i byn utan quarantaine, om vi ej hade det med oss. Men huru vi pratade och då han fick höra att vi skulle handla vin och annat, blidkades hans stränghet och han bad oss följa sig, så skulle han låta oss smaka det som vore godt. Vi gingo med honom till hans närbelägna hus och in uti källaren, som dock ej var byggd under jorden, utan utgjorde liksom nedra våningen till de egentliga boningsrummen. Han begärde ner ett ljus och det gafs honom uppifrån genom taket en liten lampa, som svagt upplyste hans vinfat. Här profvades nu ur en vacker glaskopp vinet, som befanns godt och vi köpte en stor Damascener flaska full för en Spansk piaster. Härunder frågade han till hvilken nation vi hörde, och då han erfor att vi voro Ryssar, började han prisa dem högeligen och mente att det var ett godt folk, men Turkarne fördömde han mycket och kallade dem diavoli och tycktes högeligen uppbragt på dem. Han skröt med att i hela den stora byn ej fanns en enda Turk, utan blott Greker.

Han hade öfverhufvud i allt hvad han sade och gjorde, i hela sitt väsende och utseende ett medfödt behag och en finhet, som man i Norden kanske sällan finner hos den bästa gentleman. Af allt hvad han på Grekiska talte med en gammal gumma, som hjälpte honom i källaren, förstod jag intet, men när han räknade på sitt språk tyckte jag mig fullkomligen känna igen de i skolan inpräglade Grekiska cardinalia, ehuru med ett litet annorlunda uttal. För öfrigt sågo alla kärl och redskaper fullkomligen antika ut, såsom äfven han sjelf, men isynnerhet en ung qvinna, kanske hans hustru; oaktadt det häftigaste regn stod jag och betraktade henne utifrån, der hon satt på trappan eller ett öfverbyggt loft och arbetade med någon hussyssla. Hon förekom mig så vacker att jag omöjligen kunde vända ögonen ifrån henne, kanske emedan hon var den första vackra Grekinna jag sett; mycket nobel, med något förnämt i sitt särdeles regelbundna och klassiska ansigte, ehuru hennes klädedrägt, som visserligen var lätt och smakfull, dock ej tycktes visa någon bättre börd. Man visade oss öfverhufvud mycken artighet och välvilja; jag blef varmare om hjertat och särdeles upprymd såväl af att ha varit hos Greker, som af deras vin, hvaraf vi vid bortgången drucko några glas med vår värd. Under hela tiden vi varit här hade det fortfarande starkt regnat och det var nästan i tilltagande; äfven hade det nu blifvit mörkt, så att färden tillbaka till båten var högst besvärlig på de slippriga vägarne och i det mellan buskarne vexande gräset och törnen. Vi träffade

åtskilliga vallherdar som kommo hem med boskapen, bland dem en gammal gubbe med halfkort svart grått-blandadt skägg, hvilken just förekom mig lik Odysseus' gamla svinaherde. Allt var här så magiskt förvillande att jag tyckte mig vandra bland de gamla fordna Grekerna, och den verkligen utomordenligt besvärliga gången, genomblötta som vi voro, bekom mig alldeles intet. Min kapten var äfven alldeles i sitt esse och med en pojkes hela äfventyrlust och glada mod vandrade han främst med dugtiga steg. Vi kommo om bord igen omkring kl. 7, då vi spelte tvenne partier schack samt suto och groggade senare än vanligt, dock ej för mycket.

Nov. 18.

Sedan vi ätit frukost och putsat oss litet, foro vi om bord på den Engelska korvetten för att göra bekantskap der. Kort derpå kom om bord till oss den Engelska läkaren derifrån, tillika med en ung midshipsman, och voro en liten stund hos oss. De voro högst trefliga och hyggliga, ehuru på annat sätt än Fransmän och Greker och andra sydlänningar; hos dem fick man rätt se att äfven nordbon kan ha sin egen hygglighet, utan att som Svensken bli en apa af Fransosen. De hade knappt hunnit lemna vår brigg, så blåste småningom och sakta upp en sydlig vind, som tycktes mer och mer vilja dra sig mot vester. Vi började lätta vårt ankare och seglade af, lemnande sålunda denna plats, hvilken jag just i dag tänkte genomströfva för att komma till den slätt der Troja fordom stått vid Simois bölja. Vi närmade oss, un-

der en småningom alltmer tilltagande frisk förlig kultje, det farliga och med en sandbank utskjutande *Cap Janitsjari* ant. *Sigaeum*, och voro en gång på 4 famnars vatten, men seglade lyckligt förbi hela den flotta, som i går varit flitigare än vi att krångla sig fram ända hit, der de kastat ankar. Vi gingo in i Dardanellerna förbi de båda fästningar som på ömse sidor försvara inloppet, sträfvade fram och vunno slutligen öfver den mycket starka strömmen med den nu temmeligen styfva vinden. Vädret var särdeles fult, häftiga byar med regn och tjocka, så att landet ej kunde synas så väl; men så mycket man kunde skönja var det, såsom allmänt bekant, herrligt och vackert. Vi passerade kort efter middagen Dardanellerna och dess fästningar, derifrån jag för första gången hörde en muazzin ropa; han skrek fult och gällt, nästan som en tjutande hund från sin höga minaret, och jag kunde nu icke finna något vackert deri. Vi seglade ännu ett stycke, men ehuru vinden var god fann vår kapten, liksom alla andra i vårt sällskap, för godt att kasta ankar utanför *Abydos*, der åter på ömse sidor finnas fästningar. Här skulle det ha varit som Xerxes byggde sin bro. Väl förekom mig sundet smalare lägre ned vid Dardanell-fästningarne, men der är strömmen förskräckligt stark och starkare än annorstädes i sundet, så att Xerxes kanske derföre föredrog denna plats mellan Sestos och Abydos. Vid högra Dardanell-fästningen Kilid Bahr blefvo vi anprejade af en båt Turkar, bland hvilka en ganska viktigt frågade kapstens och fartygets namn, hvarifrån och hvart. Sedan

vi fått ankar i botten, foro vi i land för att se om vi kunde få något att köpa, och lade an vid en vacker stenbrygga under ett hus som såg ganska prydligt ut. Här var en stor vattenbassin af marmor, dit vattnet flöt från en ofvanom stående brunn öfver en mindre marmorbassin, dit man åter tappade vattnet från trenne kranar, anbragta i väggen af en, som mig tycktes, moské. Ofvanför var en Turkisk inscription i gyllene bokstäfver, innehållande, såsom jag i brådskan tyckte, namnet på den hvilken anlaggt fontänen, jemte några verser öfver källan. Här voro åtskilliga Greker som tappade vatten och en Grek kom bärande en korg med friska frukter, apelsiner och omogna alldeles gröna citroner. Vi köpte häraf till 3 para stycket en stor hop, och den apelsin jag genast åt var ovanligt god och frisk, ehuru ej rätt söt. Bland andra var här äfven en ung vacker Turkisk effendi. Men här var för öfrigt ingenting att få, ehuru vi enträget frågade efter isynnerhet någon sorts kött, än på Italienska, än på Turkiska. Nu spatserade vi uppför stentrappan, som ledde till gården vid det hus hvarunder vi stodo, och kommo upp på en vacker gård der allehanda stora trån stodo, tittade oss omkring och gingo slutligen in i huset, der timmermän voro sysselsatta med att göra några reparationer; de sågade och hyflade cypressplankor, som spridde en alldeles herrlig vällukt rundtomkring. Vi vandrade i rummen, som voro vackra och rikt möblerade, samt höllo redan på att komma in i harem, då till vår olycka en af timmermännen märkte hvartåt vi syftade

och mycket höfligt lät oss veta att det ej var tillåtet gå der in. Nu kom sjelfva värden och herren i huset till oss i den sal der vi voro. Han var en gammal man med nästan snöhvitt skägg, var högst vänlig emot oss och tog med särdeles nöje en pris snus ur min dosa; men bjöd oss genast tillbaka en från sin, som han tog fram, först mycket varsamt öppnande locket till foderaleet af läder och sedan locket till sjelfva dosan, som var af guld. Härunder hade äfven tvenne unga män, säkert hans söner, kommit till, så att vi voro ett stort sällskap här, som roade oss mycket åt huru jag tåtade till Turkiskan. Vi snusade flitigt och voro glada å ömse sidor, han frågade af hvad nation vi voro, observerade mycket och pratade mycket om mitt skägg, som jag ej rätt förstod, men jag tror de togo mig för en Rysk munk. När vi slutligen gingo bort togs afsked med största hjertlighet och välmenande, med de vanliga österländska complimenterna. Det hela var mig högst intressant. Sedermera spatserade vi ännu förbi harems fönster, men sågo ingen qvinna, utom en Negrinna som bar vatten dit upp. Derofvanföre på backen var en liten begravningsplats, som vi besågo. Grafstenarne voro alla af marmor i form af ett människohufvud, omlindadt af en turban. Men ansigtet var ej utarbetadt, utan hufvudsaken tycktes vara turbanen. Detta hufvud var stäldt på en aflång, nästan rectangelformig marmorskifva, på baksidan af hvilken grafskriften var ritad med utåtstående, ej ingraverade bokstäver. Arbetet var öfverhufvud verkligen väl gjordt,

så väl hufvudet och isynnerhet turbanen som ock sjelfva inskriften. Så mycket jag hade tid att se, voro här kapodaner begrafna. Oändligen belåten med detta första besök hos en Turk, begåfvo vi oss nu om bord och spelte ännu ett parti schack vid vårt grog-glas. Allt flere fartyg hade undertiden samlat sig, så att vi nu lågo helt nära hvarandra en stor flotta af alla möjliga nationer; äfven ett Turkiskt skepp och en brigg, som sågo ganska vackra ut. Och dock hade en stor del fartyg varit tvungna att stadna nedanför Dardanellerna, emedan den aftagande vinden ej orkade föra dem genom den starka strömmen. Vi hade just börjat tänka på att gå till sängs om aftonen och sofva vår natt i fred på vår goda ankarplats, då vinden började tilltaga allt mer och mer med byar och blix. Den tilltog ytterligare och vexte till en ordentlig storm, så att vi voro tvungna låta styrbordsankaret gå och längre fram på morgonen taga ner bramröstängerna. Natten blef sålunda högst orolig.

(Ur bref från Alexandria) *).

Den 23 okt. gåfvo vi oss ut från Marseille i det vackraste väder med svag vind, kommo lyckligen ut från den trånga hamnen in på det älskliga, azurblåa Medelhafvet under en lika azurblå himmel, och aflägsnade oss småningom från Frankrikes tornlikt sig höjande klippstränder, tills vi den 27 på långt afstånd sågo Sardiniens höga land. Den 28 om morgonen

---

*) Detta bref är förut tryckt i Helsingfors Tidningar 1844 N:o 15, 17.

varseblefs långt för-ut vid horisonten en kägelformig molnstod; det var Etna. Småningom började nu äfven andra dylika spetsar synas från Sicilien, men det räckte hela dagen att segla på dem, och när solen gick ned, tycktes de vara föga närmare. Nu om natten gick vinden om och en frisk Sirocco (SO) med något fuktig och qvaf luft blåste oss tvärt in öfver förstäfven, samt tvang oss lägga bogen mot vinden och lofvera. En hel vecka kryssade vi nu emellan Sicilien och Malta med temmeligen styf Sirocco. Härunder passerade vi Girgenti, hvilket, så mycket jag från hafvet kunde se genom vår kikare, tycktes ha föga qvar af sin fordna storhet och sina 200,000 innevånare, som det skall hafva räknat under Romarnes tid. Nu säges staden i stället vara uppfylld af munkar och prester; kanske deras helighet ersätter antalet och idogheten. Vidare seglade vi förbi Palma, som från den sluttande höjd, hvarpå det är bygdt, skall öfverskåda den vackraste och fruktbaraste del af hela ön. Nu var hela landet af den långa sommartorkan förbrändt, så att de annars rikt grönskande stränderna förekommo kala och liksom höljda i grå aska. Dessa stränder äro här, liksom på Malta, höga, nästan lodrätt nedstupande i vattnet, hvilket på somliga ställen så har frätit deras grund, att de bilda nästan en spetsig vinkel mot hafsytan. Öfverhufvud saknas här, liksom längre fram i arkipelagen, skog och egentliga berg. Här och der bemärkas i dälerna korta rader af trän, ingenstädes skog, ej heller granit.

Efter en veckas möda hade vi ändtligen arbetat oss fullt i nord om Alicata på Sicilien. Tiden hade derunder blifvit mig oändligen lång, om jag ej haft ett så godt och treffligt sällskap i min kapten Wiklund, förande briggen *Active* från Gamlakaraby. Under hela denna vecka hade vi oupphörligt stått vid relingen och "kejkat" (kaptenens vanliga ord) på väderlek, stjernor, moln och vexande måne, och otaliga gånger hade han, en stor väderprofet som alla hans gelikar, spått förändring i väderleken och naturligtvis god vind, men intet ville hjälpa. Siroccon blef oförändradt stående med solsken och vackert väder, så att min kapten slutligen stannade vid den gamla satsen: "att östanvind och käringträta slutas sällan utan väta." Regn föll verkligen och redan hade molnen flere dagar gått för SV, men intet förmådde qväfva den envisa Siroccon.

Den 3 nov. då vi om natten hade pejlat fyren i Valetta och voro, liksom fordom Eneas, ehuru på annat sätt, *via e conspectu Siculae*, kom kort efter midnatten en häftig stormby med regn. Vaknad af stormens buller och oväsendet på däck, klädde jag mig och gick upp. Allt var insvept i det tjockaste mörker, så att man ej kunde se något annat än de silfverblankt glänsande vågorna, hvilka, brutna mot stäfven, vräkte sina höga toppar i lä om oss och rundt kring vår brigg, likt ett bälte af gnistrande diamanter. Nu slog en blixtn från svarta moln och upplyste med ett blankt sken den blåa, upproriska hafsytan och vår brigg, af hvars alla segel nu blott tvenne

voro utspända och äfven dessa refvade. I taklet klef folket, hunden smög sig med instinktligt förtroende till kapten vid rodret, tuppen galade gällt sin morgonväckt, åskan knallade högt, men högre än den dånade stormbyn, som föll in på oss från sidan med häftigt störtregn, och öfver allt detta oljud hördes kaptenens: "giga stormärsseglet der!" upprepadt af styrmannen och folket med samma: "giga stormärsseglet der." Emellertid drog sig vinden småningom åt söder och kom under sista stormbyn från full SV samt förde oss med 9 knops fart, ehuru vi hade blott ett segel uppe. Men det räckte ej länge; inom tvenne timmar var stormen förbi och himmeln klar. Det hela hade just ej något förskräckande, stormen var ej af de mest rasande, och vår kapten, säkert en af hemlandets dugligaste sjömän, hade redan om aftonen låtit berga de gröfsta seglen. Mig förekom alltsamman likt vreden af en uppbrusande blåögd mö, och Medelhafvet förekom mig så älskeligt, att jag knappt tror mig kunna frukta dess värsta raseri, ehuru min kapten, som redan 12 gånger färdats öfver till Odesa, säger det stundom vara nog ruskigt.

På den stormiga natten följde en klar och vacker dag med rensad luft; dock stodo ännu moln i öster och bakom dem spelade på en lång sträcka åt nor-den flygande ljungeldar, som ögonblickligen belyste de i tusende färger skiftande skyarne — ett herrligt skuggspel i skymningen, som blott svagt upplystes af den framskymtande månen. I det mildaste som-marväder sträckte vi nu rakt fram öfver hafvet och

varseblefvo den 8 nov. långt förut en udde af Grekland, mot hvilken det räckte att segla hela dagen. Det var ön *Sapienza*, och längre mot öster syntes de snöbetäckta topparne af *Matapan*. Det blef mig varmt om hjertat; nu låg vishetens land omhöljdt af tjockt mörker och oklar luft, men klart lyste dess höga toppar öfver molnen, som laggt sig på dem. Samma natt syntes en månregnbåge.

Här kryssade vi åter af och an, för att ligga öfver *Matapan*, och först den 11 passerade vi *Cerigo*-kanalen, sedan vi hela dagen gjort slag derutanför och jag haft nöjet betrakta *Afrodites* fordna hem, det gamla *Cythera*, den sköna *Helenas* födelseort. Intet spår syntes här numera af kärlekens och skönhetens hem; det förekom mig kallt och torrt, utan skog och grönska, och turturdufvo-lunderna längre in i det låga landet kunde jag ej se. *Cytherea* var oss huld och sände en frisk kultje, som förde oss genom sundet; kort derefter skrämde hon oss med tvenne vattenpe-lare, som höjde sig emot oss, men vi undgingo dem lyckligt, liksom en gång förr vid *Sicilien*. Hela natten lågo vi under stiltje, regn, åska och blixst utanför *Cythera*. Hittills under hela resan hade min enda lecture varit den i *Muhamedanernas* tanke i vishet outtömliga, och alldrig nog studerade *Koran*. Nu, sedan vi fått *Grekland* i sigte, ville den ej mera smaka, och jag kände här en innerlig lust att läsa *Homerus*. Då jag nu ej hade honom till hands, tog jag fram *Virgilius*, som jag i sista stunden köpt i *Marseille*, och tyckte mig alldrig förr ha läst honom med så stort nöje som nu.

Den 12 nov. passerade vi några, mest obebodda öar, såsom *Kaimene* och *Falconera*, samt slogo slag åt *Anti Milo* och den ögrupp som ligger deromkring. I varm sommarluft hade vi följande dagen framskridit till *Hydra*, emellan en stor flock af öar, såsom *Serpho*, *Thermia*, *Zea* m. fl. till höger, och till vester sköt fasta landet med oändligt många uddar ut i *Myrtoshafvet*. Middagstiden kommo vi upp mot *Cap Colonna*, de gamles *Sunium*. Här stå ännu 16 stora pelare af ett gammalt Minervatempel. Mot aftonen kommo vi in i sundet vid *Zea* och betraktade den hvitglänsande stad, som der amfitheatraliskt reser sig på en sluttande höjd. I den vackraste sydländska aftongick solen ned öfver ruinerna af *Vishetens* tempel. På östra kusten af *Zea* skola finnas lemningar af ett gammalt Neptunstempel. Öfver hafvet, öfver hela naturen låg ett klassiskt lugn, en älsklighet, som vid tanken på Schillers "*Die Götter Griechenlands*" nästan kom mig att sörja öfver de gamla gudarnes fallna värde. Alldrig tyckte jag mig ha så väl förstått *Virgili*: "*summa placidum caput extulit unda.*" Här i detta haf var rätta platsen för Greklands glada och milda gudar, här kunde inga hiskliga nordiska hafstroll trifvas, blott tusentals tumlare vältrade sig muntert på den spegelblanka ytan. Efter en stund af det mest klassiska lugn skickade oss den gamla hafsguden en liten kultje, som förde oss till den invid *Eubœa* liggande klippan *Karysto*, der stiltje åter inträffade, och der jag ännu långt efter midnatten betraktade mina nordiska stjernor, Stora björn och Pol-

stjernan, hvilka under Sicilien gömt sig längst ned i horisonten, men åter började stiga. Så vacker denna sydliga natthimmel var, fann jag i den ej det genomskinliga och etheriska, som utmärker våra vinternätter, ej heller i stjernorna den blick som hos oss.

Följande dagen förde oss en styf SO förbi *Mitylene* upp till *Tenedos*, der vi åter för motvind och stiltje måste ankra i *Basikia bay*, derifrån man njuter af kanske den mest klassiska utsigt i verlden. Akter om oss hade vi den stora slätt, på hvilken Grekerna under Trojanska kriget uppdrogo sina fartyg och uppslogo sina tält. Denna mot stranden sluttande slätt begränsas af en lång bergsträcka, deri *Ida* reser sig högst. Nedanför detta berg låg fordom Troja. Söderut sträcker sig stranden förbi *Alexandria Troas* och norrut till reddan *Sigaeum*, medan på ena sidan om viken en liten bäcklik bigren af *Scamander* och *Simois* flyter ut i hafvet. För-ut hade vi *Tenedos*, *notissima fama insula*, äfven nu för sitt vin den mest berömda af Arkipelagens öar. Deröfver syntes det låga *Lemnos*, och öfver detta det väldiga, hela utsigten dominerande berget *Athos*, samt till venster inloppet till Dardanellerna, med fästningarne på ömse sidor och ön *Imbros*. Hvem skulle ej vid anblicken af alla dessa ställen erinra sig Hector och Achilles, Eneas och Odysseus, trädhästen, det gyllene skinnet och annat mera från den klassiska förnåldern? Och hvem, som läst Homerus eller Virgilius, skulle härvid förblifva kall?

Emellertid gjorde min kapten och jag, jemte 4 af besättningen, en vandring upp till en Grekisk by, benämnd *Jeni Kiaj*, som ligger norrut åt udden *Sigaeum*. Vi vandrade öfver den Trojanska slätten längs den lilla bäcken; men vädret var fult, marken blöt af regn och timman på dagen så sen, att vi beslöto spara besöket på *locus ubi Troja fuit* till följande dagen. I byn, som var stor, men usel, handlade min kapten ett ypperligt Tenedos vin för omkring 30 kop. B. A. stopet. Folket hade ett vackert utseende och nobel Grekisk hållning. På den slippriga och vill samma återfärden i skymningen träffade vi gamla vördiga Grekgubbar, som kommo hem med sina vallhjordar, och tyckte jag mig i flere af dem se Odysseus gamla svinaherde. Dagen derpå gjorde vi ett kort besök ombord på en nära liggande Engelsk örlogsman och emottogos ganska väl; men derunder blåste det upp god vind, hvarföre vi genast måste återvända till briggen och hissa segel, samt försaka hela Trojafärden.

Nu seglade vi in genom Dardanellernas sund och kastade till natten ankar vid det fordna Abydos. Här nedanom mellan Sestos och Abydos skall Xerxes hafva slagit sin brygga öfver sundet, kanske för det strömdraget der var mindre starkt. Då det ännu ej var långt lidet på aftonen, foro vi i land och råkade komma till en, som det tycktes, förnäm Turks hus, der timmermän höllo på att reparera något i rummen. När ingen hindrade oss, gingo vi oförskräckt omkring öfverallt och höllo redan på att komma in i harem,

då en Turk motade oss och i stället bjöd oss in i ett rum, der man slöjdade cypressplankor, som spridde den angenämaste vällukt rundtomkring. Rummen voro vackra och rikt möblerade i orientalisk smak med divaner och mattor. Under det vi gingo här omkring, kom en gammal ärevördig man med långt hvitt skägg vänligt ut emot oss, frågade om vår nation, om mitt skägg &c., dervid vi å båda sidor hade tillfälle att skratta åt min bråkade och tilltåtade Turkiska. Jag behöfde sannerligen en "prise de contenance" och bjöd äfven åt gubben, hvilken ej heller var sen att ta fram sin dosa, som var af guld och väl förvarad i ett läder-federal. Vi snusade, pratade Turkiska, skrattade och skildes slutligen, under gubbens orientaliska höflighetsbetygelser, högst nöjda å ömse sidor, särdeles jag, som nu för första gången besökte en musulman och blef så vänligt bemött.

Följande morgon lyftade vi ankar och seglade förbi det för sitt sköna läge i alla tider beprisade *Lampsacus* och *Gallipoli* ut i Marmora sjön, fingo åter motvind och fällde den 20 ankar bakom Marmora ön i en hamn utanför den lilla men väl odlade byn *Koutalai*. Vädret var ruskigt och på den höga öns toppar låg snö. Här lågo vi 3 dagar, hvarunder vi som oftast voro uppe i byn och handlade åt oss för omkring 13 kop. B. A. stopet lika godt vin, som det vi på hemorten betala med 4 rub. buteljen. I hela byn bo endast Greker och de tycktes göra sig en ära af att ingen Turk fanns der. Oss såsom Ryssar emottogo de särdeles väl och kunde ej nog prisa denna

nation. Man torde fråga, hvad språk vi talade med dem? Skulle man tro det? här funnos många som talade Ryska, men de flesta kunde Italienska, i hvilket språk, liksom i Engelskan och Spanskan, min kapten var fullkomligen hemmastadd. Jag måste tillstå att Grekiskan — hvaraf jag ej förstod mer än de i skolan inpluggade orden, som voro sig temligen lika — i mina öron klingade fult och alldeles ej som jag väntat.

Ändtligen den 25 om morgonen lågo vi nära utanför *sultanens stad*. Anblicken af den är verldsberömd; jag vill ej försöka att beskrifva dess intryck, det var något så olik allt hvad jag hittills erfarit. Det var något så eget i anblicken af dessa hundra-detals smidiga minareter, från hvilka nu i morgongryningen muezzinerna ropade folket till bön, och hvilka från höjden af den amfitheatraliskt byggda staden skådade ned öfver tvenne verldsdelar. Men ju närmare vi kommo de förfallna, nu nästan ramlande murarne, här och der med spår efter Grekisk konst och rikedom, smutshögarne vid alla stadens portar samt de usla kojor, hvaraf den stora staden består, desto mer förlorade sig det "mahlerische" intrycket af dess anblick i fjerran. Men jag vill och måste spara beskrifningen på hvad jag sett i Konstantinopel till ett annat bref.

Dagb. Nov. 19.

Bittida om morgonen drucko vi kaffe och började sedan hifva våra båda ankaren, som under det allt fortfarande starka vädret var ett tungt och svårt ar-

bete, hvarvid äfven jag mödade ut mig alldeles. Efter långt arbete och sedan vi en gång till och med misslyckats, då vi skulle till segels, kommo vi dock slutligen lyckligt ut förbi fästningarne vid Abydos, genom det trånga strömhålet, och seglade framåt med den yppersta SV vind, men i anseende till de starka byarne med små segel, passerade *Lampsacos*, hvars läge tycktes vara utomordentligt vackert, och den betydligare staden *Galipoli* gent emot på Europeiska sidan. Men äfven i dag var luften så disig och tjock att jag ej kunde se stort af de herrliga stränderna. Nu började vinden småningom mojna ut, dock gingo vi allt med temmeligen god fart in åt Marmora-sjön. Så hade jag nu fått göra den länge efterlängtade färden genom Dardanellerna, säkert den skönaste passage man i verlden kan göra. Stränderna, ehuru numera på denna årstid ej spridande den doftande blomsterånga, som resande och min kapten så mycket prisat, voro ännu gröna och vackra med de herrligaste bäckgenomflutna dälдер mellan mildt sluttande höjder, bekrönta här och der, ehuru ej så mycket jag skulle önskat, af trän, bland hvilka isynnerhet cypresserna mest behaga mig — inskjutande smalare vikar och mera öppna bayer — fästningar, städer, byar, uppodlade och ändå mera ouppodlade fält — till allt detta en oändlig mängd af alla möjliga sorts fartyg, från de största skepp och örlogsmän till de minsta nätta Grek- och Turk-båtarne, som gå på sundets mörkblåa vatten. Detta sammanlagdt ger en mångfald och ett sceneri, hvars like man säkert ingen annorstädes har. Mig var väder-

leken ogynsam, i thy att luften nästan alltid var tjock och mörk, dock tyckte jag detta vara det skönaste jag sett, ehuru i smånätthet och landtligt behag nästan ej att jämföras med Seinens stränder. När vi kommit ett stycke in på Marmora hafvet började vår goda vind alltmera mojna ut och förlora sig i regn, tills slutligen kl. omkring 7 på aftonen en NV kultje kom med en regnby och drog sig sedan allt nordligare och slutligen till NO, så att vi åter måste i den tjockmörkaste natt under starka regnskurar börja med vår gamla kryssning, som med små segel under allt fortfarande styf vind fortsattes hela natten mellan Marmora ön och den motsatta nordliga stranden. Som der ej var stort rum och man efter hvart 4:e glas måste vända, var ej mycken fred i kajutan.

Nov. 20.

Om morgonen voro vi på samma ställe som aftonen förut, om ej liten mån lägre. Vinden var mycket styf, med regnbyar, ett särdeles kallt och ruskigt väder, så att jag ingen lust hade att vara på däck, utan svepte täcket omkring mig i min säng och låg der. Vi slogo några slag, men i anseende till den starka blåsten, som tvang oss att föra mycket små segel, och den starka motströmmen, kommo vi mera tillbaka än fram och kaptenen fann således för godt att söka hamn, såsom före oss alla de andra af vårt sällskap gjort; han länsade ner under Marmora, men blef mycket häpen att ej finna någon af de andra der, såsom han hade väntat. Denna ö är ett högt land med brant och skrofligt i vattnet nedstupande berg,

som till största delen lära bestå af marmor. Också tycktes de mig ha en gråhvit färg genom den tjocka disiga luft, som isynnerhet vid vår förbifart lade sig med en häftig regnby deröfver. Byn tycktes ej vara särdeles stor. Nu tvekade kaptenen mycket och var ganska villrådig, ville redan gå till Gallipoli och skickade utkik i masten, då slutligen styrmannen varsnade de andra seglarena ett stycke härifrån, liggande för ankar vid en annan ö sydvart. Dit länsade vi nu af genom en trång och svår passage mellan öarne *Koutalai* och *Rabi*, der vår kapten förr ej varit, och lyckligen genomkomna kastade vi ankar vid den förra, der före oss en stor hop af fartyg låg. Midtemot oss på stranden af denna ö låg en större by, dit vi foro i land och köpte åtskilligt, bland annat Ryskt snus, emedan det vi hade med från Marseille nu var slut. I byn bodde endast Greker, så när som på en enda Turk. Folket tycktes öfverhufvud vara välmående, voro snyggt och vackert klädda, några till och med grannt och andra äfven på vårt vis, ej i Grekisk nationalkostym. Vackra barn såg jag här mycket och äfven några vackra qvinnor. Vi voro inne på ett litet kaffehus, drucko kaffe ur små koppar och rökte en kaljan. Öfverallt var stort öfverflöd på marmor, så att golfven till stor del voro gjorda deraf och i sjelfva murarne såg man marmorblick. Landet förekom mig mera odladt än vanligt här på trakten, och åkerfält syntes ända upp till de högsta topparne af ön. Folket var hyggligt, dock fann jag här några sprättaktiga skrodörer som ej behagade mig. Sjön

svallade ända upp till stenfoten af somliga hus och på den närmaste sandstranden voro båtarne uppdragna. Jag träffade flere bland folket som förstodo och talade litet Ryska, äfven en som kunde litet Franska. Vin tycktes här vara den hufvudsakligaste handelsartikeln.

Nov. 21.

Hade under natten haft starka stormbyar med regn, så att vi måste låta andra ankaret gå. Om morgonen sågo vi snö, som laggt sig under natten på Marmora öns spetsar, äfvensom på de andra öarnes af denna temmeligen vidsträckta skärgård. Efter frukosten begåfvo vi oss i land, men togo med oss kaptenen från en liten Norsk skonert, som låg närmast intill oss och som om söndagsnatten genom försumlighet förlorat sin båt. Vi foro alla 3 upp till byn, sedan vi först om bord på skonerten smakat på kaptenens goda anisbrännvin och vin. I land köpte min kapten mycket vin för 24 para okan, som var ganska godt, hos en äldre högst treflig gubbe. Medan vinet mättes gingo vi omkring i rummen, som voro utmärkt snygga och rena öfverallt hvart vi snokade, såsom äfven värdinnan var snygg och vacker, med det mest regelbundet sköna ansigte man vill se. Byggnadssättet såväl ut- som invändigt är alldeles eget. Mot köld är man ej särdeles skyddad i rummen, och folket tycktes ej heller mycket frukta den; ty ehuru det i dag enligt vårt tycke, som voro nordboer, var särdeles kallt och vi derföre voro ganska tjockt klädda, suto Grekerna här med öppna fönster och hade ej

mera kläder på sig än vanligt, de flesta med nakna ben utan strumpor. Sedan voro vi åter inne på det kaffehus vi i går besökt, och jag rökte åter min kaljan vid den lilla kaffekoppen. Här voro nu flere Turkar församlade från de Turkiska fartyg, som ligga här i hamn. De sutto tysta och allvarliga och sögo på sin tsjunbuk och drucko sitt kaffe, utan att särdeles tyckas bry sig om världens gång. Sedan handlades ännu åtskilligt, fikon och russin för $1\frac{1}{2}$ piaster okan hvardera, och vi foro derefter alla om bord till oss, der vi åto en dugtig middag, drucko kaffe och på aftonen toddy, tills Norrmannen lemnade oss kl. omkring 7. Han, såsom tror jag alla Norrmän, hade en viss naturlig barnslig enfald och var öfverhufvud en högst harmlös man. Samtalet vände sig naturligtvis mest på sjösaker och frakter &c., som mot slutet blef mig något enformigt. Han berättade att han vid Hydra i tvenne dagar blifvit förföljd af en korsar ifrån Tripoli, men utan äfventyr kommit undan genom tvenne förligvindare, som kommit ner från Dardanellerna.

Nov. 22.

Kallt väder med fortfarande NO vind; thermometer står på $6\frac{1}{2}$ Cels. Efter frukosten foro vi om bord på en Engelsk brigg, som låg nära oss. Kaptenen tycktes vara en sekterisk man, fröjdade sig storligen att man nu i Odessa fått en Engelsk kyrka, så att folket ej behöfde gå och spela billard om söndagen, talte mycket om de dåliga frakterna i våra tider, och hoppades på en annan bättre värld, der

man sluppe allt trouble och besvärligheter och sorger för dåliga frakter &c. Han var ganska tråkig, såsom alla hvilka genast dra fram med dylika saker och föra dem till torgs för bekanta och obekanta och ej hålla dem för sig sjelfva. Han hade som det tycktes en passagerare, hvilken var sysselsatt med "Essai sur les deux mondes", och de sutto hvar i sin länstol på ömse sidor om en vacker kamin, i hvilken de hade en stenkolsfyr och värmdes sig framför den. Han bjöd oss "spirits", men tycktes vänta att vi skulle ej vara så ogudaktiga och förtära något slikt, hvilket vi ock icke gjorde. Vi dröjde blott en liten stund der, hvarunder samtalet mellan båda kaptenerna vände sig blott om sjöfart och dylikt. Härvid hade jag tillfälle förundra mig öfver min kaptens färdighet i Engelskan. Derifrån foro vi till vår Norrman, åto först en liten tugga af den präktigaste fina Norrska sill till en god elfva, och drucko derpå ett glas porter, som smakade mig ovanligt väl, emedan jag ej fått smaka det sedan i Hamburg. Norrmannen blir allt trefligare, ju vanare man blir med honom. Han hade i början en viss haltlöshet och komlighet i sitt sätt att vara, och mycket hos honom påminde mig om Fränkel; men när man litet vant sig vid hans, såsom det tyckes i början, enfaldiga och påhängsna väsende, finner man hos honom en högst älskvärd hjertlighet och uppriktighet. Sedan vi hos honom intagit en dugtig middag af stockfisk, begåfvo vi oss alla 3 i land, der Norrmannen handlade vin af vår trefliga Grekgubbe, och sedan kommo vi i fäl med tvenne Italienska kaptener, som

ock lågo här för ankar och af hvilka den ena var dugtigt groggig. I kompani med dem handlade Norrmannen och min kapten en liten fet oxe, som genast slagrades på stranden och deltes. Sedan gingo vi hela sällskapet till ett kaffehus, sutto der och drucko kaffe, rökte vår kaljan och pratade alla möjliga sorts språk, jag Ryska med 2 här boende Greker. Vinet, som Grekgubben sålt oss, är ett utmärkt godt vin, liknande Bordeaux-vinet. Det kostade ungefär 13 kop. koppar stopet, således billigare, tror jag, än hos oss svagdricka. Öfverhufvud tycktes allt vara mycket billigt här; köttet kostade 10 kop. marken, på osten och brödet var likaledes godt köp, men fisk tycktes vara ondt om, åtminstone sågo vi ej någon sådan. Vi voro i dag i land ända till skymningen, då alla begåfvo sig till oss, sutto der och drucko toddy och thé. Jag var ovanligt sömnig, så att jag somnade in under de andras samtal. På eftermiddagen hade vädret klarnat upp och vi hade en vacker afton.

Nov. 23.

Sydlig vind, hvarföre vi genast i dagbräckningen började hifva ankaret upp och gingo till segels med de andra som legat här i hamn. Vinden var mycket svag och när vi kommo litet ur hamn, lugnade den nästan alldeles ut. Nu sågo vi äfven en hel hop seglare, som kommo fram ur Pascha Harbour, dit säkerligen under den svåra NO stormen de begifvit sig af vårt sällskap från Dardanellerna, som hunnit öfver Marmora ön. Sjön var nu "*velivolum*" och vädret sommarvarmt och vackert, så att det efter trenne

dagars hamnliggning var verkligen uppfriskande att åter komma ut. Stränderna af Marmora och de andra öarne här äro ganska vackra, och ehuru det mesta tyckes vara blott berg, synas dock mellan de kullriga höjderna vackra, uppodlade små dälдер. Hela dagen var vädret mycket stilla och lugnt, så att vi, ehuru med den bästa förliga vind, på hela dagen hunno knappt förbi Marmora ön. Aftonen var vacker och aftonrodnaden rödare än jag någonsin kan påminna mig ha sett den, men färgblandningen var ej sådan den var längre i söder. Senare speglade sig stjernorna blänkande i vattnet och klart sken en liten stund den smala strimman af nymånen. Allt var tyst och från den stora mängd af större fartyg och mindre Grek- och Turkbåtar, som lågo omkring oss, hördes ej knäpp eller gny, ehuru man annars vanligen skall höra sång, isynnerhet från de Grekiska.

Nov. 24.

Hade seglat hela natten utan att komma just någon vart, emedan det varit så godt som fullkomlig lugna. Om morgonen blåste upp en liten kåra, som sedan fortfor hela dagen, ehuru mycket svag, så att vi ej hunno längre än i bugten som går inåt Konstantinopel. Dagen hade varit varm och vacker med den klaraste himmel, dock kändes att äfven här sommaren var förbi. Ty i skuggan var ej särdeles varmt och på de höga bergstopparne låg mycket snö. Aftonen var oändligen vacker, isynnerhet den märkvärdiga magiska färgskiftning i öster midtemot sjelfva solnedgången, som jag äfven förut betraktat med så

stor beundran. Nu omslöt den med sitt trollsken minareterna, som syntes från sultan-staden och Skutari och till stort tal öfverallt på stränderna, och den var så bländande, att när man sedan såg åt annat håll hade man svårt att urskilja föremålen. Solen sjönk alldeles klar ned i hafvet och efter dess nedgång belystes hela denna del af horisonten af ett starkt eldlikt sken, i hvilket de aflägsna landen och Marmora önar tycktes vara på några stenkast ifrån oss. Hela sjön åt alla håll var full af segel, som lågo stilla i lugnan, och mellan dem framgick ett Turkiskt ångfartyg.

Nov. 25.

Hade om natten seglat för svag vind och gjort några slag mellan landen. Om morgonen när det blef dager sågo vi framför oss hela Konstantinopel i all sin glans, belyst af den deröfver uppgående solen. En herrligare och ståtligare anblick torde ej gifvas i verlden. Staden förekom mig fullkomligen som en amfitheater, småningom höjande sig och i slutkretsen slutande sig med de vackraste och största minareter, af hvilka här synes ett oändligt antal. Vinden var särdeles svag, så att vi blott ganska långsamt skredo framåt. Längre fram på förmiddagen kom en man i en liten båt utroende till oss och erbjöd sig att blifva vår lots, och ehuru kaptenen uttryckligen förklarade sig ej behöfva någon, kom han dock om bord, sedan efter tillfrågan om han ville ha en ända, en sådan blifvit räckt åt honom. Han var Malthesare, hade ett eget utseende, mera liknande en Oriental än en Europé, men likväl ej heller fullkomligen det förra;

det var öfverhufvud något vidrigt och vildt. Han talade något Engelska. Äfven hörde jag honom med en annan förbi oss farande landsman tala sin Malthesiska, som till uttalet mycket liknade Arabiskan, men flera Italienska ord igenkände jag bland de rent Arabiska. När han skulle bort, blef någon ordvexling mellan honom och kaptenen, emedan han ville anse sig antagen till lots och fordrade betalning; härvid isynnerhet tyckte jag han såg vild ut. Nu hade vädret så lugnat ut att vi voro tvungna kasta ankar; men knappt var det i botten, så blåste åter upp förlig kultje för oss, vi hifvade ankaret och kommo småningom närmare sultan-staden, och jag kunde blott för få mellanstunder taga bort kikaren från mina ögon. Till venster hade vi det släta vackra landet från *Stefanoudden* med sitt palats på sjelfva udden, och längre fram allehanda mest kronobyggnader längs hela stranden, som sakta höjde sig från sjön till släta höjder, prydda äfven med byggnader och trän. Midt framför oss den amfitheatraliska stora staden med sina mycket olikfärgade och mångvinkligt byggda hus, och öfver dem de otaliga vitglänsande svartspetsiga minareterna, bredvid större och mindre moskéer med fordom förgyllda, nu urblekta kupoler. Emellan allt detta en stor rikedom på träd, isynnerhet cypresser, som äfven slutade sig i spetsar liknande minareter. Allt detta är omslutet af gamla ruinlika murar, på hvilka man ännu kunde skönja spår efter gammal Grekisk skulptur. Till höger om oss vid inloppet till Bosforen *Skutari*, äfven nära nog byggd som en amfi-

theater, och derofvanom höga berg, på ett af hvilka syntes ett stort kejserligt palats. Härifrån gick stranden något så när rak med vackra stränder och hus samt en större by. Vidare en temmeligen vidsträckt skärgård och de höga landen af Asia minor, slutande sig i höga bergspetsar, täckta med snö. Bakom oss hela Marmora hafvet, der längst i vester ännu syntes ön af samma namn, och öfverallt på vattnet segel. Emellertid kommo vi närmare och voro nära under båken, då muezzinerna från de många minareterna kallade till middagsbönen, accompanerade i sin gnällande sång af tjutande hundar; då började jag bättre urskilja husen från hvarandra och fann att de, minsta delen undantagen, alla voro af träd och öfverhufvud ganska ömkliga och smutsiga kojor. Så kommo vi upp under Seraljen, och jag kunde på ganska nära håll betrakta åtminstone en del af dess många osammanhängande, särdeles finurligt äfven af träd byggda hus. Men nu måste vi gå öfver strömmen, emedan den här går så strängt att vi omöjligen med den sakta vinden kunnat komma öfver Seralj-udden. Till vår olycka lugnade vädret just nu fullkomligen ut, så att strömmen, trots 4 dugtiga matrosor som bogserade oss, fick makt öfver vår brigg och satte oss mycket ner. Men härunder hade jag tillfälle att se staden säkert från den vackraste punkten, emedan, utom allt hvad jag ofvanföre sagt, jag nu äfven kunde se inloppet till Bosforen och hela det herrliga land, som från *Galata* och *Tofana* sträcker sig längs vattnet, hvilket bildar liksom en liten sjö mellan hamnen,

Bosforen och Konstantinopolitanska sundet. Äfven detta land bildar med det andra på Skutari sidan liksom en amfitheater, med ett stort nytt kejsrerligt palats i fonden, hvilket liksom i terassbyggnader tyckes gå upp till toppen af höjden. Rundtomkring såg jag framför mig synkretsen slutas i höga bergstoppar och vackra kullar, och sjelfva inloppet till Bosforen försvann alldeles emellan dem. Nu gick äfven solen klart ner i hafvet och småningom sjönk den praktfulla staden med sina minareter och palats i den egna magiska aftonglans och färgskiftning, som bildas i öster emot den flammröda vestern. Härtill det oändliga tal af kaiker, långa smala Turkbåtar, som öfverallt sväfvade omkring med hvit- och grönturbanade män — större Grekbåtar som arbetade sig upp mot strömmen — större fartyg som dels redan hunnit i hamnen, dels såsom vi lågo för ankar vid stranden, dels ännu seglade ute på hafvet, än närmare än fjermare, än hitåt än ditåt — tumlarena som i stora flockar gjorde sina kullerbyttor och pustade i vattenytan — sång som hördes än från båtar, än från stranden, — allt detta gjorde denna afton till den i sitt slag herrligaste jag haft. Vädret var hela dagen vackert och varmt, såsom hos oss en mycket varm sommardag; om aftonen var luften mera frisk, dock ej kall, och månens fyra dagar fyllda horn lyste såsom Turkiska vapnet öfver Turkarnes stad, så klara att hela det öfriga halfklotet kunde synas. Då vi vid farten öfver strömmen blefvo så mycket satta neråt, gick kaptenen och småsvor för sig sjelf och grinade, högeligen förargad öfver

den misslyckade spekulation han gjort, då han hellre hade kunnat låta ankaret gå på andra sidan under Seraljen. Det var nästan första gången jag under hela resan sett honom otålig öfver vädret. Han grinade upp mot flaggan som oftast, för att se om ej någon vindpust skulle komma, och gick åter omkring och såg på vattenytan om den ej ville krusa sig för någon kultje, och upprepade oupphörligt: "det skulle behövas blott alldrig så litet" — men förgäfves, ingen kultje kom och vi sattes friskt ner med strömmen. Fåglar, som jag sett så litet på hela resan, svajade här i stora flockar öfver oss åt alla håll och gjorde det hela än lifligare.

Nov. 26.

Hifvade ankaret upp, när en temmeligen frisk morgonkåra blåst upp, och började segla från de af Byron såsom ett jordiskt paradys prisade Prinkipos öarne, nära hvilka vi hela natten hade legat i lugn. Vi hade just hunnit in i strömmen, hvarunder en Engelsk ship chandler hållit vid sidan och pratat med oss och erbjudit kaptenen sin tjenst, då vinden åter alldeles lugnade ut, och vi af strömmen drefvos något lägre än stället derifrån vi utgått, och nödgades nu igen fälla ankaret. Kort härpå anlände åter en kaik, i hvilken var en liten ung 14 årig gosse, som kom upp för att åt kaptenen rekommendera sin herre, hvilken äfven var ship chandler. Han blef länge om bord och lät slutligen sin kaik fara, då en gammal lots kom längs sidan och erbjöd sin tjenst. Den unga gossen var liksom den gamla gubben och tvenne andra

lotsar, som i detsamma kommo och erbjödo sig, Malthesare. Han talte väl Engelska, Malthesiska och Italienska, hvilka 3 språk jag hörde af honom; dessutom kunde han göra sig förstådd på Turkiska och sade sig bäst af alla språk tala Grekiska. Han var för öfrigt en vacker och ganska artig gosse, men i sitt uppförande och tal klok och förnuftig, som en gammal man och hade föga eller intet pojraktigt i sig. Han åt middag med oss, sedan han afsändt gamla lotsen, som äfven på en stund kommit om bord och tittat omkring sig, till en inkommande Tysk skonert med sin herres adresskort och hjälpt oss med sina ringa krafter vid ankarets lyftande kort före middagen, då åter en liten kultje blåst upp. Vi kommo ett litet stycke framåt, då vinden åter alldeles lugnade ut och vi åter måste kasta ankaret. Nu kom åter en kaik längs sidan af oss, i hvilken sutto en Turk som rodde och en gammal man som låg och sof på bottnet, emellan dem båda tvenne Turkinnor. Hela sällskapet var rusigt, gubben troligen mest, emedan han höll på att sofva oset af sig. Qvinnorna och roddaren, som var en medelåldrig kraftfull man, sjöngo Turkiska sånger på en tom och enformig melodi, som hade något tycke af den Ryska, men på långt när ej så sångfull. Härunder vandrade en pipa från mun till mun emellan dessa 3, isynnerhet rökte den äldre qvinnan, som kunde vara omkring 30 år, oupphörligen och blåste väldiga rökar omkring sällskapet. Dessutom förfriskade de sig med ett glas eller egentligen en kopp som de fyllde ur en större flaska

med någon sorts liquor, liknande brännvin, allt under sång och skrål. De svajade allt omkring vår brigg och ville ha vin. Slutligen gafs dem ett dricksglas cognac, hvaraf den äldre qvinnan först tog en liten klunk, sedermera drack den yngre, kanske omkring 18 år gammal, ut mest hela glaset, lemnande blott en liten sup qvar åt roddaren, som tömde det. Nu uppstämde de åter sin skrånande sång; men det räckte ej länge förrän roddaren lutade sig öfver suden och började ge öfver och såg högst ömklig ut. Den yngre qvinnan, en flicka med det mest regelbundet sköna ansigte man vill se, med långt i många flåtor längs ryggen hängande becksvalt hår, började sparka den på bottnet sofvande gubben med sina bara fötter och visade dervid sina hvita fylliga ben ända upp till knäet, der hennes vidbyxor tycktes vara bundna. Men i gubben fick hon intet lif. Deremot tycktes ruset få makt med henne sjelf och hon kastade sig vårdslöst, först i famnen på den andra qvinnan, sedan längst bak på upphöjningen i kaiken, och visade nu rätt sin sköna vext och vackra dräkt. Jag har sällan sett något så retande och sällan en så skön flicka. Men hon var rusig. Dock raglade hon åter upp i den rankiga båten och ropade allt ännu efter vin, och plirade med sina stora svarta ögon, såsom om hon nu vore rätt säll i sitt rus. De tycktes vara ute på en lustfärd, hvars hufvudsakliga nöje syntes bestå i att ge sig ut till sjöss och sedan låta båten sväfvä för sig sjelf på vattnet, och ifrån den betrakta världen eller roa sig inom bords på ett eller annat

sätt. Så gjorde åtminstone detta sällskap, sedan det slutligen lemnat oss, och så tycktes en stor del af de oändligt många kaiker göra, som jag i dag mer än de andra dagarne från långt håll såg ligga alldeles stilla på det spegelblankt lugna hafvet. Detta sällskap hade roat oss omkring halfannan timma, hvarunder jag beständigt stått och betraktat det, då åter straxt efter kaffet, som blott om söndagen består på eftermiddagen, en kultje blåste upp, vi lyftade ankar och gingo till segels, och åter kommo ett litet stycke framåt nära under fyrbåken, som står på Konstantinopels murar nära inloppet till sundet. Allt under seglingen såg jag efter kaiken med det rusiga sällskapet, och så länge jag kunde se något blefvo de liggande orörliga på vattnet, förda kanske smått framåt af de små vågkrusorna dit de drefvo dem; så väl det stygga i de rusiga qvinnorna, som det vackra och retande hos den sköna flickan, ville mig länge ej ur sinnet. Vi hade nu för tredje gången i dag fällt ankar, och nu passerade oss åter kanske omkring 30 till 40 större fartyg, som med den friska aftonkåran från NO kommo ut från Konstantinopel, utom de säkert lika många som voro bakom oss och arbetade sig upp, och de ännu flere små fartyg af alla möjliga utseenden, som dels rodde, dels seglade af och an. Så kunde jag ännu i den klart nedgående solens eldröda aftonglans beskåda den kanske skönaste anblick i verlden. Kaptenen hade under hela dagen varit mycket otålig och gått omkring och mumlat "satan" för sig sjelf, och äfven jag, oaktadt allt det

herrliga som ligger framför mig, börjar bli något otålig att komma i land.

Nov. 27.

Togo på oss litet och foro upp till Galata. Vädret var mulet och luften tjock, så att vi ej kunde rätt njuta af den så högt beprisade anblicken af Konstantinopels hamn och utsigten uppåt Bosforen. Voro hos åtskilliga ship chandlers och på Ryska kansliet. Det intryck Galata och Pera gjorde på mig var högst vidrigt: trånga, förskräckligt smutsiga gator, bildade af snuskiga trädkojor som tycktes luta till sitt fall, bland hvilka de här och der synliga större och vackrare husen togo sig ganska dåligt ut. Roligt var dock att se den starka rörelsen af alla möjliga sorters folk och nationer, och de ganska simpla Turkbodarna, mera liknande våra marknadsstånd än handelsbodar. Voro inne hos Hyrén, åto middag med honom på ett Tyskt värdshus, voro i en oupphörlig disput med honom och sade honom dugtigt sanning och ovett. För öfrigt släpade mest hela tiden omkring i ship chandler-shops och hade mera tråkigt. Hyrén låddes vara sjuk och genomgå kur under en Grekisk qvacksalvare, berömd för utomordentliga kurer i syfilis. Han hade nu legat trenne år här och glömt allt det ringa han hade lärt sig i orientalia; i dess ställe hade han här laggt sig på studium af vattenkuren och af bibeln, men isynnerhet af Johannis uppenbarelsebok, till hvilken han hade någon Engelsk kommentar. Han var galnare nu än förr och torde väl alldrig bli rätt som andra, utan att dock bli mer än andra.

Nov. 28.

Denna dag gick ungefär på samma sätt som gårdagen. Vi voro uppe i Galata och Pera, suto hos ship chandlers och åto middag med Hyrén hos Dattelbaum, och foro sedan i god tid på aftonen tillbaka om bord.

Nov. 29.

Foro upp på Stambols sidan, nära invid fyrtor-net, der folket tog vatten; handlade här en ypperlig ekved af Turkarne och begåfvo oss sedan upp. Här var ojemförligt mycket snyggare och renare än i Galata, — allt tyst, blott oändligt mycket hundar, som lågo öfverallt omkring i knutarne. Rörelsen af folk var ganska ringa, dels emedan det ej var den egentliga handelsdelen af staden, dels emedan det ännu var nog tidigt på dagen. Här och der träffade vi några Turkar och Turkinnor och ofta utanför husen barn, som lekte och spelade med stenar. Vi gingo uppföre hela vägen tills vi kommo till sultan Ahmeds moské, som är byggd alldeles efter S:t Sofia. Vandrade sedan öfver den stora öppna plats, som ligger utanför densamma; der står en gammal fallande pelare af Justinianus med på ena sidan en Latinsk och på andra sidan en Grekisk inscription, vidare en stor välbehållen Egyptisk obelisk. Det förundrade mig utomordentligt att i en så trång stad, der allt är sammanpackadt och hoprördt, finna ett så stort torg, vida betydligare än vårt handelstorg i Helsingfors. Sedan gingo vi förbi Sofia kyrkan. Hvad särdeles behagar mig vid dessa och andra moskéer är deras

stora öppna med trän, isynnerhet cypresser, besådda gårdar. Vidare sågo vi Mahmuds graf, äfven med sin trädgård rundtom. Allt här på Stambolssidan öfverhufvud behagade mig oändligen mer än på den andra. Turkarne voro hyggliga, de knappt sågo på oss då vi gingo förbi, än mindre att jag skulle hört något ondt uttryck emot oss, såsom man vanligen hör föregifvas. Äfven barnen voro stilla och beskedliga, och inga tjufpojkar syntes här, hvilka främlingen knappt i någon annan Europeisk stad lär kunna undgå. Men öfverallt såg jag blott usla hus af träd, som nästan alla tycktes luta till sitt förfall, och deremellan ofta ruiner kanske från äldsta tider, halfkullfallna murar och annat. Sedan vandrade vi ner till stranden och foro öfver till andra sidan, der vi åto middag i en Grekisk kaback. Dessa värdshus bestå här vanligen, liksom i Petersburg, af tvenne våningar; i den nedra är köket, der man ser maten koka i sina kärl och der man äfven kan spisa; den öfra våningen tyckes vara reserverad för mera aktade gäster, till hvilkas antal vi räknades. Här uppe voro tvenne sällskaper Greker, hvardera kanske af omkring 12 personer. Det ena satt vid ett bord och åt och drack vin, hade tvenne spelmän, en violin och en guitarre, hvilka filade på förskräckligt. Härtill instämde då och då sällskapet i starka skrålande sångchörer. Guitarrespelaren knäppte egentligen ej på strängarne, utan drog deröfver på en gång med hela handen, liksom Ryssarne på sin balalajka; men denna senare tyckes mig ändå ha nästan mera klang, ty af den Grekiska, som dess-

utom hade sensträngar, hördes intet ljud utan blott skräll. Violisten strök och gned äfven så att jag ej, åtminstone högst sällan, kunde höra ut någon melodie. Det hela tycktes mig ej ha det minsta musik i sig, utan vara blott skral och skrän. Det andra sällskapet, som var något större, var i andra ändan af det stora rummet och roade sig med dans, likaledes vid musik af en violin och en guitarre, hvilka gnedos och skränade nästan ännu mera än hos det förra sällskapet. Spelmännen svettades dugtigt och så äfven dansarena. Dansen i sig sjelf var ganska vacker, med något tycke af vår menuett; men några, som tycktes gälla för stordansare, gjorde mångahanda underliga skutt och hjulningar, och ådagalade verkligen ofta en underbar vighet. Hos alla märkte man behag och värdighet och hos ingen den klumpighet och plump-het, som man så ofta finner hos oss, äfven bland bättre män. Sällskapet var blandadt af äldre och yngre, men alla dansade och alla voro glada och drucko flitigt vin, äfven gråhåriga gubbar. De flesta tycktes vara arbetare och sjömän. Vi suto, jemte 3 à 4 andra som voro placerade vid ett bord invid oss, emellan båda dessa Greksällskaper, och måste rätt ordentligt skrika för att kunna höra hvarandra. Allt var på det högsta intressant att se och betrakta, dock hade jag önskat musiken bättre.

Nov. 30.

Foro åter upp om morgonen med Pisani, "Lillpojkin", såsom vår kajutvakt kallade honom, till Stambolssidan och vandrade ungefär samma väg som går-

dagen, förbi tvenne sultaners grafvar till slafmarknaden. Väktaren ville först ej släppa in oss, men för en piaster förde han oss omkring alltsammans. Platsen eller torget är rundtombyggdt af en rad hus, framför hvilka går ett galleri, dit dörrarne till rummen eller bodarne öppna sig. I dessa bodar sitta nu slafvarne eller ute i galleriet eller ock derunder, ty äfven der finnas rum. De sitta eller ligga utbredda på sina mattor, ej stort bättre än hundar eller andra djur, höljda i trasor. Vanligen skola de om sommaren vara så godt som nakna, men nu hade de väl för köldens skull fått några slarfvor på sig. Största delen bestod af qvinnor; de roade sig mycket åt Lillpojkin, talte till honom och skrattade. Ganska få karlar såg jag. Det hela gjorde på mig ett det mest vidriga intryck jag någonsin erfarit, och det var med största obehag och äckel jag vandrade genom dessa rader af svarta medmenniskor — hvilket jag verkligen tyckte mig ha svårt att kunna medge. I ett kaffehus på gården suto några Turkgubbar, drucko sitt kaffe, rökte sin nargil och voro troligen spekulanter. Men det var ännu något för bittida på dagen, så att vi ej sågo just något köpslageri. Men jag fann mig lycklig att åter snart komma derifrån bort. Derefter gingo vi genom Bazaren eller en del af den. Här var allt lif och rörelse och äkta orientalistiskt. Kaptenen handlade åtskilligt, och det var högst roligt att se huru gubbarne skrattade åt den något näsvisa men qvicka Lillpojkin. Anblicken af Turkgubbarne, som suto med benen korslaggda under sig,

rökte sin nargil och sysslade vid sitt arbete med den allvarsammaste min i världen, var högst rolig. Så liknöjda och bekymmerslösa om världen och de förbigående de än tycktes vara, så funnos dock många, isynnerhet Armenianer, hvilka dels på Italienska, dels på Turkiska ropade åt oss och frågade hvad vi behöfde eller önskade. I allmänhet förekommer mig alltid en stor markuads- och handelsplats, såsom den roligaste del af en stad och om någorstädes isynnerhet bazaren här, der jag såg nästan blott mina älskade Turkgubbar, sittande vid nästan hela orientens rikedomar. Dock syntes här äfven oändligen mycket af Engelska kolonialvaror af alla sorter, och i mina ögon togo de sig ej väl ut bland de brokiga och egendomliga orientalia. Sedermera gingo vi härifrån åter till andra sidan och drefvo der omkring till skymningen, då de kommo efter oss ifrån briggen.

Dec. 1.

Foro middagstiden i land på Stambolssidan, men nu på ett annat ställe än det vanliga. Här mötte oss en väktare, såsom vid alla andra portar och landningsställena, och frågade efter vår pratique billet. Den råkade nu vara glömd om bord och Turkgubben släppte oss på intet sätt upp, med mindre vi skickade båten tillbaka till briggen och läto hemta den. Gubben var något knottrig, men hygglig så snart han sett den hemtade billeten. Sedan gingo vi upp och kommo till Ahmeds moské, der vi på gården sågo soldater och mycket folk. Vi gingo dit in utan minsta hinder och kunde nu gissa att sultanen var i mo-

skén och gjorde sin fredagsbön. Det erforo vi äfven genast derpå af en svart polisman, som talte Arabiska och med största artighet och välvilja svarade på allt hvad jag frågade, och visade oss den plats derifrån vi bäst skulle kunna se sultanen vid hans uttåg. Vi vandrade nu utan minsta hinder af soldater eller poliser öfver gården till andra sidan, der vi i skuggan af en stor lind kunde se öfver det hela. Närmast den dörr, hvarifrån sultanen skulle komma och som gick ut från ena sidan af den stora byggnaden samt tycktes vara senare tillbyggd, stod på ömse sidor en rad af unga män, hvilka tycktes utgöra någon sorts pagecorps eller livvakt, enkelt klädda i blåa surtouter och röda mössor, beväpnade blott med dragna sablar. Längre ned i rad med dessa stod militär, först musiken, sedan soldaterna i en rad ända ner till andra porten af moskégården, som går ut åt stora torget. Emellan dessa båda rader fördes sultanens och de förnämsta embetsmännens hästar omkring i en krets. De voro vackra och smidiga, ej så stora och klumpiga som de Tyska, utan små och vid första påseendet utan någonting annat utmärkt än deras rede, sadel och schabrak, som voro rikt broderade med guld. Isynnerhet var sultanens egen häst vacker, alldeles hvit med guldstickadt schabrak och stigböglar af guld. På hufvudtrappan upp till moskén stod en stor skara folk, på den ena blott män, på den andra qvinnor, hvilka gåfvo en högst egen anblick med sina hvita slöjor öfver ansigtet. Vi hade något mer än en half timma haft tid att betrakta denna brokiga samling,

då slutligen sultanens häst fördes upp i den enkom derföre uppförda förstugan, och en ceremonimästare uppställde den närmast derintill befintliga lifvakten man mot man, samt högsta militärpaschan kom och ordnade soldaterna. Kort derpå utkom sultanen ridande på sin hingst emellan de nu ordnade raderna, hvarvid musiken spelade upp en marsch, men för öfrigt just ingen ceremoni visades. Det samlade folket gaf ej något tecken, intet hurra eller annan vördnadsbetygelse. Sultanen, ensam af alla till häst, red långsamt fram steg för steg, följd i lika långsam marsch af militären och folket till fots. Sedan gick tåget på samma sätt genom de förnämsta gator till serraljen. Här var äfven på ömse sidor militär uppställd och på några ställen äfven musikcorpser, som stämde upp då sultanen nalkades. Men som gatorna, ehuru troligen de förnämsta i staden, voro smala, var trängseln stor. Vakter voro uppställda vid öppningen till hvarje tvärgata och öfverhufvud god ordning iakttagen i allt. Fjesk och springande tåltes ej och då vi några gånger började för mycket skynda, för att hinna hufvudpunkten af tåget, var genast någon officer tillhands som hyssjade åt oss och hejdade vår fart. Det hela var vackert och värdigt, utan prål och fjesk, men dock högtidligt. Sultanen sjelf är en ung man med särdeles milda drag, utan något markeradt Turkiskt eller österländskt i sitt ansigte, med något blek och sjuklig färg. Hans klädedrägt var utomordentligt enkel: en blå slängkappa med någorlunda rikt guldbroderad ståndkrage och en vanlig röd Turk- eller Grekmössa, lik

den simplaste soldats. De kläder han bar under kappan kunde jag ej se, men jag tyckte det var Europeisk dräkt med vanliga långa byxor. Så är äfven militärens uniform högst enkel, surtouter för officerarne, jackor för soldaterna och röda mössor för alla embetsmän, tror jag, gemensamt samt utan någon turban. Men tydligt synes att Turkarne ännu ej hunnit vänja sig vid sina nya kläder; man kan ej just se något ömkligare än en Turkisk soldat i snävt åtsittande byxor och sin lilla tröja, som slår tusende bucklor på ryggen, utan skägg och utan turban, oftast med hasiga skor och slarfviga strumpor. Äfvenså tyckas ej heller officerarne ännu vara vana vid sin uniform, de se flata och tvungna ut, som en hund den man huggit svansen af. Med största hygglighet bemötte man oss och vi sluppo igenom till och med der Turkarne ej kommo fram. Det hela behagade mig och oss båda särdeles. Sedermera besågo vi det nya, under byggnad varande Ryska palatset, som obestriddigt blir den praktfullaste byggnad i hela Konstantinopel, och är byggdt på en plats som öfverskådar allt. En utomordentligt rolig och glad ung Grek förde oss här omkring, hvars harmlösa och barnsliga glädje jag aldrig sett maken till.

Dec. 2.

Voro åter uppe i staden och träffade hos Pisani trenne andra Finska kaptener, som ankommit från Odessa. Desse voro: Hillström, förande *Hesperus* från Gamla karleby, Nylund förande *John Bull*, sjelf liknande något en John Bull, och Blanksvärd, förande

briggen *Victoria*. Vi åto alla 5 Finnar tillsammans hos Dattelbaum, den sjette, Hyrén, orkade ej ut för sjukdom. Derefter begåfvo vi oss alla, så när som på Blanksvärd, om bord, först på en liten stund till John Bull, sedan till Hesperus, der vi blefvo sittande, spelte trädkarl och drucko toddy, blandadt med vin och champagne. Detta var säkert sista gången på lång tid jag kommer att vara i så stort sällskap Finnar. Härvid hade jag vid färden det nöjet att se det nya palatset Dulma Baghtje, som tycktes mig vara det vackraste af alla härvarande Turkiska.

Dec. 3.

Mådde ej just väl efter gårdagens kalas, hvarföre jag sof mest hela förmiddagen. Straxt på eftermiddagen kom till oss den Preussiska kaptenen, som låg med sin brigg straxt under oss. Han var något fnuskig och pjunkig, som vanligen hans landsmän, och det var mera tråkigt hela aftonen. Äfven smakade mig hvarken toddyt eller theet eller någonting. Han for dock temmeligen bittida bort och vi lagade oss i god tid till sängs.

Dec. 4.

Foro opp i fult väder på Skutarisidan; gingo genom denna stad, som var nästan litet proprare och snyggare än Stambol, men för öfrigt bestående af dylika trädkojor. Härifrån läto vi sätta oss öfver till Galata, förda af en högst rolig kaikschi, en medelåldrig man med fint grått skägg, hvilken liksom alla Turkar var högst frikostig på sitt *Eh*, hvarmed Turkarne ofta tyckas föra hela samtal. Sedan vi kommit

öfver gingo vi upp till kansliet, för att höra efter posten, som skulle komma med Ryska ångbåten; men den var ännu ej kommen. Grälade sedan en stund med Hyrén i religionssaker, hvori han tyckes vara något vriden; åto sedan middag på vårt vanliga hôtel och foro derefter tillbaka om bord efter en högst tråkigt tillbragt dag. Då fingo vi åter en högst rolig roddare, med hvilken vi skrattade mycket. Det var godt att åter komma om bord och få värma sig framför kaminen, ty jag hade frusit hela dagen värre än hemma hos oss.

Dec. 5.

Lågo hela dagen om bord i högst fult väder, så att jag på hela tiden nästan ej alls var uppe på däck. Jag började i dag ett bref hem till *Conradi**).

Dec. 6.

Foro upp till staden på Stambolssidan igen och gingo fram ända till bron, som går öfver hamnen; passerade den och hade nu den vackra utsigten af örlogshamnen och det höga land som begränsar den åt NO. Skeppen voro aftacklade till största delen, men sågo dock bättre ut än jag väntat. Sedermera gingo vi upp och jag fick nu höra att ångfartygen i morgon skulle gå till Egypten. Som jag nu egentligen hade ingenting att uträtta här och äfven vädret var så fult, att man föga kunde röra sig ute på de smutsiga gatorna, beslöt jag att resa af, hörde mig derföre om hos ångbåtsdirectionen, men uppsköt dock

---

*) Utdrag ur detsamma läses här ofvan pag. 109.

afgörandet till följande dagen. Vi hade vid genomvandringen genom Stambol kommit förbi ett bibliotek, der jag på Arabiska frågade om vi kunde komma in. Med den största välvilja bjöd man oss in, men som jag hade hållor och ej kunde få mina skor af mig, fick det bli om intet. Mannen frågade mig dock på Turkiska, ty han tycktes ej kunna mycket Arabiska, hvad för böcker jag önskade, och då jag i hast först kom på *Beidavi* och *Hariri*, ropade han in åt bibliotekarien, som sade att de funnos, men fordrade nödvändigt att vi skulle ta af oss skorna för att slippa in.

Dec. 7.

Vi hade aftonen förut knappt hunnit till sängs, så blåste upp en liten SV kultje. Ankaret lyftades och vi seglade några kabellängder fram, då det åter lugnade af och vi måste låta ankaret gå igen. Men om morgonen blåste upp en friskare NV, hvarföre vi åter gånge oss till segels. Nu var afskedets timma. Viklund var så verkligen hyggelig att han ej tog någonting af mig för passagen. Honom, hans treflighet och ovanliga karladuglighet torde jag länge komma att sakna, och aldrig skall jag glömma den. Han satte mig om bord i förbifarten på ett i vägen liggande Svenskt fartyg, derifrån jag med en kaik gick i land. Denne roddare var åter högst treflig; då han hörde mig yttra några Arabiska ord, tog han mig för en Arab, var särdeles belåten, och sade mig i förbifarten namnen på alla hus och ställen äfvensom de Turkiska namnen på allehanda saker; när jag gaf honom en half piaster mer än han begärde, blef

han särdeles glad och artig och öfverhopade mig med sina Turkiska artigheter, som han oändligt många gånger upprepade. Sedan gick jag upp, köpte mig ett Turkiskt bälte och en Turkisk väst och besörjde ett och annat, tog billet till ångfartyget &c. Åt sedan middag med Hyrén, som i dag kom ut, och begaf mig redan klockan 3 om bord. Här väntade jag nu, gick omkring och hade oändligen tråkigt ända till kl. 6, då slutligen ankaret lyftades.

II. Afdelningen.

Alexandria.

1843 — 1844.

Dagb. Dec. 7.

Med ångfartyget *Mentor* lemnade jag nu Konstantinopel för att afgå till Smyrna. Bland sällskapet på ångfartyget kom jag i samtal med en Turkisk militär. De voro 3, nemligen en officer och 2 underofficerare eller något dylikt. De tycktes förpläga sig väl med någonting ur en flaska, och officeraren såg under hela tiden röd och uppblåst ut; den ena af de andra, som jag kom ihop med, tycktes äfven vara något uppspelt. Jag hade nemligen redan på denna korta tid brutit sönder 3 Turkiska piphufvuden, som jag köpt för resan, och började nu köpslaga med honom att få ett af hans. Han sålde mig äfven ett och så formerades först vår bekantskap. Han började examinera mig i Arabiskan, den han sjelf kände allsintet; men med sin orientaliska vishet kunde han ej heller tåla att jag skulle känna något af den, hvarföre han som oftast lät mig höra sitt *Eh!* och visade mig roliga miner. Slutligen gaf jag mig till sängs. Men sängen var utomordentligt dålig och bestod af en större trädstol; ty jag hade, kan tänka för att spara, tagit tredje platsen. Jag frös och led förskräckligt hela natten, och det var en af de värsta jag haft.

Dec. 8.

Passerade om morgonen Gallipoli och Dardanelerna. Här bytte jag om plats och tog en af andra klassen samt mådde derefter väl på hela resan. Franska sjömän, som jag nu åter haft tillfälle att betrakta, förekomma mig jernförelsevis dåliga och det är en förargelse att se huru de med cigarren i mun stå till stor mängd vid en ända och hala. Men det är "la liberté". Nu isynnerhet, sedan jag mera sett af vårt Finska sjöväsende och våra raska Finska sjömän, finner jag Fransoserna lama; de hafva ej rätt allvare med sitt arbete till sjöss, ty under det de äro sysselsatta med något, kunna de ej låta bli att spela hvarandra puts och streck; ej heller äro de tröga att svara då kaptenen eller någon officer hutar åt dem, och ofta kunna matroserna visa sig lika arga och barska som han. Så skola äfven de Engelska sjömännen vara och kaptenen skall ofta vara illa hållen med sitt folk. Hos oss är ej alls värdt att mucka och derföre, jemte folkets duglighet, torde ingenstädes sjöväsendet vara så godt som hos oss. Det tycktes råda mycken huldhet och ett enkelt godt förstånd mellan kapten och besättning på den lilla Norrska skonert, som var i vårt sällskap; der var ej så strängt som hos oss. Men af allt hvad jag sett var ordningen bäst på vår brigg.

Dec. 9.

Kastade ankar om morgonen kl. 8 utanför Smyrna. Anblicken af staden var mig behaglig och vacker. På några af de höga vulkanlika berg, som på alla

sidor omge den, syntes snö och vädret var öfverhuvud kallare än jag här väntat. Äfven denna stad har utseende af en amfitheater, dock är höjningen ej särdeles betydlig, men bergen, som synas rundt omkring åt alla sidor och uppstiga i betydliga sluttningar, komplettera hvad som brister. För öfrigt har staden ett snyggt och vackert utseende från hamnen, som i och för sig nästan utgör en liten sjö, på alla sidor omsluten af höga berg och öppnande sig i vester med ett helt smalt sund, såsom det inifrån tyckte. Jag hade sofvit då vi kommo in, så att jag gick förlustig anblicken af Mitylene och inloppet hit. Så snart jag ätit frukost om bord och putsat mig så godt sig göra lät, for jag upp i staden med en kaik och begaf mig genast till Ryska konsulatet. Här träffade jag på kansliet en Tysk, som i 14 år hade varit i orienten i Rysk tjenst, sedan han gjort sin kurs vid orientalska institutet i Petersburg. Då han af mitt pass sett att jag var orientalist, som han behagade kalla mig, började han berätta allehanda saker om sig sjelf, var ganska artig och bad mig följa sig hem för att se hans mynt- och manuscriptsamling, den han under dessa år hade samlat här och på andra ställen af Levanten. Båda hans samlingar förekommo mig ock ganska vackra och förtjenstfulla; hans artighet och hygglighet var utomordentlig. Bland annat visade han mig en Turkisk öfversättning af *Schah-Nameh*, som varit full af målningar, men hvilka blifvit bortklippta och ersatta af marmorradt papper. Likaledes ett exemplar af *Hariri* med målningar, som var

kuriöst; men tiden var så kort att jag blott i största hast fick tillfälle att genomögna så väl det ena som det andra. Han anmälde mig äfven hos konsuln, en Rysse vid namn Ivanoff, som äfven talte Tyska och emottog mig med utsökt artighet. Han hade varit länge i Brasilien och annorstädes, var nu general konsul här och ägde, som hans sekreter Jaba sade, en utmärkt samling af Grekiska mynt. Båda två erbjödo sig att om möjligt på allt sätt vara mig till gagn i de transactioner och relationer jag möjligen härigenom kunde komma att ha med mitt hemland, och visade mig åtminstone i orden all vänlighet, mer än jag kunde begära och hoppas. Jaba och en hans kollega gäfvö mig äfven bref till Alexandria och Kairo. Sedermera började jag min tour i staden, vandrade först genom Frankernas qvarter, som var utomordentligt snyggt och vackert med trädgårdar mest vid hvart hus, i hvilka vinrankor och orangeträd stodo ännu fulla med frukt, ehuru med vissnade blad. Sjelfva byggnadssättet var hufvudsakligen Venetianskt: marmorn icke sparad. Sedan vandrade jag genom Grekernas stadsdel, som gaf föga efter den förra: gatorna ganska breda och snygga, husen likaledes. Mer än någorstädes såg jag här vackra qvinnor, alla mörka och med skarpa drag, som åtminstone för ögonblicket intogo. Så voro äfven barnen vackra och raska. Vandrade genom bazaren och Turkarnes qvarter. Allt visade här större rikedom än i Stambol, folket var rikare klädt och såg gladare och mera välmående ut, äfvensom i sjelfva bodarne syntes större

förråder. Här såg jag äfven stora kamelkaravaner, som vandrade genom bazaren. Likaledes betraktade jag några karavanserai och några vackra moskéer. Utanför en af dem var en stor hop barn, som under det jag läste inscriptionerna, sprungo omkring mig, gjorde gäck och kallade mig *jehodi* samt slutligen började kasta stenar på mig. Jag laddes om ingenting, utan gick i sakta mak bort. Vandrade hit och dit omkring i staden och allt behagade mig utomordentligt. Allt var renare och snyggare än man möjligen kan vänta i en orientalisk stad. Största delen invånare tycktes nästan bestå af Greker, dock syntes äfven mycket Turkar och äfvenledes Araber, hvilka torde hafva varit resande. Turkiska qvinnorna tycktes här hafva tagit sig nästan större frihet än i Stambol, så att de här hade sitt ansigte mindre betäckt än der; ehuru åter de som voro beslöjade, här buro en alldeles tät slöja ända ner öfver näsan. Sedan jag vandrat mest hela dagen och druckit tvenne gånger kaffe på Turkiska kaffehus, åt jag middag hos en Italienare, drack en butelj Cypervin för omkring 2 rub. b:co tillsammans, hvilket jag tyckte vara någorlunda dyrt, och for sedan om bord. Här träffade jag bland nya passagerare en gammal Arabisk gubbe från Kairo, som då jag stannade och betraktade honom och hans kaljan, med den största välvilja och artighet bjöd mig munstycket till sin pipa. Sedan suto vi länge på däckets der han hade sin plats och pratade, och han intog mig på det högsta genom sin välvilja. Han var den första egentliga Arabiska be-

kantskap jag gjort på min resa. I hamnen lågo 2 Österrikiska och ett Franskt örlogsfartyg. Från ett af de förra hördes om morgon och afton musik som var god. Man hörde att det var Italienare eller Tyskar. Roligt var det att efter all den dåliga musik jag hört i Frankrike och Konstantinopel, åter få höra några rena ljud. Jaba, hofråd och sekreterare hos konsuln här, som emottagit mig med så mycken artighet, sade sig med stor kärlek ha laggt sig på orientalia. Dock tycktes det allt vara mera på Tyskt vis, mer för att briljera än af sann inre lust. Så tycktes äfven hans samlingar vara gjorda, dem han genom lyckliga omständigheter och lyckträffar fått för ringa pris. En stor del af sina bästa manuskripten sade han sig ha fått i Salonichi af en kadis son, i hvars händer de kommit genom arf som gått från far och farfar och längre bort. Han sjelf råkade ej ha någon lust för studier, utan mera för dricka, och så hade Jaba fått en hel kista full för några flaskor rum. Jaba låtsade vara en lärd samt ville gälla för stor kännare af orientens historia och språk, sade sig färdigt tala de 3 Musulmanska hufvudspråken och hafva studerat dem grundligt. Dock fick jag anledning tro ej allt vara så grundligt som han sjelf ville inbilla mig. Emellertid vore det önskligt att alla tjenstemän i orienten i Europeisk tjenst skulle ha samma ifver som han. Jag frågade honom om han hade sig någonting bekant om den Finska koloni, hvilken Gottlund anmodat mig efterfråga; men deraf hade han aldrig hört eller erfarit något alls. Dock lofvade han

på min anmodan höra efter och underrätta mig derom. För öfrigt hade han den vanliga Tyska fjeskigheten; var gift här och hade 5 barn, så att han numera ej kunde göra några uppoffringar för inköp af orientalia, äfvensom hans mycket upptagna tid ej tillät honom att ge bort något på studium deraf; men en "Herzenschmerz" skulle det kosta honom att sälja något af hvad han samlat. Så upptagen han var och ehuru han slitit sig lös just från sitt arbete i kansliet, kunde han dock ej underlåta att visa mig hemma hos sig allt hvad han ansåg rarast och bäst, och tycktes finna sig ganska lycklig och belåten öfver det beröm jag sökte utösa öfver hans förträffliga samlingar samt hans stora nit för vetenskapen. En hans kollega på kansliet, som gaf mig brefvet till Kairo, var honom temmeligen lik. De talte dock begge väl Turkiska med en högst rolig Turkgubbe, som kom dit och klagade att han blifvit på något sätt bedragen. Han var högst liflig i sitt tal och sina gester, med ett visst lugn och en viss värdighet som saknas hos de lifliga Ryssarne och Fransmännen.

Dec. 10.

Lyftade ankar om morgonen kl. omkring 8 och begåfvo oss från Smyrna. Stränderna rundtomkring hade samma utseende af lavaberg, voro väl odlade och öfverhufvud vackra, här och der syntes byar. Af alla städer hitåt behagade mig Smyrna mest. Dess folk tycktes raskare och friare, mera vanda vid Européer. Husen hade ej heller det koj-lika usla utseende som i Stambol, ej heller folket det tiggarlika.

Sedan vi kommit ut till sjöss, lade jag mig och sof ända till $\frac{1}{2}$ 4, då jag steg upp och såg mig vara midt emellan öar och skär med Asiens fasta land till vänster. Vi passerade så fram mellan Cykladerna och Skio, der en liten stad syntes. Öarne här hade fullkomligen samma utseende som annorstädes i Arkipelagen, kala och höga med ett visst gråaktigt utseende. Ifrån Smyrna hade vi fått en passagerare till i vårt kabinett, en Grek som ej just gjorde någon munter. Den tredje var en Engelsman, som talte Franska och Italienska ganska väl, flitigt läste i sin Church service, och i Auserwählte Schriften von de la Motte Fouqué, hvartill han nyttjade lexikon, samt för öfrigt mycket flitigt spatserade på däckets och drack sitt thé till frukosten, men aldrig en droppe vin. Han var öfverhufvud en ganska tråkig man, som tycktes vilja afskudda sig alla älskliga Engelska tokroligheter och talte sin Franska och Italienska med ganska stor affectation. Öfverhufvud var hela färden från Konstantinopel oändligen tråkig och jag kände nu rätt värdet af *Active* och min präktiga kapten Viklund. Om aftonen i mörkret uppstod ett litet gräl mellan en af officerarne och några unga Greker på tredje platsen, hvarvid Grekerna betedde sig raskare och impertinentare än jag förmodat. Vädret hade hela dagen varit vackert, ehuru ansenligt kallare än jag väntat.

Dec. 11.

Stod bittida upp då jag hörde att ankaret föll omkring kl. 4 på morgonen utanför *Syra*. Då det blef dager såg jag framför mig en den vackraste stad

man vill se, glänsande hvit, liksom nästan alla af Greker uppförda. Staden går nästan i en långsträckt halfbåge längs stranden, åt höger till uppstigande ganska starkt amfitheatraliskt. Denna del är den nya staden, ofvanför hvilken, med en öppen plats der emellan, höjer sig den äldre staden i form af en likbent triangel på sluttningen af en höjd emellan tvenne andra högre sluttningar. Den fullkomligen triangulära gamla staden slutar sig upptill i den spetsiga vinkeln med en det hela öfverskådande kyrka. Midtemot staden ligger en betydlig skärgård af större och mindre öar, på en af hvilka en stor fyrbåk är upprestande. Den ö på hvilken staden är byggd är den vidsträcktaste, höjande sig i många svinryggslika sluttningar, odlade ända upp till topparne med rika och upparbetade dälдер deremellan. Staden, sade mig en Grekisk välvillig gubbe bland passagerarne, hade uppstått under sjelfva frihetskriget, då flyktande Greker tagit sin tillflykt dit. Den heter *Hermopolis*, såsom hufvudsakligen en handelsstad. Kl. omkring 8 flyttades vi på en stor bark jemte vårt bagage från *Mentor*, som fört oss från Konstantinopel, om bord på *Scamandre*, der allt så väl inredning som folk och annat behagade mig mycket mera än på *Mentor*. Af alla passagerare voro vi blott 8 som kommo från *Mentor*, alla Musulmän så när som på mig och en äldre Grekisk qvinna. Under färden på barken tycktes min Arabiska gubbe vara litet rädd. I hamnen lågo kanske 20 till 30 medelmåttiga fartyg, till största delen som det tycktes Grekiska, och 4 stora ångfartyg, 3

Franska och ett Österrikiskt, hvilka alla blott väntade på det 5:e, som skulle komma från Malta. Det kom ock straxt efter middagen och hemtade åt oss omkring 15 passagerare som skulle till Alexandria, hvilka alla utan undantag voro Engelsmän, flere med sina hustrur. Maken till stoj, oväsande och prejeri som Grekernas, hvilka förde dessa passagerare från deras ångfartyg till vårt, har jag ej sett och det gick till det otroliga, så att de för böss-skotthåll fingo betala 6, flere 7 francs. Öfverhufvud såg jag här för första gången rätt Grekernas nu så väl bekanta bedrägeri och gemenhet; det var ömkligt att se de tafatta Engelsmännen vara utsatta för dem och gräla och boxas, utan att ändock slippa med mindre än att frikostigt lösa på pungen. Kort förut hade helt anspråkslöst ankommit en ung Arab, som jag för sådan igenkände på hans fransar omkring sin turban och på hans mörkbruna färg. Jag tilltalade honom genast på Arabiska och blef med den gladaste, öppnaste, leende min besvarad af honom på samma språk. Sedan talade vi ett och hvarje och förstodo hvarandra fullkomligen. Snart sällade sig till oss en tredje, som äfven talade Arabiska, men ganska brytande. Denne var en Grek, som i 10 år varit bosatt i Alexandria. När nu den första Engelsmannen, en Nordamerikanare, som såg mycket dum ut med ett litet rödt, väl städadt och putsadt skägg under hakan, efter tusende gräl med sin roddare, slutligen kom om bord och man äfven här började tala om quarantaine och annat som jag ej förstod, än mindre Amerikana-

ren som nästan alls icke förstod språket, kom min unge Arab mycket beställsamt fram till honom och började till min stora förundran tala ganska ren Engelska med honom och säga honom hvad man sade. Sedermera erfor jag genom bref eller attestater, som han framvisade för alla Engelsmännen, hvilka han ansatte den ena efter den andra, att han såsom tjänare följt åtskilliga Engelsmän i Syrien och annorstädes på resor i orienten samt af dem erhållit det högsta loford. Af alla ankomna passagerare kom endast trenne med mig på andra platsen, nemligen ofvannämnda Nordamerikanare och 2 Italienare, tvenne "fratres", hvilka skulle gå såsom missionärer till Abyssinien. Med den ena af dem, en 27 års ung vacker man, träffade jag först tillsammans nere i vår kajuta, då jag som hastigast sprang dit ner för att stoppa min pipa. Jag vet ej rätt huru vi först kommo i samtal, men det var med en egen ynglinga-ren öppenhet, som han berättade mig att han och hans "confrère" voro missionärer till Abyssinien &c. Sedermera frågade han mig, som han tagit för en Parisare, om jag vore katolik och då han fick höra att jag var protestant, sade han sig hjertligen ångra obetänksamheten i sitt uppförande och sin uppriktighet emot mig. Jag tröstade honom så godt jag kunde dermed, att vi dock bekände samma religion ehuru af olika trosbekännelser, och härmed tycktes han ge sig tillfreds. Sedermera såg jag honom och hans confrère ligga största delen af aftonen och läsa böner eller något dylikt ur gamla pergamentsluntor. Dock voro de bägge två

ganska älskliga unga män. Kaptenen på det från Malta ankomna ångfartyget hade hemtat om bord till oss ett ungt fruntimmer, som, då vi slutligen foro härifrån ut, länge stod på däck och genom en kikare tittade på kaptenen som hemtat henne. Han stod i stäfven på sitt fartyg äfven med en kikare och tittade tillbaka på henne, såsom en vår tids fullkomlige riddare i uniform och hvit väst, med stort, tjockt, svart skägg, hvilket jag af hjertat afundades honom. De tittade på hvarandra först öfver bord och sedan genom alla springor och hål och nickade slutligen med en suck ett farväl. Vår doktor om bord, en vacker man med långt ljust skägg, stod straxt färdig vid den suckande damen, säkert för att förekomma någon möjlig dåning. Med Nordamerikanaren började jag under måltiden prata Engelska och vi fortsatte sedan vårt prat uppe på däck efter maten. Så mycket jag ännu kunde få reda på honom, tänkte han färdas längs Nilen och sedan möjligen göra en liten "step" på Arabiens eller Afrikas kust, sedan färdas till Indien, och derifrån troligen andra vägen hem till Amerika. Han visste af Fraconell och Himjariternas dialekt och åtskilliga aforismer om ett och annat orientaltiskt, men var öfverhufvud tafatt i tal och svar. Bland de andra Engelsmännen hade flera med sig sjukliga fruar, som de gingo och släpade under sina armar och sågo tråkiga ut, så när som på en. Vägen gick länge mellan öar, hvilka hade samma utseende som andra här i trakten, dock tycktes de vara mera odlade och bebodda, så att man öfverallt i sluttningarne

såg framsticka vackra hvitglimmande Grekiska hus. Vi mötte under färden flera Grek-barker, som seglade in och ut. De äro i allmänhet vackert och mera smidigt byggda och tyckas segla väl. Så tyckas äfven Grekerna sjelfva vara dugtiga och tilltagsna sjömän, ehuru svaga navigatorer. De manövrera flinkt sina fartyg och sjöfolket flyger som katter med sina vida byxor i taklen. Till största delen ha Grekerna ett vackert manligt utseende, men dock ser man understundom ibland dem, liksom jag i dag, inbitna vilda och bedrägliga fysionomier. I deras manér och uppförande synes en viss nobel hållning, utan att vara för trög eller för fjäskigt liflig, och ej så uppblosande som man t. ex. finner Turken, då han på något sätt blir uppspelt.

Dec. 12.

Gingo ännu hela dagen mellan öar både till styrbord och babord. En stor ö till styrbord sade den vid bordet dejourerande officern vara Candia, de till babord sade han ha intet namn. Kanske han ej visste bättre. Han var en liten ung pojke, som tycktes vilja taga sig en viktig air, och utom denna fråga om öarne vexlades intet ord emellan oss fyra som suto till bords; hvarföre måltiden ock var oändligen tråkig, såsom hela dagen. Nordamerikanaren är förskräckligt tungkörd; dock har han nu kommit på ett ämne det jag minst väntade, nemligen antiqviteter på Malta. Han visade mig åtskilliga Sketchs, som han der tagit af inscriptioner och byggnader och tycktes dervid visa mera intresse än jag väntat hos honom. Han sade

sig haft för afsigt att från Malta gå till Tripoli, men ej funnit någon lägenhet. För öfrigt har han varit vida omkring i Amerika och tyckes nu vilja besöka Afrika och några andra roliga ställen i Asien; men Europa tyckes han ej bry sig särdeles om. Han är en högst rolig och besynnerlig man.

Dec. 13.

När jag om morgonen kom upp på däck, fann jag till min stora förundran att vinden var emot oss och att vi styrde kurs i NNV. Vi hade nemligen om natten vändt och gingo mot vinden, emedan vi ändå ej till aftonen kunde hinna fram att löpa in i hamnen vid Alexandria. Vi gingo dock ej särdeles länge denna kurs, förrän vi åter vände undan vinden och gingo vår rätta kurs. Denna dag liksom de andra var tråkig, men fick till slut med sofva och äta samt att då och då betrakta det azurblåa, nu något upproriska hafvet. På aftonen sitter jag och skrifver detta vid mitt thé och midtemot mig på andra sidan af bordet sitter le maitre d'hotel och skrifver vers. Då jag frågade honom om han brukar idka poesi, visade han mig som prof af sin konst ett stycke det han kallade satir, med den anmärkning att jag tvifvelsutan visste hvad det ville säga, och som hade till öfverskrift: *Satyre d'un domestique a bord du bateau* — och innehöll många roliga saker om Napoleon och Gud vet hvad annat. Han sade sig vara boktryckare, men som lyckan ej gynnat honom i det yrket, hade han slagit sig på värdshushållning här och fann det förmånligare.

(*Bref till kofferdikapten A. Wiklund* *).

Broder! I den förmodan att du redan sluppit från det allmänt öfverklagade svåra hålet Odessa, dess svåra hamn och kalla klimat, jemte allt omak som åtföljer en lastning och hamnliggning, sänder jag dig denna helsning från Egypti gamla underfulla och heliga jord, jemte tusende tacksägelser, varma och innerliga för den trefliga, roliga tid du så frikostigt gästade mig och förde mig helbregda och glad öfver Italiens och Greklands haf till Storsultanens stora stad. Jag har sedan vi skiljdes ofta, för ofta och stundeligen fått känna saknaden af ditt trefliga sällskap och din trefliga kajuta. Men låtom oss gå i ordning. Aftonen af samma dag, på hvars morgon jag lemnade *Active* och mina landsmän, gick jag ombord på det Franska ångfartyget och för större säkerhets skull redan kl. 3 på eftermiddagen. Här gick jag nu af och an på däck och spatserade ända till kl. 6, ty då först lyftades ankar. Under denna tid, såsom under hela resan, hade jag tillfälle att förarga mig öfver de Franska matroserna, som dussintals, största delen med cigarren i munnen, stodo och halade på en ända, hvartill 4 à 5 af dina matroser varit tillräckliga. Öfverhufvud kan jag ej säga att det sjöväsende, jag här såg, behagade mig alls och skillnaden var oändlig mot hvad jag blifvit van att se ombord hos dig. Den 8 middagstiden passerade vi Dardanellerna och kastade ankar den 9 om morgonen

---

*) Förut tryckt i tidningen Ilmarinen 1855 N:o 52.

i Smyrnas hamn. Här blefvo vi liggande hela denna dag och jag begagnade tiden till att fara upp och bese staden, som föreföll mig särdeles vacker och snygg. Jag var äfven uppe här hos Ryske general-consuln Ivanoff, och han emottog mig med särdeles artighet och välvilja, såsom äfven isynnerhet hans sekreterare, som var literat och ville passera för sådan ännu mera än han verkligen var det. Följande morgonen d. 10 gingo vi derifrån och landade följande dagen i Syra, hvars nya, hvitt glänsande stad behagade mig utomordentligt. Här flyttades vi öfver på ett annat af de 5 ångfartyg, som här sammanträffade. Det hette *Scamandre* och förde oss hit till Alexandria, i hvars farliga och klippfulla hamn vi kastade ankar den 14 dennes. Hela resan var på det hela taget oändligen tråkig. Till Smyrna följde dock med oss ett sällskap af 3 Turkar, som voro de enda trefliga i mitt tycke bland de kanske 40 passagerarne. Det var en officer med 2 underofficerare, som mig tycktes. De hade mat och dryck med sig, hade däcksplats, åto och drucko och rökte oupphörligen, så att jag tyckte de första aftonen redan hade ett litet rus alla tre. Jag kom i samtal med dem och hade ganska roligt åt dem. Ifrån Smyrna kom en ny passagerare, en gammal Arabisk gubbe från Kairo med ärevördigt grått skägg. Han var mig högst välkommen och i hans sällskap fann jag mig väl. Från Syra kom i andra kajutan, der jag hade plats, en Nord-amerikanare, som var förskräckligt tungkörd, men dock ej så otreflig när man fick honom litet i gång,

och dessutom 2 Italienska unga *Bröder*, som skulle till Abyssinien för att predika. De läste flitigt i sina böneböcker, och den ena, som var sjuk nästan under hela resan, låg mest hela tiden i sin säng med ett visst kärl i ena handen och psalmboken i den andra. Dessutom voro bland däckspassagerarne en ung Arab, hvilken såsom betjent eller tolk följt med en Engelsman på långa resor i Syrien och annorstädes, och nu erbjöd sig åt de rika Engelska seigneurer som hade första platsen. Han var en godsint, treflig ung man, som jag mycket pratade med. Detta var nu sällskapet om bord. Det var mångfaldigt och i sig sjelft icke tråkigt; men det evigt enahanda i farten, det beständiga bultandet af maskinen, och med alla bekvämligheter dock den obekvämlighet och tvungenhet, som alltid råder på ett ångfartyg, gjorde denna en veckas färd i mitt tycke mycket längre och långsammare än hela vår färd från Marseille till Constantinopel. Bordet var fullt med rätter till middagen, åtminstone 10, oberäknadt den mångfaldiga deserten, till frukosten omkring 5 à 6 jemte desert; allt detta hade jag oändligt gerna bytt ut mot våra ärter och vårt ypperliga kött och fläsk. Och betjentsluskarne, som stodo omkring och gapade på hvar bit man stoppade i munnen, voro mig vederstyggliga. Till all lycka har jag, såsom du vet, god förmåga att kunna sofva och begagnade den äfven; jag sof vanligen hela dagen från frukosten, som slutades omkring kl. 10, till middagen som börjades kl. 5. Det var således med stort nöje jag slutligen såg oss

anlända hit till Alexandria. Men de 3 första dagarne jag var här, regnade det oupphörligen, så att jag föga kunde gå ut. Sedan klarnade vädret upp och vi ha haft, med undantag af då och då fallande regnskurar, det vackraste, mildaste sommarväder, och jag har härunder oupphörligen vandrat omkring på denna ruinfulla jord, der nästan för hvart steg ligga qvarlefvor af gamla pelare och annat, dels i marmor, dels i granit. Äfven har jag gjort åtskilliga bekantskaper med lärda Araber och scheikher; somliga hafva till och med, när de erfarit mig vara något så när hemmastadd i deras religion och deras vetenskaper, dels trott mig vara en muslim, dels sökt förmå mig att uttala deras trosbekännelse och anta deras lära. Jag har högst roligt med dem och sitter ofta i ett det underligaste sällskap på moské-trapporna och på stearne derutanför, inbegripen i samtal med dem.

Dagb. Dec. 14.

Vi ankommo till Alexandria kl. omkring 1 på eftermiddagen och kastade ankar i hamnen ett godt stycke från land. Hamnen är en af de sämsta man kan se till sitt läge, öppen och på lång sträcka omgifven af klippor och skär, som stå just under vattenytan och mot hvilka nu slogo svåra bränningar. Stränderna rundtomkring hade det rätta Afrikanska utseendet, sandiga med låga höjder och kala. På de tvenne utböjningar som bilda hamnen voro fästningsverk och andra ståtliga kronobyggnader, hvilka gåfvo en ganska vacker anblick, ehuru ingalunda så "mahlerisch" som

Konstantinopel. Stojet och oväsendet af slupar och båtar, som så snart ankaret fallit omgäfvos oss till otal, var förskräckligt och skriket af de Arabiska strupljuden ökade sorlet. Villervallan bland sakerna, som hemtades upp på däck och släpades hit och dit af deras ägare, ökad af hotel-garçonner, som bjödo ut sina adresskort och rekommenderade sina värdshus, samt af Arabiska roddare, som kommo upp för att emottaga och flytta sakerna i sina båtar, var öfverhufvud här som allestädes obehagligt. Slutligen sällade Nordamerikanaren och jag oss till en garçon från hotel d'Europe och han bestyrde om våra sakers transport i en båt och allt öfrigt. Här syntes numera inga Turkiska kaiker, utan sågo båtarne här ut som våra vanliga slupar. Araberna tycktes vara dugliga på sjön och raska. I hamnen lågo många Egyptiska örlogsmän och krigsskepp, till en stor del aftacklade, men kanske till antalet flera än jag sett i Konstantinopel. De voro öfverhufvud vackra fartyg och på några tycktes man vara sysselsatt med arbete, äfvensom somliga tycktes tjena till kaserner. Vi kommo efter en kort rodd af 3 svarta betjenter, som följt med den Franska garçonnen, i land och möttes der af en oändlig skara bärare och åsnedrivvare, hvilka förfärligt trängde sig omkring oss och bjödo ut sig. Men vi behöfde dem naturligtvis ej. De svarta förde våra saker till tullen, der de gingo igenom nästan utan någon visitation alls. Sedermera satte vi oss i garçonens vagn med honom och så bar det af genom Alexandrias gator. Här såg jag först att jag var i

en annan värld och bland annat folk, ej just för sjelfva stadens utseende, ty den liknade mera en Europeiskt-Afrikansk stad än en äkta Arabisk, utan isynnerhet för folkets skull med sina nakna, brunsvarta ben, armar och ansigte, samt allt öfrigt i deras utseende, uppförande och hela sätt. Allt gjorde ett eget underligt intryck på mig och jag kan ej neka att jag nu först kände en liten farhåga, då jag tänkte att jag med detta folk skulle tillbringa Gud vet huru lång tid. Men å andra sidan lockade och lifvade mig nyheten och det egendomliga hos dem. Den förtreten hände mig, det första jag kom i land ibland den starka trängande folkhopen, att jag förlorade min näsduk, antingen någon snattat den ifrån sidfickan eller jag sjelf stuckit miste då jag begagnat den. Det förargade mig mycket, så att jag började skuffa förfärligt omkring mig. Hotelet dit vi kommo, var mycket gentilt och äkta fint Franskt. Här tvättade och klädde jag mig litet och begaf mig sedan ut på den stora, vackra, rektangelformiga plats vid hvilken det är beläget och invid hvilken alla konsuler tyckas ha sina hus. Jag spatserade något omkring, men vågade mig ej långt för den snart instundande aftonen. Var dock på ett Arabiskt kaffehus och smakade mokha utan socker och rökte min Nargile. Kaffet tyckte jag var ypperligt och jag saknade alls icke sockret. Folket, som tycktes vara af lägre klassen, tittade väl långt på mig med mina glasögon, men var hyggligt och lemnade mig alldeles i fred. Sedan kom jag hem och skref åtskilligt. Jag var dock något nedslagen

till sinnes, ty Paris låg och tärde på mig. Om natten föllo åtskilliga häftiga regnskurar, sådana det ock om dagen fallit, och för öfrigt hördes blott åsnornas förfärliga vrålände och något hundskall, dock detta senare på långt när ej så mycket som i Konstantinopel. I min med fint flor omslutna säng plågade mig hela natten myggorna förfärligt och gäfvo mig föga ro att sofva.

Dec. 15.

Var om morgonen på Ryska konsulatet och träffade der Spitznagel, till hvilken äfven Jaba gifvit mig ett bref från Smyrna. Ehuru ganska artig, behagade han mig ej särdeles. Äfven voro andra hos honom, bland dem en Tysk doktor, som vistats här en längre tid. Här erfor jag äfven till stor smärta för mig att *Hedenborg* för omkring 3 år sedan flyttat för alltid till Rhodos. Det var en svår nyhet för mig, ty af honom hade jag väntat nästan alla behöfliga upplysningar. Min granne i hotelet, Nordamerikanaren, kom in till mig på morgonen och lemnade mig första häftet af den skrift, det nyss stiftade *American oriental society* i Boston utgifver. Han förekommer mig öfverhufvud allt bättre och bättre, ehuru alltid mycket tungrodd. Af detta häfte erfor jag att presidenten för sällskapet är John Pickering, och sedermera såg jag på min reskamrats kappsäck namnet C. Pickering. Erfor äfven följande dagen af honom sjelf att han är presidentens brorson och lär kanske till sluts vara en man af djup lärdom och stort anseende, ehuru han aldrig låter någonting sådant skina fram

eller synas. Hvad ändamålet är med hans resa längs Nilen och åt andra håll (t. ex. Tunis) dit han ämnar sig, har jag ej kunnat få ur honom ännu; och nu mera torde det bli för sent, emedan han endera dagen tänker bege sig härifrån till Kairo. Kanske har jag förskräckligt misstagit mig på honom. Vädret var hela dagen så fult, med den ena starka regnskur efter den andra, och så smutsigt var det på gatorna att jag föga kunde vara ute. Jag använde därför största delen af dagen på att färdigskrifva ett bref till Conradi, som jag börjat redan på redde af Konstantinopel. Det var öfverhufvud en högst ledsam dag med allehanda griller, som fortforo att plåga mig långt in på natten och väckte mig mycket tidigt följande morgon.

Dec. 16.

Förde brefvet, som jag adresserat till Hyrén i Konstantinopel, på posten. Satt en stund inne hos Pickering, som skänkte mig det af Amerikanska sällskapet utgifna häftet, hvilket jag trodde han lemnat mig blott till genomögnande. Han torde ändock vara en treflig man, ehuru jag ej ännu rätt kunnat fatta hans enkla, nästan patriarkaliska manér. Flyttade från *Hotel d'Europe* till *Hotel de toutes les nations*. Jag hade allt sedan jag kommit till Alexandria ej mått rätt väl och lefvat hela tiden blott med kaffe och bröd, emedan jag ej haft den ringaste appetit. Troligen är oro orsaken dertill. Nu finner jag mig bättre på det nya värdshuset, emedan här ej råder en sådan prakt och glans som på det förra. Öfverhufvud

tyckes stor luxus råda här, isynnerhet bland Euro-
 péerna, helt olika mot i Konstantinopel, der allt till
 och med förekom mig litet sluskigt. Men större ri-
 kedom och stadens mindre vidd lära här förorsaka
 luxen. Äfven Araberna tyckas litet låtit smitta sig,
 så att de här gå grannare och kostsammare klädda
 än i Konstantinopel Turkarne. Men å andra sidan
 kan man ej se trasigare och sannare tiggargurer än
 här bland den lägsta klassen. De äro ofta nakna ända
 långt upp på magen, den öfra delen täckt af trasor,
 som man har svårt att förstå huru de kunna hållas
 ihop på kroppen. Vädret klarnade i dag litet upp
 och på eftermiddagen upphörde slutligen regnet. Jag
 gick mot aftonen ut och spatserade litet omkring,
 såg på afstånd Pompeji pelare och Cleopatras obe-
 lisk, besteg en höjd, den största här, och hade en
 praktfull utsigt öfver Medelhafvet, insjön och de många
 palmlunder, som öfverallt ligga i staden mellan de un-
 derliga husen, hvilka se ut som om en våning ram-
 lat bort ifrån dem. För öfrigt ser det ut som om
 öfverallt funnes ruiner af fallna hus. Vidsträckta och
 djupa gräfningar tycktes vara gjorda, och i den upp-
 kastade mullen funnos qvarlefvor af gamla pelare och
 kapitåler, dels af marmor, dels af granit. På toppen
 af höjden, der en liten fästning ligger, kom jag i sam-
 tal med en Turk och en Arab, hvilka gånge mig lof-
 ordet att jag talade väl Arabiska; men derföre måste
 jag ock ge en bakschisch af 10 para.

Dec. 17.

Gick tidigt ut. Vädret var vackert och gatorna

redan nästan alldeles torra. Vandrade omkring hela hamnen och större delen af staden, och blef då och då mest af barn tillropad: Gajor. Staden hade mest öfverallt samma utseende, låga stenbyggnader med platta tak. Det förekom mig alltid som om något fattades på dem. Här och der på många ställen suto Araberna och rökte eller åto frukt eller annat, pratade och sågo nöjda ut, ehuru till sitt yttre mycket tiggarliska. Ett gräl såg jag äfven mellan en ung gosse och en soldat. Den förre var förskräckligt vild och skrek förfärligt om 5 piaster; men det hela kunde jag ej få reda på. Sedan jag så vandrat kanske några timmar omkring utan något mål, kom jag slutligen midt ibland trädgårdar, af hvilka jag inträdde i en som stod öppen. Der inne var ett större i Europeisk smak byggdt hus, som jag sedan erfor vara en Armenisk kyrka. Sedan jag här gått omkring i palmlunderna, kom trädgårdsmästaren och helsade på mig på Arabiska, och vi kommo så i samtal, hvilket allt fortsattes under spatserande och snusande. Han var en högst välvillig medelåldrig man, och gaf mig en stor mängd dadlar, dem han slog ned ifrån träden. De smakade mig mycket väl och jag åt mycket af dem. Sedan gaf han mig åtskilliga andra frukter och hela hopen af välluktande blommor. Jag dröjde visst 2 timmar i trädgården, mest i hans sällskap och trufdes mycket väl der. Medan jag gick ensam omkring der, hittade jag en röd med hölsa försedd frukt, som jag tog upp och smakade på; men den var förfärligt stark och bitter, och ehuru

blott helt obetydligt kommit att vidröra mina läppar, brände det förfärligt och länge på dem som eld. Sedan jag efter mycket spottande slutligen vågade svälja saliven, brände den ännu länge i hela gommen, och då jag kanske halfannan timme derefter oförvarandes kom att klå mitt öga, med samma finger som vidrört hölsan, fick jag en förfärlig sveda, som kom mig att frukta för mitt öga, men dock slutligen gick öfver. Sedermera erfor jag att denna längs jorden växande frukt var peppar. Roligt och eget var det här brukliga sättet att gå upp och ner för palmträdet. Karlen hade nemligen en temmeligen bred gördel på ryggen, hvars begge ändor förenades af ett rep, som på ena sidan kunde öppnas och fästas. Med gördeln på ryggen, repet omkring den skrofliga palmstammen och med sina fötter stödda mot trädet, vandrade han behändigt uppför det, flyttande repet för hvart steg han tog. Uppkommen till kronan samlade han dadlarne uti en korg eller skar af hela qvisten hvarpå dadelklasen satt. Sedan jag tagit afsked af min trefliga trädgårdsmästare, som vid nästa besök bad mig hemta åt honom litet af mitt snus, som mycket behagade honom, gick jag bort belastad med dadlar och blommor, rätt glad öfver min här tillbragta tid. Sedan gick jag småningom hem, läste litet ur *Lanes* ypperliga arbete *the modern Egyptians*, åt middag och blef hemma tills mot aftonen, då jag åter tog mig en liten promenad i det vackraste väder med ljum sommarvarm luft, som dock icke var qvaf, emedan hela dagen hade blåst en mild nordlig vind.

När jag härunder kom till hafsstranden och stod der och såg utåt, kom jag i fäl med en fattig Arab, som sade sig ha varit portvakt hos åtskilliga Franker. Han hade förlorat ena ögat genom en Arabisk doktors dåliga behandling af någon ögonsjuka. Han talade vidlyftigt om hela saken, men jag förstod ej rätt allt. Han var för öfrigt en gladlynt och god man om några och 40 eller 50 år, ty han visste det ej sjelf rätt säkert; jag fann stort nöje i att prata med honom, så att vi blefvo stående visst en half timme och konverserade. Slutligen begärde han litet tobak att stoppa sin pipa med och jag gaf honom en qvart piaster, som han med tusende tack emottog. På dagen under min vandring i staden hade jag sett en ohygglig operation med en åsnas öga. De hade, så mycket jag i folkträngseln deromkring kunde se, med en nål dragit en grof tråd genom conjunctivan, hvilken tråd operatorn höll med den ena handen, under det han med fingrarne på den andra förfärligt och utan all skonsamhet gräfdde omkring ini ögat åt alla sidor, så att bloden rann ymnigt ur det. Sedan han så en lång stund fortfarit, tog han ett glödgadt jern och brände med dess ena platthufvade ända djupt in genom skinnet på sidan af ögat, och upprepade bränningen ännu med ett dertill färdigt hållet annat jern. Härunder voro hela tiden åsnans ben bundna, dess mun och nos tillstoppade till största delen af ett öfver nosen spändt trädstycke. Hvertill allt detta tjente, antingen att exstirpera ögat, som jag dock ej tror, eller kurera det för någon åkomma, kunde jag

ej få reda på. Operationen, ehuru gjord på en åsna, var ganska buslig; men de dervid assisterande och beseende tycktes det ej alls bekomma, ehuru bland dem voro flere unga barn.

Dec. 18.

Var om morgonen hos Pickering, som allt mera vinner i mitt tycke, ehuru allt ännu mycket tungrodd och njugg på ord. Var sedan ner i hamnen och fick reda på en signore Cagia, till hvilken jag hade ett bref att aflemna från hans farbror Pisani i Konstantinopel. Vandrade sedan vidare der, och var förskräckligt förföljd af åsnedrivvare, som prompt ville ha mig att rida och ansatte mig mycket värre än isvotschikarne i Petersburg. Jag kom dock undan upp till Frankernas kvarter och besökte Spitznagel, som höfligt tog emot mig. Han tyckes vara en man som laggt sig på föga annat än sitt embete, och har föga böcker eller annat i den orientaliska litteraturen, tyckes ock ej känna mycket deraf. Sedan gick jag genom bazaren och spatserade i den åt alla håll. Den förekom mig här på långt när ej så rik som den i Konstantinopel och Smyrna, för öfrigt nära nog i samma smak, blott att här satt mer sysslolöst folk, isynnerhet qvinnor och barn, som sågo förfärligt trasiga ut och voro nästan halfnakna. Här på åtskilliga kaffehus, bland hvilka ett isynnerhet förekom mig störst och bäst af alla orientaliska jag än sett, såg jag allehanda spel, största delen af dem Lane beskriver. Jag hade vandrat hela dagen, så att jag nu för första gången sedan jag kommit hit egentligen kände mig hungrig

och åt med aptit min middag. Kort derefter begaf jag mig till föreståndaren för härvarande militärhospital, en Tysk. Han emottog mig mycket vänligt och bad mig följa med sig följande morgon, då han kl. 7 skulle göra sin morgonrund. Det gör en godt, då man ensam utan bekanta och "verlassen" vandrar omkring främmande i en främmande stad, att finna någon som välvilligt tar emot en. Det var nu fallet med mig. Under min vandring i bazaren såg jag en Arabisk likprocession vandra fram, i spetsen för hvilken gick först någon sheikh åtföljd af en stor skara små skolgossar och sedan äldre karlar, derefter kom liket i en kista öfverdragen med en röd broderad duk och efterst kommo qvinnor. Pojkarne och karlarne mumlade i ett förfärligt sorl, så mycket jag genom det kunde höra, *lá iláha illallaho*; men tycktes för öfrigt ej just vara andäktiga eller allvarsamma, ty de pratade och skrattade derunder mycket med hvarandra, så äfven qvinnorna. Kort förut hade jag passerat förbi en liten skola, der pojkarne suto och runkade på hufvudet och hela öfra delen af kroppen under det de mumlade på sina läxor. Senare på eftermiddagen gick jag genom tullen, som är i en kaseren utåt kanalen Mahhmodije, och gaf mig under vägen i fäl med en gammal gubbe som gick samma väg. Han var treflig och rolig, ehuru med Arabiskt högmod, så fellah och tiggaraktig han för öfrigt var. Jag vann dock mitt ändamål att komma i samtal med honom och vi gingo väl en half timme tillsammans och pratade. Äfven han ville naturligtvis ha en dricks-

penning och jag gaf honom 5 fadda. Men när vi skildes åt och han frågade om han skulle stoppa sin pipa åt mig och jag mente det ej vara nödigt, ville han ha mera, hvilket han dock ej fick. När han tog emot slanten, kysste han den först. Jag uppsteg nu på en backe och hade en vacker utsigt öfver hafvet åt alla sidor och till någon del öfver staden, hvaraf dock en stor del bortskymdes af en högre backe. Sedan vandrade jag småningom hem öfver de uppgräfningar man här gör allestädes, invid hvilka i gruset ligga många och stora stycken af pelare och annat. Här blef jag åter gäckad och bespottad af barn, som till och med kastade stenar efter mig. Vädret var som den vackraste, ljummaste vårdag hos oss, med en frisk, men mild vestlig vind. Fälten, som tycktes vara upplöjda, buro en gröda hvilken fullkomligen liknade vår brådd, och allt liknade den vackraste majdag hos oss, blott folket var annorlunda och jag var annorlunda.

Dec. 19.

Jag hade knappt hunnit lägga mig i går aftons, då jag hörde musik. Jag steg upp och såg genom fönstret en procession, föregången af en gosse som bar en fackla, efter honom musikanter bestående af en pipare, hvars instrument hade ett ljud nära liknande klarinettens, men mera skarpt, ungefär emellan den och haubois, vidare ett stränginstrument som accompanjerade med ett ljud nära mandolinens, och en tambour de basque. Efter dem kom sjelfva processionen, bestående af qvinnor och karlar, samt sist

ännu 2 fackelbärare. Det var troligen ett brudtåg. Musiken var ej ful, melodin, alltid densamma så länge jag kunde höra, var enkel och behaglig. Jag begaf mig ut kl. 7 till doktor *Barber* och följde honom till militär-hospitalet, ridande på en åsna. Ridten är ganska bekväm, men jag tycker alltid synd om pojkarne som måste springa efter och köra på. Härvid nyttjade en trädkäpp, något hvass i ändan, med hvilken de sticka åsnan i länden. Sådan var väl de gamles *ken-tron*, om jag rätt minnes namnet. Hospitalet, som är något aflägst, är en gammal kasern, inrättad till sjukhus. Det är en fyrkantig byggnad, kanske lika stor som vår Thölö kasern, men blott med 2 låga våningar och platt tak, allt af ett temmeligen ruskigt utseende. Midtpå gården var en badstuga. Han sjelf är prefekt för det hela och kallades af alla *khakim pasha*. Under sig har han 4 Europeiska läkare, alla tror jag Italienare, och dessutom 2 Arabiska. Hvar och en af alla dessa läkare har åter under sig en Arabisk handtlangare, som uppptecknar recepten och förbinder &c. Han sjelf sade sig hafva förbehållit sig ögonsjukdomar och operationsfall samt uppsigten öfver det hela. De sjukas antal uppginge ofta till öfver 500 och mer; nu voro här ej så många. För närvarande var här just inga intressanta fall; ögonsjukdomar åtskilliga, men ingen särdeles märkvärdig. En elephantiasis i scrotum såg buslig ut. En dylik hade han för någon tid sedan opererat, som han sade varit ovanlig och öfver hvilken han ville visa mig teckningar. Äfven hade han en liten samling af pre-

parater, bland hvilka jag såg en stenbildning i urinblåsan, enligt hvilken han förklarade stenarnes uppkomst och fortbildning. Här gäller nemligen redan såsom lag att man kan göra nekroskopier, ehuru, såsom äfven oftast hos oss, den dödas anförvandter skola undanbedja sig det. Ordningen och snyggheten på sjukhuset var väl öfverhufvud kanske bättre än man här kunde vänta, dock ännu ganska dålig. Rummen liknade mera kättor och bodar än sjukrum. Sängarne voro ej heller särdeles goda eller snygga. Ett apotek, temmeligen fullständigt, fanns här med de nödigaste preparater, hvilka sedan dispenserades ut i ett eget rum af Arabiska farmaceuter; på burkarne stod äfven det Arabiska ordet, men det var som oftast intet annat än det Latinska, skrifvet med Arabiska bokstäfver. Läkarena voro i allmänhet hyggliga och artiga mot mig och jag passerade för en deras kollega, såsom sådan äfven af prefekten presenterad för dem, ehuru jag fullkomligen beskrifvit för honom den kurs jag gjort i medicinen. Han klagade något öfver sina kollegers intresselöshet. Och Gud vet hvad det kunde vara för män, ty här får, såsom jag af honom erfarit, hvar och en praktisera som kan skaffa sig patienter; i det afseendet finnes alldeles ingen polis, och den som vill inträda i tjenst har blott att underkasta sig någon ringa formalitet, som skall vara nästan af ingen betydighet. Ronden gick på en helt kort stund, ehuru antalet af sjuka här var betydligt, om ock sjukdomarne kanske ej voro farliga. Kort efter det jag kommit hem, gjorde Spitznagel en liten

visit hos mig, hvars mening jag ej kunde inse, om den ens hade någon. På eftermiddagen var i bazaren och köpte mig några pipor och *kalamer*. Spatserade litet på aftonen, men vädret var fult och kallt. Det blåste nemligen hela dagen NV nästan storm. Frankerna sågo frusna ut och hopkrumpna i sina kappor. Araberna voro lika nakna som vanligt. Äfven jag frös litet, då jag gick längs hafsstranden och såg på vågorna, som svallade förfärligt mot de nära liggande grunden och bröto sig långt upp på stranden i långa svallsjöar.

Dec. 20.

Satt hela förmiddagen och sysslade med ett och annat. Gick en stund efter middagen ut och spatserade längs hafsstranden, som nu låg full af allehanda små snäckor och sjögräs, hvilket senare barn och qvinnor samlade upp i säll ur svallsjöarne, som ännu gingo höga efter gårdagens storm. Äfven lät man åsnor gå och beta på den högre upp vid stranden uppkastade tången. Gick sedan genom ett aflägsset kvarter, der husen liknade en måttligt högt uppförd mur i hvilken rummen voro, liknande källare, utan fönster, tror jag, blott med en låg dörr och så låga att troligen jag ej kunnat stå rak i dem. Derigenom kom jag till Kleopatras pelare, som är ett enda ofantligt stort granitblock, det största jag ännu sett, med hieroglyfer på alla sidor; men blott på södra och östra sidan af obeliskens voro de läsliga och tydliga, på de andra sidorna voro de förvittrade, åtminstone högst otydliga och utplånade. När jag stod bredvid

den förekommo mig alla föremål der omkring och jag sjelf så oändligen små, ehuru den på afstånd ej ser alltför stor ut. Derifrån gick jag hit och dit omkring i det vackraste, mildaste vårväder, och kom slutligen till en gammal man, som jag på hans gröna turban igenkände för en sherif. Han helsade på mig först och gaf sig i samtal med mig; tycktes affektera att tala det gamla lärda språket, satte t. ex. alltid predikatet i accusativus med nunnation efter verbum *vara*, men visade öfverhufvud välvilja och mildhet. Jag förstod hans språk särdeles väl, hvarföre jag ej gjorde mig någon brådska att gå ifrån honom och då vi slutligen skildes, ångrade jag mig och gick tillbaka till honom. Han förde mig in i moskén, der 2 män höllo på att göra sin bön, visade mig den, ehuru der var ringa att se nu i dess förfallna tillstånd, äfvensom dess fordna vidsträckthet och de 2 grafvar, som ännu voro qvar från fordom. Han sade sig vara född här under Napoleons invasion, då Fransoserna äfven skulle ha förstört minareten, som nu alldeles saknades. Hans ena öga var alldeles förstördt redan från ungdomen och det andra var svårligen fördunkladt, ehuru han sade sig se bra med det. I hela hans väsende låg öfverhufvud en mild och lugn hängifvenhet och resignation, det syntes klart att han pröfvat mycket af lifvets köld. Han sade sig bo i moskén, ehuru jag der ej kunde se någon säng eller några andra husgeråd. Han frågade mitt namn och jag uppgaf det vara *Wali* — ett namn som sheikh Tantavi rådde mig att antaga och som jag i sjelfva ver-

ket burit på alla mina pass och biljetter allt sedan jag kom till Havre, der man genast skref mig *Valy*. Han undrade högeligen på huru jag fått ett äkta muslimiskt namn, och en annan gammal gubbe, som säkert var moskéns mueddin, sade sig haft en kusin som hetat så. Gubben vann hela min aktning och kärlek, isynnerhet genom den fördragsamhet han visade alla folk och deras religion, och genom den enkla, hulda orientaliska filosofi som låg i hela hans tal. Jag kom öfverens med honom att jag alla dagar skulle få komma dit och lära mig Arabiska. Han sade sig ha mycket böcker i åtskilliga lärdomsstycken. Han följde mig långt på vägen och visade mig den, på det jag skulle hitta tillbaka. Sedan gick jag ännu längs stranden för att lukta sjögräs, och såg på åsne-drifvare som läto sina ök gå och beta på sjötången. Sedan kom jag förbi *Vakil effendis* hus, som ligger vid sjöstranden, och kom der i samtal med 2 unga soldater från Tanta, hvilka voro högst trefliga och verkligen älskeliga. De klagade öfver att de på 23 månader ej fått ut någon sold och att de hade svårt om bröd och tobak. Jag bjöd dem in på ett bredvid liggande kaffehus, men de afböjde det och bjödo mig i stället in i sin vaktkoja vid porten af huset, der jag satt bland hela hopen soldater, hvilka alla bemötte mig hyggligt. Det var ett helt litet rum, på hvars murtaba eller upphöjning de utbredde för mig en matta att sitta uppå. När jag efter en kort stund åter gick bort, bådo de mig stanna. Men det började redan bli mörkt, och så verkligen glada de

än voro och så mycket jag än tyckte om mig här, fann jag dock säkrast att gå hem.

Dec. 21.

Hade ingen ro att sitta hemma för gårdags sheikhen, hvarföre jag gick kl. omkring 10 ut till samma moské, der jag i går gjort hans bekantskap. Han var dock nu ej der. Jag gick derifrån efter ljud, som jag hörde, af en trumma och kom till ett litet hus, utanför hvars dörr stodo, omgifna af en stor skock barn, 2 musikanter, den ena klappande på en trumma, den andra slående tallrickar, och med dem en liten gosse som bar en grön fana med en inscription, innehållande Islams hufvudtrosartikel. Trumman var nästan i form af vår tambour de basque, men ansenligt djupare, på båda sidor öfverdragen af skinn; då han slog på den ena sidan, hade han på den andra en flat sticka med hvilken han slog emot. Tallrickarne liknade våra, men voro mycket klumpigare och såsom jag tyckte af koppar. Jag frågade hvarföre musiken uppfördes, då de sade att det i dag var någon sheikhs fest samt uttalade *molid*. Jag blef fordrad att ge 5 fadda men gaf 10, och de tyckte jag var mycket frikostig. Sedan vandrade jag mycket omkring; kom till en tullport, der tvenne soldater suto och spelade det här vanliga *min'al* spelet med snäckor, som delas ut i 6 gropar på hvardera sidan af ett bräde. Jag fick dock ännu ingen reda på det spelet. Nära tullporten var en begravningsplats, der just nu ett barn råkade begravas. Processionen bestod här af blott fullvuxna, som på en ganska vacker melodi sjöngo islams troslära.

Just när likkistan bars in stannade qvinnorna, som följde med efterst i tåget, utanför kyrkogårdsporten och skreko och jemrade sig; isynnerhet ropade en högljudt med gråtande röst *ja valadi* och dylikt, mest allt betydande: *o min son!* Äfven de andra klagade och ropade. Gick sedan åter in i den Armeniska trädgården och helsade på trädgårdsmästaren, som på det vänligaste tog emot mig. Men han var nu sysselsatt med trädgårdsarbete, så att han ej hann med mig. Derifrån vandrade jag småningom middagstiden hem och träffade åter på vägen en likprocession, föregången af en hel hop pojkar, som skreko och vredo sina ansigten förfärligt. Förmodligen var det läraren i någon skola, som följdes af sina lärjungar. Handlade tobak, och af en näslös Turk, som handlade med gammalt skräp, en Engelsk upplaga af Nya testamentet på Etiopiska för billigt pris. Straxt efter middagen gick jag åter ut till min moské, men träffade ej heller nu min sheikh; men under det jag i sällskap med hans mueddin och tvenne andra slarf-hankar satt på några stenar utanför moskétrappan och väntade, samlade sig allt flere dit, så att vi slutligen voro ett sällskap af omkring 10 personer, som suto der och stekte oss i den ganska varma solen och njöto rätt af söderns "il dolce far niente." De undrade högeligen hvad jag var för en fogel, men när förmodligen mueddin underrättat dem att jag ville lära mig Arabiska, började de fråga mig hvad det och det hette på Arabiska; när jag visste det, skrattade de nöjdt och när jag ej visste, sade de mig det Ara-

biska namnet med högsta välvilja, och voro öfverhufvud glada och hyggliga, så att jag fann mig väl ibland dem. Undertiden gick än den ena, än den andra in i moskén och gjorde sin bön. Slutligen kom en sheikh, en annan än gårdagens, och man visade honom något som jag skrifvit på en liten griffeltaflet med en annan, och som de andra ej kunde läsa; men när sheikhen läste det, förundrade de sig högeligen öfver att jag kunde skrifva Arabiska. När sheikhen, hvars namn var *Ibrahim*, slutat sin bön, kom han ut, satte sig bredvid mig och började fråga mig allehanda samt slutligen examinera mig i Arabiska grammatiken; när jag svarade rätt på hans frågor, steg allas förundran högt och de skrattade högst roligt. Han frågade vidare hvad jag hade för Arabiska böcker, och då han hörde att jag äfven hade Korán, började han för de andra apostrofera sådana män, som lära oss otrogna deras grammatika och annat för pengar. Sedan blef tal om Mekka och de frågade, nästan med någon illslughet tycktes det mig, om jag varit der eller om jag tänkte mig dit, hvartill jag naturligtvis svarade nej. Men nu berättade en af sällskapet huruledes en kristen dock varit der, och man tycktes högeligen förarga sig deröfver. Sedan kom än vidare en sheikh dit, som var blind på båda ögonen och för öfrigt såg ut som en rätt dervish; han gjorde mig några frågor. Men ingen af dessa hade den huldhet och det milda väsende som moskéns egentliga sheikh, min gårdagsbekantskap. Ibrahim var dock en rolig man, något häftig, såsom

han äfven talade mycket fort; hade för öfrigt mycket tycke i utseende och manér af sheikh Tantavi. Hela denna eftermiddag var mig af det högsta intresse, ehuru jag fann mig litet generad af att bli examine-rad. Men för att lära sig ett språk är i sanning detta den bästa methoden. Sedan följde jag med Ibrahim till staden, der han gick in i en moské. Jag frågade äfven honom om han ville bli min lärare i Arabiskan, men han sade sig vara lärare i en skola och hela dagen upptagen der; bad mig därför hellre gå till sheikhen i moskén.

Dec. 22.

Gick på förmiddagen ut och spatserade genom en tullport till Pompeji pelare. Den förekom mig större än Kleopatras och i helt annan smak, alldeles rund med Jonisk kapital. Den stod på en murad ställning, och var äfven på sina ställen förvittrad. Af en inscription på vestra sidan syntes ännu tydligen *ION* och i raden ofvanom *ΔΙΟ*, så mycket jag kan minnas. Äfven på denna hade fadda människor suddat sina namn, isynnerhet Engelsmän, till och med högt uppe mot kapitälerna och på midten af den stora pelaren, dit de ej kunnat komma utan höga stegar eller andra konster. Sådana namn förekomma mig som om de stode på en skampåle. Sjelfva platsen på hvilken den stod, var ej särdeles hög; man hade dock en vidsträckt utsigt öfver hafvet åt alla håll och öfver en del af staden. Nedanföre låg en stor vidsträckt begravningsplats, der nu middagstiden en man höll på att begrafva åtskilliga lik, hvarvid

karlarne läste böner och qvinnorna förskräckligt skreko och skrånade. Jag såg huru man stoppade allehanda saker i grafven under bårtäcket, som var utsträckt öfver den, men kunde ej få reda på hvad det var. Äfven voro 2 vattumän tillstädes, som ur sina krukor gjöto vatten i den uppkastade mullen; man tycktes röra detta tillsammans, säkert för att tillmura grafven. Grafvarne här äro ej fullkomligen lika de Turkiska, på hvilka senare, med undantag af qvinno-grafvar, turbaner aldrig saknas; vanligen bestå de ej af annat än denna, ställd på en flat marmorskifva med inscriptionen. Här deremot äro grafvarne murade med 3 trappsteg upp och turbanen är afstympad i en upprättstående, likaledes murad cylinder på ena sidan af grafven, på den andra finnes en lägre. Dock såg jag äfven här några turbaner eller fastmer blott mössor, *tharboscher*. Äfven rundtomkring detta ställe, såväl inom som utom staden, voro vidsträckta gräfningar gjorda och öfverallt lågo lemningar af pelare och annat, dels i marmor, dels i granit. Spitznagel sade att man gräfdde blott för att få färdiga materialier för de nya hus, man här håller på att bygga öfverallt. På eftermiddagen gaf jag mig åter ut att färdas och kom till en gammal, likaledes halfförfallen moské, der jag träffade dess muezzin, en gammal man med svårt fördunklade ögon och ett värdigt grått skägg. Jag gaf mig i samtal med honom, han var högst välvillig och foglig samt visade mig moskén. Han hade för fem år sedan varit skräddare, men sedan hans ögon blifvit så dåliga kunde han ej mer sysselsätta sig med

det yrket. Jag gaf mig äfven för honom, liksom för andra, ut för att vara läkare; han prisade högt denna konst och jag finner mig derigenom vara mycket välkommen hos alla. De fråga mig om sina ögon och om bot för dem. Äfven han lofvade lära mig Arabiska och bad mig alla dagar komma hit till moskén, der han alltid vore tillhands. Vi gingo bort tillsammans, men veko först in hos en som tycktes vara moskéns väktare och bodde derinvid i en koja, bestående af 3 väggar, bland hvilka en var qvarstoden af ett gammalt hus. Dörr fanns ej. Vi gingo dit in och der suto en karl och 2 qvinnor obetäckta, den ena med ett barn under skjulet, som utgjorde en fortsättning af taket, och inne i kojans dottren, en flicka kanske om 12 år, som höll på att koka en sorts bönor, kallade *ful*, dem hon hemtade ut åt oss och vi åto. De smakade ej just illa. I anseende till en liten regnskur fingo vi sitta en god stund här. Men det var ganska roligt att se huru nöjdt dock folket tycktes vara i den ögonskenliga uselhet här rådde. Derefter gick jag till min gamla moské och träffade der bland andra den blinda sheikhen, som åter började göra mig allehanda frågor och hade mig att recitera *elfati'he* (första kapitlet i Koran). Då några bredvid stående gossar hörde det, sade de sinsemellan än att jag var en moslim, än att jag skulle bli det, och sheikhen gaf sig all möda att få mig att upprepa Islams hufvudlära, men jag låtsade då aldrig förstå honom. Bland gossarne hörde jag att man kallade mig *sheikh Valy*. De ville på allt sätt ha mig in i

moskén, dit den blinde begifvit sig och satt sig på en matta samt ropade åt mig att jag skulle komma in; men de sågo mig något illpariga ut, så att jag fann bäst vara lemna dem. Min gamle moskéns egentliga sheikh fick jag ej heller i dag träffa; troligen var han sysselsatt i moskén, dit jag ej nu ville gå in, då der fanns flere som höllo på att göra sin bön. Det hade regnat åtskilliga skof i dag, men dessemellan brände solen särdeles hett, så att jag för första gången rätt kände Afrikas sol. Dock var vädret behagligt. Till afton åt jag i dag ett litet hvetebröd med en apelsin, som sannerligen var en smaklig qvällsvard.

Dec. 23.

Satt hemma länge på förmiddagen i anseende till uthållande regn, som börja^t redan om natten med tätt på hvarandra följande skurar och fortfor hela morgonen på samma sätt. Slutligen sken dock solen fram och jag gick ut att spatsera i middagssolen, som var mycket het. På gatorna, isynnerhet den vid hvilken jag bor, var mycket smutsigt, dock voro de ställen der solen rätt kommit åt, till en del redan upptorkade. På eftermiddagen gick jag åter till min moské och satt der utanföre på stenarne, i sällskap med några dess vanliga besökare. Slutligen kom sheikhen sjelf och gaf sig i samtal med mig, hvarunder han nästan oafbrutet talade gammal grammatikalisk Arabiska. Han frågade huru många bokstäfver man räknade i Franska alfabetet, hvarvid jag tog till på höft 26. Han bad mig räkna upp dem och jag räknade

från Svenska alfabetet, så att jag fick 26. Gubben gjorde sina anmärkningar deröfver och kunde isynnerhet ej begripa *x*, huru ett sammansatt ljud skulle få vara *en* bokstaf. Slutligen frågade han om jag kände det Arabiska alfabetet och då jag svarade ja, bad han mig äfven räkna upp dess bokstäfver. Det föll mig i sanning svårt och det gick ej klanderfritt. Härvid fick jag åter arbeta med det svåra ljudet 'h (sjette bokstafven i alfabetet), hvilken bokstaf jag tyckte denne sheikh, bland alla jag hört, uttala riktigast efter min tanke, ehuru olika det man vanligen hör i tal. Gubben sade mig så sannt: du stjal ett och annat härifrån och derifrån i böcker, men sjelfva roten har du ännu ej funnit af Arabiskan. Öfverhuvud tycktes dock de närvarande, som hörde vårt samtal eller hellre min examen, vara nöjda med och berömma mitt språk, och jag hörde åter en gosse säga åt en ur moskén kommande man att mitt namn var sheikh Vali. Sheikhen talade sedan vidt och bredt om huru Arabiskan vore grunden för alla andra språk, nemligen Franskan och Engelskan, ty det tycktes vara de enda han kände till utom de musulmanska. Vidare fordrade han att jag skulle skrifva åt honom ett Franskt alfabet och lära honom detta språk, då han i stället skulle lära mig sitt. Samma tal om Arabiskans förträfflighet och uselheten af alla andra språk, fick jag, sedan denne sheikh gått bort, äfven höra af en annan. Det började åter regna, och emedan man ej bjöd mig in i moskén, fann jag för bäst att vandra hem.

Dec. 24.

Spatserade omkring och var en stund i den ena moskén hos min moazzin, med ett litet sällskap som samlade sig dit till middagsbönen. På eftermiddagen var jag en stund i den andra moskén, som jag nu fick höra heter *Djamiu-l-attārin* (parfymhandlarnes tempel), och förde åt sheikhen Conradis ögonvatten, som jag här låtit preparera på ett apotek med rosenvatten. Det kostade 7 piaster, d. v. s. omkring 1 rub. 50 kop. b:co ass., hvilket förekom mig förskräckligt dyrt, så att jag dugtigt ovetades. Det enda sätt hvarpå jag firade julaftonen, var att jag gick till *café d'Europe*, tog en kopp kaffe och såg på 2 schackspelare, som ej voro särdeles stora spelare. Jag hade ledsamt för mig själf här på min ödsliga kammare och tankarne flögo oupphörligen hemåt, derifrån jag i dag med ångfartyget halft hade väntat brev, men förgäfves.

Dec. 25.

Satt hemma hela förmiddagen i anseende till det oupphörligt skoftals kommande regnet. På eftermiddagen klarnade det upp, hvarföre jag gick och spatserade oaflåtet omkring från kl. omkring 2 till kl. 6; denna promenad gaf mig åter godt lynne, ty på förmiddagen hade det varit nog dåligt. Vädret var så vackert och så varmt, i starkaste solhettan till och med hett, att jag med svårighet kunde föreställa mig att det nu var juldagen. Under färden kom jag i tal med en soldat, som satt och stickade strumpa. Äfven han klagade mycket öfver dåliga tider — solden hade han ej fått ut på 3, 4 månader och hade

intet att äta eller få tobak för. Detta var naturligtvis ingången till anhållan om en baqshish. Jag hade i allmänhet icke kunnat tro att militären här skulle vara så pass god som jag funnit den, och jag har med nöje och förundran sett på soldaternas hållning, då de alla morgnar marschera förbi mitt fönster på vakt. Hvad som isynnerhet roar mig är att höra piccolo-flöjten och trumman, hvilka båda två gå fullt ut upp mot hvad jag hört i Paris och annorstädes, om ej de här till och med äro bättre. Men hvad man här ej kan undvara är tobakspipan, den bär filipiparen med sig jemte sin pipa och soldaten jemte sitt gevär. Sjelfva den stora completa militärmusiken, som jag hört men ej sett, låter öfverhufvud såsom den Turkiska och Ryska; äfven här stämma och skråla instrumenterna lika illa som vanligen annorstädes. Soldatens uniform är god, och mycket bättre vald än i Konstantinopel. Den är hel hvit, de nationella vidbyxorna, som räcka blott till knäna, bibehållna, tröjorna ej så snäfvä och fula som Turkarnes. Öfverhufvud tyckes hela militärväsendet här stå på en bättre fot. Högtiden till prydnad drack jag thé för mig sjelf på min kammare i afton; men det var dåligt, troligen grönt, af en bitter starkt narkotisk smak, som troligen förtar mig lusten att vidare smaka på det här. För öfrigt tröstade jag mig med att jag annorstädes knappast haft mycket roligare.

Dec. 26.

Gick i god tid på morgonen ut till min gamla muezzin, hvars namn jag nu fick höra var Mohhammed.

Han säger sig vara 75 år gammal, men det tror jag knappt, ty han ser ännu särdeles stark och kraftfull ut. Han berättade mig allehanda från den tid då *Vonavarte* (så uttalar man här Bonaparte) huserade i Egypten. Tre gånger säger han sig hafva gjort vallfarten till Mekka och oombedd berättade han mig huru det går till der. I sitt tal inblandade han alltsomoftast språk från Koran och antog dervid en högst from mine, och efter allah sade han mest alltid *sub'hā-nahu veta'āla* (lofvad och upphöjd vare Allah!). Under det vi suto och pratade, kom i 2 Europeiska vagnar (hvardera förespända med 6 ståtliga hästar, det ena spannet hvitt, det andra svart) paschans *uharim* och begaf sig till den helt nära härinvid belägna stora moskén, som Mohammed kallar *Danjans* moské. En del af följet kom hit upp till vår moské, då jag gick bort och spatserade på den rundtomkring belägna stora begravningsplatsen. Kort derpå kom äfven min gubbe ut och så suto vi länge på en graf och konverserade. Jag blef med honom ända till middagen, då jag gick hem och skref ett bref till Wiklund på Konstantinopel. Sedan gick jag ännu till min gubbe och satt hos honom en god stund. Denna dag hade jag haft god öfning i Arabiskan och skulle alla dagar bli så goda, så ginge det nog. Medan vi på förmiddagen suto på grafven, kom dit en af de skolgossar, som sett mig vid den andra moskén, stannade och pratade med oss och var särdeles vänlig emot mig; bad mig slutligen rätt innerligt att jag skulle uttala islams troslära och mente att det ju vore

blott några ord. Jag låtsade ej förstå honom, men gubben hutade åt honom och körde bort honom. Gubben säger sig egentligen härstamma från Spanien, hans farfar skall först hafva flyttat derifrån hit. Gubben är för öfrigt mycket treflig, godmodig och mild emot mig, så att jag trifs särdeles väl hos honom. Under det vi suto utanför moskén på bänken, öfver hvilken han haft artigheten utbreda en matta för mig, gick en qvinna förbi oss och tilltalade honom; han sade mig sedan att det var en qvinna som läste Koran, och då jag deröfver visade mig förundrad, sade han att sådana funnos många samt att de äfven kunde skriva och en skola fanns för qvinnor. Sedermera hörde och såg jag samma qvinna vid min bortgång sitta med sitt barn i famnen och mässa Koran. Senare på aftonen gick jag längs sjöstranden och lukade hafsvind i det vackraste, mildaste sommarväder.

Dec. 27.

Gick ut om morgonen, spatserade och kom till ett ställe, der man uppförde en ugn för att bränna kalk. Af karlarne som arbetade kände jag de flesta från moskén *Atharin*, de helsade på mig och jag blef länge der och pratade. Medan jag stod der, kom till mig den samma gamla gubbe, med hvilken jag en eftermiddag spatserade utåt *Machmudje*. Han arbetade nu här och tillbragte nätterna här såsom vakt, nästan under bar himmel med blott en matta under sig och sin *ichram* öfver sig. Han visade sig särdeles beställsam och nyter och bad mig komma med sig. Han visade mig sitt lägerställe, pratade mycket

och frågade slutligen om jag hade någon *charim*. Då jag svarade nej, beklagade han mig, erbjöd sig att skaffa mig en *charim* och var särdeles angelägen att föra mig omkring afsides, att prata mellan 4 ögon och erbjuda mig sin tjänst. Gubben plirade med sina små svarta, halft tillslutna ögon och var högst rolig. Men jag har svårt att förstå hans språk och i allmänhet det lägre folkets, som skiljer sig betydligt från det mina sheikher tala. Sedermera gick jag upp till Mochammed. Han var ej själf der, men en hans gamle något lomhörde vän, som alltid brukar hänga der, sade att han snart skulle komma. Han kom ock, vi satte oss i den heta solen och läto steka oss. Nu fick jag höra att denna moské hette *Abo chegar*. Kort derpå kom till oss en Turk, en effendi som hade pipa och tobak, då vi suto på 4 man hand och pratade om det af orientalerna så högt älskade ämnet: verdens "Nichtigkeit" och mera dylikt. Samtalet späckades naturligtvis med mycket språk från Koran och de utropade: *Vallah jallah!* när de hörde att jag kunde så mycket utantills af den. De klagade öfver att *ikram* ej mera fanns och att verden var dålig; Turken isynnerhet var rolig med sina miner och choser, i hvilka han ville lägga stor mening och betydelse, han tog oss på armen förtroligt och skulle se klok och betydelsefull ut, när han sade något på sin dåliga, brutna Arabiska. Han var *chafiz* och kunde hela sin Koran utantills, men Gud vet huru mycket han deraf förstod. Han var hemma från Smyrna, hvilken stad han högeligen prisade. Vi blefvo så

sittande ända till middagsbönen, då Turken gick i den här bredvid liggande moskén Danjan och Mohammed i sin moské för att äta. Turken var engagerad i den stora moskén för 150 piaster månatligen. På eftermiddagen vandrade jag genom en stor del af stadens vestra sida och kom till Machmodije kanalens utlopp. Der var fullt af små Nilfartyg, kallade 'agaba, och stark rörelse, mer än jag kunnat tro. Sedan gick jag längs kanalen utanför stadsmuren fram till *bāb sidri* och derigenom in i staden. Nu började det regna, så att jag lagade mig hem. Men som regnet snart slutade, begaf jag mig ännu ut för att träffa min gubbe vid kalkugnen. Han satt der med en annan sin gelike på sin matta på marken, med intet annat skjul än några bräder lagda på några stenar, och detta skjul var så litet att det knappt kunde skydda annat än hufvudet och bröstet. De höllo på att äta och bjödo mig deltaga i sin måltid, som bestod af bröd, några råa kålhufvuden och en sorts lång lök, som de skuro i stycken och åto med ett stycke bröd, doppadt i en sorts stelnad soppa. De bådo mig sitta ner bredvid dem på deras matta, hvilket jag ock gjorde, men i deras måltid hade jag ingen lust att deltaga, emedan jag ännu var alldeles mätt efter middagen. Jag satt hos dem tills det började mörkna, då jag gick, följd af gubben, som steg upp för att visa mig vägen kantänka, ehuru den var stor och öppen, men egentligen för att få en drickspenning, den han ock fick af 10 fadda. Men någon charim, sade han, hade ej kommit hit, utan måste jag i

det afseendet gå åt hamnen till. På hemvägen mötte jag en pojke, som gick och blåste sin *nai*, en högst simpel rörpipa. Jag stannade honom och försökte blåsa på hans pipa, men kunde omöjligen få något ljud i den. Han lofvade i morgon komma till mig med sin pipa och sin qanon och lära mig.

Dec. 28.

Var på morgonen hos Spitznagel och tog några böcker ur hans skrala och alltid i oordning varande bibliotek. Gick derefter till Mohammed, som jemte sin gamle vän satt i moskén och åt. Genast när de sågo mig, kommo de ut med sin mat och bjödo mig deltaga i sin måltid, som bestod af ost och bröd och en sorts stelnad mjölk eller vassla, i hvilken de doppade brödet. Jag tog en bit bröd och ost och drack vattnet på ur cisternen, hvilken finnes här, liksom alltid vid de flesta moskéer. Derefter blefvo vi sittande på bänken i skuggan, för den i dag särdeles heta solen, och pratade om ett och annat. Snart infann sig äfven den Turkiska chafiz och så börjades åter det gamla temat om verdens försämring, hvarvid uttrycket mest var *addunja zâilatun kulluhu zâilun* (verlden är förgänglig, allt är förgängligt) och annat dylikt, stärkt isynnerhet af Turken med hand- och fingersvängningar och betydelsefulla blickar. Medan vi så suto, kommo 2 ärevördiga Arabiska damer och gjorde en *zījāreh* i moskén, hvarvid Turk-effendin och jag blefvo sittande på tu man hand. Härvid föll det sig så att jag kom att recitera något ur Koran, hvilket han genast fortsatte, börjande der jag stannat, och så åter

jag Suran ända till slut. Härvid blef han högst förvånad och mente på fullt allvar att jag skulle bli moslim. Jag svarade med det vanliga och till allt passande *in schā allāh* (om Allah vill!), hvarpå han tog min hand, tryckte den och upprepade samma formel. Middagsstunden gick han åter bort och jag blef ännu sittande en god stund med Mohammed ensam. Då jag gick bort gaf jag honom 5 piaster. På eftermiddagen gick jag genom stadens nordvestra del längs stranden. Det tycktes i allmänhet vara den bättre *Arabiska* delen af staden, churu äfven här längs sjelfva stranden stod en mängd låga kojor, uppförda af hopplockade stenar med mull och torf emellan och till tak en slät murbruks-mur. Jag följde stranden åt längs hela denna bugt, gick sedan uppåt och kom till paschans palats, som öfverhufvud var ganska smakfullt, utan någon prakt. Den stora öppna och oregelbundna gården var planterad med raka rader af fikonsträd, men de tycktes ej alla vilja gå väl. Rundt häromkring voro kaserner och öfverallt soldater, trumslagare &c. äfvensom en mängd af de fördömda åsnedrifvarena, hvilka alltid ansätta Frankerna hvarhelst de komma öfver dem. Ingången till sjelfva palatsgården, på hvilken de nu höllo på att arbeta, blir ståtlig och storartad. Derifrån gick jag åter genom trakter, der jag förr ej varit, omkring hamnen och kom genom en del af bazaren ut. Begaf mig till *Djamiu-l-attarin* och blef der sittande med sheikhen i ett allt mer sig ökande sällskap. Talet vände sig åt alla möjliga håll och jag lärde mig mycket. När

stunden till *salātu-l-meghreb* (aftonbön) var inne, gingo de alla in och gjorde sin bön. Jag spatserade under tiden omkring och när jag kom tillbaka, frågade sheikhen mig *liaji ma salāta ma'ana* (hvi beder du icke med oss?), men med en värdighet och mildhet som jag ej skall glömma. Jag svarade att det ej vore mig tillåtet. Då sade sheikhen: det är dig tillåtet blott du säger: *la ilaha illallāhu* (det finnes ingen gud utom Allah), men då jag vidare teg blef det slut på samtalet. När 2 andra yngre sheikher här efter berättade för gubben att jag kände grammatiken, gjorde han mig några lätta frågor, som jag besvarade till nöjes och de närvarandes stora förundran. De utropade *adjaib* (förunderligt!) upprepadt flera gånger med *Vallah*. Sedan vände sig samtalet om månaderna och gubben ville låta se att han kände deras beräkning hos åtskilliga nationer. Det hela var högst ljufligt och fridfullt och den gamle sheikhens milda väsende, jemte den lika milda halfdunkla månbelysta aftonen, gjöt frid och lugn öfver mig och det var ej tillgjordt, då jag vid min bortgång lade handen på hjertat och gaf de qvarblifvande fridens helsing.

Dec. 29.

Gick ut på morgonen och köpte tobak, som nu började bli en nödvändighetsvara för mig och har stark åtgång. Dermed gick jag till Mochammed, hos hvilken var hans gamle vän och en annan. Det regnade smått och tilltog mer och mer, hvarföre vi satte oss i en nische, i hvilken var *babu-l-du'a* (bönens port)

under minareten, på 3 man hand och rökte af min Gebeli tobak, som smakade dem särdeles väl. Så tillbragte vi under rökande och pratande, sittande på våra fötter på bara stenarne, hela förmiddagen ända till middagsstunden då jag gick bort. Härunder var på besök hos oss en af tjenarne från moskén Danjan och hade med sig några blad af ett manuscript, hvarifrån vi bland annat läste om *dewā-lladi judhiqu-l-ferdsch* (medicamen qvod adstringit pudenda) och annat dylikt. Det var öfverhufvud ganska trefligt, Mohamē med frågade namnet på ett och annat och jag lärde mig mycket. Han visar mig i allmänhet mycken välvilja och ser alltid glad ut. På eftermiddagen gjorde jag intet annat än ströfvade omkring och hvilade mig emellanåt i trädgårdar, i det vackraste härligaste väder man kan tänka sig. Luften var mild, fullkomligen sommarvarm och alldeles lugn, och det var oändligen ljuft att sitta i palmernas skugga.

Dec. 30.

Gick på morgonen upp till Mochammed i moskén *Abdu-l-razzāq* (allgifvarens tjenare). Der var i Liwan några som kokade kaffe, hvaraf äfven jag drack en liten kopp för 20 fadda. Småningom samlade sig allt mera folk, så att det blef en stor samling. Man anställde nemligen i dag, i den närbelägna moskén Danjan, som är uppbyggd af Machmod, en stor *gorban* af 3 kor och 10 får för den begrafna Mocharram beys gemål, en dotter af Mochammed 'Ali. I anledning deraf voro äfven i denna *mosalla* desse sammankomne och förplägade sig med kaffe, bröd och

några grönsaker. Jag såg mig nu vara en öfverflöd-
 dig gäst och fann mig äfven något generad, så att
 jag efter en kort stund gick bort. Jag gick sedan
 öfver Machmodije långt utåt den sydvestra landtunga,
 som på ena sidan omger hamnen, och följde en stor
 väg, som slutligen förde mig till en stor slätt mellan
 insjön Mariut och hafvet. Här var öfverallt tält upp-
 slagna och fullt af soldater som tycktes bo här, så-
 väl i tälten, som i kojor, hvilka funnos till stor mängd
 uppförda efter det här vanliga byggnadssättet. Jag
 besteg en sandhöjd nära hafsstranden och hade en
 vacker utsigt åt alla håll öfver hafvet, som nu var
 temmeligen rikt på segel, öfver insjön på den andra
 sidan, öfver staden och de palmrika fälten. Solen
 brände särdeles hett middagstiden och det kändes så
 mycket mera, som det var nästan alldeles ingen vind.
 Ödlor kröpo öfverallt i sanden och skyndade sig in
 i sina små hål, när de sågo någon komma. Jag ha-
 de vandrat dugtigt och kände mig temmeligen trött,
 när jag kom hem straxt efter middagen. Öfverallt på
 aflägsnare ställen på gatorna, mellan de i rad och i
 fullkomlig ordning uppförda kojorna, ropade kring-
 springande nakna och smutsiga barn: *nosrani kalb*
olavani, och hundarne skällde åt mig, hvilket dock
 aldrig hade händt i Frankernas qvarter och de hygg-
 ligare delarne af staden. Jag blef hemma en god
 stund på eftermiddagen, gick sedan ut, besteg åter
 den stora höjden, der man skådar öfver hela terrai-
 nen, och fröjdade mig åt den härliga utsigten. Se-
 dan gick jag ner till Mochammed, som nu var ensam

och tillbragte en god stund med honom. Han berättade om offren, som man i morgon skulle göra öfverallt, om *fantasier* (ett ord som Araberna här mycket nyttja i betydelsen af lustbarheter) och zija-rat vid grafvarne. I dag den 9 af *dzulhedsche* (12:e månaden) samla sig pilgrimerna om morgonen på ett berg och stanna der tills i morgon middag, då mid-dags- och eftermiddags-bönen göras på en gång och *khotbah* (fredagspredikan) hålles. I morgon är fe-stens dag, på morgonen offrar man och håller festens bön straxt efter morgonbönen med samma azan. Hela festen varar till 4:e dagens eftermiddag, och hvarje dag skall vid Danjan moskén slaktas 10 får och köt-tet utdelas åt de fattiga. Detta och mycket annat omtalade Mochammed för mig ofrågad, under det vi suto i moskéns Liwan och under gången hemåt, den vi gjorde tillsammans. Sedan spatserade jag ännu litet ensam och köpte vid hemgången 4 apelsiner för 10 fadda, d. v. s. ungefär 1 kop. b:co ass. för stycket, och fann att de förut bedragit mig eller jag ej rätt förstått dem, då jag betalat lika mycket för en. Men nu hade jag frågat priset af Mochammed, som för-skräckligt himlade sig öfver min förra handel. I dag igen slog jag sönder ett piphufvud, det 8:e tror jag sedan jag kommit från Konstantinopel, då jag un-der hela resan med Viklund ej hade behöft mer än ett enda.

Dec. 31.

Första dagen af Mochammedanernas stora fest och den sista af vårt år. Jag gick ut redan bittida

på morgonen och köpte mig först i bazaren 2 pip-skaft af korkträd för $2\frac{1}{2}$ piaster tillsammans, tog det ena tjockare till käpp och begaf mig först till den stora begravningsplatsen vid Pompeji pelare, som här kallas *'amūdu-rravi*, utanför stadsporten Sidri. Här var en särdeles stor samling, som satt hvar och en på sina anhörigas grafvar, med stora matkorgar eller knyten, ur hvilka de sjelfva åto. De gjorde här *zijareh*, männen läste Koran och kvinnorna, som utgjorde största delen, skreko och jemrade sig. Isynnerhet ådrog sig ett sällskap af 4 kvinnor, som satt omkring en graf, min uppmärksamhet, och mer än andra en, som hade en duk, den hon höll i hvardera snibben med sina båda händer och så svängde omkring framåt från baksidan af sitt hufvud, skrikande derunder *ja 'habibi ja valadi* (o! min älskade, o! min son) och annat som jag ej fick reda på, läggande en skarp accent på sista stafvelsen. Flere hade tält uppslagna öfver grafvarne och suto derinne, skrikande nästan ännu värre. Naturligtvis funnos äfven många kringbärare af vatten, mat, sötsaker &c. och äfven många, som tycktes vara hitkomna blott för att se och bekika; de gingo omkring och voro ganska muntra, hvilket ej mycket väl passade tillsammans med den tvungna och utpressade sorg, som kvinnorna visade i sitt skrik. Sedan gick jag derifrån längs stadsmuren på inre sidan till 'Abd Orrazags Mosalla, der Chagi Mochammed trakterade mig med en kopp kaffe och der jag i ett blandadt sällskap vallfärdare blef sittande en lång stund. Slutligen bad mig en från

moskén Danjan, hvilken dageligen och stundeligen plägar komma på besök till Mochammed, följa med sig och förde mig i den till hans moské hörande trädgården, der han bodde i ett hus; inom densamma var en qvarn, som drogs af en åsna, hvilket här är mycket vanligt. Han gaf mig ett bräde, som han lade öfver en aqveduct *qanah* (här vanligen uttaladt *ganna*), tog sjelf ett annat och satte sig till höger om mig. Här blefvo vi länge sittande att prata och röka med en och samma pipa, som gick från mun till mun. Han frågade mig om sina ögon, som i följd af en förkylning voro fördunklade, och han är i allmänhet mycket pratsam. Han har ett ord som kommer honom i munnen nästan vid hvarje andhållning, nemligen *ma hua kedah* (icke är det så). Sedan spatserade vi igen litet omkring, stannade och såg på den vackra utsigten öfver *atine-rramije* och åt Kleopatras pelare, som här kallas *'amūdi fara'un* (Faraos pelare). Middagstiden gick jag hem genom bazaren och tog mitt andra pipskaft, som jag qvarlemnade i boden, men förvillade mig der alldeles, så att jag måste gå visst en half timma innan jag kom på rätt igen. Straxt på eftermiddagen passerade förbi mitt fönster ett tåg, föregånget af några män, efter hvilka kommo 3 käppkämpar. De stannade just härutanför och gjorde sina manövrer. Käpparne voro temmeligen långa störrar eller stänger, som de slängde i allehanda makliga rörelser omkring sina hufvuden, låtsande den ena göra anfall, den andra parera. Allt gick mycket makligt och utan någon särdeles skicklighet. Efter dem följde

en med ganska rikt, rödt schabrak försedd häst, på hvilken ett likaledes i rödt och guldglitter utstyrdt barn red, hållet på hästen af en ömsom bredvid stående, ömsom uppsittande tjenare. Hästen stod stilla under det kämparne utförde sina manövrer. Efterst kommo 4 musikanter, 2 trummor af de här brukliga låga, och 2 pipare, hvilkas instrument både till ljud och struktur liknade nästan fullkomligen hautbois, blott att ljudet var mera skrällande och strukturen mycket enklare och kortare. Hvad det hela skulle betyda, vet jag ännu ej. Sedan gick jag ut till den öppna platsen eller torget vid arsenalen, der alla hade sagt mig att folket skulle 'göra mycket *fantasia*. Hela platsen var ock uppfylld med folk, dels spatserande omkring, dels stående i små grupper omkring de lustbarheter som bestodos. Den första grupp jag trängde mig in i, hade 3 eller kanske några flere sångare samlat omkring sig. De suto alla 3 jemte en hel hop åhörare på marken på sina fötter och sjöngo sålunda, att en först stämde upp ett solo, runkande dervid af och an på sin kropp, klappande sina händer mot hvarandra och grinande med sin mun, sedan föllo de öfriga in i chorus, Accompanierade af en trumma eller tympan, hvilken här tyckes vara ett outhärligt instrument, liksom handklappningen alltid förekommer både i tal och i sång. Denna sång hade i sättet att utföra den mycken likhet med den Ryska, ehuru af en helt annan karaktär och hvarken så melodios eller harmonios som den Ryska. Längre fram var en gammal gubbe, som spelade *Kemenge* med en

sträng, men han hade just då slutat, så att jag ej fick höra honom. Derbredvid var ett litet skjul betäckt med trasiga gamla säckar eller mattor, hvarifrån äfven hördes den vanliga tympanen, men hvad derinne var vet jag ej. Äfven såg jag en karl, som dansade efter en tambourdebask ganska karakteristiskt, ehuru mycket makligt. En sagoberättare stod i en stor krets, nästan den största jag här såg, och berättade sina historier, men jag kom honom ej så nära att jag kunde få reda på hvad han sade. Utanför ett annat litet snyggare skjul voro några karrikerade bilder att ses, som gäfvö mig anledning förmoda att der fanns någon Polichinelli låda, troligen förevisad af någon Italienare. Härutanför var den största trängseln. Vidare här och der på många ställen qvinnor, 2 till 4, som slog sina tambourdebasker. För öfrigt mycket och flerahanda slags gungor, sådana som gingo vertikalt och sådana som gingo horisontalt, liknande en karusell och äfven våra vanliga repgungor, men mycket högre, med bjällror och klockor i repen, hvilka den gungande, särdeles när han var högst uppe, skakade till ljud. Att här för tillfället voro uppslagna kaffetält och skjul, der allehanda bakelser och sötsaker såldes, förstås af sig sjelft. Jag stod och betraktade bland annat huru en pojke gjorde de här brukliga *sembūsek*. Han hade nemligen framför sig på ett bräde små degklumpar i form af klot, doppade först fingrarne i en skål med olja och smorde den på en blank fläck af brädet, hvilken jemförelsevis var den renaste, tog tvenne degbollar och rullade dem

flata med ett rundt träd, slog sönder ett ägg och gjöt alltsammans, såväl hvitan som gulan, på den utplattade degen, vek den sedan tillsammans i form af våra stora plättar i trekant eller en fjerndels sector af en cirkel, och satte den i en kokande vattenpanna, derifrån han efter en liten stunds kokning tog upp den färdig. Det hela var ej aptitligt. Leksaker buros äfven omkring till stor mängd, på samma sätt som i Ryssland, men de voro högst klumpiga och illa gjorda. Till min stora förundran var jag nästan den enda Frank, som gick här omkring och gapade. Dock bemötte man mig ganska artigt och hvart jag trängde mig gaf man mig plats och ville ha mig fram att se. Blott en man utanför Polichinelli-ståndet yttrade på dålig Italienska åt mig någon dum "witz" och kallade den upphängda dockan en kristen. I allmänhet herrskade öfverallt stor glädje och folket skrattade, Gud vet åt hvad, troligen blott för att det var helg, ty de förlustelser här vankades kunde jag åtminstone ej finna något nöje uti. Qvinnorna hade alla färskt *kuchl* på sina ögonlock och frisk *chenna* på sina fingrar och alla visade sig i sina bästa kläder, som i allmänhet voro snygga och rena, och militären i sin helgdagsuniform med röda, rikt broderade tröjor, sådana jag förr ej sett, och som voro ganska vackra; barnen skreko *'id'id'idina* (fest, fest, vår fest!) öfverallt hela dagen och de fattigare gingo omkring med köttstycken, som de fått af de offer de rikare gjort, och allt tycktes fröjda sig öfver festen. Af förnämre och bättre syntes dock få här på platsen, utan personer

af folket och isynnerhet soldater utgjorde största antalet. De förra syntes dels i sina eller sina vänners bodar, dels på de bättre kaffehusen och i rörelse på gatorna i Frankernas kvarter. Sedan låg jag länge hemma och rökte, men gick mot aftonen ut och spatserade i det vackraste månsken och den mildaste luft. Högtiden till prydnad drack jag i afton åter thé. Det var lika dåligt som julaftonen, men smöret som jag hade dertill, var ypperligt, ehuru alldeles hvitt. I dag hade man för de fyra första bönstunderna afskjutit dugtiga kanonskott från fyra särskilda batterier, men för den sista *salātu-l-asr* (eftermiddagsbön) hörde jag ej något sådant, ehuru man sagt mig att då skulle skjutas. Alla lustbarheterna och stället der de höllos kallas *sūqel'id* (solennitets torg). Bland lekaker för barn och andra var isynnerhet ett slags tympaner, gjorda af lera i krukmakare-arbete. De sågo ut som en afslagen hals af en större bredhalsig kruka, nertills beklädda med spändt fastklibbadt skinn och upptills, d. v. s. sjelfva öppningen af halsen, tillbrukade utan någon öppning. De kallas *nuqāreh* och nästan hvar och en af de yngre skulle ha en sådan, på hvilken de bultade vid det de gingo omkring. Flöjterna eller de så kallade *nāi* voro högst simpla, af det hos oss äfven vanliga rörträdet, med (tror jag) blott 4 fingerhål uppå; men bredvid det egentliga spelröret var ännu ett rör utan hål. Flöjten accompanjerades alltid af en tympan eller tambour. Mot aftonen, då jag förbi Attarin moskén gick hemåt, stannade jag och såg på en dans af blott kopter,

karlar och qvinnor. Deras rörelser både i kropp och fötter voro mycket makliga och utan särdeles behag. Melodin, efter hvilken de dansade och som speltes på någon pipa, accompanierad af en stor tympan, äfvensom de dansandes sång, var högst enkel och entonig. Under hela festen kysstes man mycket och hvar helst på gatorna bekanta träffades omfamnade de hvarandra och kysstes, dock ej på munnen utan på axlarne, mest 2 gånger, några äfven 3 gånger, hvarefter de berörde hvarandras flata händer eller ock gäfvö hvarann ett riktigt handtag, sedan kysste hvar och en sin hand och förde den mot pannan eller hjertat eller båda två.

Jag har ej kunnat underlåta att kasta en blick tillbaka på detta nu tilländagående år och de särskilda skiften, som derunder öfvergått mig. Början var i sanning det lugnaste, sorgfriaste lif jag kanske ännu haft; jag hade ej bekymmer för någonting, utan allt hvad man kan önska för lifvets bekvämlighet. Dertill det högst intressanta lifvet på Clinicum. Oberäknadt några björnar och några borgesförbindelser, var intet som oroad mig. Sedan jag slutligen, efter en lång och visserligen något tråkig väntan, kom ut att färdas, kände jag lefnadslust och friskhet både i kropp och själ genomströmma mig. Sedan kom det förfärliga dunderslaget i Paris, som förorsakade mig ovilkorligen de värsta lidanden och grämelser jag ännu utstått, och betog mig modet och lusten samt säkert kommer att lemna efter sig spår långt, långt in i mitt lif. Sedan färden genom Frankrike, som visser-

ligen var behaglig — men den rätta första fröjden var qväst och släckt. Den oändligen ljufva tid, som gick upp under resan från Marseille till Konstantinopel, var en verkeligen salig hvila för både kropp och sinne, samt behöfdes ganska väl för att lugna mig. Denna tid tror jag skall alltid bli mig en af mina ljufvaste och bästa minnen, såsom den blef mig ett verkeligen stärkande medel för min kropp. Min ankomst hit till detta första rent musulmanska land, var sannerligen ej just glad, utan de tvänne första dagarne, dem jag nästan blott af grämlse tillbragte utan mat och utan appetit, voro ganska svåra. Men det länkade sig småningom till ett bättre, här blir allt trefligare och jag är nästan säker på, att jag kommer att lemna Alexandria med saknad. Men pris vare Honom, som dock alltid, ehuru ofta på krokiga och oförståndliga vägar, länkar allt till det bästa!

Jan. 1. 1844.

Ingen önskade mig godt nytt år och jag önskade det åt ingen. Gick ut på förmiddagen till moskén 'Abd Orrazaq, der jag väl ej träffade Mochammed, som var inne i moskén sysselsatt med att äta, men några halfbekanta sheikher, bland andra äfven sheikh Ibrahim, hvilken alltid särdeles behagar mig. Vi suto på några stenar och pratade om allehanda, bland annat i astronomi, hvori en ung sheikh, som här om aftonen hört mitt samtal vid Attarin, berättade mig vara bevandrad. Jag visade honom min lilla kompass, som han betraktade med stor förundran och

med den vanliga glädjen öfver alla småsaker. Sedan kom en hans gode vän, en sheikh 'Ali, som behagade mig lika mycket. Här var nu fråga om Islam och dess godhet, om Koran o. s. v. Han frågade mig om jag tyckte om Koran och Moslims, hvilket jag uppriktigt besvarade med ja. De uppmanade mig naturligtvis att bekänna deras tro. Under samtalet med Ibrahim hade det blifvit tal om de 4 heliga böcker, som de anse för uppenbarelsen och dervid hade jag kommit att nämna en uppenbarelse '*alā sejidina Muḥammed* (till vår herre M.). Detta talade han om för de andra och de ville nu prompt att jag skulle upprepa samma ord och försökte med alla möjliga frågor få mig dertill. Isynnerhet ansatte mig, nu liksom förut, en ung gosse, kanske om 18 år; hvarhelst han träffar mig, ber han mig säga upp *kelimatu-sshahāde* (trosformeln: *la ilah &c.*), hvilka han upprepar klart och tydligt för mig och säger *teslem* (blif muslim!). 'Ali var stockblind och blindade voro äfven 3 utom honom, nemligen sheikh *Turki*, en högst aktningsvärd fridfull ung man, sheikh *Sālim*, en rolig munter man, men som äfven strängt ansätter mig med omvändelseförsök, och en tredje, hvars namn jag ej vet. De hade alla infunnit sig för att på tillkallelse läsa vid grafvarne här, dit besökande anförvandter kommo. De blefvo ock allt efter litet kallade, men kommo tillbaka igen och pratade med mig. 'Ali tycktes isynnerhet fatta vänskap för mig, såsom jag verkligen för honom; när vi suto bredvid hvarandra och rökte turvis ur samma pipa, lade han sin hand öfver min axel

och sade åt de andra: "det är i sanning en god man"; när jag gick bort, slog vi hand med hvarandra och han sade: "är du icke min vän", och det var i sanning af hjertat jag gaf honom brödra-handslaget. Vid en graf, der trenne läste, fingo de ett stycke af 9 piaster. Sheikh Turki, hvilken tycktes vara den lärdeste, liksom han var den värdigaste, ehuru ännu ganska ung, frågade om de böcker vi hade hos oss i Arabiska litteraturen och mera dylikt. Han förekom mig som en särdeles huld och fridfull själ med lugn hängifvenhet för ödet, som i grund hade förstört hans syn. Medan vi suto der och Mochammed äfven kommit ut och satt sig bredvid mig, gingo genom moskégården några qvinnor, af hvilka en ropade åt Mochammed: "alla dagar är Nazarenarn hos dig". Men gubbarne tröstade mig med att de voro qvinnor, således utan vett och förstånd. I allmänhet var här i dag stor rörelse, isynnerhet af qvinnor; de samlade sig mycket omkring der vi suto och hörde på vårt samtal, snusade ur min dosa och nöso. De skratta nästan aldrig åt mitt tal, åtminstone har jag nästan aldrig märkt det. Men väl titta de alla med stora ögon på mig. Sheikherne bjödo mig den ena ett bröd eller liten kringla, den andra några torkade dadlar, och jag fann mig öfverhufvud särdeles trefligt och väl ibland dem. När jag gick bort bådo de mig komma i morgon igen med Alfija, så skulle de lära mig Arabiska. På eftermiddagen gick jag igen der förbi och träffade ut för den unge ifrige proselytmakaren, som åter ansatte mig häftigt och bland annat hade oför-

syntheten säga, att de otrogne evigt skulle bli i elden. Vädret var fult och det regnade, ty regntiden är inne. Jag satt sedan hemma hela aftonen och rökte oupphörligen af den nya provision tobak jag åter köpte för $2\frac{1}{2}$ piaster.

Jan. 2.

Gick om morgonen med Alfija i fickan upp till moskén. Under vägen fick jag ett störtregn öfver mig, som gjorde mig något våt. Jag hann dock undan den värsta skuren upp till moskén, der jag träffade sheikh Ibrahim, jemte några andra som i Liwan sökt sig skydd mot regnet. Jag satte mig äfven der på mina fötter, men snart började det drypa så starkt genom taket, att vi måste fly till andra sidan på en stenbänk, som stod under bättre tak. Der suto vi hopkrumpna och fröso litet, då äfven de andra scheikherne kommo dit. Ibrahim, den enda bland dem som kunde se, betraktade Alfija noga, prisade mycket trycket och tyckte mycket om den. Sedan packade vi oss alla i *babaddo'a* och pratade der litet, då de blefvo kallade att läsa vid en graf af 2 matronor, som sågo ganska ärevördiga och rika ut. De voro i allmänhet i dag mycket upptagna, så att jag ej hade mycket gagn af dem. Den unge goss-sheikhen ansatte mig äfven i dag och var mycket beställsam om mig; men när han kom fram med sina vanliga frågor fick han ej något svar. Detta berättade han sedan noga för de andra. Efter middagsbönen gingo 3 af de blinda sheikherne till begrafningsplatsen vid Pompeji pelare,

ledde af en liten gosse. Jag följde dem ett långt stycke, då folket, som såg 3 sheikher gå med en otrogen, dessutom två bland dem rätt förtroligt ledas af honom, ropade och frågade: "hvad vill det säga?" Men 'Ali svarade dem att jag var deras gode vän, som följde dem, och tillrättavisade dem ibland strängare, såsom äfven barnen, hvilka skreko efter mig den vanliga glosan. Jag sade ofta att jag ville aflägsna mig och skona dem för detta omak, men de ville det ej och tvingade mig prompt att följa med till stadsporten, der jag slutligen vände om och gick hem. Under vägen såg jag åter samma procession med ett grannt barn på en häst. Det var firandet af en omskärrelse, hvilken barnet undergått. Likaledes hade jag tillfälle att nogare ge akt på en *Nai* eller rörflöjt med 2 pipor, och fann nu att den längre pipan väl äfven ljud, men gaf blott en och samma ton, hvaraf fullkomligen samma effekt åstadkommes som af vår säckpipa. På aftonen spatserade jag litet utåt östra stadsporten; men vädret var hela dagen mycket opålitligt, ena stunden kom ett häftigt störtregn och den andra brände solen hett.

Jan. 3.

Satt hemma hela förmiddagen i anseende till oupphörligt regn. På eftermiddagen, då det höll litet upp, gick jag till Mochammed, men just när jag kom dit gick han bort med sin gamle gode lomhörde vän, som särdeles hjertligt helsade på mig i dag, säkert för den halfannan piaster han i går fick för kaffet. Jag följde med dem ett stycke bort och tänkte sedan

gå ut åt stadsporten att spatsera, men det kom åter ett störtregn, som tvang mig att återvända till moskén, der jag satt i skydd för regnet en stund, i sällskap med en gammal trasig sheikha, hvilken lika väl som en man kunde hela sin Koran utantills. Så snart regnet upphört begaf jag mig åter på väg, men träffade utanför Danjan moskén den lille unge sheikhen, som åter gaf sig i tal med mig och ville med all gewalt att jag skulle *shāhad*, menande det vore ju ingen som nu hörde, jag skulle göra det blott inom mig. Jag gaf mig i dag litet i disput med honom och medan vi stodo der, kom åter regn, som tvang oss att söka skygd i lä för ett stort hus; dit kom snart ännu en man med pipa, hvilken gick från mun till mun mellan oss tre, der vi suto hophukade på våra fötter. Den unge sheikhen var en *Chāfiz* och kunde hela sin Koran utantills, såsom jag nu erfor vid en liten examen, den jag anställde med honom. Han berättade för den tillkomne mannen i tysthet, fastän jag hörde det, att jag var en i alla vetenskaper bevandrad man, hvarföre denne genast begynte betrakta mig med helt andra och vänliga ögon, bjöd mig pipan artigare och frågade mig om mitt land &c. Vi suto der en stund tills regnet gått öfver, då jag gick hem och blef sittande hemma hela aftonen. På hemvägen köpte jag litet tobak af en tredje sort, som kallas *suri* och är särdeles stark, för 8 piaster okan och derjemte 6 små citroner för tillsammans 5 fadda h. e. $2\frac{1}{2}$ kop. b:co ass.

Jan. 4.

Bittida på morgonen tågade en stor hop militär förbi mitt fönster och jag gick ut till Pompeji pelare, der en öppen plan mellan grafvarne lemnade dem rum att ställa sig upp på. Der anställde *Achmed* pascha mönstring med dem. Han var en liten skarp-synt gubbe med vackert, litet i rött stötande skägg, och tittade med den orientalerna egna misstänksamma och sluga blicken på allting, på gevären och sabblarne, dem han alltsomoftast drog ut, äfvensom allt annat till uniformen hörande. Ordningen var i sanning vida bättre än man kunnat vänta och soldaterna togo sig väl ut i sin uniform, bestående af hvita vidbyxor med blå tröja och röd tarbosh, äfvensom officerarne med sina rikt guldbroderade tröjor. Musiken var ej just att skryta med; instrumenterna stämde dåligt och skrällde, melodierna voro öfverhufvud enkla och enfaldiga i Europeisk smak, utan något musikaliskt värde och så äfven harmonin. För öfrigt samma instrumenter som i Konstantinopel och hos Ryssarne, mycket klarinetter och isynnerhet piccoloflöjter och horn, pukan icke heller att förglömmas och klockspelet. Mönstringen räckte hela förmiddagen och inpå eftermiddagen, men jag gick middagsstunden bort upp till Mochammed. På vägen stannade jag litet hos en gammal gråskäggig väktare vid en sheikhgraf, som vänligt bjöd mig att sitta ner bredvid honom i solen och bredde ut för mig ett stycke af sin *heram*. Det var samma man som några dagar förut, vid det jag gick der förbi, bjöd mig vatten, hvilket han icke

heller nu glömde att göra. Han är i allmänhet en högst välvillig, hjertans god och älskvärd gubbe. Han bjöd mig en morot att äta, vi suto der en stund och pratade och jag gaf honom åter 5 fadda när jag gick bort. Uppe hos Mochammed voro sheikherne åter församlade, de 5 blinda nemligen, af hvilka 3 voro sysselsatta med att läsa inne i en graf. Jag satte mig till de öfriga, jemte några andra som voro der, hvilka af mina bekanta frågade mitt namn, då de kallade mig *sheikh Vali*. Snart ropade de ut 'Ali till mig och han bjöd mig in till de andra inom grafven, som innehöll åtskilliga grafställan och var vackert planterad med palmer och fikonbuskar af Malta sorten. Jag tog stöflarne af mig och satte mig uppå en utbredd matta med de andra; men medan vi suto der, samtalande och rökande, kommo några qvinnor för att göra *zijareh* här, då sheikherna funno sig något förlägna öfver att jag var inne med dem, och qvinnorna tittade långt efter mig, när jag mötte dem i porten vid min utgång. Jag gick sedan med Mochammed upp på backen och der blefvo vi länge sittande på en grafsten att konversera, tillika med den unge mannen från Danjan moskén. Vid min hemgång var jag inne på posten för att höra om något bref kommit med dagens post, men ve! der var intet för mig. På eftermiddagen var jag hos Spitznagel, som var hyggelig nog att låna mig 40 francs utan några invänningar. Äfvenledes fick jag af honom Lanes sista arbete, innehållande utdrag ur Koran. På aftonen spatserade i det vackraste månsken

och ljum ljuft. Vädret hade hela dagen varit oföränderligen klart och vackert med en frisk svalkande, ehuru ej det minsta kall, vind. Det är dock ej utan att här morgon och afton är litet kallt och jag behöfver ha väl på mig i mitt rum, för att ej frysa litet. Men solen lyser ock aldrig hit in och ute är varmare än inne. Underligt är att Araberne ej frysa i deras tunna kläder med bara ben och fötter, då de vandra i puttarne och smutsen. Frankerna se alla rätt frusna ut och gå insvepta i sina kappor och kapprockar.

Jan. 5.

Gick upp till Mohammed, men träffade honom ej och då här igen kom regn öfver mig, sökte jag skydd vid bönporten, dit kort derpå äfven 2 andra kommo i samma afsigt. Den ene var Arab, den andra en Turk, och båda tycktes vara läsare från Dandjan moskén. Vi suto här och konverserade en god stund och jag fick mycket beröm för mitt språk, hvilket jag ock i sjelfva verket talade bättre än Turken. Sedan gick jag hem middagstiden och åt, och nu först, efter så lång tid, kom jag i samtal med min rum- och bordsgranne, en Engelsman, som tyckes ge privat undervisning åt små barn. Jag bad honom om några Engelska böcker och straxt efter maten kom han in till mig och lemnade mig en, innehållande små utdrag och valda nätta stycken ur Engelska författare. Han läste derur upp några för mig, med en högst pathetisk och litet tillgjord ton i en viss deklamationsart. För öfrigt tyckes han vara en hygglig man, men ovanligt artig att vara Engelsman. Senare på efter-

middagen gick jag ut och spatserade i trädgårdarne, men fick derunder åter en regnskur öfver mig. Men en trädgårdskar! bjöd mig in i ett skjul, som han uppfört af palmqvistar och som gaf fullkomligt skydd emot regnet. Vi satte oss der på hvar sin sten, han med sitt arbete, som bestod i att fläta rep af palmqvistfästen, kallade *mesed* eller på vulgarspråket *belkh*. Dessa fästen, hvilkas gröfre ändor hänga fast vid och utgå från sjelfva trädet, medan deras finare ändor uppbära sjelfva dadelklasen, blötas först i vatten, bultas sedan och rispas upp till bast, hvaraf nu flätas dessa rep, som tyckas vara ganska starka. Gubben hade den redan flätade ändan mellan stortån och tån närmast till den, tog af basten som han rullade mellan sina händer och lade till den upprispade slutändan samt tvinnade den mellan händerna. Repet blef ganska slätt och vackert. Härunder kom en man till och samtalet blef allt lifligare. Han hade pipa med sig och sedan han hunnit litet vänja sig vid mig och mildra de i början hårda och halft misstänksamma blickar, med hvilka en oriental vanligen alltid först ser på en kristen, bjöd han mig artigt pipan. Sedan kom ännu en fjerde och det blef allt lifligare. De frågade mig mycket om Konstantinopel &c. och vi voro alla rätt nöjda med hvarandra under den häftiga regnskuren. Sedan kom en femte och småningom leddes genom honom samtalet på deras profet och religion, hvori jag ej ville deltaga. Vi suto der kanske en timme innan regnet slutade. Sedan gingo vi alla bort, men värden fordrade bakhshish af mig och var

knappt nöjd med 10 fadda, men fick dock ej mera. Sedan spatserade jag ännu mycket omkring, tills jag blef trött och gick hem.

Jan. 6.

Gick på morgonen ut i trädgårdarne. Det syntes att Grekernas jul var inne, af de många bodar som voro stängda. På vägen mötte jag en otalig skara af dem. De kommo från sin kyrka, bland dem mycket qvinnor med sina oändligt vackert lindade hårflätor och sin lilla tarbosh på hjessan med dess blåa tofs. Först var jag i en trädgård, som tillhörde sheikh Abderrázak, der jag kom i fäl med en gammal gubbe af trädgårdsfolket, hvilken gick omkring med mig genom hela trädgården och sade mig namnet på alla träd och blomster. Gubben hade svarta klippska ögon. Jag gaf honom tobak och när jag gick bort, band han mig en bouquet af allehanda blomster och väluktande örter, samt kallade ut sjelfva trädgårdsmästaren, åt hvilken jag måste ge 10 fadda. Sedan gick jag i en trädgård tillhörande en annan sheikh, en af de vackraste och största jag här sett. Der hängde pomeranser och citroner, dels mogna, dels omogna, ännu på träden och allehanda andra goda saker, hvaraf isynnerhet en liten frukt kallad *bānuk* särdeles smakade mig. Sedan gick jag i en tredje närbelägen trädgård, som utgör en sorts mellangång emellan två gator, genom hvilken mycket folk går. Här träffade jag åter, liksom i alla andra trädgårdar, en gammal man, hvilken satt och gjorde rep af palm-bast. Hos honom blef jag länge. Vi suto ute på

hvar sin sten och rökte från gubbens pipa, som han jemte sina elddon hemtade ut ur sin låga koja och som jag alltid stopppade i ur min tobakspung. Han hade några ord dem han alltsomoftast upprepade, nemligen: *ej na'm* och det här i allas mun så brukliga *ommal* eller *ommal eh* och *'azim*. För öfrigt var gubben högst treflig och utomordentligt belåten när jag gaf honom tobak och snus, litet af hvardera i små pappersstrutar. Han gaf mig ett litet bröd och när jag åt blott ett litet stycke, ville han med all gewalt tvinga mig att äta alltsammans. Äfven fick jag några välluktande blomster, hvilka jag sedan gaf åt en liten gosse på gatan, som fann sig oändligen lycklig deraf. Här smakade jag på en ört med lång, smidig, slät stängel, som afbruten innehöll en sorts mjölk, den han kallade *loben el'ashar*; den började en stund der- efter bränna förfärligt på min tunga, ehuru den först hade nästan alls ingen smak. Sedan gick jag förbi Mohammeds moské, men der var nu, liksom alla lördagar, många besökande, så att jag stannade blott litet och talade med en derutanför sittande blind sheikh. Jag satt sedan hemma länge på eftermiddagen och gick först på aftonen ut och tog mig en liten promenad. I afton tyckte jag vädret var kallare än förut härstädes, dock ej värre än att jag utan minsta men gick i sommarbyxor.

Jan. 7.

Fult väder och oupphörliga regnskurar, hvarföre jag tänkte sitta hemma hela förmiddagen; men min granne Engelsmannen kom in och hade mig ut att

spatsera, då det längre fram klarnade upp. Vi gingo ut till Mohammed 'Alis palats och gingo äfven in i den del deraf, der divanen är. Uppgången bestod af en präktig bred marmortrappa och den stora samlingsalen utanför sjelfva divan-salen var präktig, golvet betäckt med en dyrbar matta, som nu äfven var öfverdragen med lärft. På väggarne hängde några ganska vackra taflor och i ett litet kontor der bakom stod *hans* byst i gips. Den öfriga delen af palatset var nu ej öppen och vi kommo således ej in dit. Engelsmannen är särdeles förtrolig, vi gå arm i arm och äro såta vänner, Gud vet hvad han är för en. Straxt på eftermiddagen gick jag upp till Mohammed, som jag nu träffade alldeles ensam, och i anseende till den verkligen kalla NO vinden, som drog igenom Liwan, satte vi oss i bönporten, der vi suto i lä. Här suto vi nu omkring en timmas tid och pratade och när jag gick gaf jag honom 3 piaster. Sedan gick jag genom gårdagsträdgården och träffade 'Ali, som oändligen beställsamt och vänligt tog emot mig och frågade genast om han ej finge hemta ut åt mig ett bröd att äta eller stoppa åt mig en pipa; men jag vägrade bäggedera. Sedan gick han omkring litet med mig i trädgården och samlade åt mig några *nabuk*, som han kallade *nabk*, och några geranier, dem han bad mig stoppa i mössan för att ge god lukt. Han var alldeles oändligen beställsam och upprepade för allt hvad jag sade: *sahih, doghri, taib kawi 'azim &c.* allt säkert för att få en bakhshish, liksom i går, men nu fick han nöja sig inalles med 3 prisar snus. Dock

är han, tror jag, en oändligt välvillig gubbe utan något ondt i sig, åtminstone tacksam äfven för en ringa gåfva. Senare spatserade jag utåt den östra porten. Men vädret var verkligen något kallt till följe af NO vinden, som var mycket stark. Jag gick sedan hemåt förbi moskén '*Attarin* och träffade dess sheikh *Soleiman* just färdig att bege sig hem. Som vi ej hade sett hvarandra på lång tid, så frågade han oupphörligen hvar jag hållit hus, och tog öfverhufvud väl och godt emot mig. Han satte sig på sin åsna och jag följde honom till fots. Vi hade fullkomligen samma väg, ty han måste förbi min port, så att vi länge följdes åt. Hela vägen talades ren gammal Arabiska och jag förstod hvartenda ord. Öfverhufvud börjar jag nu förkofra mig dugtigt i språket och äfven förstå folket bättre. Denne sheikh *Soleiman* tyckes man annars ha stor respekt för, och det är med största vördnad jag hör de andra sheikherna tala om honom, såsom en af deras profets *ashāb*. Han lofvade i morgon bittida komma upp till mig, hvilket jag dock betviflar. Men hans son, en gosse af omkring 18 år, kan jag ej väl lida. Han gick hela tiden efter åsnan.

Jan. 8.

Gick på morgonen upp till *Mohammed* för att der enligt öfverenskommelse träffa den lille sheikhen '*Ali*, som i går lofvat infinna sig här för att föra mig i sheikh *Ibrahims* skola. Men som han der ej syn-tes till, blef jag sittande med *Mohammed* ute på en graf att prata, tillika med en annan gammal gubbe,

som var från *Sa'id* och nu gick här i vall med får. Det är roligt att se huru Araberna ej alls göra några complimenter, och ovan för den som kommer från Frankrike, der man åt hvarje slusk måste säga: "s'il vous plait monsieur." Denne gubbe sade åt mig helt simplement: *hāt noshok*, och (hvad jag här ej sett förut) stoppade prisen i mun mellan läppen och nedra tandraden; derpå tog han fram ur sin ficka en liten hvit sten, som var mycket mjuk och porös och som han kallade *atrōn*. Af denna sten bet han ett stycke och höll i munnen, sägande att den gjorde tobaken starkare. De berättade mig sedan båda två att man här alltid plägade lägga af denna sten ibland snuset och prisade högeligen dess goda egenskaper, isynnerhet såsom medicin för bröstet. Samtalet gick för öfrigt åt alla håll och det var ganska roligt; jag lär mig alltid mer och mer. Jag gick dock i dag något tidigare hem än vanligt, i fall möjligen sheikh *Soleiman* skulle komma, men ingen hördes af. På eftermiddagen var jag åter uppe hos *Mohammed* och satt med honom ute på grafvarne och pratade väl en timmas tid till eftermiddagsbönen, då vi skildes åt; han gick hem och jag slog ett slag och gick sedan till 'Attarin moskén, der jag genast gick in och blef emottagen af den gamle moezzin högst artigt. Han koka- de kaffe och gaf mig 2 koppar, som jag, oaktadt jag krånglade emot, måste dricka och röka dervid. Medan vi suto så bredvid hvarandra på moské-mattorna och rökte, började han med en harang åt mig att jag vore en god man samt att han och hans sheikh ansågo

mig som sin bror. Derpå kom han fram med det här mycket vanliga: *ma fisch fulūs* (finnes ej en styfver). Det hade jag genast i början vid kaffebjudningen väntat. Olyckligtvis hade jag med mig ej mera än 10 fadda smått och ett Turkiskt 20 para-stycke, hvilket allt jag gaf honom. Men han gaf mig tillbaka det senare och sade att det var *battal*. Jag lofvade honom en annan gång mera. Nu kom sheikhen in och visade mig vid sin lilla pulpet, som han har i moskén, åtskilliga böcker, af hvilka han bjöd ut åt mig en Persisk *Pändname* af 'Attar med Arabisk mellanradig öfversättning, tryckt här 1256 H. Men jag ville naturligtvis ej ha den. Sedan gräfde jag genom andra gamla manuskript, som han der hade, men så mycket jag i hast kunde se var der intet af värde och allt huller om buller i största oordning. Derefther kommo 2 af de blinda sheikherna dit, och vi suto alla omkring pulpeten, *Soleiman* sjelf innanför och pratade litet; men jag fann mig generad af gubbens son, som äfven var der och är en riktig ulfspegel, den första förargliga man jag ännu här lärt känna. Folket började nu samlas till aftonbön och somlige voro sysselsatta med *tehijjetu-l-mesdjed* (att välsigna moskén), under det vi suto och pratade och sheikh *Salim* gick upp på taket och sjöng sin *azan*; jag tog mina skor på mig och gick bort, misstänksamt betraktad af folket, som mötte mig i moské-dörren. Vädret hade hela dagen varit oändligen mildt och tempereradt, utan regn och blåst.

Jan. 9.

Gick bittida ut i bazaren för att genom någon liten handel få mig vexladt ett rupie stycke, som jag tagit för 10 piaster och för hvilket nu bjöds än 7, än 8, än 9 p. I allmänhet är här ett fasligt krångel med vexling, ty vexlarena vilja dra för mycken vinst af köparen och i de sämre bodarne har man sällan att ge tillbaka på någon betydligare penning. Jag fick nu ock gå länge omkring förän det lyckades mig. Derefter spatserade jag litet omkring, var en stund i trädgården hos 'Ali, som någongång, när der ej var folk, bjöd mig in i sitt hus, hvilket han sade skulle vara mycket nätt, ehuru dess yttre ej lofvade något särdeles. På eftermiddagen satt uppe hos Mohammed i sällskap med några andra. Med en af dem kom jag i disput om Egypten, som han påstod höra till Arabien. Vi blefvo i dag störda af några Turkar som besökte moskén, så att vi ej fingo prata i fred. Äfven kom hit på en stund den Turkske *Hafiz* effendi, som jag på lång tid ej sett. Han rökte sin pipa och satt runkande filosofiskt på hufvudet och gick snart bort igen, utan att säga just något ord. Jag gick sedan igen i bazaren och köpte litet snask, fikon för 2 piaster okan d. v. s. omkring 12 kop. b:co ass. marken och krakmandel för 1½ piaster okan. Gick på förmiddagen genom den bättre och förnämre bazaren och träffade der min gamla trefliga Arabiska reskamrat från Smyrna. Här såg han helt annorlunda ut än på sin däcksplats på ångfartyget, han hade öppnat en bod med allehanda

kostbara saker, shawlar, klockor &c., bland annat äfven munstycken, af hvilka ett kostade 600 piaster.

Jan. 10.

Gick om morgonen bittida upp till Mohammed, der jag äfven träffade mannen från Danjan. Vi bredde ut en matta på gräset utanför samt suto i solen och baddade oss. Sedan kom än en, än en annan och satte sig till oss. Kaffe kokades och dracks, piporna gingo från mun till mun och moské-drängen hemtade fram *keze* af *helbe*, som förtärdes allt under samtal. Jag tyckte mig nu rätt njuta af söderns "il dolce far niente" i det vackraste, varmaste sommarväder. Också blef jag sittande der ända tills efter middagsstunden, och fann mig särdeles väl bland detta folk, ehuru kanske af lägsta klassen. Men här tyckes den höge ej genera sig i den lägres sällskap, och alla, åtminstone af mellanklasserna och de lägsta, tyckas vara temmeligen lika. På eftermiddagen, sedan jag väl smält maten med åtskilliga pipor, gick jag ut i trädgårdarne och träffade äfven min gamle 'Ali, men i något olämplig tid, ty han höll just på att laga till åt sig sin aftonmåltid, hvarföre jag ock snart lemnade honom. På vägen träffade jag 2 gatpojkar, som efter vanligheten på ett högst ohöfligt och pockande vis begärde bakshish, och då jag frågade *lah*, svarade *kidde*, här lika vanligt som Ryssarnes такъ; när de ingenting fingo, började de pocka än värre och komna bakom ett hörn kastade de en sten efter mig. Dessa pojkar äro ock nästan de värsta tjufpojkar man kan träffa ut för, de ha i sitt tal till Franker

något olidligt högfärdigt och gement, som förargar mig mycket, lika väl om de tigga eller bjuda ut sina åsnor eller göra hvad annat som helst.

Jan. 11.

Gick temmeligen bittida upp till Mohammed, der denna förmiddag förgick liksom i går under kaffedrickning, rökning och prat; blott att vi i dag åto en sorts bönor, kallade *ful*, tillredda i ugn, smakande nästan som nötter, ehuru mycket mjukare. På eftermiddagen såg jag på en förnäm och högt uppsatt Armeniers begrafning, *Boghaz* bey, som denna natt hade dött. Öfverallt voro stora samlingar af folk och alla Européer voro genom respektive konsuler bjudna att följa processionen. Det var förskräckligt upprörande att se huru ordningsmännen behandlade Araberna, då de trängde sig fram liksom andra för att gapa. De höggo in i hopen med stora spanskrörskäppar, hvart helst det träffade, i hufvudet eller på ryggen. För öfrigt gick det till nästan liksom hos oss. Först gick på ömse sidor en lång rad gossar och män, bärande stora tjocka vaxljus, på hvilka elden gick ut redan innan de hunno sorgehusets port. Sedan följde 4 à 5 prester och derefter sjelfva likvagnen, dragen af 4 stora ståtliga hästar, beklädda såsom hela vagnen med svart kläde. Derefter alla Européer och den öfriga processionen. Armenierna äro öfverhufvud ett vackert folk med fullkomligt lika, om ej mera markerade drag än Judarne, men ha derjente något eget klokt och liksom Judarne något girigt drag, hvilket gör dem obehagliga. Här tyckas

de finnas i stor mängd och ehuru de nästan allmänt gå klädda som Araber, skiljer man dem dock lätt från de sednare. I trädgården der han begrofs och der den enda Armeniska kyrkan här på orten finnes (alltsammans, som jag tror, en anläggning af honom), var isynnerhet vid porten och vid trappan ett ordentligt slagsmål, hvilket var verkligen grymfärdigt att se. Men mot Européerna voro de särdeles hyggliga och artiga. Jag vet ej om dessa ordningshållare voro polis eller blott den aflidnes tjenare, men de tycktes alla vara Turkar. Sedan spatserade jag ännu litet omkring och var inne i *Attarin* moskén, der jag blott träffade den gamle enögde moeddin, som jag gaf några 5:or för det sista kaffet. Han var åter outtömlig i sitt beröm och bjöd mig dit rätt ofta: vi skulle sitta och prata och koka kaffe och äta, här funnes allt som behöfdes och sheikh *Soleiman* frågade alla dagar efter mig.

Jan. 12.

Gick som hastigast in i *Attarin*-moskén, der man ställde i ordning till middagsbönen och bredde mattor ut öfver hela golfvet. Den gamle enögde muezzin var dervid behjelpst af en yngre son till sheikh *Soleiman*, hvilken lika mycket behagade mig, som den andra sonen misshagar mig. Jag blef en liten stund der och gick sedan upp till *Mohammed*, der jag alltid med vänliga blickar emottages af samma sällskap. Dessa senaste dagar hafva de redan haft mattorna utbredda på gräset och kaffe färdigt, när jag kommit dit. Denna förmiddag tillbragtes på samma sätt som

de föregående. Senare kom dit en bättre klädd Arab och satte sig att rasonnera litet högfärdigt. Slutligen satte han sig ned bredvid mig och började med något förnäm mine qvestionera mig, hvad jag var för en man &c. Slutligen kom talet på Arabiska böcker och vetenskaper, då han frågade hvad vi af sådana hade hos oss. Jag räknade upp allt det bästa jag kom på, till hans stora förundran; jag kunde dervid ej hålla mig från att ge honom litet ovett för hans högfärdighet. Han tog nu fram några blad af ett grammatikaliskt arbete och bad mig läsa, samt förundrade sig storligen öfver att jag läste så rätt och visste använda de särskilda modi af aoristus rätt. Härpå sade han åt de andra att jag var en man som visste mycket, och gick hastigt bort. När jag frågade de andra hvad han var för en man, sade de honom vara en 'ālim, en af 'Olema. De gingo nu allesamman till middagsbön i Danjan-moskén och jag gick genom 'Alis trädgård och satt hos honom, en stund. Mot aftonen spatserade i det ljufvaste, mildaste vårväder och var åter en stund inne i Attarin. Gick sedan hem, åtföljd af dess muezzin. På vägen köpte jag några apelsiner och valnötter, af hvilket allt jag delade jemt med honom, som åter efter vanligheten varit mycket frikostig på sitt beröm öfver mig. Kort förut var jag åter uppe på den höga backe, der ett fäste är byggdt. Samma Turk som jag de första dagarne af min härvaro deruppe gjort bekant-skap med, kom nu äfven ut och pratade med mig. Jag frågade honom ett och annat, lät honom stoppa

sin pipa från min pung, och slutligen kom han fram med begäran om bakhshisk. Jag gjorde några invänningar och mumlade litet om moslimim, som allesamman voro tiggare; tog dock fram min börs och gaf honom två 5 fadda. Han tog dem i handen, såg på dem och mente att det var för litet, gaf dem så tillbaka och begärde en *kirsh*. Jag tog dem och stoppade dem tillbaka i börsen, men gaf honom ingenting i stället och började gå min väg nedför backen. Nu följde han mig länge och begärde få de 10 fadda, men fick dem ej. Drickspenningen skulle vara, sade han: *min schani-l-fantasijeh* (för lustbarhetens skull).

Jan. 13.

Gick senare på förmiddagen ut och spatserade i trädgårdarne, utan att träffa ihop med någon. På eftermiddagen efter *asr* gick jag till *Attarin*, der sheikhen satt ensam i *khulveh* och läste eller gjorde sin bön, hvarföre jag väntade der utanföre inom moskén tills han slutat, då han kom ut och bad mig dit in. Denna *khulveh* är i NO-hörnet af moskén, uppförd af små stenar, uppstaplade till väggar på tvenne sidor, sålunda att sjelfva moskéns väggar utgöra *khulvehs* väggar på de två öfriga sidorna. Här plägar muezzin, såsom han berättade mig i går, sofva 6 nätter i veckan, tillbringande blott natten mellan fredagen och lördagen hemma i sitt hus. Nu funnos här längs ena väggen uppstaplade gamla luntor och papper till stor mängd, hvilka, som det tycktes, ej voro af något särdeles värde. Sheikhen skall nemligen, efter hvad Mohammed berättade mig, sjelf pläga handla

med böcker. Vi suto här på en öfver golfvet utbredd matta, kallad *hasir*, och pratade allehanda. Bland annat frågade han helt apropos, hvarföre jag ej bekände mig till Islam; hvarpå jag svarade, att jag ej uppenbarligen kunde det af fruktan för min konsul och mitt land, men att jag alla dagar läste min Koran och ofta höll mina böner på deras sätt. Härvid tycktes han bli ganska nöjd och mente att allt var väl, då det var väl mellan Herren och mig. Han bibehåller allt i mina ögon samma enkla patriarkaliska värdighet, och jag bär största aktning för honom. Derefter spatserade jag i det härligaste, ljufvaste väder, en äkta sydlig eller östlig aftonstund, med blå himmel och milda lysande stjernor.

Jan. 14.

Satt hemma hela förmiddagen, då jag hade besök af Spitznagel, äfvensom långt in på eftermiddagen och väntade bref med den i dag ankomna posten, men förgäfves. Orolig och modfälld deröfver gick jag ut, spatserade i trädgårdarne en stund, och gick sedan in i Attarin-moskén, der shekh Soleiman ej hade varit på hela dagen, i anseende till någon liten opasslighet. Jag träffade hans son och muezzin, hvilka kokade kaffe åt mig inne i *khulveh*, der vi suto och gräfdde i pappersluntorna. Sedan kom en tredje till dit, då jag råkade läsa upp ett och annat för dem och säga: detta handlar om det och det. Härvid talte de mycket sinsemellan, att jag borde bli moslim &c. Nu kom folket till aftonbön, hvilken de äfven förrättade, sittande jag ensam inne i *khulveh*.

Efter slutad bön kom muezzin in till mig med pipan och började med det vanliga: *Inle rāgil tajib och baka tohibb il moslemin &c.* Jag gaf honom för hans kaffe och hans beröm tillsammans 20 fadda. Sedan följde jag shekhens son *Ahmad* ett stycke på väg. Han tyckes redan litet sänka sitt högmod och blir mig numera något drägligare. Men också har jag varit lika högmodig mot honom tillbaka. Sedan spatserade jag ännu litet och såg på den stjernklara himmelen; erfor mycken oro deröfver att jag ej fått något bref.

Jan. 15.

Var på förmiddagen hos *Gomozow* och lemnade åt honom det bref jag hade fått från Smyrna. Han hade fordom varit militär, sedan ingått i institutet i Petersburg och varit i Orienten öfver 4 år, men ännu till en del bibehållit det muntra och burschikosa af sitt officerslif och förekom mig öfverhufvud ganska treflig. Sedan kommo till honom en viss man, som sades vara engagerad vid Egyptiska museum i Kairo, och en dragoman vid Österrikiska konsulatet. De hade båda det otäcka Europeiskt glåpiga och fadda i sig, och jag hade ej stor trefnad med dem. På eftermiddagen gick jag bittida upp till Mohammed, der jag träffade det vanliga sällskapet. Vi suto på vårt vanliga ställe på en öfver gräset utbredd *hasir* och kokade kaffe. Sedermera följdes Mohammed och jag åt, först i en trädgård och sedan till Attarin-moskén, der vi suto i *khulveh* med sheikh Soleimans son *Achmad*. De började examinera mig i min tro,

till hvilken sekt jag hörde, och kommo slutligen derhän att jag var en *hanafi*, till följe af det sätt hvarpå jag höll mina händer under bön. När den gamle mueddin kom, berättade de för honom att jag var en *hanafi* och om de frågor angående *rik'āt* i bönen, som de gjort mig och jag besvarat. Han uttryckte sin stora fägnad deröfver och sade en stund efteråt åt mig: *baka inte hanafi ja vali*. Jag visste intet att svara härpå, utan såg bort och bladdrade i de gamla luntorna. Sedan följdes vi alla åt vidare och gingo hvar och en hem. Vid hemkomsten underrättades jag om, att man sökt mig från Ryska konsulatet, der jag hade bref. Jag skyndade dit och riktigt var der bref från Borgström med mitt creditiv. Derpå gick jag hem och drack thé.

Jan. 16.

Gick om morgonen upp till Mohammad, der jag blef sittande hela förmiddagen i det vanliga sällskapet, ökad i dag med *Ismails* bror och *Mohammads* son, som tycktes vara någon effendi, uppsyningsman öfver något torg för handelsmän. Jag hade i dag efter någras önskan tagit en handatlas med, som jag till deras stora nöje och förundran visade och förklarade för dem. På eftermiddagen var jag hos *Spitznagel* och *Rosetti*, allt i anledning af creditiv-brefvet; men det passade bättre för den senare i morgon bittida. Sedermera spatserade jag ensam omkring, var inne i en trädgård vid östra stadsporten och träffade ihop med en yngre man och en äldre från *Sa'id*. Jag lät dem stoppa sina pipor från min

tobakspung, blef mycket välvilligt och hjertligt emotagen af dem, samt ombedd att alla dagar komma igen för att spatsera. I allmänhet förekomma mig alla från *Sa'id*, som jag här lärt känna, bättre och hyggligare eller egentligen hjertligare än Araberna härifrån. Sedermera vandrade jag ännu omkring med min Engelsman och 2 Italienare, som voro i hans sällskap. När vi blefvo allena, gingo vi in på *café d'Europe* och blefvo der sittande en stund, han drickande ett glas punsch, jag en kopp kaffe. Hemkomne åto vi tillsammans, hvarvid vi reciterade och läste ur en bok, innehållande utdrag ur Shakespeare, hvilken han nedhemtade från sitt rum. Han läste derifrån mycket med stor pathos, och det föll mig derunder in att han kanske varit aktör. Jag var temmeligen trött af mitt myckna kringvandrande i dag.

Jan. 17.

Gick redan bittida ut till *Rosetti* för att lyfta mina pengar. Väntade der fulla 3 timmar förrän allt blef färdigt, emedan de ej hade Sovereigns, utan måste skicka ut att söka sådana; det oaktadt fick jag ej Engelskt mynt, utan måste nöja mig med så kallade Egyptiska guinéer. Kostnaderna förekommo mig särdeles dryga, bland annat 13 shilling sterling i postporto öfver Livorno. Det var öfverhufvud högst tråkigt och jag blef slutligen alldeles utledsen och förgad. Sedan slutligen allt var färdigt och jag lyftat mina pengar samt fört största delen deraf åt Spitznagel, för att remitteras till *Bochti* i Kairo, gick jag upp till Mohammad. Hans son hade enligt öfverens-

kommelse skickat dit en gosse, som länge väntat på mig, men slutligen gått sin väg. Vi suto i *livan* och drucko kaffe och pratade en stund, men som det var långt lidet, gick jag snart bort. Under det jag hemma höll på att äta, kom Mohammads son med en *koftan* och *gibbe* och en '*antara*, som alla behagade mig och jag derföre köpte, den första för 100, den andra för 150, den tredje för 60 piaster. Sedan suto vi en lång stund hemma hos mig, rökte och drucko kaffe, väntande på hans far, som lofvat komma hit. Men då han en timma efter '*asr* ännu ej kommit, gingo vi på tu man hand ut och handlade: 3 alnar vackert och godt kläde till byxor för 135 piaster, vidare en *tarbosh* för 45 p. och silke för att öka tofsens vidd för omkring 7 p., ett par *markob* för 10 p., ett par *mezd* för 11 p. tillsammans 218 p. Härunder såg jag huru förskräckligt de skulle ha dragit upp mig, om jag gått ensam för att handla. Den jag hade med mig var en slags uppsyningsman öfver torget, kände priserna noga och var för öfrigt en högst treflig och präktig man, ungefär af min ålder. Sedan kom han ännu upp till mig, satt här en stund och rökte en pipa, hvarpå han gick.

Jan. 18.

Nu begrofs *Boghaz Bey* med mycken ståt. Först hölls en lång och tråkig gudstjenst i det lilla kapellet i hans trädgård. Denna gudstjenst liknade nästan mera ett spektakel, än en helig ceremoni. Det Armeniska språket klingar mig nära lika det Grekiska, med ljud påminnande äfven om Turkiskan. Sedan var ännu

en liten ceremoni vid grafven, äfvenledes i en särskild afstängd del af trädgården, der flera Armeniska grafvar finnas. Militär var ute i stort antal, med musik, och gevärssalvor lossades i flera repriser. Alltsammans räckte till inemot middagen. På eftermiddagen kom Mohammads son till mig, vi gingo båda ut och handlade 2 skjortor af ett tyg, innehållande silke och linne tillsamman, för 32 p., 2 *arakijeh* för 5 p. tillsammans, en *saureh* för 100 p. och betalte arbetslön åt skraddaren 42 p. Han satt länge hos mig och pratade. Han är en särdeles treflig och präktig man och behagar mig utomordentligt, utan mycket fördomar, dock med allvare hållig vid sin religion. Han berättade om allehanda under, hvilka tilldragit sig i Alexandria, såsom om en spegel, hvilken sänkte alla genom den sedda skepp i sjön, var uppställd här i *Ka'alnaasareh*, och slutligen blef krossad af en Fransman, som enkom derföre kommit hit. Vidare om en cistern, hvilken funnits i 'Attarin-moskén och återgaf helsan åt hvar och en sjuk, eho det vara må, som tvättade sig deri, äfven förstörd af Fransoserna. Dessutom om många andra under. Detta allt berättade han såsom sanning och tycktes sjelf tro det med ren barnslig enfald, men hade dervid en högst rolig humoristisk min, och när jag liksom af förundran skrattade deråt, skrattade han med högst hjertligt. Öfverhufvud förekommer mig denne *Mahmod* såsom en af de älskvärdaste personligheter jag anträffat.

Jan. 19.

Gick bittida upp till Mohammad, der jag i det

vanliga sällskapet blef sittande till middagen. I dag var här äfven gubbens yngste son, en gosse om 15 år, särdeles väl uppfostrad, artig och anständig; han heter *Ahmad*. Vidare kom dit den samma häftige '*ālim*, som för några dagar sedan ansatt mig med frågor i grammatiken. Nu började han strängt ansätta mig i frågan om deras religion och frågade mig till hvilken *madshab* jag hörde. Dispyten blef något håftig, emedan han är en het man. Men man kommer ej långt vid dispyter med dem, ty de säga alltid: så står det i Koran och det är Herrans oföränderliga ord. Mannen är dock präktig och jag tycker om honom. Öfverhufvud var jag i dag värre ansatt än förr. Mohammad själf är den ende, som aldrig plågar mig med slika saker, ehuru han aldrig vägrar svara på frågor, dem jag gör honom i hvad ämne som helst. Han blir mig ock alltid den käraste och mest aktade af mina bekanta här. På eftermiddagen efter '*asr* kom han upp till mig med sin son *Ahmad*, satt här en stund och drack kaffe &c.

Jan. 20.

Gick till konsulatet för att träffa Spitznagel; men oaktadt jag sprang der oupphörligen, var jag ej i stånd att råka honom på hela dagen. Gick derföre af och an, var en stund i *Attarin* och drack kaffe med muezzin, som erbjöd sig att följa med till Kairo och hvart helst jag skulle resa och slutligen hem till mitt land. På eftermiddagen gick jag upp till Mohammad, men träffade honom just ej lägligt, emedan de som varit här och gjort sin zjaret, ännu ej alla

hunnit bort. Bland dem var äfven gubbens egen hustru, som såg ganska anständig ut och var mycket hyggligare klädd än jemförelsevis hennes man. Sedan följde jag med den unga sheikh 'Ali till Ibrahims skola, der gossarne dock nu just hade slutat. Jag blef länge sittande der med några unga lärare och några qvarblifna gossar. Skolrummet var högst miserabelt, ruskigt och smutsigt och råttorna sprungo af och an åt alla håll. Sedan gick jag i bazaren, tog mina *markob* och satt en lång stund i boden väntande, innan han fick dem rätt i ordning. Han arbetade flinkt och med nätthet samt var för öfrigt en högst trefflig man. Hemkommen uppgjorde jag räkningen med min värd, hvarvid vi kommo litet i dispyt och uppsköto slutliqviden tills jag skulle resa.

Jan. 21.

Gick bittida ut i Ibrahims skola, der nu alla gossar voro samlade, suto på golfvet och läste, runkande på sina kroppar och truppvis förhörda af Ibrahim, som äfven, ehuru med långsam och allvarligare takt, runkade mera på hufvudet än på kroppen. De hade små taflor, *loh*, på hvilka den unge 'Ali och de 2 andra unga gossaktiga lärarena skrefvo små stycken af Koran, dem gossarne lärde sig utantills. De voro på något sätt målade smått korniga och beskrefvos med *kalam*, som dock ej gick särdeles lätt derpå. De visade mig äfven inrättningen för fotplaggning. Den var en rak liten käpp af en palmqvist, med ett rep, hvars båda ändor voro fastbundna hvardera ungefär vid fjerdedelen af käppen. På midten af käppen, så-

ledes midt emellan repets båda ändor, sattes dens fötter som skulle bestraffas, hvarefter repet upplindades på käppen, så att fötterna ungefär vid fotknölarne fastknepos mellan det och käppen; men dennes båda ändor höllos vid executionen stadigt af 2 gossar. Delinqventen rullas på ryggen och läraren baddar på de båda, tätt intill hvarandra hopknipna fotbladen med en mjuk palmqvist, *gerid*. Fotklämman kallades, om jag rätt minnes, *felākeh* eller *belakeh*. För öfrigt hade hvar och en af lärarena en sådan *gerid* i sin hand, hvilken han slog emot golfvet eller väggen, för att uppmäna pojkarne att läsa, ej för att bjuda tystnad; ty här tyckes man, tvärt emot seden hos oss, vilja att pojkarne skola skrika dugtigt. Också var sorlet af dessa omkring 30 till 40 barn, hvaribland äfven funnos några flickor, nästan lika starkt, som fordomdags i den nästan 200 gossar inrymmande Åbo skolan. Till min stora förundran höllo sig barnen anständigt och stilla under den stund jag var här, ehuru de gapade dugtigt och med stora ögon på mig. Jag stod hela tiden i trappan, ehuru man ofta bjöd mig att sätta mig bland barnen och lärarena; men jag hade i går, på den lilla stund jag satt der, blifvit så full af loppor att jag aktade mig i dag. Var sedan uppe hos Spitznagel, som lofvade tills i morgon besörja mig mitt pass och min *tazkereh*. Gick sedan till Mohammad, tog honom med mig och gick i badstuga, der vi togo ett på sätt och vis särskildt rum eller galleri. Badet liknade mycket det Ryska, dock var här ej så stark hetta. Väl bar jag mig något

klumpigt åt vid bindningen af *ihram* och vid spatserandet på trädskorna; men det var första gången. De badande skrattade något åt mig, men mot slutet gaf det sig. För oss båda betalte jag 5 piaster. Sedan hemtade jag mina byxor, som nu ändteligen efter löften från timma till timma blifvit färdiga, sedan jag ännu sutit här och väntat nära en timma. I dag lät jag äfven hos en Grek-barberare klippa mitt hår helt kort och tog på mig *tarboshen*, den jag sedan beständigt höll på mig. Spatserade på aftonen omkring, var i Attarin, men träffade ingen, ty Soleiman sjelf är sedan några dagar krasslig och går föga ut, hans moezzin åter satt inne i moskén med ett litet sällskap andra, dem jag ej ville störa, då jag såg dem inbegripna i samtal. En liten bekant pojke från skolan, som nu såg mig med *tarbosh*, kände ej först igen mig; men blef sedan särdeles glad att se mig ha aflagt min svarta sammetsmössa, hvilken moslim tycka lika litet om, som våra hattar.

Jan. 22.

Då i går på eftermiddagen Mohammads son *Mahmod* kommit till mig, bad jag honom gå ner till *Mahmodijeh* för att hyra mig plats på en Arabisk bark till Kairo för i dag. Han gjorde det äfven och hemtade upp till mig skepparen sjelf och hans styrman, med hvilka jag accorderade frakt för 100 piaster; dessutom fordrade de dock en bakhshish vid framkomsten. I anledning häraf var jag hela denna dag sysselsatt med bestyr för min resa, som skulle anträdas omkring *‘asr*. Var hos Spitznagel, köpte upp

min reskost och andra för resan erforderliga saker, dels sjelf, dels genom min värd, som jag dugtigt trissade om och prutade med. Till min stora sorg hade jag ej tid att rätt taga afsked af alla mina goda Arabiska vänner, men skickade hjertliga afskedshelsingar till dem genom min gamla *Mohammad Makki al gāiri* från 'Abd orrazak, som jemte sin gamle gode lomhörde vän *Ragab* kom till mig för att taga afsked. Hans son *Mahmod* jemte hans präktiga lilla elev följde mig om bord, den förre med mig förut, den senare med mina saker uppbundna på tvenne åsnor. Jag var nu klädd i min orientaliska kostym, men hade min stora *kabot* omsvept såväl om *tarboshen* som det öfriga. Komne om bord satt jag en stund med *Mahmod* och hans lilla gosse, innan det lades ut. Han lemnade mig sedan ensam i min *mak'ad* eller kajuta; efter en stund löste vi perten och seglade med en sakta aftonvind ned för *Mahmodijeh*. Fartyget, *markab*, var ej ett bland de större Nilbåtarne, kallade 'akab, utan mindre, nästan fullkomligen likt våra speljagter; det hade en half manslängd hög uppbyggnad eller ruff, bestående längst mot aktern, som går ett stycke ut öfver styret, af ett litet rum med strykdörr. På motsvarande väggen är äfven en strykdörr inåt det stora rummet *mak'ad*, som har 3 fönster på styrbord och babord och 2 på väggen emot fören, alla, liksom äfven de 2 i lilla rummet, försedda med skjutbara spjälluckor. Från *elmak'ad* leder en dubbeldörr ut i en på alla sidor öppen förstuga, täckt af ett tak som uppbäres af trädpelare. Hela

denna ruffbyggnad är till än vidare skydd mot solen omhängd af segelduk, hvilken här liksom i Italien och Grekland är gjord af bomull. Alla dessa 3 afdelningar utgöra hvar för sig en plats. Den förstnämnda upptogs nu af frun till en Turkisk tjänsteman i en landsort nära *Fum elmahmodijeh*; *elmak'ad* af mig, förstugan af 4 Turkar och en kristen Armerier. För öfrigt voro flere passagerare på och under det däck, som täcker den öfriga delen af fartyget. Jag blef först länge sittande inne, men tyckte mig slutligen böra gå ut. Då jag gick genom förstugan blef jag högst vänligt och som en gammal bekant helsad af Turkarne, hvilka alla voro militärer, och bjuden plats ibland dem. Jag afböjde det dock, gående ut på fartyget och seende mig omkring. Men då i anseende till det nedstigande mörkret, jag ej just kunde urskilja något af de i allmänhet fula stränderna af kanalen, gick jag åter in och tog plats bland Turkarne. De begärde af mig min kopp till låns och då de fått den, togo de fram en flaska, fyllde den med anisbrännvin och bjödo mig. Men som jag, allt sedan jag kommit hit, ej smakar spiritus, afböjde jag koppen och lät den cirkulera bland de öfriga, hvilka, så moslim de voro, tömde dess innehåll med god smak och utan scrupler. Jag satt en stund bland dem och rökte och hörde på deras sång. En bland dem hade nemligen ett instrument med sig, liknande ungefär en mandolin, men med särdeles lång hals; det var bespändt på hvardera sidan med trenne strängar, hvilka 3 hvardera voro unisona, och midt-

emellan dessa 2 trior tvenne andra strängar, stämde i grundton och qvinten. Han kallade instrumentet, tror jag, *zur* eller *zuz* eller något dylikt och spelade ganska flinkt på det. Sången var mera recitativ än cantabil, med för- och efterspel på instrumentet i det vanliga Turkiska maneret, liknande mer det Ryska än det Arabiska. Åhörarne voro ganska förtjusta, dock som det tycktes mera öfver ordens mening och innehåll än musiken, hvilket i allmänhet tyckes vara fallet i dessa trakter. Jag gick efter en kort stund in i min kajuta, men kunde ej somna på lång tid, för Turkarnes stoj och sång. Sedan jag släckt ut mitt stearinljus, hvaraf jag för resan medtagit tvenne, begärde Turkarne att få det för en half timme; men till min stora förargelse brann det mest hela natten, så att om morgonen blott ett litet stycke var kvar. Vi färdades hela följande dagen ner för *Mahmodijeh*, hvars stränder erbjuda föga vackert. Middagstiden kommo vi till *Fum elmahmodijeh* och måste vänta der en stund, innan vi kunde komma igenom slussen. Här var stor rörelse, så väl på stranden, som på vattnet, af Nilbåtar hvilka gingo och kommo. Vi sluppo slutligen igenom och kommo ut på Nilen. Det var med en egen högtidlig stämning och med verklig vördnad jag kom ut från min *maka'ad* och skådade utåt floden, hvilken genom så många årtusenden tyst och lugnt flutit förbi. En högst rolig och alltid skrattande gosse från *Sa'id*, som var bland passagerarne, tog en *kuzeh* och gaf mig vatten att dricka med orden: *tajib elmajah di*; jag drack, det

smakade godt och jag kände en egen vördnadsfull kyla genom min kropp. Han sade det vanliga *hani-jan* och jag svarade *hanna-l-laho 'alék*, tyckande mig känna rätt djupt betydelsen af dessa ord. På floden sväfvade nu många mindre fartyg och flera lågo vid stranden för en pert. Äfven vi togo land, jag vet egentligen ej hvarföre, men såsom man sade väntades på papper. Jag var högeligen förargad öfver detta dröjsmål och grälade deröfver, men det halp ej. Vi blefvo liggande här hela natten och jag såg den vackraste solnedgång samt derefter en vacker, klar, stjernbeströdd himmel. Följande dagen kommo folket och Turkarne, hvilka tillbragt största delen af natten uppe i den närliggande usla byn, om bord och vi gåfvo oss ut, passerade *Fuah*, *Kafir zaid* och några andra byar eller så kallade städer. De bestå alla af låga usla kojor, uppförda af hårdnad Nil-lera, utan fönster och med öfverhufvud högst ömkligt utseende. Af de fem Turkarne hade 2 lemnat oss och den tredje lemnade oss i *Kafir zaid*, för att bege sig till *Tanta*. Han hade bössan med sig och sköt åtskilliga skott, men alla förgäfves. De voro i allmänhet särdeles påhängsna, försökte på allt sätt att komma mig nära och smugglade åt sig kaffe eller thé eller någon matsmula, hvarmed de tycktes vara mindre väl försedda än med spiritus. Jag gaf dem väl det ena och det andra, men lyckades dock hålla dem på afstånd.

Jan. 25.

Om aftonen kommo vi till *Nagileh*, gingo upp i byn och drucko kaffe i ett kaffehus. Här blef fråga

om *ghavazi* och att vi borde se några af dem. I anledning deraf uppkom ett gräl mellan 'Ali och Armeniern. Den förre blef alldeles rasande, då den senare en gång öknämnde honom: son af ett svin. Han tog i den halfrusige Armeniern, skakade dugtigt om honom, skrek *kafir* &c. och var högeligen uppbragt. Denne 'Ali var en Arab, som han sade skräddare i paschans tjenst, och ägde någon liten kunskap i Arabiska litteraturen och *Ahadith*. Han hade, sedan den Turkiska matronan lemnat oss ett stycke bortom *Fum*, inqvarterat sig uti det lilla rummet hon hade upptagit och på det viset kommit mig nära. Vi delade nu vår kost, drucko kaffe tillsammans och voro goda vänner. Dock märkte jag hos honom, hvad jag ännu ej märkt hos någon Arab och ej trott dem om, att han smickrade och sade artigheter. Vi suto tillsammans om dagarne och aftnarne på däckets af *mak'ad* och pratade med den rolige styrmannen *Ahmad*, som under resan passade upp mig, samt en särdeles rolig gubbe från *Sa'id*, som äfven varit *rais* på en Nilskuta, men nyligen haft olyckan att bli öfverseglad af ett Engelskt ångfartyg, som krossat hans fartyg. Det var underligt att höra med hvilken ton af lugn hängifvenhet och liknöjdhet han berättade händelsen; när jag frågade hvad han nu skulle företaga sig och lefva af, svarade han det vauliga: *rabbona karim*. Han var i allmänhet trög och svår att få ordet ur munnen; men hade en egen treflighet med sig, som gjorde att jag bäst trifdes bredvid honom och äfven tillbragte största tiden med honom. Ingenting kan

tänkas trefligare än att sitta en vacker natt, sådana vi alltid hade under resan, och höra detta folk prata. Det är en egen godhjärtad ton och accent i deras språk, liknande litet den man hör hos Finnen, och en okonstlad treflighet, som höll mig långt in på natten hos dem, ehuru jag ej rätt väl kunde förstå deras samtal, i anseende till den egna folkdialekten. Jag fick naturligtvis lof att bestå tobaken nästan åt hela sällskapet om bord. Vi blefvo natten öfver i *Nagileh* och äfven en del af följande dagen, då jag oakadt allt mitt puttrande ej kunde få skepparen ut. Han sade att vinden var emot, ehuru vi genom flodens krökningar skulle haft blott ett litet stycke att arbeta oss fram med *elliban* eller dragrepet, som här allmänt nyttjas. Skutan drages nemligen af 4 till 6 karlar, som gå på stranden, hållande ett rep af palmfibrer (*lif*) kalladt *liban*, och fastbundet i *kantareh*, ett tåg svarande mot vår lävang, som akterut går öfver rufftaket. Här intogos nu 2 nya passagerare, en Turkisk *binj pasha* i bakrummet med en liten betjentgosse och 2 honom åtföljande äldre karlar och en kvinna, hvilka 3 fingo plats under det låga däcket fram i båten. Vidare en Turkisk polisman, som fick plats framför *mak'ad*, jemte de andra Turkarne. Denne började genast ställa sig på en alltför förtrolig fot med mig och erbjöd sig att sofva med mig inne i min *mak'ad*. Men jag undanbad mig det och afvisade honom. *Binj pashan* var sjuk, låg i häftig feber och var ganska ömklig. Han ville prompt att jag skulle tillaga åt honom thé, troende att det skulle göra ho-

nom godt. Jag efterkom hans önskan och de öfriga Turkarne underläto ej att begagna sig af tillfället samt äfven tigga åt sig thé.

Jan. 26.

Ändtligen på eftermiddagen lade vi ut från *Nagileh* och seglade ett stycke, men måste snart taga till *liban*. Mot aftonen blef folket trött deraf och fordrade att vi skulle taga land öfver natten på ett ensamt ställe, der till närmaste by var 2 mil (d. v. s. Egyptiska, som jag tror, omkring 2 timmars väg). De öfriga ville det ej, utan fordrade att vi skulle bege oss vidare framåt. Nu uppkom ett litet gräl och ordvexling. Skepparen slöt den och fordrade att vi skulle lägga ut. Folket kom om bord, styrmannen *Ahmad* tog i skepparen, brukade våld på honom, hjälpt deri af det öfriga manskapet, som tycktes nästan vilja hafva skepparen öfver bord. Turk-polisen kom nu till, slog på sin Turkiska halfmåne af jernbleck, som han bar på bröstet, och sade sig vara *dabit* samt bjöd lugn. Allt stannade ock snart, vi satte ut och togo land efter omkring en timmas fart, på ett ställe der äfven flere andra fartyg lågo. Turkarne, äfvensom '*Ali*, kommo till mig med högst betydelsefulla miner och sade folkets afsigt hafva varit att der taga land och sedan underrätta kringströfvande Beduiner, att här vore fångst att göra på kristna &c., men att jag hade intet att frukta, så länge de voro med mig. Härvid slog polisen på sin bricka och frågade: *fahimt valla la*. '*Ali* berättade att han för omkring 5 år sedan blifvit på nästan samma ställe öfverfallen och plundrad, då han

med några af pashans *harim* och annat följe kom från Kairo till Alexandria. Jag tror dock intet af allt detta. Turkarne ville blott göra sig viktiga och skrämma mig.

Jan. 27.

Om morgonen landade vi i *Omm dinar*, der jag gick upp, handlade ägg och smör &c. och såg en utomordentligt vacker, retande flicka. Folket sade, der jag gick fram: "han är en moslim", andra: "han är en Frank", andra: "han är en shekh." Här lemnade oss vår treflige gubbe från *Sa'id*, som under hela tiden han varit om bord sutit vid styret. Vi dröjde ej länge förrän vi gåfvo oss åter ut. Den ene Turken och jag gingo på land och sköto några dufvor, på hvilka vi sedan kokade oss en god soppa.

III. Afdelningen.

Kairo.

1844.

Jan. 29.

Sedan vi ändtligen, efter 8 dagars färd på Nilen, framkommit i går afton till *Bolak*, rådslogs ifrigt hvar jag skulle tillbringa natten och vidare ta kvarter, tills jag hunnit få mig ett hus att hyra. Alla öfverhopade mig med sina råd och voro mig högst besvärliga, isynnerhet den Turkiska officern eller polisen, som hela vägen försökt att få förmyndareskap öfver mig, men som jag alltid till min stora tillfredsställelse kunnat snäsa af. Nu fick jag honom ej att tåga, förrän jag rätt brutalt bad honom hålla inne med sina råd, tills jag begärde dem af honom. Sedan det länge ventilerats hit och dit och de samtliga gått upp för att söka något kaffe, äfven den sjuka Binj pashan, kom den ena af dem ner och bad mig följa honom upp, jemte allt vårt bagage, till ett ypperligt Turkiskt café. Som de sålunda alla lemnat fartyget, äfven skepparen och styrmannen gått upp, ansåg jag ej just rådligt att stanna ensam kvar, bland det mig något rövvaraktigt förekommande folket i hamnen och bland de många små barkerna, från hvilka hördes ett förfärligt stöj och skrik. Jag tog således

för andra gången ihop mitt ringa bagage, det jag vid vår första öfverenskommelse att stanna öfver natten om bord hade upptagit, och följde med Turken upp. På vägen blefvo vi anhållna af en man från tullen, som dock följde med oss och gick af för 2 piaster, dem naturligtvis jag måste betala. Vi kommo så in på cafét, ett enda stort rum, mörkt och smutsigt, med ett halfbågslikt utbyggdt stort fönster, der de flesta af mitt sällskap tagit plats och nu höllo på att breda ut sina saker samt laga åt sig till natten. Jag tog min plats i en knut, på en af de rundtkring alla väggar gående bänkarne eller *mastabeh*, bredde der ut min halmmadrass och mina saker, satte mig der-efter på mina fötter och begärde kaffe. Så tillbragte jag aftonen än inne, än ute på en sorts altan, ifrån hvilken jag i den härligaste månljusa och stjernklara natt hade utsigt öfver Nilen och hörde stojet och säckpiporna från barkerna. Vår Armenier lät preparera sitt kaffe med *hashisheh*, och torde äfven ute fått något spiritus, så att han hade sitt dugtiga rus om aftonen och bar sig tokigt åt, till stort hånlöje för sina kamrater och för cafépojkarne, som drefvo mycket gyckel med honom. Man beredde sig småningom till sömn, jag svepte in mig i min varma tjocka Grekiska *kabot* och slumrade, som oftast väckt af det ännu pratande och med Armeniern gyckel drifvande sällskapet. Om morgonen, då jag vaknade ganska bittida, kände jag mig ha något kallt, ty det drog från alla håll. Nu infann sig vår skeppare jemte sin styrman och några af sitt folk. Jag betalte

honom resten af den betingade frakten och gaf folket litet drickspenningar, hvarvid vi naturligtvis kommo litet i delo; men jag hutade åt dem och sade bestämdt att de fingo nöja sig med hvad de fått. Sedan jag förtärt några koppar kaffe, rökt några *shishe* och tagit vänligt afsked af min tjocka, något syfilis-fläckade Turkiska polis, hemtade jag mig tvenne åsnor för vägen från *Bolak* till *khan gafar*, (något öfver en timmas väg) hvardera för en piaster, och packade mina saker på dem. Jag tog ett hjertligt afsked af den verkligen hårdt sjuka Turkiska binjpashan, den enda af hela mitt ressällskap, som ingifvit mig någon aktning och vänskap. När jag var färdig att bege mig af, kom Armeniern, som redan fått sig ett morgonrus, klagade att han ingenting hade att äta för och begärde af mig litet pengar. Medan jag öppnade min börs, mumlade han på sin dåliga Arabiska: tvenne *francia*, d. ä. 5 francs stycken. Jag gaf honom ett stycke af $1\frac{1}{2}$ piaster. Härvid tiggde han än 5 franc, än ett stycke till af $1\frac{1}{2}$ p., men det blef dervid, han fick ej mera. Den fjerde af sällskapet, som isynnerhet varit beställsam om mig under resan och kallat mig sin bror &c., hade bittida gått ut och var ej nu tillstädes. Sedan jag sålunda sluppit alla dessa och Araben 'Ali ej ännu efter sitt löfte kommit för att hemta mig, begaf jag mig ensam med mina tvenne åsnor och deras drivvare från *Bolak* till *Kairo*. Här hade allt ett annat utseende än i Alexandria; hvarken såg jag här något qvarter liknande Frankernas i Alexandria, ej heller något af de usla Arabiska koj-

kvarteren. Folket förekom mig ock trefligare och renare än der. Slutligen, efter en lång vandring af mer än en timme, kom jag till *khan gafar*, der tvenne helt unga trefliga gossar, den ena med grön shawl, visade mig åtskilliga rum, som ej voro särdeles snygga. Jag fann mig dock slutligen vid ett, ehuru ömkligt det var. Men nu kom en annan, som sade sig vara den egentliga herren, och visade mig några rum till. Jag stannade slutligen vid ett, ehuru ruskigt det såg ut. Vi stego ner för att hemta mina saker, då just 2 ståtligt klädda qvinnor gingo dit upp. Nu sade han att jag ej kunde få det öfverenskomna rummet, emedan dessa *harim* voro der. Öfverhufvud tycktes han ej vara särdeles mån om mig, utan gick till en bredvid stående Turk och bad honom fråga mig om jag vore moslim. De kommo således båda två jemte en tredje till mig och frågade hvad min *san'ah* vore och hvar ifrån jag var hemma. Jag uppgaf mig för läkare ifrån Ryssland, hvarvid de utan vidare frågor togo mig för kristen, sade att jag ej kunde få bo här, der blott moslims bodde, samt att det ej passade att de bodde tillsammans &c. Som jag öfverhufvud var föga belåten med rummen, gjorde jag ej särdeles invänningar, utan tog en ny åsna, som förde mig till det närbelägna *Gounijeh*, der jag fick ett rum, *wakalat elschishineh*, utan möbler och utan glasfönster, blott (såsom här är vanligt) med trädverk för fönsterluften. Sedan jag först placerat mina saker i ett annat rum, tills mitt hunnit bli sopadt, klädde jag af mig min stora Grekiska kapott, tog fram min orientaliska rustning och

begaf mig ut, samt red till Ryska konsulatet, der jag med största vänlighet och fryntlighet blef emottagen af gubben *Bochti*, till hvilken *Tantavi* skrifvit om mig. Han lofvade göra allt för mig och vara mig i faders ställe. Han intog mig mycket för sig genom sin gamla hjertlighet. Sedan jag en stund suttit der, begaf jag mig åter bort och tog en åsna, hvars drifvare efter många frågor om *shishineh* och på åtskilliga omvägar förde mig hem. Jag ställde nu mitt rum, så godt sig göra lät, i ordning, köpte en *hasireh*, bredde på den ut mitt bolster af halm och deröfver min *ihram*. Gick sedan ut, köpte mig tobak, några apelsiner, och 9 kokta ägg. Åt *Elbawab* hade jag gifvit pengar att köpa några ljus, kol, smör och bröd. När jag kom hem, lät jag honom tända upp eld, kokade mig thé och gjorde mig ett godt mål, dels med återstoden af min resprovision, dels med det nu uppköpta. Sedan satte jag mig på min bädd på golfvat och skref detta på mina knän. Allt hvad jag sett i dag behagade mig mycket och tusenfallt bättre än i Alexandria. Franker ser man här föga, eller ock äro de klädda såsom infödingarne. Folket tyckes vara godt och hjertligt, de åsnedrifvare, som fört mig omkring i dag, voro alla särdeles medgörliga och billiga. Väl var det just ej roligt om aftonen, den långa, ensam som jag var i mitt rum, men jag skrattade hjertligt och själen var dock nöjd. *Albawab* och hans farbror från öfra Egypten, som gingo mig tillhanda och rökte med mig, antogo mig för moslim. Om natten kände jag något kallt drag från

den fönsterlösa fönsterluften, och isynnerhet om morgonen var det så kallt, att jag väl behöfde svepa in mig i min kabot.

Jan. 30.

Sedan jag i daggryningen stigit upp, sjelf tändt upp eld i min *mankad* eller *dafajeh* och fått vatten, kokade jag mig kaffe och drack sjelf samt trakterade portvakterna, hvilka särdeles belåtna suto inne hos mig och förtärde det under rökning. Sedan begaf jag mig ut och tog en åsna för att föra mig till *Bochti*, men troligen förstod drifvaren mig ej, utan förde mig på en faslig omväg till ett annat ställe, derifrån vi åter efter misstagets upptäckande vände om och slutligen framkommo till *Bochti*, der jag måste bekosta litet mera på åsnan för den långa kroken. Först träffade jag sekreteraren, som lemnade mig 2 bref hemifrån, hvilka jag nu ej hann läsa i ro. *Bochti* sjelf gaf mig en gammal hygglig Turk, för att föra mig omkring att söka något hus. Först gingo vi till *Tantavis* bror *Mostafa* i hans bod, suto der en stund, drucko kaffe och pratade. Han förekom mig högst treflig, men såsom jag väntat och hoppats, sade han att här ej funnes något kvarter, utan i *Asbukijeh* vore bättre. Här passerade vi den stora moskén *Azhar*, vidare *Hassan* och vida omkring hem till mig, der vi suto en stund. Sedan följde jag med min Turk till Engelska konsulatet, åt hvars dragoman jag lemnade ett bref från *Tantavi* och som lofvade gå mig tillhanda i allt. Han förekom mig som en treflig och munter garçon, ehuru medelåldrig, men kanske lof-

vande mer än han tänkte hålla. Ytterligare begaf jag mig till *Bochti*, der jag satte mig och läste i ro mina bref, till stort nöje och gamman. Det var både roligt och sorgligt, så att tårar trängde sig upp. Derpå tog jag åter en åsna och begaf mig hem, sedan *Bochti* och Turken lofvat bestyra om ett hus åt mig i *Asbukijeh* till i morgon. Hemma läste jag ännu en gång igenom alla brefven, med samma tårträngdhet. Härpå gick jag ut och skulle försöka att på egen hand hitta till Ryska konsulatet, gjorde förskräckliga krokare fram och tillbaka, men kom dock temligen nära, då en Turk, som kände igen mig, förde mig framåt. Nu var min afsigt egentligen att få reda på det Svenska konsulatet och derigenom på dess tolk *Peterson*; men det var långt lidet på eftermiddagen och jag ansåg bäst vara, att spara det tills i morgon. Jag återvände således, men hade ej gått långt förän jag såg mig alldeles vilsefaren och var sålunda tvungen att åter spendera 20 fadda på en åsna. Ännu har jag aldrig varit i en så villsam stad, som denna, ty hittills har jag ej fått det minsta reda på någonting. Gatorna äro naturligtvis smala och krokiga, alldeles oregelbundna och mycket mörka af utbyggnaderna på husen, som mötas på midten, ofta utan någon utgång och öfver all beskrifning villsamma. Sedan jag på åsnan kommit till bekant ställe, steg jag af och gick ännu litet omkring. Sedan gick jag hem, skickade *Mohammad* efter ägg och bröd, gjorde min måltid och drack kaffe på, i sällskap med mina 2 portvakter. Åsnedrifvarne här äro ett högst roligt

folk; de springa efter sitt ök, på hvilket hyraren sitter, styra det och ha ett beständigt nojs, ropande åt folket: *shimalek ja bint*, eller *ja shekh*, eller *ja akhoi* &c. eller *jaminek* (dock sällan det senare) eller *riglek* eller *dahrek*. Råkar någon qvinna bli skuffad af åsnan, uppstår vanligtvis i förbifarten någon liten ordvexling, förd med en här vanlig halfskrikande stämma.

Jan. 31.

Gick bittida ut och hittade rätt till konsulatet, der jag träffade sekreteraren, som med största vänlighet och artighet tog emot mig samt gjorde mig bekant med en ditkommande Tysk, hvilken gjort vidsträckta resor längs Nilen och i det inre af Afrika och lofvade mig sin hos Cotta tryckta resebeskrifning. På sekreterarens inrådan begaf jag mig till *Arrodeh* för att träffa *Peterson*, som jemte sin konsul *Anastasi* bor der. Jag fick en högst trefflig gammal åsnedrifvare, som kände alla ställen och var särdeles pratsam. Jag färdades genom den vackra, af *Ibrahim* pasha i Europeisk smak anlagda parken, förbi hans slott, som var i Turkisk smak med vinklar och utbyggnader. Hela denna vidsträckta park, berättade mig min åsnedrifvare, hade förut varit ett berg, hvarifrån Fransoserna beskjutit staden, men pashan hade med sin klokhed — hvarvid han tog med pekfinger på sitt hufvud — just derföre jemnat det och gjort denna anläggning. Vi kommo till *Manjal*, som är en gren af Nilen, flytande längs NV stranden af *Rodeh*, läto åsnan vänta här och foro på en liten

färjbåt öfver till *Rodeh*, der genast vid uppstigandet mötte mig en svart, som sade att *Anastasi* och *Peterson* begifvit sig till staden. Jag gjorde nu en liten promenad i den verkligen utmärkt vackra parkanläggningen, der pashan uppfört åtskilliga kiosker och luftiga, ehuru ganska enkla, palatser. Gick öfver till stranden af den egentliga Nilfloden och hade en härlig utsigt öfver dess många af öar delade grenar, och på andra sidan öfver vidsträckta låga sandberg, på hvilka reste sig 3 pyramider (2 högre bredvid hvarann och en låg på litet afstånd från dem); dock voro alla 3 lägre än jag hade tänkt mig dem. Jag spatserade vidare förbi ett litet hus, ett slags menageri för de grannaste, ståtligaste fåglar, strutsar, paradisfåglar &c. som glimmade af de utsöktaste färger eller (såsom den förstnämnda) voro rent glänsande hvita. Jag fann mig utomordentligt väl här, spatserade länge omkring åt alla håll mellan rader af pomeransträd, på hvilka stor fullmogen frukt tyngde ner qvistarne. Gick sedan uppåt och såg det gamla *Masr* från denna sida, med de gamla ruinerna af ett gammalt slott, som min åsnedrifvare sade vara ifrån världens början.

Vi kommo tillbaka genom kvarter, som sågo alldeles förstörda ut och voro nästan blott ruiner af gammal storhet. Min åsnedrifvare, som var gammal i sin profession, sade sig känna staden och trakten omkring den ut och in, samt erbjöd sig att föra mig omkring, hvilket jag vid tid och tillfälle ej heller skall försumma. Vi kommo tillbaka till Ryska kon-

sulatet, men jag gick in till Tysken, som bor just derinvid och är engagerad hos någon sorts köpman. Han var sysselsatt på gården och jag stannade der en stund, läsande ett Tyskt tidningsblad, innehållande ett bref af *Wrede* från *Hadramaut* till *Prunner*. Med denne *Wrede*, som nu är här, lofvade såväl Tysken som sekreteraren göra mig bekant. Sedan förde han mig upp till *Prunner*, der jag äfven träffade Engelska konsulatets dragoman. Jag blef af båda två på det vänligaste emottagen, och *Prunner* sjelf behagade mig ganska mycket. Han lofvade gå mig tillhanda i allt hvad i hans förmåga stod och var öfverhufvud utomordentligt artig. Han blef af en annan Tysk kallad på ett sjukbesök, och jag ansåg vara bäst att aflägsna mig. Han bad mig ofta komma tillbaka och stode alltid att träffas på aftonen. Så hade jag i dag gjort många bekantskaper, alla högst angenäma och nyttiga, och har jag tyckt mig finna desse Franker åtminstone helt annorlunda och öfverhufvud mycket bättre än i Alexandria; det är liksom en fläkt af de godsinta och hjertliga Araberna här kommit äfven öfver Frankerna. Jag gick sedan hem och hittade riktigt vägen, utan den minsta krok, spatserade ännu litet omkring, innan jag slutligen stannade hemma och skickade min portvakt *Saleh* efter smör och ägg. Jag ser här huru man kan vara belåten med ringa. Om morgonen har jag vanligen under dessa dagar förtärt ett halft Franskt bröd och möjligen 2 à 3 ägg och derpå druckit en kopp kaffe; till aftonen har jag ätit 5 à 6 ägg, litet ost, bröd och smör samt

en kopp kaffe, och dermed varit fullkomligen belåten för hela dygnet. Deremot hade jag i Frankrike och Tyskland nästan låtit smitta mig af Tyskarnes kräslighet och ofta tagit mig friheten att klandra kosten, som var god och öfverflödigt; att ej nämna min resa till Konstantinopel med Viklund, under hvilken jag blott åt och drack oupphörligen. Men man är nöjd med ringa, blott själen är nöjd, och Gudi lof det är den nu. På aftonen drack jag åter kaffe i sällskap med mina 2 portvakter *Saleh* och *Mohammad*, hvar under den senare satt och plockade ohyra ifrån sin *Sa'bat* och dräpte dem på golfvet. Äfven jag är full af loppor, som komma Gud vet hvarifrån, och ehuru jag i anseende till deras ovanliga tamhet här beständigt plockar och dräper dem, kan jag ej bli dem qvitt. Portvakterna prata mycket, isynnerhet *Saleh*, men jag har svårt att förstå dem, ty dialekten här skiljer sig dock betydligt från den i Alexandria, för ett ovanligt öra. Om morgonen hade de vidt och bredt talat om *Sa'id*, derifrån de båda äro, dess berg, grottor och andra under, samt om Beduinerna. På aftonen fick jag ändteligen, ej just till min fröjd, reda på hvad *hölwan* ville säga. Jag har nemligen utom hyran för mitt rum, som är 20 piaster i månaden, att erlägga *hölwan*, som gör 23 p., lika väl om jag stannar här 1 à 2 dagar, eller om jag bor här hela året.

Febr. 1.

Sedan jag efter vanligheten om morgonen druckit kaffe med mina 2 portvakter, gick jag ut till *Bokti*, der jag först tog 100 piaster och gick sedan med min

Turkiske gubb-janitschar för att bese de qvarter, som han sökt upp åt mig; men då jag ej fann mig belåten med något af dem, isynnerhet emedan de ej voro belägna i *Asbukijeh*, gick jag med den särdeles hyggelige sekreteraren *Köhler* till ett kaffe, der jag träffade shekhen af *Asbukijeh*, som var en högst treflig, omkring 50 årig man. Men nu fanns ej något hus ledigt, dock trodde han sig efter vid pass en vecka kunna skaffa mig ett. Jag satt sedan en stund på cancelliet med *Köhler*. Han är ursprungligen Tysk, men uppfostrad här och i Alexandria, kan han numera föga Tyska. Han är en särdeles artig och verkeligen hygglig ung man; gaf mig ett litet bref till en Rysk handlande *Avareff*, som skulle bo i närheten af mitt *wekaleh*, samt rådde mig att fara och söka upp shekh *Doroki*, till hvilken jag hade bref från *Tantawi*. Jag tog således en åsna, hvars drivvare var en ung gosse med det öfverallt vanliga goda lynnet och bonhommien, samt för öfrigt i sitt tal och sina uttryck fullkomligen lik alla hans colleger här. Vi pratade hela vägen, under det jag lät öket skrida långsamt framåt. Vi kommo till Bolak och fingo, efter åtskilliga förfrågningar, reda på polytekniska skolan, som verkligen är en stor och ståtlig byggnad. Portvakten sade mig att shekh *Doroki* just gått ut, men att han snart skulle komma tillbaka. Jag väntade således, gick in på gården och tittade mig omkring. Jag träffade här ihop med några af eleverna, några högst trefliga, muntra 15 till 18 åriga gossar, och pratade med dem en stund. De svarade på mina

frågor att här lärdes alla vetenskaper, och tycktes i allmänhet vara något stolta öfver sin skola. De frågade mig om jag kunde den eller den vetenskapen, såsom t. ex. geometrin och algebran, och förundrade sig då jag förklarade innehållet af dessa vetenskaper. Nu kom en hel lång rad af elever ut och omringade mig. Jag fann mig litet generad och aflägsnade mig något, men flere följde efter mig och gjorde mig allehanda frågor, hvarifrån jag var &c. Som jag ej ansåg lägligt att bland alla dessa tala med shekh *Doroki* och med honom träffa några öfverenskommelser, tog jag min åsna och begaf mig åter till staden, steg af vid kansliet och begaf mig hem omkring 'asr. Sedan var jag åter litet ute, köpte mig 8 alnar lärft till lakan, kom sedan hem och lät *Mohammad* ännu koka kaffe, som vi förtärde på tu man hand.

Febr. 2.

Kom min janitschar och hemtade mig för att gå och bese qvarter, ty han hade i Asbukijeh inom samma hus funnit tvenne sådana. De voro begge särdeles vackra, isynnerhet det ena, som var färdigt möbleradt med alla förnödenheter och som jag derföre stannade vid för 100 piaster i månaden. Jag skulle flytta ditin i morgon. Sedan gick jag med mitt bref till *Avareff*, som emottog mig på det artigaste och inviterade mig till den här vanliga aftonmåltiden, hvarföre jag hos honom tillbringade aftonen. Han är en stor pratare och räsonnör, egentligen till sitt ursprung Grek, men uppfostrad i Ryssland och Rysk undersåte. Roligt kan jag just ej säga att jag hade, men aftonen förflöt dock.

Febr. 3.

Drack kaffe med mina 2 portvakter, packade der-
 efter ihop mina saker, tog en åsna och begaf mig
 bort, till stor saknad för mina portvakter, som de
 sjelfva sade. Det tror jag också alltförväl; ingen
 lära de få härefter, som morgon och afton trakterar
 dem med kaffe och *gebeli*. Jag hade dock redan lå-
 tit dem bli nästan för mycket hemma hos mig, så
 att de, liksom det vore helt naturligt, kommo upp
 till mig och lagade kaffe. I dag hemtade under vår
 kaffedrickning en Grek-gubbe, som bodde i samma
vekale, åt mig prof på strumpor; utan vidare krus
 slog *Saleh* min stora kopp full med kaffe åt honom
 och drack sjelf sedan upp det Greken lemnade, ehuru
 han på förhand redan druckit sin portion. Jag be-
 gaf mig förbi konsulatet, fick derifrån min Turk-
 gubbe, som förde mig till mitt nya kvarter, der jag
 blef sittande en stund att vänta på min blifvande be-
 tjent, som skulle komma; men då han ej infann sig,
 begaf jag mig ut och gjorde några små uppköp. Kort
 derpå kom en gammal gubbe till mig, och presente-
 rade för mig en ganska hygglig medelåldrig man till
 kock. Men då han begärde 75 piaster i månaden,
 skickade jag honom bort, med löfte att inom några
 dagar lemna honom bestämdt svar.

Febr. 4.

Gick till Bokti och gjorde räkning med honom
 öfver hvad han gifvit ut för mig. Han var särdeles
 artig och treflig som vanligt, samt gaf mig ånyo för-
 säkringar om att han skulle vara som en far för mig.

Derefter gick jag hem och blef hela dagen hemma sittande, för att vänta på shekhen, som skulle komma till mig med en tjänare; men till min stora förargelse hördes han ej af på hela dagen, som derföre blef mig särdeles lång och tråkig.

Febr. 5.

Sopades och städades hemma af min nya tjänare. Köptes ved och kol tillräckligt för 1 eller 2 månader. Jag gick ut och spatserade omkring på egen hand, förvillade mig litet, men kom snart åter till rätta, återvände hem omkring middagstiden och blef sedan hemma sittande hela dagen. Om aftonen i skymningen besökte mig *Murad* effendi, en Piemontesare, som nu slagit sig på antiqviteter. Han behagar mig mer och mer. Åt hemma ett litet varmt mål af stufning på blomkål och kött, med undantag af måltiden hos *Avareff*, den första varma mat på 2 veckor.

Febr. 6.

Var på förmiddagen ute och spatserade litet omkring i kvarteret *Moski* och hittade bra nog till rätta. Satt för öfrigt hemma hela dagen. Som jag ännu ej rätt kommit mig i ordning, har jag ej rätt trefnad och har ej hunnit skaffa mig bekantskaper.

Febr. 7.

Gick till *Bokti* och tog pengar, var derefter i *Bolak* och köpte hvete, 2 *vejba* för $17\frac{1}{2}$ piaster. Öfverhufvudtaget är jag ej särdeles nöjd med hela min hushållning, jag måste se till att den blir förändrad.

Febr. 8.

Hade hela natten, såsom till min stora förargelse många föregående, plågats af sömnlöshet långt öfver midnatten. Gick på morgonen med min *Berberi* till *Bolak* och köpte ris. Spatserade sedan litet omkring på egen hand och kom hem kort efter middagen. I anseende till de allt ännu fortfarande hushållsbestyren har jag ingen trefnad, och har ännu ej kunnat uträtta något eller göra några bekantskaper, men hoppas dock snart komma derhän.

Febr. 9.

Begaf mig ut på morgonen till *Rodeh*, men träffade ej heller nu *Peterson*. Jag gick hela vägen, men förvillades ändock ej det ringaste. Gick sedan omkring i *Moski* och satt en stund hos *Köhler* i kansliet. Så snart jag kommit hem, hade jag besök af *shekh el hareh*, som satt en stund hos mig och rökte och drack kaffe. Hvad hans ärende egentligen var, vet jag ej; kanske att få en bakhshish, men den uteblef. Derefter kom *Köhler*, följd af Turk-janitscharen, som dock snart gick bort och lemnade oss på tu man hand. *Köhler* är i allmänhet en högst hygglig ung man, i hvars sällskap man finner sig ganska väl.

Febr. 10.

Begaf mig på morgonen till *Bet el kadi* och bokhandeln, der jag anmodade en man att afskrifva åt mig katalogen på alla de böcker, som blifvit tryckta i *Bolak*. Oaktadt allt mitt krångel att han skulle bestämma priset derpå och allt gräl derom, var det mig

omöjligt att få honom dertill, det skulle allt få bero på mitt godtycke. Derefter tog jag samma åsna, som förut fört mig fram och tillbaka hit, och begaf mig till *Shubra*, der pashans palats finnes, med den omringande trädgården vid stranden af Nilen. Jag hade krångel att slippa in, dock lyckades det mig slutligen och jag vandrade omkring ungefär en timmas tid i trädgården, som är utomordentligt vacker, anlaggd i orientalisk smak, halft liknande en från "Tusen och en natt." Isynnerhet behagade mig den stora *Fiskijeh*, som här var anlaggd, äfvensom pavillonen rundt deromkring, med marmorgolf och frescomålningar i taken af Europeiska målare. Träden hängde fulla af pomeranser och apelsiner, och en af trädgårdsfolket gaf mig förstulet en Frankisk pomerans, som var ypperlig; en annan gaf mig 2 rosor i knopp, naturligtvis för en bakhshish. Det hela var af stort intresse och vackert, ehuru jag ändå önskat mera orientaliskt i den och gerna sett det lilla af Europeisk smak, som innmängt sig, vara borta. Min gamle åsnedrivare, ehuru ganska treflig, var dock ej att jemföra med min gamle *Ahmad*, som jag förgäfvess sökt på morgonen. Efter qvällsvarden, d. v. s. middagen, begaf jag mig till *Murad* effendi, som är min nära granne och blef sittande hos honom hela aftonen. Jag är särdeles i valet och qvalet huru jag skall göra, följa med honom till öfra Egypten eller stanna här.

Febr. 11.

Hade mest hela natten legat vaken och tänkt på min resa till öfra Egypten, för hvilken jag finner mig

särdeles hågad, så att jag ej fått sömn förän långt efter midnatt. Om morgonen gick jag bittida till *Murad* effendi och blef länge der. Sedan kom han till mig och satt här länge, allt väntande på sina betjenter, som voro ute på bestyr för mig. Gick sedan till *Kutub khaneh* för att få den mig lofvade katalogen, men den som skulle kopiera den hade blifvit sjuk och derigenom hindrad från fullgörandet af sitt löfte. Dit hittade jag väl, men var tvungen att taga en åsna för att hitta tillbaka. Blef sedan hemma sittande till *maghrib* och åt, men blef kort derpå efterskickad af *Murad* effendi, med hvilken jag tillbragte den öfriga delen af aftonen, tills för Kairo ovanligt sent.

Febr. 12.

Gick ut på föremiddagen och satt en stund hos *Köhler* på kansliet, vandrade sedan omkring åt *Guanijeh* och skulle söka *Bab ennasr*, för att derifrån vandra upp på bergen, men hittade den ej. Vandra de hem och satt hemma till *maghrib*, då *Murad* effendi kom till mig och satt en stund; sedan följdes vi åt till honom, drucko der thé, gingo så till ett litet simpelt café och hörde på en sagoberättare, en gammal gubbe, som i mitt tycke ganska präktigt föredrog en berättelse från folklifvet här i *Masr*. De här så vanliga handklappningarne och *wassalām* brukade äfven denne gubbe. Nyanceringarne i stämman voro hos honom mindre märkbara, ehuru dock tillräckligen enoncerade; ty gubben var hes och hans stämma till följe deraf något skränande. För öfrigt

var gubben högst nyter och trefflig; så äfven hans auditorium, som då och då skrattade högljudt och vid profetens namn alltid tyst mumlade välsignelsen öfver honom, men var för öfrigt högst anständigt. *Murad* effendi är särdeles hygglig, men Paris ligger mig allt i hågen och jag litat ej mera så mycket på menniskors hygglighet.

Febr. 13.

Gick ut om morgonen till *Moski* för att vxla en half dukat, men som ingen ville taga den, förde jag den tillbaka till *Bokti* och fick annat mynt. Åsne-drifvarne ansätta en fotvandrare här ej så mycket som i Alexandria, ehuru man här oftast färdas på åsneryggen och mera sällan går. Sedan satt jag hemma hela dagen och väntade på *Murad* effendi, men då han ej kom, begaf jag mig en stund efter *maghrîb* sjelf med min *fanoz* till honom och blef sittande der några timmar, hvarefter jag kom hem och lade mig.

Febr. 14.

På förmiddagen kom *Murad* effendi, hvars Europeiska namn (tror jag) är *Anfossy*, till mig med en skräddare, som tog mina sista Europeiska kläder, en surtout och ett par byxor af svart kläde, för att deraf göra mig en Turkisk *damir*. Det måttades och prutades mycket. Närmare middagen gick jag till kansliet och satt en stund der med *Köhler*. Sedan gingo vi båda ut och gjorde en liten tur, hvarefter vi begåfvo oss till honom i hans nätta och vackra hus och blefvo der sittande ända till *asr*. Han gick på kansliet och jag hem och mot aftonen åter till *Murad*

effendi. Hos *Köhler* hade jag sett en vacker samling snäckor från Röda hafvet och koraller, hvilka han här under en längre tid samlat. Jag har ingen trefnad hemma och i allmänhet mera tråkigt.

Febr. 15.

Gick ut på morgonen och gjorde en lång tur i staden, kom ut genom en port och besteg en höjd, derifrån jag såg något så när öfver staden och fick litet begrepp om dess läge. Sökte sedan *Murad* effendi, men träffade honom ej. Satt hemma för öfrigt hela dagen och läste smått. Det är öfverhufvud ett tråkigt lif.

Febr. 16.

Gick om morgonen ut och företog mig en lång vandring blott med min compass. Vandrade så godt sig göra lät på de krokiga och vinkligna gatorna rakt i SO och kom riktigt till kastellet, men gick ej dit upp, utan genom en stadsport ut på en begravningsplats, der (emedan det var fredag i dag) mycket folk var samladt, som skrek och gret &c. på grafvarne. Derifrån steg jag upp på de kringliggande bergen, hvilka dock ej bestå af klippor och stenar, utan af sand blandad med löstliggande mindre och större stenar, och så lös att den gerna ramlar. Jag gick på spetsen af dessa höjder, der en liten smal gångstig var trampad af fotgångare, och hade en härlig utsigt öfver den underliggande ruinfulla och till förfall lutande staden, begränsad i NV af vackra gröna fält och trädanläggningar samt Nilen med sina båtar, längre bort af Afrikanska sandfält, på hvilka högst reste sig

de trenne pyramiderna, och längst bort sandhöjder, liknande dem jag stod på. Åt NO låg öknen, så långt ögat kunde nå, under mig åt öster sandhöjder och sanddalar, i en af hvilka närmast mig syntes nästan en liten stad af gamla kungars grafvar, uppförda i form af moskéer. Jag satt en stund på den största höjd jag kunde komma upp till, fröjdade mig öfver utsigten och betraktade med min kompass direktionerna af staden, som jag tänkt mig större än den nu förekom mig. Jag vandrade sedan ner och kom riktigt tillbaka genom staden, allt med min kompass, på annan väg än jag stigit upp, förbi stora moskéer, ur hvilka folket just kom från middagsbönen. Jag gick sedan till *Köhler*, satt hos honom en stund, återvände hem något före 'asr, och fick kort derpå besök af shekhen i *Darb el ginēneh*, som jag i dag träffat på gatan och inviterat att komma till mig. Han satt en stund och pratade, men förekommer mig högst usel, villig att för en bakhshish sälja sitt skägg och allt annat. Jag blef kort derpå efterskickad af *Murad* effendi, hos hvilken jag tillbragte hela aftonen under prat vid vårt thé.

Febr. 17.

Gick om morgonen till *Murad* effendi, som just var sysselsatt med en man, hvilken skulle göra åt honom något arbete. Han krånglade mycket med honom, visade, förklarade och ritade för honom, samt accorderade om priset; det var högst roligt att se huru väl han förstod att ställa sig med honom. Sedan följdes vi åt ut, vandrade mycket omkring i

Khan el khalili, och i trakten af *Elazhar* handlade vi 2 muslinshawlar till turban för 26 piaster. Sedan gingo vi genom Judarnes qvarter, som var trängre och smutsigare än något annat jag ännu sett här, och veko der upp hos föreståndaren för ett silfvertrådspinneri. Han var en Arab af omkring 40 till 50 år, med ett vackert grått skägg och en särdeles välvillig, mild karaktär, dertill pratsam och hjertlig. Vi talade med honom om någon man, som skulle gå hos mig och lära mig språket &c. Han sade sig känna en sådan och beställde oss om aftonen till ett café i hans granskap. Derefter gingo vi hem och jag blef hemmasittande ända till *maghrib*, då jag åter gick och hemtade *Murad* ut till vår bestämda mötesplats. På cafét träffade vi vår *Sejid Mohammad* i ett litet sällskap, bland andra äfven den sherif, som han ämnat till min lärare. Han pratade med honom om saken jemte *Murad* först i tysthet och sedan den tycktes liksom afgjord, kom sherifen, satte sig bredvid mig och började med de vanliga Arabiska complimenterna, såsom *salamāt tajibon* &c. Vi pratade om allehanda och kommo väl öfverens. Man tog mig för moslim, ty *Murad* hade gifvit mig ut för en sådan, hemma ifrån Circassien. Hans namn var *Abd el khalik*; i morgon skulle jag skicka en karl att hemta honom middagstiden hem till mig. Vi suto en stund här på cafét, drucko en hvar 2 koppar kaffe, som *Sejid Mohammad* betalade oakadt vi puttrade emot, och gingo sedan till ett annat café, i hopp att få höra en *motahaddit*. Men han hade ej infunnit sig i afton.

Tiden tillbragtes sålunda blott med prat, nästan två hela timmar. Det är högst roligt att höra Arabernas vanliga complimenter, de bilda nästan ett språk för sig, som är svårt, men oundgängligen nödvändigt att lära. Hufvudsaken här, som i allt, är Allah, utrop till honom och böner till honom. Ofta när samtalet stannade af, ropade man åt Murad och mig: *anastinna*, d. v. s. du har hedrat oss, hvarpå man svarar: *allah barak sik*, eller: *anastinna inte*, eller något dylikt. Ofta komma de äfven närmare, sätta sig bredvid en och börja med det vanliga *tajibin*, hvar efter det går oupphörligen: *kef kefek* och *alham do lillah* &c. Jag blef slutligen dock något trött, isynnerhet i mina knän, då jag oupphörligen sutit hela aftonen på de höga trädsofforna *mastabeh*. Vi kommo något sent hem och jag gick genast till sängs.

Febr. 18.

Var om morgonen som hastigast hos *Murad*, gick snart hem för att vänta på *Abdelkhalik*, som dock ej kom förän någon timma efter middagen, men blef sittande här ända till nära *maghrib*. Vi pratade om ett och annat, han var glad, roade sig åt minsta småsak, såsom alla hans landsmän, och hade samma enkla, barnsligt oskyldiga karaktär man här finner öfverallt. Jag ämnade skrifva upp till pappers det jag skulle lära mig af här brukliga complimenter, men det ville han ej, sägande att det vore bättre lära sig dem utantills. Om priset ville han ej höra talas; han ville komma alla dagar till mig för intet, ty han vore min vän och vänskap passade ej tillsammans med

pengar. Men det är blott ett vanligt talesätt och ej mycket att rätta sig efter. Han tog mig på allvare för moslim, och skulle skaffa mig en handskrifven Koran, ty den tryckta jag hade var *battal*. Så var äfven mitt qvarter ibland *Kufsar* och *Nosara*, han ville skaffa mig ett annat i sitt granskap. För öfrigt tyckes han ej vara särdeles bevandrad i sitt språks litteratur, men det är ock detsamma för mig. Sedan han gått kom *Murad* som hastigast till mig, men var litet opasslig och tråkig samt gick snart bort. Sedan jag således ensam haft ledsamt hemma, gick jag ut till *Murad*, som lagt sig till sängs och var tråkig. Jag lemnade honom derföre snart och gick hem.

Febr. 19.

Gick om morgonen till *Bokti*, dit nu mina pengar ändtligen hade kommit från Alexandria. Jag tog en del och deponerade det öfriga hos honom. Gjorde små uppköp, tyg till koftan och tobak &c. På eftermiddagen kom *Abdolckhalik* och satt hos mig. I dag föll talet på medicin, han frågade om allehanda sjukdomars grund och anledning, jag försökte förklara det för honom, så godt jag sjelf förstod, och smorde ihop än det ena, än det andra. Slutligen kom han fram med den här så vanliga frågan om bot mot incapacitet och lyssnade, som det tycktes, med särdeles uppmärksamhet och intresse till hvad jag sade. Vi åto vårt aftonmål tillsammans, drucko kaffe, hvaraf han tyckes vara en stor vän och rökte; gingo sedan ut tillsammans, passerade det café, der jag först gjort hans bekantskap, och träffade der hans bror och *Sejid*

Mohammad, med hvilka vi en stund pratade. De gingo hem, men *Abdolkhalik* och jag gingo till ett annat café, der vi hörde Kairos förnämsta sagoberättare shekh *Isma'in*. Han hörde till klassen *Zahiri-jeh*, var en gammal ärevördig gubbe med alldeles grått eller hellre hvitt skägg, och berättade med stor värdighet, smak och liflighet. Jag förstod dock ej mycket af hans berättelse, i anseende till min ovana att höra detta hans språk och emedan jag satt något långt ifrån honom. Hans auditorium var temmeligen talrikt och uppförde sig i allmänhet med stor anständighet och hygglighet, utan all sorts oväsande, blott emellanåt sakta sägande i anledning af berättarens ord eller föredrag något beröm åt honom eller åt sin granne. Platsen för församlingen, såväl som för föredragaren sjelf, var en öppen gata, dock nu täckt med några skynken, troligen på det vinden ej skulle släcka ut lamporna, som der voro upphängda. Vi suto en del på en *mastabeh*, som gick längs ena väggen, en del på *serirer* uppställda längs andra väggen. Vi drucko kaffe och *sherbet* samt betalte hvarje kopp af det ena som det andra med 5 fadda; åt gubben gaf hvar och en äfven 5 fadda. Jag gaf honom dock en piaster och fick derföre mycket bannor af *Abdolkhalik*, som sade att det var emot kanon och således ej passade sig. Derifrån gingo vi vidare till ett annat café på hemvägen, der en sångare fanns som samlat omkring sig ett stort auditorium, dels på den här något bredare gatan, dels på *mastabeh*, som gick längs väggen af de nu tillslutna bodarne. Han föredrog sin

sång med den vanliga messande och tremulerande tonen, så att några takter utgjorde en sats och han sedan pauserade längre eller kortare efter eget godtycke. Genast efter det han tystnat, hörde man från hela auditorium ett utrop af *ah*, än längre, än kortare utdraget, allteftersom sångsatsen tycktes behaga; men utropet hördes alltid, åtminstone ett kortare från en del af församlingen, och det tycktes svara emot våra applaudissemens, samt anses lika nödvändigt som de senare hos oss. Jag hade svårt att få rätt reda på sångarens melodi, i anseende till det långsläpande och dallrande sätt hvarpå den föredrogs. Jag hade i afton en shawl lindad om min *tarbosh*, till likhet med en effendis turban, och passerade derföre på allvar (såsom äfven *Abdolkhalik* tror) för en sannskyldig rättrogen moslim. Vi kommo ej hem förän kanske omkring kl. 11, hvilket för mig var förfärligt sent, så att jag kände mig ganska trött, dels af den långa tiden, dels isynnerhet derföre att jag hela aftonen sutit på de höga sofforna med underslagna ben. Kaffe hade jag äfven i dag druckit för mycket, så att jag gick med stort nöje till sängs.

Febr. 20.

Uträttade just ingenting; satt hemma mest hela dagen och dels skref bref hem, dels väntade *Abdolkhalik*, som ej kom. Om aftonen afskedade jag min tjenare, utan synnerligt krångel från hans sida.

Febr. 21.

Satt hela dagen hemma och skref mina bref färdiga. I dag kom *Abdolkhalik* bittida vid middags-

tiden och satt närmare *maghrib*; derunder kom äfven *Murad* hit och satt en stund.

Febr. 22.

Förde mitt bref adresserad till *Tantavi* och innehållande ett till *Bonsdorff*, ett till min mor och min bror samt ännu ett till *Karl Lundahl*; jag förseglade det på kansliet och lemnade det åt *Amin Agha*. *Köhler* träffade jag ej. Om aftonen drack thé hos *Murad* effendi, lefde för öfrigt hela dagen på torr mat och kaffe. På eftermiddagen satt *Abdolkhalik* hos mig och hade hemtat med sig tvenne munstycken och en *heggab*, på hvilka vi handlade litet, utan att komma till något resultat. Hans *heggab* ville jag väl hafva, men kunde på intet sätt förmå honom att bestämma något pris, utan tiden gick förbi under det vi å begge sidor uppfordrade hvarandra att säga först, samt då och då upprepade det här vanliga: *valla khodoh belash*.

Febr. 23.

Gjorde en liten tur i *Moski*, utan att uträtta någonting; återvände och satt hemma för öfrigt hela dagen. Närmare 'asr kom efter vanligheten *Abdolkhalik* och satt närmare *maghrib*. Det är icke utan att han, såsom alla egentliga lärare, är mig något tråkig.

Febr. 24.

Satt hemma mest hela dagen, väntande på shekh *Elmokhaddamin*, som ej kom. Gjorde en liten tur och begaf mig derefter till *Murad*, der vi hade att göra med vår skraddare, som fick mycket arbete af oss. På eftermiddagen satt *Abdolkhalik* hos mig. Efter

maghrib gick jag åter till Murad, der vi drucko thé och kommo in i intressanta ämnen, t. ex. om bildningens framskridande. Han är litet sjuk i sina åsigtter, såsom han äfven tyckes vara sjuk och litet gammal i sitt sinne. Jag hade hela dagen lefvat nästan blott på bröd, tobak och kaffe; det blir nu redan nästan för torrt och jag väntar med otålighet att i morgon få mig en ny tjenare.

Febr. 25.

Hade besök om morgonen af shekh *Elmokhaddamin*, som hemtade mig en tjenare, den jag ej just var mycket belåten med, men dock behöll för de få dagar jag tänkte stanna här. Gjorde en tur till *Khan el khalili* och gjorde liten handel. Satt sedan hemma hela den öfriga dagen med *Abdolkhalik* närmare *maghrib*, hvarefter Murad som hastigast kom till mig.

Febr. 26.

Gjorde en tur till boklådan, tog min katalog, satt en stund der och pratade med gubbarne, af hvilka en hela tiden pratade med mig på gamla språket. Jag frågade dem om det var sannt att man i *Bolak* höll på att trycka Koran och runkade starkt på hufvudet när de bejakade det. Också tycktes man på fullt allvar taga mig för moslim och gaf mig Islams helsing i hela dess vidd, då jag gick. Sedan gick jag till konsulatet och satt en stund hos Köhler. I dag kom ej *Abdolkhalik*, utan jag väntade honom förgäfvess. Om aftonen gick jag till Murad, för att få honom ut i det vackra månljusa vädret. Efter en helt

kort promenad gingo vi in till en Fransk doktor i Egyptisk tjenst. Här talades mycket om en högst skandalös historia, som passerat emellan honom och en annan Europé; man apostroferade mycket här bosatta Européer. Gud nåde dem! Hvar helst man träffar dem äro de usla. Man berättade äfven att pesten är i Alexandria och att ungefär 15 personer dö der om dagen. Det ingaf mig ingen fruktan.

Febr. 27.

Gjorde om morgonen en liten tur till konsulatet, satt en stund hos Köhler, och talade om bokaffärer. Satt för öfrigt hemma hela dagen, skref Arabiska och väntade på *Abdolkhalik*, som ej kom i dag heller. Jag undrar hvad som går åt honom, och fruktar att han har några misstankar om mig. Mot aftonen gick till Murad och tog honom ut. Vi gingo till cafét, der *Abdolkhalik* och hans sällskap pläga samlas, men der voro de ej i afton. Sedan vandrade vi åt åtskilliga håll, förbi flere moskéer, i hvilka shekher höllo på att läsa med en stämman, liknande våra katolikers messa, och kommo hem något sent, i det vackraste månsken.

Febr. 28.

Satt hos Köhler en stund på kansliet och hörde på en Grek, som med särdeles lätthet utlade historien om en qvinna, i hvilken han var invecklad och sökte rätt genom konsulatet. Han talade visst en half timme oupphörligt, flytande, utan att det minsta stappla, och hade derunder nätta och lätta åtbörder. Gick derefter på en liten omväg hem och blef hemma

hela dagen, väntande på *Abdolkhalik*; men åter förgäfves. Antingen har han något i sinnet emot mig eller törs han ej ut, af fruktan för *firdeh*, som nu drifves in på alla håll. Mot aftonen gick jag ut, passerade förbi Murad för att få honom ut, men som han ej var hemma, gick jag ensam, gjorde först en liten tur och stannade sedan i cafét nära hemmet i vårt qvarter, och hörde på den gamle hesa *Mohaddit*. Fördömdt att jag ej väl förstår honom; men han berättar med en olika stämma mot den han begagnar i vanligt tal.

Febr. 29.

Gick på morgonen till Köhler, men som han ej funnit någon assignation, gick jag till dragomanen vid Engelska konsulatet. Han är en särdeles bestyrksam man, alla skrika efter honom och han pratar alla möjliga språk. Jag hörde honom denna morgon tala färdigt och korrekt Arabiska, Turkiska, Franska, Italienska, Engelska, och litet Tyska, men detta sistnämnda språk obetydligt. Han lofvade rangera saken för mig tills i morgon, och talade med en Jude eller Armenier eller något dylikt, som i morgon skulle ge mig en sådan assignation. Fick af *Bokti* till låns ett utdrag af *Sihah*. Vandrade omkring och gjorde små uppköp af snus &c., så att jag ej hann hem förän en stund före *asr*. Min tjenare gick vid denna tid ut för att köpa kött och behagade bli borta ända till närmare *maghrib*. Då jag länge förgäfves väntat på maten, gick jag slutligen i förargelsen till Murad och med honom på en liten spatsertur, hvarefter han kom

till mig och blef sittande här en stund att röka och dricka kaffe, som jag lät koka, ehuru det var något sent.

Mars 1.

Gick till Bokti och tog pengar för att köpa böcker, men det kunde ej ännu i dag bli någon handel af, emedan det var lördag och emedan jag ej förän i morgon kunde få en assignation af vextlaren. Till honom förde mig en ung Moldavier, som jag träffade vid konsulatet och hvilken jag sedan följde till hans bod i *Khan elkhalili*. Moldaviern var en ung trefflig man och högst artig. Från honom gick jag efter min kompass genom åtskilliga delar af staden och kom hem något efter middagen. Sedan gick jag till Murad, drack thé hos honom och pratade en stund. Han talade om Wrede, sade att det var en skojare, som här genom praktik lärt sig Arabiskan, utan att det minsta förstå läsa den; att han fordom varit brännvins-säljare eller brännare här och äfven såsom dragoman färdats med resande, hvarvid han ej handlat på det redligaste.

Mars 2.

Sprang hela förmiddagen omkring till vextlaren, vårt konsulat och *kutub khane*, för att bestyra om böcker; men kunde med allt detta ingenting uträtta. Jag fann mig häraf tråkig och ledsen i allmänhet öfver mitt lif hittills, som gått utan särdeles märkbar nytta. Vädret var äfven fult i dag, med ordentlig storm, som dref damm omkring, så att man äfven inne i rummen oupphörligen sväljde stoft. Mot af-

tonen gick jag till Murad och drack efter vanligheten thé med honom och tillbragte aftonen under samtal.

Mars 3.

Murad kom bittida hit och tog mig på sängen, hvarefter vi drucko kaffe och gingo till *Bolak*, för att accordera om båt till öfra Egypten, men afgjorde ännu intet bestämdt. Här voro vi inne på ett slags värdshus, åto en fisk och drucko sedan kaffe på samma ställe, der jag tillbragte första natten i Kairo. Vädret var blåsig och fult och jag tyckte mig särdeles trött efter promenaden. Det oaktadt gick jag genast vid min hemkomst åter ut, vek först in i *Diwan el mudaris*, träffade flere hyggliga och artiga unge män, gjorde sedan en lång tur i staden med min kompass och kom hem vid 'asr mycket trött.

Mars 4.

Gick på förmiddagen för att hemta Murad, men då han ej var hemma begaf jag mig ensam till *Khan el khalili* och såg på marknaden der, som var ganska liflig och hålles hvarje måndag och torsdag. Jag vandrade upp och ned, men köpte ej annat än ett skrifdon. På vägen dit träffade jag *Abdolkhalik*, som såg litet flat ut och lofvade komma till mig vid 'asr, men höll ej ord. Satt hemma den öfriga delen af dagen ända till *maghrib*, hvarefter jag gick ut till Murad; men emedan han sof och var något illamående, gick jag straxt bort, vek in i mitt vanliga café och hörde på den gamle *Mohaddit*, som jag dock allt ännu har svårt att förstå. Hade besök af shekh *El-hare*, som var uppbragt på de här uppe boende Frans-

männen, för det de koka och slaska med kemiska preparater här på gården, men troligen förnämligast derföre att deras kamrater rest bort, utan att ge honom någon bakhshish eller *hölwan*.

Mars 5.

Gick om morgonen till Murad, för att få höra något bestämdt om vår resa, men ingenting kunde ännu afgöras. Vi gingo ut tillsammans till *Muski*, der han hade någon affär; jag gick sedan på egen hand, men förvillades så att jag en lång stund måste gå fram och tillbaka inom ett qvarter, utan att hitta någon utgång. Slutligen ledde kompassen mig åter till rätta och jag kom hem straxt på eftermiddagen. Med Murad var jag hos en hans bekante, en damasquineur *Ustad Mahmud*. Han var en högst trefflig man och pratade mycket, bland annat ett långt stycke ur *Siret Zahir*, samt om *Mohammad 'Ali* med mycken qvickhet och humor. Vi suto hos honom kanske 2 timmar och jag fann mig särdeles väl. På hemvägen passerade vi en moské, der *Zikr* hölls, hvarföre vi stannade en stund på trappan samt sågo och hörde på. Det var en samling af omkring 20 man, som stodo tätt slutne i ring och hade allehanda besynnerliga rörelser, än vridande sina kroppar i bugande ställningar, än höjande dem, derunder alltjemt upprepande språk från Koran eller annat, och läsandet med en besynnerlig, hög, messande stämma *elfatha*. Kom något sent hem, ej utan att vara något trött.

Mars 6.

Bittida kom *Omar* till mig, sade sig hemtat en *rais* åt *Murad* och bad mig komma dit. Så beslöts att vi skulle gå ner och se på fartyget. Togo åsnor, redo till *Bolak* och uppgjorde kontraktet, som skrefs af en dithemtad skrifvare eller notarie. Det drog något långt ut, så att vi först middagstiden kommo hem. Härefter gick jag till min tobakshandlare, köpte resprovision af tobak och satt väl en hel timme i hans bod, förän den hann skäras och bli färdig. Härunder drucko vi kaffe, rökte och pratade. All, helst litet betydligare, handel går till på sådant sätt, ty man fjeskar ej. Hela min handel gällde dock blott 16 piaster. I allmänhet är det förunderligt huru långsamma menniskorna här äro och huru tåligt de kunna sitta timtal och vänta, utan att det minsta ledsna eller tröttna. Om aftonen gick jag med *Murad* till *Ustad Mahmud*, der vi blefvo sittande omkring en timma och drucko kaffe, kryddadt med neglikor. Gubben var dock i dag ej på lika godt humör, som i går, och ej så prat-sam. Likaså *Murad*. Gjorde bekantskap med *Wrede*, hvilken verkligen förekom mig som en skojare, med den vanliga Tyska stormunnen. Han lofvade ge mig goda upplysningar och förhållningsreglor för min resa; han kände bäst sättet att färdas i Arabien, ty han hade på det rätta och enda rätta sättet både företagit och utfört sin resa o. s. v.

Mars 7.

Gick bittida till *Murad* och tog honom ut till *Khan elkhali*, der vi skulle handla allehanda, men

emedan han hade affärer på annat håll, lemnade han mig snart ensam; jag vandrade omkring på thorsdags marknaden eller auktionen, kom i fäl med boksäljare, dels på gatan, dels inne i *kutubijeh*, och handlade åtskilliga saker för universitetet. Äfven köpte jag ett par nya skor af en sherif, som frågade mig mitt namn; likaså hade äfven den shekh *Ibrahim* gjort, af hvilken jag på gatan köpt böcker. Sherifen qvestionerade mig mycket om Murad, som först på morgonen varit med mig der, och frågade om han vore moslim. Jag sade mig ej känna honom, hvarpå han sade sig anse honom för en Frank och gjorde dervid en högst rolig, något föraktande min, liksom han ville varna mig för honom. Då jag sade mig vara Tscherkess och läkare, upprepade han flera gånger: *ma sha allah*. Jag kom hem middagstiden, men begaf mig straxt åter ut till *kutub khaneh* och köpte *Alfijeh*, hufvudsakligen till lektyr under resan. Om aftonen drack jag thé hos Murad i sällskap med en ung Fransos, nyligen kommen från Suez, och gjorde derefter en liten promenad med Murad, i vackert, månljust och stjernklart väder.

Mars 8.

Bittida om morgonen till Murad för att träffa *raisen* (skepparen) och ge honom pengar; men som han ännu ej var kommen, ej heller efter någon väntan kom, begaf jag mig bort till Bokti, tog af honom pengar och gick åter till Murad. Icke heller nu var *raisen* kommen. Jag gick då till *Prunner* och fick af honom bekräftelse på hvad jag länge misstänkt,

att nemligen Murad här ej var på det bästa känd, utan fastmer såsom en krångelmakare, hvarföre jag genast beslöt att slå hela resan med honom ur hågen. Gick åter till Bokti och underrättade honom om mitt beslut; han bad mig hemta *raisen* till honom. Der erfor jag att *Kraemer* och *Timofejef* voro hit ankomna, hvarföre jag gick till Köhler, der jag träffade den sistnämnde, ännu nästan lika barnslig och pojaktig som i institutet. Jag blef en lång stund der, prattande med honom och med Köhler. De äro dock ingendera af mitt folk. O att jag nu hade här någon af mina Finska bröder! Kort härefter träffade jag händelsevis *raisen* på gatan och förde honom till Bokti, som talade med honom och förmådde honom lofva att återhemta den ena af de två guinéer, jag gett honom i förskott. Dock när *raisen* var gången, sade mig Bokti: "tro ej att han kommer". Derefter gjorde jag ensam en liten promenad i staden, trött och ledsen, men på sätt och vis glad och tacksam mot Herren, som underbarligen ledt mig utur en ögonskenlig fara. Jag kom hem och stultade ensam i min stora *ka'ah*, sedan jag på morgonen låtit min tjenare gå. Nu kom 'Omar med bud från Murad att jag skulle komma dit. Jag kan ej neka att det var med någon ovilja jag gick dit, men gjorde det dock för apparencens skull, åt med honom och drack kaffe, men kom snart hem.

Mars 9.

Var hela morgonen på språng för att träffa Murad, som å sin sida äfven var på språng för att få

Omar på fri fot. Man hade nemligen tagit honom på gatan och fört honom i vakten, till följe af ordres från *Abbas* pasha. På eftermiddagen kom hit *Timo-fejef*, följd af *Amin agha*, och de blefvo här sittande att dricka kaffe. Sedan gick jag ut med *Timo-fejef* och följde honom hem. Sedan jag lemnat honom och gått ett stycke i trädgården, kom jag i fäl med en gammal Engelsman med kortskuret grått skägg. Vi följdes länge åt, än spatserande, än stannande, allt under prat. När han hörde att jag var Finne, förundrade han sig högeligen, sade att man i England och Frankrike visste stort ingenting om det landet och att dess folk ansågs som "savages". Han skref upp mitt namn i en liten annotationsbok, jemte mitt land, vårt universitet och min ålder. Det dröjde ej länge förän samtalet föll på religionen, då han började filosofera och prata högst ifrigt, allt som oftast stannande och, som det tycktes, glömmande sig i sitt prat. Jag följde honom hem till hans port, emedan det redan blifvit något skumt och han ej rätt tycktes hitta vägen. Då vi skildes, frågade jag honom hans namn; han sade sig böra vara känd till namnet, emedan han hade publicerat många arbeten, men genom förföljelse och intrig blifvit kringskuren i sin verkningsskrets. Han var öfverhufvud en högst rolig och originell gubbe, jag hade mycket roligt med honom, och vi lofvade att se hvarandra åter. Han gaf mig nu sitt kort, der han kallades: Rev. *John Pring*. På hemvägen anhöll mig *Wrede* på gatan och vi blefvo stående väl en halftimma att prata. Han hade den

vanliga Tyska jargonen, talade om *Pococke &c.* och var nu sysselsatt med utarbetandet af sin resa, som skulle tryckas. Längre fram på gatan fick jag fast Murad, med hvilken jag följde till hans hem och drack thé der, i sällskap med Fransosen från Suez. De tyckas båda två vara i trångå skor och ej rätt veta hvad de skola företaga sig.

Mars 10.

Drack kaffe på morgonen med min Berberi, som pratade allehanda, isynnerhet om Koran, ur hvilken han ville lära sig suran *iasin*, den han fordom kunnat, men numera glömt. Han håller mig för en muslim och sade: "du känner och kan Koran, men folket säger allt ännu *khavage*". Längre fram på förmiddagen kommo *Timofejef* och *Amin agha* hit och jag begaf mig med den sistnämnda till *Bolak*, der jag erfor att Murad i går morgons talat med skepparen, gifvit honom ännu 60 piaster *'arbon* och sagt att de 2 guinéerna voro från hans ficka, med mera dylik lögn. Saken afgjordes så, att jag i morgon skulle komma dit med Murad och jemte honom der avsluta saken med skepparen och *dabiten*, som *Amin agha* tagit ut från ett café. Middagstiden gick jag till Murad, men träffade honom ej förän omkring *'asr*. Jag sade honom dock ingenting annat, än att konsulatets janitschar ensam varit till *Bolak*, och bad honom i morgon följa med mig dit, hvilket han naturligtvis lofvade. För öfrigt hade han det tvungna lugn i sitt ansigte, som man alltid finner hos gamla rackare; men han tycktes ej mera kunna se mig rätt i ansigtet.

Om aftonen kom han till mig och efter hostningar och pustningar upprepade han sin redan i går gjorda begäran, att jag måtte låna honom pengar, hvarvid han gjorde mig allehanda projekter, dem jag naturligtvis ej kunde antaga. I dag, liksom i går, var en het dag, med qvalmig *khamasin* luft, impregnerad af damm och rök; isynnerhet inne i staden kunde man ej draga ett enda friskt andetag.

Mars 11.

Gick om morgonen ut för att göra min uppvaktning hos *Kraemer*, men det var då för bittida. Derpå spatserade jag i alléen, stannade i ett café-tält, satte mig på en *serir* med benen i kors under mig samt begärde kaffe och *shishe*. Medan jag väntade kom en Syrier, med hvilken jag gaf mig i samtal. Vi kommo oss i vidlyftigt prat, och som han säkert fann mitt tal för mycket grammatikaliskt, började äfven han tala samma språk. Man hemtade mig kaffe med socker, men jag gaf det tillbaka och sade att jag fordrat det utan socker. Derefter började Syriern kalla mig *effendi*. Vi pratade länge och det var ganska roligt. Derefter gick jag åter till *Kraemer*, men nu var han upptagen af konsuler, som voro hos honom. Jag gick derföre till konsulatet, dit *Peterson* snart ankom och frågade efter mig. Han blef sittande der och det var med obeskriflig fröjd jag åter talade mitt modersmål. Men i början var det mig nästan såsom ett främmande språk, orden ville nästan fattas mig. Men å andra sidan tyckte jag mig ännu aldrig hafva funnit mitt modersmål så vackert; det var med en viss

stolthet jag ansåg mig lycklig att äga ett så äkta rent modersmål. *Peterson* sjelf tycktes vara en hygglig, trefflig, ung man. Vi kommo äfven på det vanliga Svenska kapitlet och deri var han lik alla sina landsmän. Middagstiden var nu inne, hvarföre vi slutade med en öfverenskommelse att träffas snart igen. Jag gick härefter till *Kraemer*, vår generalkonsul. Han var ensam och ledig samt tog emot mig med särdeles hygglighet. Han tycktes ännu vara helt och hållet intagen af sin resa till öfre Egypten, talade mycket om den och de underbara saker han sett, så att hos mig stor lust uppstod att resa dit och tillika stor förargelse öfver att min tillämnade färd dit så snöpligen krupit i säcken. Han hade en blandning af Tyskt, Engelskt och litet Ryskt i sitt väsende, tycktes vara beläsen, men kanske vilja litet briljera dermed. I allo och öfverhufvud var han dock en högst förtjenstfull och präktig man, såsom jag förut hade hört från många håll. Omkring 'asr gick jag till Engelsmannen *Pring* och gjorde en högst egen, besynnerlig visit. Tiden upptogs hel och hållen, omkring halfannan timma, af hans prat och filosoferande uti religion. Hans idéer tycktes mig just ej egna eller originella, sannt religiösa utan att vara just strängt pietistiska; i hans väsende fanns den äkta vanliga Engelska rättframheten och ärligheten. Han tog fram ett arbete af sig, ett poem som han kallade *The millennium eve*, och läste upp för mig derifrån några stycken, med en högst enkel, okonstlad och ren deklamation. Men fri var han dock ej från författare-

fåfänga. Han sade att detta hans arbete stod och paraderade på de förnämsta bokhandlares hyllor i London, vore med högt beröm omordadt i flera Engelska tidningar, isynnerhet *Times*, och dock köpte ingen menniska det. Han sade sig vara förföljd, förbjuden att predika och publicera något, men hade dock bibehållit den ungdomliga själsfriskhet, som en sann religiös tro alltid ger och en allvarlig vilja att offra sig för Herrans och det godas sak. En besynnerlighet var, att han sade sig alltid börja *Fader vår* med: "helgadt varde ditt namn, fader vår." Han är i sanning en egen och rolig man, men, som jag tror, värd all aktning. Derefter gick jag till *Ustad Mahmud* och blef sittande hos honom hela aftonen. Han lofvade skaffa mig logis i sitt qvarter &c. och tyckes vara en högst präktig man; dock smärtar och litet skrämmer det mig att ha gjort hans bekantskap genom Murad.

Mars 12.

Vandrade om morgonen ut genom en stadsport, uppå sandbergen och fröjdade mig öfver den vackra utsigten. Nedkommen derifrån vandrade jag ännu litet omkring i staden, vek in hos Timofejef och satt der en stund. Murad skickade efter mig. Vi hade på gatan en något maliciös explication mellan oss. Derefter spatserade jag omkring *birket* och gick vid *maghrib* till *Ustad Mahmud*, som i går hade inviterat mig till sin aftonmåltid. När jag kom, var han ännu ute och jag blef länge sittande med hans unge slägtinge, som bor i samma hus hos honom. Efter

eshe kom han sjelf, med en annan gammal ärevördig gråskäggig gubbe, som genast när han kom in begärde en *seggade* och gjorde sin bön. Derefter hemtades bordet fram och vi började äta. Som allt här är tvärt emot hvad hos oss, så började man med bakelser, en smörtorta och en söt torta; först sedan vi ätit deraf, sade värden *bismillah* och nu började vi gröpa i kötträtterna, som alla voro rikt anrättade, särdeles välsmakande och isynnerhet mycket kryddade med peppar. Emellan bitarne togs från en liten skål i ättika inlaggd lök och gurkor, samt lång gräslök, som låg bredvid. Bröd lades i ymnighet omkring bordet, icke på det, utan omkring dess fötter och lyftades aldrig uppå bordet, utan derunder bröts en bit och stoppades i munnen. Jag märkte mig ännu vara något klumsig och generad, men det var ock första gången jag åt hos Araber. Efter måltiden kokades kaffe i en framlyftad *mankad* och vår värd började efter vanligheten med historier från *Zahir*, der han tyckes verkligen vara väl hemma. Det hela var oändligen trefligt och roligt, isynnerhet genom den fullkomliga olikheten emellan vår värds och den andre gamle shekhens karaktär, som var högst långsam och litet torrolig. Vi suto kanske till kl. 5, d. v. s. omkring kl. 11 på aftonen, rökte, drucko kaffe och hörde på vår värd, som blott sällan afbröts af någon annan. Sedan följdes den andra gästen, den gamla shekhen, och jag åt bort och vi hade ett långt stycke samma väg.

Mars 13.

Gick bittida om morgonen ut till *Sok ennahhasin* och köpte *tisht* och *'ibrik* åt mig för 50 piaster. Gjorde sedan några turer i staden hit och dit; träffade *Pickering*, som nu återkommit från öfra Egypten. Det var med stor fröjd jag återsåg honom, och äfven han tycktes vara glad att träffa sin "old friend" som han sade. Han var ganska förändrad till sitt utseende, såg mycket friskare och raskare ut, hade mycket mera lif i hela sitt väsende, var muntrare och pratsammare. Deremot tyckte han att jag tagit något af och blifvit magrare, än då han såg mig ombord på *Scamandre* och i Alexandria. Det tror jag ock, ty det tråkiga lifvet här, isynnerhet de senaste dagarnes händelser, den nu börjande hettan och *khamasin* hafva mycket kostat på mig. Jag satt en stund på kansliet och såg der en Perser, en *khodja* hos *Abbas* pasha, som nästan var en den vackraste man jag sett. Han reciterade Persiska verser med en särdeles klangfull stämma och talade äfven flytande Arabiska och Turkiska. Murad hade sökt mig åtskilliga gånger i dag, men icke träffat mig, hvarmed jag ock var nöjdast. Vid *maghrib* gick jag enligt öfverenskommelse till *Ustad Mahmuds* hus och tog efter liten väntan honom och hans slägtninge med mig hem, ty vi hade i går kommit öfverens att de skulle supera här. *Fattoma* hos Fransmännen i öfra våningen hade tillredt vår måltid och den var i sanning rik och öfverflödigt, med 10 eller 12 rätter, tror jag, allt för de 5 francs jag gifvit henne. De blefvo sittande här

temmeligen sent och drucko äfven thé. *Ustad Mah-mod* berättade efter sin vana historier, i dag ur *Tusen och en natt* om *Haron arrashid*. Det var öfverhufvud ganska trefligt och klockan var säkert 5 eller 6 (11 eller 12), då de gingo bort.

Mars 14.

Gjorde om morgonen en lång vandring i staden och kom åter till ett ställe i SV delen, der jag förut en dag förvillats. Detsamma hände mig i dag, jag vandrade flera gånger samma väg, men kom aldrig ut från kvarteret der jag blifvit instängd. Slutligen kom jag dock ut till *Khan elkhali* och sålunda kort efter middagen hem. *Murad* hade åter i dag sprungit och sökt mig, jag vet ej huru jag skall bli af med honom fullkomligt. På eftermiddagen vandrade jag äfven omkring med *Timofejef*, och stannade i ett café vid *Birket*.

Mars 15.

Besökte *Pickering*, som jag tycker har blifvit en helt annan man, i allo till stor fördel för honom. Jag satt der omkring en timmas tid och fann det ganska trefligt. Han är i allmänhet fördragsammare med språket, än de flesta Engelsmän, och tyckes ingalunda tråkas ut af mitt tal. Träffade senare *Timofejef* och satt med honom en stund i ett café; gick derefter hem till honom och tillbragte i hans och *shekh Dosokis* sällskap hela aftonen till ganska sent. *Shekhen* var en oändligt treflig och präktig man, med något tycke af *Tantavi*, icke "fanatiqué", som han sjelf sade. Dock *Tantavis* like har jag ännu ej funnit. Han gaf

mig mycket beröm för mitt språk, det var *fasih* &c. Men hvad jag ej kan tåla är orden *genabek*, *hadra-tek*, som numera kommit in i Arabiskan. Äfven här får folket den Franska artigheten allt mer och mer. O att jag vore bland Beduinerna!

Mars 16.

Satt i kansliet en stund och väntade på *Amin agha*, som ej kom i dag. Träffade på hemvägen *Peterson*, som jag tillfrågade om *Pickering*. Han sade att han var en mycket lärd man, stor naturalhistoricus och isynnerhet frenolog. När jag kom hem skickade jag min Berberi till *Oriental hotel* med en biljet och riktigt hemtade han min *Pickering* hit. Han blef sittande här något öfver en timma, vi drucko kaffe, rökte och funno oss trefligt tillsammans, åt minstone jag. Omkring *asr* gick jag ut och åt middag på ett Grekiskt matställe, som jag hittade på i *Moski*. Derefter vandrade jag ännu litet med *Timofejef* och gick slutligen till *Ustad Mahmud*, men träffade honom just nära hans hus tillika med *Murad*, hvarföre jag lät dem passera, utan att anhålla dem.

Mars 17.

Om morgonen kom till mig *Timofejef* och sedan vi druckit kaffe tillsammans gingo vi till *Divan el-mudaris*, för att träffa *Refa'a effendi* och tala med honom om de böcker vi skulle köpa från *Khutub khane*. Han var ej tillstädes, men vi blefvo en lång stund sittande hos shekh *Kotta*, Tantavis goda vän och lärare. Elever samlades omkring oss till stort tal, vi pratade och hade trefligt. *Kotta* tyckes vara

en skicklig man, men har äfven något af det half-franska fladdriga väsendet och några artighets-termer, hvilka jag till min stora förargelse funnit här hos så mycket folk. Detsamma tyckte jag mig äfven märka hos eleverna, bland hvilka en stor del äfven talade Franska ganska väl. Med skäl kan man säga att Mohamedanismens sista tider äro inne, att ett förderfvets och förfallets dialektiska moment träder in i Orienten; men det är väl ett nödvändigt öfvergångssteg till något bättre, såsom jag hoppas. Dock *allah a'alam*. Jag fick äfven här beröm för mitt språk af *Kotta* och andra. Derefter gingo vi till Timofejef, drucko thé och spelade ett parti dam, hvarefter jag sökte *Ustad Mahmud*, men fann honom ej hemma förän efter *'asr*, då jag satt en stund uppe med honom på hans tak och hörde honom tala vackra historier om Murad, som i går försökt bakdanta mig inför honom. Jag föreslog för honom att få bo och lefva i hans hus, såsom en medlem af hans familj; till min stora förundran gick han in derpå. Går detta i verkställighet, så är det sannerligen den största lycka som kunnat hända mig.

Mars 18.

Sprang hela förmiddagen för att få tag på *Refā'ā effendi*, men träffade honom ej. Satt en stund i kansliet och språkade med en just från pilgrimsfärden återkommen Perser, som hade förlorat sitt pass på vägen och nu anhöll om nytt. Han skref en utmärkt vacker Persisk stil; jag fick af honom ett profstycke, som han här skref åt mig. Begaf mig efter *'esha* till

Ustad Mahmud, åt der med honom och en ung väcker prydlig man, som utomordentligt behagade mig. Han pratade efter vanligheten sina historier hela aftonen, med en särdeles stor berättareförmåga och liflighet, allt under oupphörligt drickande af kaffe och tobaksrökning. Senare kom äfven *Hossein* hem och vi suto uppe tills mycket sent. Slutligen hemtades fram bolster och breddes ut på golfvet, då vi jemkade oss till sängs. Vi lågo alla 4 liksom i syskonsäng, *Mahmod* och *Hossein* läste mycket böner när de lade sig, otaliga gånger uppreparande isynnerhet *bismilla*. Man lade sig först under täcket och klädde så rätt af sig, till och med skjortan. Turbanen behöll *Mahmod* på sitt hufvud, men aflindade shawlen och behöll blott *tarboshen* med en liten hvit duk omlindad längst ner. Jag tillbragte en högst orolig natt, störd af trummornas och pipornas sorl, som ledsagade ankommande pilgrimer.

Mars 19.

Vi stego bittida upp före solens uppgång. De andre gjorde sin morgonbön, men jag hade ej mod att bedraga dem midtför deras ögon, utan tvättade mig blott till bön, gick upp på taket, såg mig omkring och fann mig vara i en verkligen högst penibel ställning. Sedan vi derefter druckit kaffe och rökt, gingo vi ut för att se på pilgrimerna, som i dag återvände hem. Vi gingo ut ur staden ett stycke och mötte oupphörligen pilgrimer, dels på kameler med mångahanda slags sadlar, dels också utan sadlar, dels på åsnor, följda af släktingar och vänner, som

gått ut att möta dem, bland hvilka flere äfven hade hemtat musikanter med sig. Man såg också skaror af qvinnor, som gått ut för att möta kanske en son eller en husbonde, men kommo gråtande och jemrande hem, lika ensamma som de gått ut. Han hade ej kommit tillbaka, utan dött på den besvärliga vägen! Deremellan syntes flera skaror, som firade en omskärelse, med den renade ibland sig sittande på en häst och ganska grannt utstyrd i glitter och guld, föregången af musikanter och kämpar med käpp. Pilgrimerna sågo icke så litet stolta ut, det var med en viss stolthet och värdighet de gäfvo sin *selam* åt höger och venster, då de af glada vänner besvarades med *bissalameh*. Äfven jag kände en viss fröjd och tänkte med längtan på den tid, då kanske äfven jag någon gång skulle komma hem från en dylik pilgrimsfärd, samt längre fram någon gång emottagas hemma af vänners och släktingars glada anleten. Vi stannade i flera cafén, kommo genom *Mahmod* in i flera stora sällskaper och jag togs af alla för en moslim. Vi drucko kaffe till oändlighet, mer än jag vet mig någonsin förr hafva druckit, så att jag började känna knipningar i magen, isynnerhet derföre att jag ingen mat hade förtärt om morgonen. Äfven började tiden synas mig något tråkig och lång; ehuru vi ej sett *Amir elhagg*, som sades först i morgon komma med *Mahmil*, var jag glad att jemte de andra få stiga upp och gå hem. Jag gick på eftermiddagen till *Bokti*, tog pengar och underrättade honom om den öfverenskommelse jag träffat med *Mahmod*, att helt och hållet

bo och lefva hos honom i hans hus och i hans familj; men jag fick till svar att det var absolument omöjligt, att jag då ej kunde njuta något skydd af konsulatet. Detta svar gaf mig myror i hufvudet, jag visste ej rätt hvad jag skulle företaga mig och säga åt *Mahmod*, då han enligt öfverenskommelse skulle komma hem till mig efter *maghrib*. Medan jag satt och funderade, kom Timofejef med den nyss hit anlända Kasanska kandidaten (eller något dylikt), som sade sig ämna dröja i Egypten 4 månader för att undersöka dess dialekter, utan att han ännu förstår just någonting af det här talade språket. Desse drucko thé här omkring en timmas tid och skulle snart återkomma för att här tillbringa natten. Om aftonen kom riktigt Kasanaren och berättade att *Bokti* sjelf hade gått till *Timofejef* och strängt förhållit honom otillbörligheten af att i går i ett café hafva gifvit sig ut för moslim samt annat dylikt; dervid tyckes han ock hafva yttrat ej den bästa tanke om mig. Stackars gamle gubbe! *Ustad Mahmud* kom ej i dag och jag var på det hela nöjd dermed. Hittills har jag i det prisade *Masr* ej haft annat än ledsamheter; om det ej snart blir annorlunda, säger jag farväl åt Egypten. På eftermiddagen satt jag mycket länge i ett café vid *Birket* och pratade med en äldre, fullkomligen Arabiskt klädd man, som förstod blott detta språk, men sade att hans far varit Tysk. Han tycktes vara en trefflig, hederlig man, så att jag fann mig väl i hans sällskap.

Mars 20.

Gick bittida ut och tog en åsna, som förde mig till en af Kairos största gator, ledande till slottet, der *Mahmil* skulle passera. Folk var samladt till stort tal, sittande dels på bod-*mastaberna*, dels på *serirer* och *kurser* utanför cafén, dels trängande hvarann på gatan. Jag lemnade här min åsna och vandrade fram åt slottet till. Efter en stund kommo 2 alldeles nakna, blott om midjan ombundna, solbruna män, som tycktes vara någon sorts pajazzon, följda af gatpojkar, hvilka kastade stenar och glåpord åt dem. Kort efter dem följde en annan pajazzo, komiskt utstyrd i trasor, som äfven hade samlat en hop pojkar omkring sig. Kort derpå kom processionen, föregången af några officerare till häst, militärmusik och soldater. Sjelfva processionen bestod först af 2 kameler, utstyrda med vackra röda guld-broderade sadlar; efter dem *Mahmil* och derefter *Amir el hagg*, klädd i Turkiska vidbyxor med en röd gördel om lifvet, men för öfrigt alldeles naken. Han var en *Maghrabi* af svartbrun färg, hufvudet kalt öfver hjesan, men rundtomkring omgifvet af grått småknottrigt hår och hvitt skägg. Han runkade oupphörligt på hufvudet och kroppen gungades af kamelens gång. Jag vet mig aldrig ha sett någon menniska, som gjort ett så eget underligt intryck på mig. Han var ock den jag mest, nästan allena betraktade af hela processionen; jag hade svårt att taga mina ögon från honom. Efter honom följde *tabl-ister*, äfvenledes på kameler, allt under tåget bultande på sina små tympaner.

Militär följde med processionen, isynnerhet omkring *Mahmil* gingo flere, som hade käppar eller *korbager*, med hvilka de oförväget slogo in bland den påträngande folkmassan åt alla håll. Jag följde processionen upp till citadellet, utanför hvilket den ännu på en stor öppen plats gjorde några slag; sedan framskred den upp, der *Mahmil* öfverantvardades kanske i *Ibrahim* pashas händer. Här förlorade jag hela härligheten, men stannade qvar på citadellets stora gård. Sedan besåg jag Josefs brunn, och gick dit ned, beledsagad af en ung man med ett ljus. Vid nedstigandet upprepade jag flitigt *bismilla*, och längst nere läste jag *fatihe* vid 'Abd Allas graf. Min ledsagare visade mig en tillstängd väg, längs hvilken han sade att *Sejidna Ira* färdats till Syrien, hela vägen under jorden. Nuvarande pashan hade låtit tillstoppa den. Jag räknade stegen upp och fick dem till omkring 230. Det hela var högst kuriöst. Det var nu omkring middagstid och ganska hett, hvarföre jag kände mig något trött efter mina långa vandringar i dag. Dock gick jag allt ännu inåt staden och träffade ihop med en gammal Turk, som sade sig hafva varit sångare fordomdags, men nu i 12 års tid hafva lefvat utan någon slags inkomst, *min 'and Allah*. Kasanaren flyttade in i dag och jag tillbragte en stund af aftonen hos honom, jemte Timofejef och Köhler, som på en stund kommo dit.

Mars 21.

Gjorde fram på dagen en lång vandring omkring *Gemeliye* och närbelägna trakter; när jag kom hem

hade husets ägare varit här och sagt att lokalen, som jag ämnade hyra, ej vore ledig. Kasanaren kom kort derpå in till mig och plågade mig oändligen med sitt fadda resonnemang angående Araberna och deras språk, om hvilket han har allsintet begrepp. Han förekommer mig särdeles tråkig, oaktadt han har god jargon att disputeras och skryta; han sade sig i Persien hafva funnit 8 hittills alldeles okända och oomtalade dialekter af Persiskan m. m. Satt en lång stund om aftonen i ett café bredvid 3 Perser, som efter deras vana reciterade verser. Min kärlek för Persiskan vaknade dervid åter upp. Senare satt jag i ett Turkiskt café och såg ett skuggspel med mycket faddheter. Var hela dagen uttråkad och nedstämd öfver det fördömda bestyret att få logis och det gagnlösa lif, som jag hittills fört i Kairo.

Mars 22.

Vandrade omkring för att söka mig rum. Var först hos min gamle *bavab* i *Shishim* och med honom i ett bredvid beläget *vekale*, der präktiga rum funnos; såg sedan på ett hus i *Asbukije*. Middags-tiden kom Timofejef hit med shekh *Ibrahim*. Vi suto här tillsammans och drucko kaffe, sedan följde jag med honom nära till *Ashar*, gick till *Esk el moajat* och pratade med *Hassan*, af hvilken jag beställt dynor och bolster. Satt på eftermiddagen i cafén vid *Asbukije* och hade tråkigt. I afton börjades *Molid ennebi* och man uppslog cafén och tält öfverallt vid *Birket el asbukije*. Om aftonen gick till *Ustad Mahmud* och tillbragte der hela aftonen. De ville med all gewalt att jag skulle flytta till dem.

Mars 23.

Visste ej hvad jag skulle företaga mig, ty hemma trufdes jag ej hos Kasanaren. Gick derföre ut och gjorde ej annat än strök omkring utan mål och syfte; satt i cafén och hade förfärligt tråkigt, med nedtryckt och förstämndt sinne. Begaf mig till *Roda* för att träffa *Peterson*, men han var ej hemma. Kom sedan till mitt qvasi-hem hos Kasanaren, men gick åter snart ut, satt tills efter *'esha* och väntade förgäfvcs på *Mahmod*, som jemte *Hossein* lofvat komma för att träffa mig.

Mars 24—31.

Sedan jag förgäfvcs vandrat omkring, anmodat allt möjligt folk att skaffa mig rum och äfven sjelf besett några, men aldrig funnit något som convenerade mig, beslöt jag mig för ett i en stor *vekale* i *Gemelijeh*, tillhörande *Selah dar*. Jag flyttade äfven ditin den 25 om aftonen och fann blott toma väggar, nersmutsade af damm och annat, som min *bavab Mohammed*, tillika med en ung vacker flicka, dotter till den andra *bavaben Ahmed*, ej kunnat få bort med flitigt tvättande. Jag uppmanade dem att göra allt sitt möjliga för att få rent och hade dem ännu följande dagen att putsa väggar och fönster. *Saleh*, *bavaben* i *Shishim* der jag allraförst hade logerat, hade rekommenderat mig här hos sina kolleger med stort beröm och det vanliga: *ma fish zejo*. Jag blef derföre väl hyllad och hållen för en rättrogen moslim. Alla dessa dagar upptogos nu af att ordna mitt hus, köpa dynor och bolster för att bekläda mina *mastaber*,

lösa flitigt på pungremmarne, gräla och handla i bazarerna samt med snickaren m. m. Aftnarne upptogs af promenader vid *birket el azbukijeh*, der man nu (sedan fredagsaftonen den 22) firade *Molid ennebi*. Man hade denna dag öppnat otaliga bodar för sötsaker omkring shekh *Bekris* hus och högre uppåt staden, samt ökat antalet af cafén i promenaderna omkring *Birket*. Isynnerhet om aftnarne samlades hit folk till otalig mängd, mest af lägre klassen; de suto i cafén eller vandrade omkring och hörde på sångare eller spelmän, sågo på *hawa* och andra konstmakare eller apledare, samt läto gunga sig. Man hade under shekh *Bekris* hus uppslagit tält, sträckande sig ända till bron vid *Divan el modaris*, i hvilka om aftnarne samlade sig skriftlärda; dessa läste först ur en bok *El dalail*, om deras nästan som afgud dyrkade profet, höllo sin aftonbön vid '*esha* i stort sällskap, och gjorde sedan *zikh*. Detta tycktes vara hufvudsaken af sjelfva festen och öfverallt hörde man sådana. Egen och för oss alldeles fremmande är karakteren i *zikh*, som på mig gjorde stort intryck. Kören mumlade djupt och dåft, oupphörligen och oföränderligt: *allah* eller *la illaha illalallah*, i ett sorl som liknade, tycktes det mig, ljudet af brummande björnar, hörddt på långt håll; till detta accompagnement sjöng en eller flere strofer ur Koran, på en ganska enkel, något fugalik melodi. I somliga tält följdes sångsolot af en flöjt, som blåste partiet unisont med sångaren och gjorde en mycket vacker effekt. Harmoni hördes aldrig, utan allt var unisont,

så när som på den mumlande kören. Härvid gjorde de oupphörliga svängningar på hufvudet, samt allehanda påkostande och ansträngande rörelser med kroppen; de fortforo dermed mest hela natten, utan rast och uppehåll, så att jag ej kan begripa huru de kunde hålla ut. Men troligen var det entusiasmen och exaltationen, som gaf dem denna styrka. På de flesta syntes en matt hektisk rodnad på de bruna kinderna, hvilken, tillsammans med den absoluta hängifvenheten och glömskan af allt jordiskt, gaf dem i sanning ett halft helgonlikt utseende. De hade ögonen lykta, samt syntes helt och hållet vara försänkta och dränkta i *allah*; jag måste tillstå, att jag sällan sett eller hört något så högtidligt och religiöst. Tälten voro illuminerade och bredvid bron hade man upprest en hög ställning, i form af en långsträckt båge eller segerport, hvilken man äfven illuminerat med lampor såsom annorstädes. För öfrigt sträckte sig fröjden icke högre upp i staden, utan allt var concentrerad här, och allenast minareten i den här belägna moskén var illuminerad. Jag vandrade oupphörligt af och an bland folket, köpte här och der något af deras *helaveh*, *sukkarije* och nötter &c., alltid för 10 fadda. Nöjen funnos, utom *zikh*, föga om aftonen, blott några sångare här och der i cafén, tympaner och Turkiska *karagjoser*. Äfven hörde jag nu, litet högre upp inåt staden, en *Abo zeid* berättare med sin *kemenge*. Han dels reciterade, dels sjöng (som jag tror) verser, och accompanjerade sig själf jemte en annan på en *kemenge*, som var högst enkel

med ett något surrande ljud. Hans föredrag var vackert, verkligen ädelt, och behagade mig mycket. Om dagen hölls ingen *zikh*, men då voro *hava* församlade och gjorde sina konster, åto blå och blåste ut rök m. m. d. dumt tyg. De hade med sig en eller flere gossar eller togo dem från den åskådande barnhoppen; dessa gjorde äfven sina konster, skreko och grinade förfärligt, samt voro alltid *sa'idi* och tjente till *hā-vins* handtlangare. Jag såg huru han en gång körde en trädkula in i munnen på en sådan gosse, lade honom sedan på hans händer och fötter, blottade helt och hållet ryggsidan, tog ut kulan derifrån och kastade den högt i luften, till stor förlustelse för det med ganska litet nöjda folket. Två *khovaler* såg jag äfven i ett tält. De voro klädda som flickor och dansade med ganska stor expression, ehuru mycket lascivt. Den ena var en ung vacker gosse, och tog sig ganska väl ut som flicka; men den andra var otymplig. Musiken, efter hvilken de dansade, utgjordes af en *zummarā*, en sorts säckpipa, och en tympan. Processioner gjorde man äfven om aftnarne, hvar och en assistent med ett långt vaxljus i handen. Festen slutades den 30 om middagen med *doseh*, en ceremoni, verkligen den förunderligaste man kan se. Dervisher, fromma män och (tror jag) hvem helst som ville, lade sig utmed marken på magen, den ena tätt invid den andra, och shekh *Bekri*, sittande på en stolt vacker häst, ledd af en man på hvardera sidan, framskred långsamt öfver de prosternerade männernas ryggar. När de stego upp allteftersom de blifvit öfverridna,

blefvo de omringade och omfamnade af vänner och släktingar, upplyftade och halft burna af dem. Deras ögon voro slutna, de svarade ej på de frågor som gjordes dem, och tycktes vara alldeles afsvimnade. Dock, som det syntes mig, kom det sig ej af smärta, utan fastmera af from religiös hänryckning och exaltation; ty efter några ögonblicks afdåning vaknade de upp, alldeles friska och färdiga, samt berättade med munter och fullkomligt naturlig stämma, huru lätt hästens fot gått öfver deras rygg, utan att förorsaka den ringaste smärta. Detta var egentliga slutet på festen, men denna afton och natt fortsattes ännu de vanliga förlustelserna. Trängseln var förfärlig vid *doseh* och barn trampades förfärligt mellan fötterna. Jag träffade lyckligtvis ihop med en Turk och trängde mig fram med honom, upprepande som oftast halfhögt för mig sjelf: *la illaha illalallah*. Polisen behandlade här som annorstädes folket förfärligt grymt, slående in i pöbelhopen med käppar åt ansigtet och ryggen eller hvart helst det träffade. Under dessa dagar hade jag äfven lyckan bivista en konsert i ett privat hus i mitt granskap, der bröllop eller någon annan familjefest firades. Gården var full med folk, placerade på de här vanliga höga trädsofforna och palmqvist-stolarne. Uppe i ett stort fönster, *meshrebije*, bildande ett slags galleri, suto musikanterna med sina instrumenter och sångarne. Jag kunde ej se dem, men som jag tror var der flöjt eller *nai*, *kemenge* och *kanan*. Såsom öfverallt här, var i musiken ingen eller blott föga harmoni, dock vexlade

instrumenterna med solo och melodier. Musiken var högst enkel, men vacker, små korta något fugalika satser. Något komliga förekommo mig öfvergångarne. Sången utfördes i kör, nästan unisont accompanierad af instrumenterna. — *Abdolkhaliks* bod är just här i mitt granskap och en stor del af dagen sitter jag der med honom, samt gör sålunda många bekantskaper med allehanda sorts folk, som passera eller stanna en stund att prata eller stiga upp i den lilla boden, hvilken högst inrymmer tre personer. De komma om aftnarne ofta till mig, dricka thé och prata; jag finner mig nu fullkomligen i mitt esse och tror att det skall bli godt af. Jag passerar allt för moslim och inviteras i moskéerna att göra min bön; detta är dock litet genant, emedan jag ännu ej kunnat besluta mig dertill.

April 1.

Sedan jag nu, efter omkring en vecka, kommit mig i ordning i mitt nya qvarter och ändteligen fått mig ett bord att skriva på, var det första jag började med ett bref till *Geitlin*, vid hvilket jag satt ända till en stund efter middagen, då jag gick ut till *Moski* och gjorde några små uppköp och talade med *Köhler* i kansliet. Satt sedan i *Abdolkhaliks* bod, dit jag hemtade medicin för hans sjuka syster, hos hvilken jag i går gjort mitt första sjukbesök här. Om aftnen satt hos mig shekh *Sha'ravi* jemte *Abdolkhalik*. Med den förre kom jag litet i dispyt om grammatikaliska frågor. Han är väl bevandrad i skolgrammatiken, men känner ej fullkomligt de Arabiska *grammaticorum* finesser.

April 2.

Gick till kansliet och talade med *Köhler*, allt om bokaffärer, hvilka aldrig vilja taga slut. Träffade sedan *Abdolkhalik*, som sökt mig för att hemta mig till sin sjuka syster. Vi gingo dit båda och läto en barberare applicera kopphorn. Hans don voro Europeiska, snäppare med 10 bett, men han tycktes hellre vilja begagna rakknifven. Blod fick han blott ganska litet ut och jag var öfverhufvud ej väl belåten med hans koppning. Patienten var pjåkig och ganska tråkig; blottade sina bröst och magtrakten, utan att låta märka någon sorts blyghet eller försagdhet, men täckte väl sitt ansigte. En annan patient med sjukt öga hade jag äfven fått, som jag lät applicera blodiglar på. Satt en lång stund med *Abdolkhaliks* bror *Abdolkarim* i ett café och pratade. Han tycktes vara en högst präktig man. Lät raka mitt hufvud fullkomligen, hvilket var ganska ljufligt. Efter 'asr uppe i shekh *Sha'ravis* skola och pratade med honom. Om aftonen kom han jemte shekh *Ibrahim* och *Abdolkhalik* hit och drack thé; de blefvo sittande till ganska sent.

April 3.

Gick bittida ut och gjorde en färd till de gamla konungarnes grafvar, hvilka stå i öknen mellan sandhöjderna, liksom en liten stad med sina moskéer, minareter och *kubbor*. Nu håller allt på att gå i ruiner, folk och få bo i helgedomarne och en af de största moskéerna har pashan tagit till bly- och kul-fabrik. Jag återvände derifrån kort före middagen, särdeles

trött af den långa färden och af den heta solen. Satt en stund i *Abdolkhaliks* bod, men gick snart derifrån jemte honom på sjukbesök till en gammal man, som besvärades af urinstämma. Vi suto en stund hos honom, drucko kaffe, rökte och pratade om hans sjukdom, som jag ansåg ej medföra någon fara och ej behöfva någon behandling. Besvärades hela dagen af en mycket stark hufvudvärk, som fortfor och tilltog ända till *maghrib*, då jag gjorde en lång promenad omkring *Asbukije*, der man nu på Koptiska sidan började slå upp tält och gungor för den instundande påsken. Vädret var det härligaste och ljufvaste samt fördref min hufvudvärk. Om aftonen satt i grannbodarne med shekh *Ibrahim* på hans vanliga plats på den höga *mastaben*.

April 4.

Gick till Köhler och talade med honom, men ännu var ingenting uträttadt med shekhen, som på några dagar ej hade kommit. Satt sedan i mina grannbodar, pratade och åt en liten frukost i en tobaksbod, hvars ägare är en *afjuni*, ehuru ännu helt ung och särdeles vacker man. Derefter kommo de upp till mig och blefvo här sittande att röka och dricka kaffe till *asr*. Om aftonen kommo *Sha'aravi*, *Ibrahim* och *Abdolkhalik* hit med en flöjtblåsare, som hela aftonen blåste för oss och hade det felet, som alla musikanter, att han aldrig ville sluta. Han blåste dock väl, den Arabiska flöjten är vacker och behaglig. Vi kommo öfverens om att han alla dagar skulle komma hit och lära mig blåsa för 25 p. i månaden; sedan allt

var afslutadt och jag bestämdt undanbett mig att vid slutet ge någon bakhshish, läste vi alla *Elfatkeh*. De blefvo sittande här ända till midnatt, då jag redan blifvit litet trött.

April 5.

Satt hemma, arbetade hela morgonen med att få ljud i min Arabiska flöjt, utan att lyckas. Shekh *Davod*, flöjtblåsaren och min lärare på detta instrument, kom längre fram på morgonen hit, och samma försök fortsattes. Slutligen lyckades jag, ehuru tonen blef osäker och blott tillfällig. Efter middagen kom *Abdolkhalik* och tog mig ut till en promenad med shekh *Sha'aravi*. Vi gingo ut i trädgården, spatserade, suto i gröngräset och resonnerade, hufvudsakligen om *Jilm el ravhani* och *darb el mendel*, hvori shekhen hade en bok med sig. Han sade sig förr hafva ofta öfvat denna konst, men nu på senare tider blott sällan. Det är eget att se med hvilken barnslig enfald han tror på sannfärdigheten af denna konst. Här i trädgården var en ung man, som sedan 10 månader varit sjuk och börjat bli lam på nedra extremiteterna. Vi examinerade honom och ordinerade. *Sha'aravi* bad honom komma till sig, så skulle han läsa öfver honom och använda *darb el menda* och öfva sin konst på honom. Vi hade ganska trefligt, ehuru vi hade just ingenting af nöjen i vår mening. Vi skrattade öfver nästan ingenting och fröjdade oss öfver den nu öfverallt uppblomstrande naturen samt den härliga doften, som spridde sig från pomerans- och citron-träd. Aftonen tillbragte jag till största

delen i grannbodarne, längsta stunden vid *Abdolkhaliks*, dit allehanda folk samlades, bland andra en *fakir* med *zummara* och *gharbol*, på hvilken han blåste alldeles förfärligt. Sedan började han drifva gäck med en ditkommen sötsakers-säljare och utvecklade mycken qvickhet och humor. Jag kunde ej rätt väl förstå honom, men alla de närvarande skrattade högt med full hals. Sedan kom *Davod* dit och blåste på sin flöjt. Enligt vanligheten var församlingen förtjust och ropade efter hvarje rytm: *ja'eini*, *ja sidi*, *ja kheir*, eller något dylikt, med en förtjusnings-suck.

April 6.

Davod kom och gaf mig min timma; härunder kom *Abdolkhalik* med *Sejid 'Ali* och blefvo alla sittande att prata och dricka kaffe tills *Davod* gick, då samtal om allehanda fördes mellan oss 3, och man slutligen rådgjorde om det sätt, hvarpå *'Ali* skulle tjena eller passa upp mig. Han har fordom varit *attar* eller fastmer essence-fabrikant, förmögen och välmående, nu *fakir 'ala bab allah* och lefvande på Herrens allgodhet utan någon sysselsättning. Han började redan i dag sin tjänst med att köpa upp allehanda småsaker och sopa hos mig. Det kostade på mig att se det och veta honom förut hafva varit en man med många tjenare. Under kaffedrickande, thé-drickande, ätande och prat förflöt tiden ända till efter *'asr*, då vi alla gingo ut. Jag blef genast på gatan kallad på sjukbesök till en qvinna, som hade rosen i benet till ganska intensiv grad. Det tycktes vara ett välmående hus, åtminstone var sjelfva bygg-

naden stor och vacker samt ovanligt snygg. Jag följde med en *Sejid Ahmed*, en medelålders särdeles vacker man, och sedan oupphörligt på gården och i trapporna ropats *destor*, såväl af oss inträdande, som af en liten svart träl i huset, emottogos vi i en stor vacker *ka'ah*, der tre qvinnor suto i en vrå. Vi satte oss der bredvid dem, betraktade det svårt svullna och inflammerade benet samt examinerade den sjuka. I allmänhet tyckas qvinnorna här vara mycket pjåkiga; liksom i allt annat, ville man äfven i detta fall, ehuru sjukdomen förekom nog trängande, uppskjuta med verkställandet af min ordination. Jag trängde dock på dem och förmådde dem lofva att göra något i dag; men jag tror ändock att ingenting blef gjordt.

April 7.

Satt hemma och roade mig åt den bestyrssamme *Sejid 'Alis*, min nya tjenares, beskäftighet i sin tjänst. Så kom shekh *Ibrahim* och jag hade knappt hunnit blåsa upp den ännu smått glödande elden för nytt kaffe, då shekh *Davod*, flöjtblåsaren, kom. Det blef just ingenting af med vår blåsning i dag, och han, liksom alla andra här, tyckes finna sin största njutning i att sitta sysslolös och prata. *Ibrahim* gick snart bort och *Davod* tänkte göra detsamma, då *Sejid 'Ali* kom hem och hemtade med sig allehanda provision; nu fann sig *Davod* vid att stanna qvar, äta bröd, ost och gurkor, samt begaf sig bort först vid middagstiden. Jag skref litet på fortsättningen af mitt bref till Geitlin och sysslade med allehanda smått till *'asr*, då jag gick ner till *Abdolkhaliks* bod och satt

der en stund. Derifrån följdes vi båda åt hem till honom, för att se på hans sjuka syster, hvars tillstånd ansenligen förbättrat sig. Efter *maghrib* gjorde en tur omkring *Azbukijeh* för att se på Kopternas högtid och firandet af påskan; men det var just ingenting att se, annat än huru de suto i tält och drucko kaffe och arrak.

April 8.

Ali hade om morgonen vid kaffekokningen brännt sin turban och berättade sedan för mig, med största allvarsamhet, att *Davods* öga i går varit *vasikh*, samt att det var derföre som olyckan händt honom; han tackade dock Herren att det aflupit med så ringa och sade att det var *lutf*. Härvid berättade han äfven huru hans *rasol* med sitt svärd fäst at en afundandes öga ofvanom *mambar* i en moské och att man till följe deraf ännu i hvarje moské på detta ställe gör en cirkel, *Iskareh*. Det runda ögat, ej det aflånga, sade han vara afundsamt. Detta allt berättade han mig, under det han höll på att inröka våra dryckeskärl med rökverk. Längre fram mot middagen skickade jag honom efter *Abdolkhalik*, med hvilken jag sedan gjorde ett godt mål på *kishta*, en sorts gräddkaka med honing på och särdeles god. Sedan gingo vi alla tre ut, för att *nashim ennesim*; ty i dag är den andra *nihar shimm ennesim*. Den egentliga *nesim elolama* var för omkring 20 dagar sedan. Vi gingo utom staden, ville träda in i en trädgård, men blefvo hindrade af sturska soldater, som stodo på vakt och ville bli mutade med pengar för att släppa oss in.

De voro såsom alla dylika vakter olidliga och geme-
na, och jag förmådde mina följare att gå vidare, se-
dan jag några gånger skrikit åt soldaterna *mo'arrasin*.
Vi inträdde i en annan trädgård och satte oss der
på en matta vid ett café. Här var mycket folk för-
samladt, som dels satt och rökte och drack kaffe,
under prat och skämt, dels spatserade omkring. Vi
gingo dock snart ut till ett öppet grönt fält och lä-
grade oss under trän, vid brädden af en liten kanal,
som under Nilens öfversvämning fylles med vatten,
men nu var tom. Här var äfven ett annat sällskap
af våra bekanta från *Gemelijeh*, bestående af kalli-
grafen *Ibrahim* effendi jemte några hans gamla goda
vänner och tvenne söner. Han sjelf är en högst älsk-
värd, aktningsvärd man och sådana voro äfven de
andra. Vi drucko kaffe med dem, suto i gröngräset
och hade ganska treffligt. Vädret var utomordentligt
vackert, med en frisk svalkande vind. Flere af oss
togo sig äfven en liten lur. Litet efter *'asr* begåfvo vi
tre oss till staden. Vid *maghrib* gjorde *'Ali* mig ett
präktigt mål af en sorts lök-stark sallat och litet
kebab och *kofteh*. Derefter gingo vi till *Moski* och
jag tog litet janinerplåster. Återvända till *Abdolk-*
haliks bod, anträffade vi der *Abo khodeh*, säckpips-
blåsaren. Om honom berättade *Abdolkhalik* sig haf-
va hört af en sin vän, att denne hört tjenaren i
sejidna Hossein säga, det han (tjenaren) ofta om morg-
narne, vid uppläsandet af den under natten stängda
moskén och vid inträdandet i *Hosseins makam*, sett
denne *Abo khodeh* gå ut derifrån. Han vore en *veli*,

som i sin yttre menskliga form satt hela dagen i *bozeh* och blåste sin säckpipa, samt var en gäck för världen; men sin natt tillbragte han, utan att sjelf ens veta det, hos *Hossein*. Han har varit 2 gånger galen och insatt på dårhuset här, samt har allt ännu något fånigt i sitt väsende; för öfrigt en *fakir*, i ordets bemärkelse af fattig, men kommer alla att skratta, redan öfver sitt löjlige utseende och sitt underliga, starkt dånande skratt. När han var på dårhuset skall han hafva samlat (*havvish*) mycket pengar af förbigående med sin qvickhet, satt penningarne i en pung, och på ett rep hängt dem under huset; sålunda hade han gömt dem och haft en summa af 150 piaster, då han blifvit utsläppt.

April 9.

Kort före middagen kom shekh *Davod* hit och gaf mig min lektion. Han börjar redan trötta ut mig litet med sin tröghet och apati. Han är för öfrigt, liksom våra musici, något anspråksfull, utan att äga stora förtjenster eller företräden, och tyckes mest komma hit för att få någon förtäring. Jag kan på intet sätt få honom att brådska eller skynda, utan allt måste gå långsamt och efter hans sätt. När jag blåser något som stöter på vår musik, hör han straxt att det går på *frangi* och kallar det *battal*, såsom han äfven kallar min flöjt. Omkring 'asr kom shekh *Ibrahim* till mig och hemtade några taflor, tagna ur en camera obscura, utgörande allehanda vyer af betydliga städer, såsom Amsterdam, Sevilla &c. Han tycktes väl kunna se dem i perspektiv, med ett öga.

tillslutet och handen satt framför det andra, såsom synrör. Han är i allmänhet en högst besynnerlig och obegriplig man. Mot *maghrib*, kort efter det han gått, återkom *Davod*, sade sig vara hungrig och blef sittande länge. Jag gick in i mitt rum under det *Ali* sade sig gå att hemta bröd, men då han ej återkom så snart, gick *Davod* bort, sedan han en lång stund sutit ensam och gnolat på sin flöjt, utan att nu mer än någonsin förut, få af mig de vanliga för-
tjusningsutropen: *ja ejni, ja sidi, subhan allah*, eller annat dylikt. Om aftonen gick jag med *Ali* till *Asbukijeh*, tog de småsaker jag vid min flyttning qvar-
lemnadt och besökte dervid *Berzin*, som var opasslig och nödgades sitta inne; derefter satt *Abdolkhalik* hos mig och pratade under thé-drickning.

April 10.

Ali jemte sin lille son, som han haft hit i går, voro mycket sysselsatta och beskäftiga med tvättande, sopande och andra husgöromål. Härunder kom shekh *Ibrahim* upp till mig, och funderade på några versstumpar, dem han i går kommit på, när han var hos mig. När det i dag blef tal om att han intet göromål hade, yttrade jag att han väl åtminstone för sitt nöje och tidsfördrif torde läsa och studera något; men han svarade att det ej mera fanns några böcker, som han ej kände, liksom han förut yttrat att det ej fanns något land, som han ej besökt, sett och förstått. Den stackaren! Jag gick ut längre fram på förmiddagen, passerade kansliet, talade der med *Köhler* och begaf mig till *Roda*, men såsom vanligt hade jag missödet att ej träffa *Peterson*.

April 11.

Satt hemma ända till *asr*, besökt blott på en kort stund af shekh Ibrahim; skref på brevet till Geitlin. Det var en ful, ruskig, något kall dag, och jag hade litet tråkigt. Före *maghrib* gjorde jag en liten promenad till *Moski*, men blef hemma hela aftonen och var besvärad af diarrhé, förorsakad af ett litet stycke *Roob erravind* som jag intagit; den gaf mig äfven under natten ingen ro.

April 12.

Satt hemma hela dagen och skref färdigt brevet till Geitlin. Närmare *maghrib* kom *Davod* till mig, men jag hade ingen lust att blåsa. Om aftonen satt jag med *Sha'aravi* och *Ibrahim* vid *Abdolkhaliks* bod ända till kl. 3.

April 13.

Förde brevet till Köhler på kansliet, och gick derefter upp till Timofejef som hastigast. Gjorde en liten tur mot qvällen, men som vädret var kallt och ruskigt, blef jag ej länge ute. Pratade en stund med *Abdolkhaliks* bror och shekh Ibrahim.

(Bref till prof. Geitlin, dateradt Kairo den 13 april 1844.)

Det är just ingen rolig tid jag har att skrifva om, blott min lärospån och skoltid i Egyptens hufvudstad, då du troligen förmodar mig vandra bland det gamla Egyptens månghundraåriga tempel eller trampa Faraoners stoft i grafvar, huggna i hälleberget. Men den så väl planerade resan till öfra Egypten

ten, hvilken jag tänkte företaga hufvudsakligen för att rikta vårt anatomiska kabinett med skeletter af Egyptens djur, och om hvilken jag i bref af den 22 februari underrättade *Bonsdorff*, har åtminstone tills vidare krupit i skrinet. Min tillämnade reskamrat, en viss antiqvar och naturalist *Anfossy*, här vanligen känd under namnet *Murad Effendi*, drog nemligen ut på tiden från ena veckan till den andra och blef aldrig färdig; det led in på mars månad, då vår generalkonsul Hr *Kraemer* återvände från en resa, som han under vintermånaderna gjort upp till öfra Egypten, och afrådde mig ifrån att numera för den börjande hettan företaga färden. *Murad Effendi* började äfven uppgifva sin föresats att resa och sade sig nödgas bege sig till Syrien. Jag beslöt således, äfven på läkaren *Prunners* och andras inrådan, att för närvarande slå denna resa ur hågen, ehuru *Kraemers* entusiasmerade berättelser om alla de under, han der sett, kommo mig att känna grämlse och förtret öfver den tillintetgjorda färden, äfvensom isynnerhet öfver det förhastade bref till *Bonsdorff*, hvori jag bad honom sända mig mynt till uppköpande af djur. Men härom senare. Jag vill först i korthet redogöra för den tid af tvenne månader, som jag tillbragt här. Såsom jag i mitt sista bref af den 20 januari från Alexandria *) underrättade dig, anlade jag vid min afresa derifrån orientalisk dräkt; men af flathet och

---

*) Detta bref hann aldrig sin bestämmelseort, utan förkom på vägen.

på några Européers inrådan hade jag ej lindat *turban* om min *tarbosh*. Detta har sedan ofta förargat mig. Väl anlägger jag den nu här då och då om aftnarne, men bär den ännu ej för beständigt; dock såsom jag hoppas skall jag snart *ata'ammam*, för att ej mera aflinda shawlen från mitt hufvud. Färden på Nilen, Egyptens enda men outtömliga rikedomskälla, var oändligt härlig och rolig, ej allenast för sjelfva det egna i landet och luften, utan äfven för det roliga folket om bord på vår lilla bark eller speljakt, på hvilken jag för min räkning hyrt kajutan, kallad *mak'ad*. Besättningen bestod af 8 man och passage-rarne voro ungefär lika många. Jag tillbragte största delen af dagen och aftonen med dem, sittande på kajuttaket bredvid styrmannen, lyssnande och delta-gande i deras samtal på deras härliga *fasiha* språk. Folket här har öfverhufvud, äfven de sämste, ett eget naturligt, men högst värtaligt sätt att berätta och föredra en sak, med en ton och accent i deras tal litet liknande våra äkta Finska bönders, ehuru oftast något lifligare. Mig var det det största nöje att i de härliga mån- och stjernklara nätterna sitta ibland dem, låta dem stoppa sina pipor från min tobakspung, röka och dricka kaffe med dem och höra på deras prat, ehuru deras språk och egna folkdialekt var mig då mycket svårare att förstå än numera. Resan räckte en hel vecka; men tiden förekom mig ej alls lång, gick ej heller utan gagn och nytta förbi, emedan jag hade det yppersta tillfälle till öfning i språket. Blott några Turkar, som voro bland passa-

gerarnes antal, besvarade mig något med sin påhängsenhet och jag hade all möda att hålla dem på afstånd. Anländ slutligen till Kairo, tog jag in i en *vekaleh*, på hvilken jag fått adress af min gamle gode *muezzin haji Mohammad* i Alexandria. Här bodde jag omkring 5 dagar, betjent med största välvillighet af tvenne *bavaber*, som höllo mig för en rättrogen moslim, kokade och drucko jemte mig mitt kaffe alla morgnar, aftnar och andra stunder på dagen. Min afsigt var dock ej att stanna länge der. I rummet der jag bodde funnos inga fönster, utan blott så kalladt *darbezzineh* eller trädgallerverk, genom hvilket damm, stoft och foglar flögo ut och in. Jag anmälde mig genast hos vår konsulsagent härstädes Hr *Bokti*, en Levantinare, född i *Gizeh*, här i granskapet; blef af honom på det välvilligaste emottagen och af hans janitschar, en gammal hjerttrogen Arnaut *Amin Agha*, beledsagad till *Tantawis* bror och några andra, till hvilka jag från honom hade bref, samt vidare omkring i staden för att söka mig ett hus. Jag stannade slutligen vid ett qvarter, bestående af en stor orientalisk *ka'ah* och några andra små lägenheter, som kök &c. Den fullkomligen Arabiska smaken i detta qvarters inredning intog mig för det. Det var beläget i Kopternas qvarter i *Asbukijeh* och der bo utom mig äfven 4 Fransoser. Det var färdigt möbleradt, så att jag ej hade besvär med anskaffandet af husgeråd. Dock upptogs den första veckan nästan hel och hållen med ordnandet af mitt hus, allehanda uppköp af nödig provision och anskaffan-

det af en tjenare. Jag kom slutligen i ordning och började tänka på anskaffandet af en lärare samt att göra bekantskaper. Jag gjorde sådana med lätthet bland här boende Européer, såsom läkaren *Prunner*, hvilken under fälttåget *Hegaz* tjenstgjort vid Egyptiska armén, färdats och vistats ibland Vahabiterne och för öfrigt är en högst älskvärd, insigtsfull man. Vidare med en annan Tysk *Palme*, som gjort en färd i Abyssinien och publicerat en beskrifning derom. Vidare med Hr *Wrede*, en Hannovrare, nyligen hit återvänd från sin resa i Jemen, der han samlat *Himjaritiska* inscriptioner. Han, såväl som *Palme*, har lärt sig Arabiskan blott genom praktik, de kunna för öfrigt hvarken läsa eller skrifva språket och känna föga eller intet af dess litteratur. Den senare är hitkommen för omkring 10 år sedan såsom spritfabrikant, har sedan vistats här med allehanda göromål, färdats med resande såsom tolk och säges vara en äfventyrare. Men jag var ej hitkommen för att lefva bland Européer och göra bekantskaper bland dem, såsom jag ej heller önskade det. Jag tänkte således blott på att få sådana bland Araberne. Hittills hade jag blott haft att göra med schekher öfver stadsqvarter, tjenare och handelsmän, med hvilka affärer fört mig tillsammans. Deras bekantskap, till hvilka *Tantawi* rekommenderat mig, convenerade mig ej ännu; emedan de bodde midt i staden, invid den heliga och stora moskén *Azhar*, samt jag ännu utan turban och med min ringa öfning i språket ej ville uppträda ibland *Masrs 'Olama*. Jag skaffade mig således på annan

väg några andra bekantskaper, sade åt dem att jag behöfde en lärare i språket och fick på deras rekommendation en *Attar Abdolkhalik*, som alla dagar kom till mig omkring *asr* och blef sittande till *maghrib*, hvarefter vi oftast gjorde ett litet mål tillsammans och sedan gingo ut i cafén och hörde någon *Muhaddit* eller sångare. Han var väl ingen lärd eller i Arabiska litteraturen väl bevandrad man, men för mitt behof af öfning i talspråket en tillräckligt god lärare. Härunder uppsteg hos mig tanken på en färd till öfra Egypten. Den borttog mycken tid för mig, emedan jag länge vacklade än hit, än dit, förän jag rätt kunde besluta mig dertill. Då jag slutligen deciderat mig och *Abdolkhalik* hörde mitt beslut, blef han plötsligen borta, jag vet ej af hvilken orsak. Kanske tänkte han mig vara en rik frikostig *Amir* från *Mamons* och *Raschids* tider och att jag skulle ösa skatter på honom samt göra honom i hast till en rik man; kanske ansåg han ej löna mödan att för de 10 dagar, jag ännu tänkte dröja här före min afresa, gå hos mig och prata Arabiska; kanske fattade han miss-tankar om renheten af min Islam (ty jag passerade alltid för honom och hans vänner för en moslim), då jag tänkte göra en lång resa blott för att se gamla, fördömda Faraoners verk: nog af, han blef borta. Jag kände redan för väl folkets karakter för att söka upp honom och visa mig särdeles angelägen. Också upptog tanken på och förberedelserna för min tillämnade resa nästan hela min tid och mitt sinne. Jag har dessutom gjort bekantskap med den ende här be-

fintlige damasquineur *Ustad Mahmud*, en högst treflig, välvillig man, med ett outtömligt förråd af historier och sagor samt mycken qvickhet. Hos honom tillbragte jag ofta mina aftnar på det roligaste sätt, åt qvällsvard hos honom och en i samma hus boende släktinge, eller de hos mig, allt välförståendes utan knif och gaffel, hvilka don jag ej vidrört sedan jag kommit hit. Nu kom vår generalkonsul *Kraemer* hem från sin resa till öfra Egypten, på hvilken han tillbragt ungefär tvenne månader, samt med honom en ung man *Timofejef*, som under den tid jag frekventerade orientaliska institutet i Petersburg var elev der. De afrådde mig båda ifrån att nu företaga resan dit och jag lyssnade så mycket hellre till deras råd, som min tillämnade reskamrat *Anfossy* ej blef färdig och det blifvit mig för dyrt att göra resan ensam. Så hade nu denna tid af halfannan månad gått, väl ej förlorad, men dock utan att medföra så stort gagn som jag trott. Jag kom hit alldeles främmande samt, hvad värre var, osäker och obeslutsam huru jag skulle uppträda, antingen som moslim eller kristen. Hörde så på råd från höger och vester, för att ej bli narrad eller uppdragen; men har nu funnit att jag gjort klokast, om jag blott följt egna funderingar. Denna tid har kostat mig mer än behöfligt varit, utan att dock gagna så mycket som den kunnat gagna mig, om jag förut känt förhållandena lika väl som nu. Jag har dock med krångel i bazarerna och genom det folk jag kommit i kontakt med, fått öfning i folkspråket, så att jag numera väl

kan göra mig förstådd af dem, under det jag af schekher och mera bildade får beröm, med det vanliga *lisanek fasih*. Dock ser jag för hvarje dag allt bättre och bättre, huru mycket mig ännu fattas och huru svår Arabiskan verkligen är. Du vet sjelf och känner bättre än jag (*Inte akhbar minni*) svårigheterna i sjelfva språket; här har jag lärt mig hvad svårare är, nemligen en viss fraseologi, isynnerhet vanliga komplimenter och artigheter, som äro alldeles oundgängligen nödvändiga att känna. Det är af sådana man genast igenkänner en fremling. För öfrigt bör i allt visa sig en viss egen orientalisk karakter, i att gå, stå och sitta. Man igenkänner genast en Europé t. ex. på hans gång, han må för öfrigt vara aldrig så väl utklädd, om han ej tillegnat sig orientalernas långsamma, afmätta och gravitetiska steg. Orientalen, isynnerhet Turken, går mycket makligt, utan att titta omkring sig hit eller dit, Araben skyndar vanligen mera, om han är affärsman eller har något göromål att uträtta, men den lärde och fromme moslim rör sig alltid afmätt, med en viss värdighet, läsande oupphörligen, isynnerhet vid utgåendet ur sitt hus, böner och till otal upprepande *bis millah*, antingen ensamt eller tilläggande *errahmani rahim*; i allmänhet alltid mumlande något för sig sjelf och, i fall det är annat än böner, ofta smått gestikulerande med sina händer. I helsning och komplimenter följes isynnerhet en viss tabulatur. Så ger en moslim här t. ex. aldrig helseningen *salam aleikom* åt en, som han vet eller tror ej vara moslim; helt nyligen hörde jag en schekh all-

varligen bannas på en handelsman, för det han vid uppstigandet till mig gaf *selam* åt en oss mötande Armenier. Härmed var man ej så noga i Alexandria, ty jag fick och gaf alltid *selam*, ehuru klädd i min fnuttiga Tyska paletå. Men här har jag ofta ej fått denna helsning, troligen mest för den felande turbanen. Den första frågan efter helsningen är vanligen *tajibin* och genast derpå, utan att afvakta något svar, *esh halkom* och *kef kefek*. Härpå svaras *allah jebā-rik fik* eller *alhamdo lillah* och frågas genast igen af den helsade samma frågor; härunder slår man flata händerna tillsammans, kysser sin egen hand och för den derefter till hjertat eller pannan. Nu upprepas ånyo samma frågor af *tajibin* &c., men brukligare är uttrycket *vahashtinna*, hvarpå svaras *allah la johash minnik*; sedan säges *salamat*, svar: *allah jesallimek*, sedan *anastinna*, svar: *alla iaansek*. Hvarje stund samtalet stannar litet af, upprepas ofta samma frågor och svar igen, eller andra af ungefär samma mening. För öfrigt vid allt hvad man gör och företager säges *bis millah*; när t. ex. en handelsman tager alnstickan för att mäta det tyg hvarpå han kanske skinnar köparen, när man tänder ett ljus, när man träder in i huset, säger man *ʾaszo billahi min essheitani ragim*, eller annat dylikt. I allmänhet finnes ingenting som kan göras utan att yttra något om *allah*, eller om *ennebi*, deras fromt, nästan som en afgud dyrkade profet, vid uttalandet af hvars namn du alltid måste be Herren välsigna honom, med *allahomma salli ʾaleih*, eller något dylikt. Råkar du i träta med någon om

priset på någonting, vare sig hvad som helst, och du förifrar dig, såsom folket här alltid gör, säges dig *salli 'annebi* (*salli 'alannebi*), då alla kringstående genast upprepa *allahomma sallı 'aleih*, och sinnena lugna sig för en stund. Om man är i sällskap eller ensam utropar man ofta *astaghfir allahi l'adım*, ungefär såsom man hos oss emellanåt drar en djup suck, eller säger man *jarabb, allah* eller något dylikt. Men detta är ringa. Jag känner ännu föga af alla dessa komplimenter; de äro otaliga och skulle säkert upptaga digra volymer, om man ville samla dem alla. De äro dock här oundgängligen nödvändiga och jag måste efter förmåga söka att tillägna mig dem. I början t. ex. när jag blef förföljd af tiggare och svarade att jag ej hade småpengar, eller något dylikt hos oss brukligt, kunde jag aldrig bli af med dem; de följde mig långa vägar och plågade mig förfärligt. Sedan har jag lärt mig att svara dem: *alla jaghnik*, eller *allah jarzok* eller något dylikt, och långt ifrån att bli förföljd af dem vidare, får jag af mången höra någon kort bön. Här måste i allmänhet allt gå efter det gamla bruket och *fi kulli she fih kanon*; den som ej känner denna *kanon*, han blir ej allenast bedragen och uppdragen förfärligt, utan äfven utskratad och begabbad af den, som bedragit och vunnit på honom. Ger du t. ex. åt en åsnedrifvare (isvotschikarne här) 5 eller 10 fadda för mycket, fordrar han säkert mera; men ger du honom efter *kanon*, huru ringa det än må vara, kysser han pengarne och säger *barakat varsen*, hvilket han aldrig säger om han

fått förmycket. Då skrattar han åt dig på ryggen och berättar för sina kolleger, huru han dragit upp en *reshim*. Känner du åter *kanon*, så får du heta *geda'*, till min stora förundran alldeles likbetydande med det Ryska *молодец*, en rask beslutsam man, med presence d'esprit samt alla möjliga nyanceringar af manlighet och fintlighet, precist som det Ryska ordet. Tages man dessutom för en icke moslim, gör sig folket här en ära af att skinna oss; det är löjligt att se huru rika Engelsmän och Fransoser bli lurade på alla håll, af betjenter, dragomän och alla andra. Häraf kan du dömma huru svårt det är att först inrätta sig här. Dertill är folkets karaktär och lynne alldeles eget, oändligen svårt att fatta och förstå. Man måste gå deras gång, aldrig skynda eller brådska i något, ty *assabro tajib* eller *gamilon*, man måste prata med dem länge och tala rason; ty ett förnuftigt ord med någon strof om *allah* höra de alltid på och lyssna till. När man går i bodarne för att köpa något betydligare, måste man sätta sig upp, röka en pipa, dricka en kopp kaffe, derpå börja handeln och prutningen, samt sedan läsa *fatheh* tillsammans med köpmannen. När man antar en tjenare, läser man äfven *fatheh* med honom och hans förhållande till dig är sedan oftast blott såsom en vän i ditt hus, men ofta och i flera fall mycket ödmjukare och tjenaraktigare än hos oss. Att afgöra och bestämma priset med någon, vare sig på en vara eller tjänst eller hvad annat som helst, är svårt, ofta omöjligt; man upprepar på ömse sidor *kol* eller *kallim inte akhbar* och sedan

börjar man åter rasonnera, utlägga och bevisa att den andre bör känna priset bättre. Härunder upprepar som oftast den säljande *valla belash* eller *inta rāgil tajib in sha allah* och dylikt. Då slutligen någondera parten sagt en summa, ventileras ännu mycket derom, tills slutligen handeln afgöres eller helt och hållet uppgifves af den uttråkade köparen, såsom ofta händt mig. Tålmod behöfs här mer än allt annat och någon här tillbragt tid måste göra hvar och en till en Job. Med allt detta ser man folket här alltid lätt och snart förifra sig, skrika och gråta harmtårar öfver den obetydligaste sak. Då må den främmande ej bli rädd och fälla tonen, utan skrika ännu dubbelt högre och regera med händer och fötter, men dock med ett visst lugn och värdighet, så vinner han lätt öfver folkets skrik, om han har rätt och talar ett förnuftigt ord om *allah* eller så. Man kommer mycket lätt till rätta med dem, om man går deras väg och känner dem rätt, men i annat fall, om man vill tvinga dem in på sina åsigter och ej uppfattat deras lynne, kommer man ingen vart. Jag har, under det jag gjort dessa observationer på lifvet och folket, ofta blifvit utledsen öfver deras opålitlighet i löften, deras eviga *bukra in sha allah* och *keman shoajeh* och deras ofta obegripliga lättsinnighet, vid sidan af deras gravitet och allvar. Jag bodde dessutom i ett kvarter af blott kristna, aflägsset från de egentliga äkta Araberna; mina Arabiska vänner kallade det *akhir eddynja* och *mahall-i fesad vaniges*. Men ej allenast kvarteret förtjente detta namn, äfven det hus

hvari jag bodde och de Fransoser, som bodde der jemte mig. Det var på sätt och vis *heram* för en rättrogen moslim att besöka mig här, och äfven jag sjelf hade blifvit utledsen, såväl på stället, som på dyrheten af min hyra och mitt lif här. Jag beslöt således decisivt såsom jag redan längesen tänkt, att flytta bort och rådgjorde med min goda vän *Ustad Mahmud*. Han erbjöd mig sitt hus att bo uti, skulle inreda åt mig ett rum och jag skulle äta och lefva hos honom, såsom en medlem af hans familj. För mig kunde naturligtvis ingenting vara önskligare, jag omfattade denna plan samt hans anbud med största begärlighet, och var redan färdig att flytta dit, men gick först till vår konsuls-agent Hr *Bokti*, för att taga ut något af mina hos honom deponerade pengar och underrätta honom om min föresats att flytta. Han sade då att det var rent af omöjligt, att han i detta fall ej kunde lofva mig något skydd och något försvar såsom Rysk undersåte. Ehuru jag hoppas åtminstone här aldrig komma att behöfva det, ville jag dock ej göra emot den gamle gubbens önskan och uppgaf min plan, ehuru oändligen påkostande det var. Visserligen skulle det ha varit en hittills i mannaminne oerhörd sak, att en *nosrani*, en kristen hund, trängt in i en Arabisk familj, bestående af tvenne män, två qvinnor och en snart giftvuxen dotter samt andra barn. Det är sannt de ansågo mig, såsom jag tror, för en rättrogen moslim, men också i detta fall skulle det varit ovanligt. Jag skulle i alla fall vågat kuppen, om den gamle *Bokti* ej så bestämdt varit

deremot. Jag nödgades sålunda till min stora förargelse uppgå den några dagar med så stort nöje hyllade planen. Dessa dagar var hitkommen en ung Rysse från universitetet i Kasan, som färdats länge i Persien och nu anländt hit för att på omkring 2 månader undersöka Arabiska dialekten här, ehuru han ännu känner föga Arabiska och nästan alls icke kan göra sig förstådd eller själf förstår språket i Kairo. Han tog ett ledigt qvarter i samma hus, som jag bebodde; jag tillbragte några dagar hos honom, sedan jag uppgifvit mitt rum och sprang omkring för att söka mig ett nytt. Efter krångel och språng och oändligt tråk, tog jag qvarter i en stor *vekaleh*, väl till största delen bebodd af Greker, men i den flygel jag bebor nästan tom och bebodd utom mig blott af en gammal hjertlig Turkisk skräddare. Det är beläget i en af de mest trafikerande trakter af staden, kallad *Gemelijeh*, nära till den största bazaren *Khan elkhilili* och icke långt från den största moskén *Azhar*. Jag hade nu bestyr med att skaffa dit de nödigaste möbler, ty i rummen, som äro 2 jemte ett kök, fanns ej annat än toma väggarne och den ungefär 3 tum höga uppmurade *mertebeh* längs en af dem. Denna *mertebeh*, belagd med bolster och dynor, öfverdragna med kattun, utgör den här vanliga *divanen*. Dessa dynor måste jag således anskaffa, jemte halm-mattor på golfvet. Ty vid inträdandet i det större rummet ifrån köket är här, såsom i nästan alla rum, golfvet upphöjdt, och här, såsom du vet, aftar man skorna och träder barfota upp på golfvet. Detta och annat

måste jag nu anskaffa, sedan jag först förmått *bava-ben* jemte ett annat hjon att skura och skubba smutsen och dammet från rummen, hvilka först när jag såg dem sågo ut som ett Augias stall. Lyckligtvis finnas här fönster och glas, som i denna stad är en raritet; men flera rutor äro söndrade och dessutom karmarne så glesa, att under den nu börjande *khamasin* dammet flyger in i stora moln samt lägger sig på golfvet och dynorna, sålunda närande loppor till oändlighet. Men de höra till Egyptens många landsplågor, sådana småsaker och annan ohyra får man ej låtsa bry sig om. Min gamla shekh och lärare *Attaren Abdolkhalik*, hvilken jemte sina vänner, såsom jag fått höra, hållit mig för en spion, hitsänd af Rykska sultanen för att undersöka deras land, hade sin bod några steg från den *vekaleh* jag nu bor uti. Jag träffade honom således ganska snart efter min flyttning hit och han var glad och vänlig såsom förut. Hans lilla bod är en samlingsplats för mycket folk, som gå fram och tillbaka i sina göromål eller annars drifva omkring. Jag är naturligtvis en af de senare, och här hos honom, i eller utanför hans bod gjorde jag genast de första dagarne bekantskap med åtskilliga män; bland andra med shekhen i den moské, der folket i *Gemelijeh* håller sin fredagsbön, shekh *Sharawi*, och med en annan shekh *Ibrahim*, som säger sig hafva i 33 år beständigt färdats omkring i verlden, ehuru jag först af hans utseende ej kunde uppskatta hans ålder högre än så. Han säger sig vara barnfödd i *Medineh*, sedan vid femton års ålder kommit hit med

sin far och kort derpå begifvit sig på resor, besökt Indien och andra trakter af Asien, äfven varit i London, så att han känner åtskilligt af Europeiska lagar och bruk; han är öfverhufvud en högst egen, af åtskilliga här boende något misstänkt man. Han kan utantills verser till oändligt tal, sitter oftast om aftnarne på någon hög *mertebeh* utanför en stängd bod och sjunger till vår stora förlustelse. Utom dessa gjorde jag här bekantskap med alla andra grannar, allehanda handelsmän &c. som bo här i vårt qvarter. Jag hade i detta *vekaleh* blifvit rekommenderad och presenterad för portvaktaren såsom moslim af *bavaben* uti den *vekaleh* jag bebodde de första fem dagarne af min vistelse här. Likaledes hade (såsom jag åtminstone förmodar) jag blifvit rekommenderad af *Abdolkhalik* för hans vänner. Här gäller en rekommendation mycket, ty en man, som kommer oförhappandes Herren vet hvarifrån, samt är (såsom man här säger) *'ala bab ollah*, utan bestämdt göra och sysselsättning, har svårt att skaffa sig bekantskaper, utan att vara känd och rekommenderad af någon. Jag hade den lyckan, som du ser, att vara det på tvenne håll och blef derföre på det välvilligaste upptagen och bemött. Om dagarne vankar jag från ena boden till den andra, sitter hos dem, pratar med allt möjligt slags folk, deltagar i deras frugala måltid vid middagsstunden, och om aftonen samlas de ofta hos mig för att dricka thé eller kaffe. Jag är nästan hela dagen i sällskap med Araber och talar högst sällan något annat språk. Af *Abdolkhalik* hade jag dessutom

blifvit rekommenderad som en god läkare, och då han i sitt hus hade en syster som var sjuk, bad han mig ordinera åt henne något efter hans beskrifning om hennes sjukdom. Jag sade att en läkare ovillkorligen måste se den sjuka och han förde mig till henne. Hon var naturligtvis beslöjad och visade åt mig blott det ena af sina svarta ögon; när jag fordrade att hon skulle visa sin tunga, var det löjligt att se huru hon vred och vände sin slöja, för att betäcka hela det öfriga ansigtet. Men då jag följande dagen, enligt hennes brors önskan, var närvarande vid applicerandet af kopphornen, blygdes hon ej det minsta att låta mig se hela sitt fulla bröst. Sedermera har jag gjort många sjukbesök, såväl hos qvinnor som karlar, och har hittills lyckats väl i de få kurer jag hunnit göra, alltid ösande ur den receptbok jag under Törnroth och Ilmoni gjorde hemma hos oss på Clinicum. Jag tror att jag hos mina grannar i *Gemelijeh* står i rop såsom god läkare och kunnig i vetenskaper. Jag gäller hos alla för en moslim, ger och får *Selam* helsningen; men flere, isynnerhet shekh *Sha'rawi*, plåga mig, isynnerhet om fredagen, med anmodan att komma och hålla bön med dem i deras moské. Jag har ännu ej kunnat besluta mig dertill och vet ej huruvida det *nu* kunde vara rådligt; ty jag kunde i början ej undvika att komma i relationer med Europeer och blefve sålunda af många känd som kristen. Vore jag här alldeles oberoende, och om intet konsulat här funnes, så skulle jag ej tveka i valet, ty jag är säker på, att om jag blott en

gång hållit min fredagsbön med dem i en moské, jag utan minsta tvifvel skulle gå och gälla för en from rättrogen moslim. Nu fruktar jag att många af mina bekanta hemligen tvifla på renheten af min Islam, i anseende till min vägran att gå med dem i deras moskéer. Dock det kan i det hela göra mig detsamma hvad de här tro om mig; jag förutser nästan med säkerhet, att de förr eller senare måste bli försäkrade om att jag ej är moslim, genom folk som sett mig i sällskap med kristna. Men jag må nu gälla för det ena eller det andra, så skall jag dock efter någon tid besöka deras moskéer. *Abdolkhalik*, som går mig tillhanda i allt, har redan skaffat mig en egen sorts tjenare, sedan jag derförinnan på denna korta tid förfäskedat 3 tjenare. Han är en man af omkring 50 år, har fordom (för 4 år sedan) haft sin egen bod med allehanda slags essencer, rosenvatten &c., som han sjelf destillerat, men nu kommit på förfall. Han förstår sig på allehanda, ej allenast hushållsgöromål, såsom att laga mat och tvätta med mera, utan är äfven kunnig i historier och *el ahadith*; så att han på sätt och vis är min tjenare, vän och lärare. Om morgonen kl. omkring 9 kommer till mig en Arabisk musicus, som lär mig blåsa flöjt. Den Arabiska flöjten *Nai* är helt olika vår, ty ehuru jag hemma hos oss äflats länge och väl med musik, har jag nu i flere dagar fått sitta och arbeta på att få ljud i den Arabiska flöjten. Så får man alltjemt börja med abc. Middagstiden, då min flöjtblåsare shekh *Dawod* lemnat mig, kommer en annan shekh, som läser gram-

matica med mig; vid *'asr* kommer en ung man som lär mig skriva, och vid *maghrib*, då jag gjort min måltid, går jag ut, sitter i bodarne och spatserar litet; om aftonen en stund efter *'esha* går jag antingen att höra någon *muhaddit* eller konsert i något privat hus, eller har jag några af mina grannar hos mig på thé eller kaffe. Du ser sålunda att jag är väl inrättad och väl upptagen hela dagen. Ehuru jag redan så länge varit här, har jag hittills ej färdats mycket omkring, ej ens ännu besökt de närbelägna pyramiderna. Jag hade i början nog göra med att litet orientera mig i denna särdeles villsamma stad. Men sedan jag en dag stigit upp på det så kallade berget *Mokattam*, som dock egentligen ej är annat än öknens sandhöjder, och der med min kompass sett direktionerna och sträckningen af staden, går jag nu alltid med kompassen i fickan och hittar alltid tillrätta, ehuru ofta på långa omvägar och efter vilsegående i de stängda qvarteren, der slutligen mötande folk och barn skrika åt mig: *ma tinfidsh* eller *mosh nāfid*. Min nya tjenare *Sejid 'Ali*, som känner Kairo ut och in, lofvar föra mig allestädes omkring och *lamma jidfild-dynja af arragak 'ala Masr kulleha*. Hvad jag dock sett med stort nöje var *Molid ennebi*, som börjades den 23 mars och räckte en veckas tid. Man hade några dagar förut uppslagit tält längs *birket elazbukijeh*, som fordom *fi ajām ennil* var en liten insjö, men nu blifvit förvandlad till en allmän promenad. Högre upp mot stadssidan hade man tagit upp nästan alla bodar och förvandlat dem till sötsakersbodar.

Häromkring samlades nu folket och roades om da garne af dansare, sångare och konstmakare &c. De senare, *hawa*, åto t. ex. blå och spottade ut rök, pluggade en trädkula in i munnen på en bredvid stående gosse, som var hans handtlangare, lade denne på hans händer och knän med magen mot marken, bultade litet på hans rygg och lät kulan flyga högt upp i luften från hans blottade bakdel, till stor förlustelse för det kringpackade gapskrattande folket. Härunder pratade han oupphörligen plumpa pöbelqvickheter och omringades af 3 andra halfsvarta och smutsiga pojkar, som oafbrutet skreko och grinade, samt säkert skulle föreställa några af honom ur mörkret uppbesvurna genier. Skada att numera inga *ghavazi* eller offentliga danserskor få visa sig; dem, liksom alla andra glädjeflickor, har den nuvarande paschan alldeles fördömt och bannlyst, så att man här ej såg af qvinnokönet andra, än några beslöjade gummor och flickor, som suto och sjöngo eller sloga tambour de basque. Andra förde apor omkring, hvilka de läto rida på hundar &c. Sådana ungefär voro förlustelserna om dagen, de voro blott för pöbeln. Om aftnarne var det egentligen som man firade profetens fest och natten genomvakades till hans ära. Skriftlärda och andra fromma moslims samlade sig dit omkring *maghrib* eller *'esha*, bildade kretsar i de uppslagna tälten, läste ur en bok, kallad *Delail*, om deras profet, höllo *'esha* bönen i sällskap och stämde derpå upp en *Zikr*. De stodo i ring, i hvilken hvem helst som kände sig kallad kunde inträda, upprepade

oupphörligen och oföränderligen *Allah* med en djup dåf röst, medan en eller flere, som stodo öfverst i ringen, sjöngo till denna kör strofer ur Koran, allt med då och då iakttagna pauser. I andra tält mumlade kören *la illaha illa lallah*, och i andra Accompanjerades solo recitationen af den Arabiska milda flöjten. Härunder gjorde alla assisterande beständiga rörelser, än blott med sitt hufvud, än med hela öfradelen af kroppen, ansträngande sig och sålunda späkande sin lekamen på det strängaste. Detta mödande frambragte på de flesta en viss, den hektiska liknande, rodnad på de bruna kinderna, hvilken tillika med det fromma, allt jordiskt glömmande, blott *Allah* och hans profet ödmjukt hängifna uttrycket i deras ansigten (eller kanske hellre det helt och hållet uttryckslösa ansigtet med slutna ögon) gaf dem ett utseende, som särdeles contrasterade med deras ofta trasiga och smutsiga kläder. Kören, hörd på afstånd, liknade mumlet af brummande björnar eller suset af det efter en storm småningom lugnande och mot stranden flämtande hafvet; jag kan ej neka att allt detta gjorde på mig ett djupt intryck och att jag sällan sett någon religiös ceremoni, som behagat mig mera. Då vi i de mest utarbetade, utkrånglade körer bjuda till att med orgel och annat sjunga Herrens låf, sjunger eller rättare mumlar Araben det med ett oupphörligt och oändligt upprepande af hans namn, utan melodi och utan harmoni, så lärd troligen af den entoniga vind, som drar genom Arabiens öknar. Sådana *Zikr* höllos här till stort tal, jag räknade om-

kring tolf, och ehuru de alla voro lika och enahanda, var det dock *kejjijeh* i hvar och en, såsom man här säger. De fortsattes hela natten och jag kan i sanning ej begripa, huru de kunde hålla ut dermed, om icke den religiösa exaltationen och deras entusiastiska kärlek för sin profet gaf dem krafter. Festen slutades den 30 middagstiden, med den högst besynnerliga ceremonin *doseh*. Omkring 100 män, mest *dervischer* af någon sekt här, lade sig med magen på marken, packade med sina sidor den ena tätt intill den andra, och shekh *Bekri*, sittande på en stolt stor hingst, framskred långsamt, med en man på hvardera sidan ledande hästen, öfver de prosternerades ryggar. Allt efter som hästen berört deras ryggar, stego de upp eller blefvo upplyftade och famntagna af slägtingar och vänner. De tycktes alla vid uppstigandet vara förbryllade och sanslösa. Jag, såsom läkare kan tänka, trängde mig till för att se om deras ben voro brutna eller något dylikt händt dem; men till min stora förundran fann jag dem, efter några ögonblicks sanslöshet, vakna upp till medvetande, utan tecken till den allraminsta förvirring eller någon slags tillfogad skada, samt glada och muntra tala om för de kringstående, huru lätt hästens fot varit, att de knappt känt dess steg på sin rygg, eller de ledande männernas på sin nacke. Jag tror således att de första ögonblickens sanslöshet var blott religiös, from glömska af det närvarande. Hela denna vecka hade jag tillbragt ibland folket, isynnerhet om aftnarne, aldrig tröttnande att höra på *ziker*. Trängseln var

alltid stor, men isynnerhet vid *doseh*, hvarvid jag tror att flere barn och pojkar under åskådarnes fötter foro mycket värre, än dervischerna under hingstens. En annan högtidlighet hade jag kort förut äfven nöjet att öfvervara, nemligen *nezlet el hagag*. Jag hade aftonen förut begifvit mig till *Ustad Mahmud*, tillbragt natten hos honom, jemte hans släktinge *Hossein* och en annan ung man. Om morgonen stego vi bittida upp, begåfvo oss ett stycke utom staden genom *Bab el foteh*, och mötte då dels allena gående, dels små afdelningar återvändande pilgrimer, somliga föregångna af musikanter och omringade af välkommande släktingar och vänner. Häribland hördes ofta det skränande tjutet af qvinnor, hvilkas antingen män eller söner icke återkommit, utan dukat under för den besvärliga vägens vedermödor. Det var i allmänhet brokigt; alla hemkommande voro på det grannaste utstyrda, isynnerhet de qvinnor som vallfärdat. Det till stort tal ifrån staden utströmmande folket hade lägrat sig i cafén vid vägen, ropande åt sina återvändande vänner *Selam*-helsningen, *bisselameh* och annat dylikt. Men det bästa var sparadt till följande dagen, då *Mahmel* hemtades upp till citadellet och der öfverantvardades åt pashan, åtföljd af *Emir elhagg*; han var en gammal *Maghrabi* gubbe, klädd i ett par Turkiska hvita vidbyxor, räckande till närmare fotknölarne och uppbundna om lifvet med ett bälte, men för öfrigt alldeles naken, till och med utan hufvudbonad på sitt halfskalliga orakade hufvud, hvilket han oupphörligen, så väl nu som under hela vallfärden

till och ifrån Mekka, runkar och skakar i afmätta rörelser. Med sin nakna svartbruna kropp, hvita skägg och grånande lockiga hår, omkransande den skalliga hjessan, samt en liksom förstenad blick, nästan utan allt uttryck, ridande på en lättfotad kamel (hvars gumpningar han följde, dels med samma, dels med stridiga rörelser med sitt hufvud), gjorde denne halft ginn-like gubbe på mig ett intryck, som jag aldrig förr rönt af någon människa; sedan jag en gång fått ögat på honom, der han framred i processionen, föregången af pipor och tympaner, kunde jag ej mera vända det ifrån honom. Men detta och annat kan du allt läsa i *Lanes* förträffliga arbete om "The modern Egyptians." Hvad *Lane* beträffar, har jag ännu ej velat göra hans bekantskap, emedan (såsom jag erfärit) han lefver helt och hållet för sig sjelf och blott ibland Araber samt högst ogerna emottar besök af någon Europé. Jag har dock nu gjort bekantskap med hans lärare, den här berömde shekh *Ibrahim Dosoki* och tänker låta honom presentera mig för *Lane*.

Hvad böckerna för universitetet beträffar, har jag hittills ej velat brådska med dem, emedan jag först ville lära mig känna förhållandena och prisen, för att ej bli uppdragen i handeln. Manuscript-säljare finnas här få, bland dem den förnämsta kanske *Ahmad el-kutubi*; men han är en stor skälm och har blifvit van att beluxa och skinna rika Engelsmän. Hvarje måndag och torsdag är här i den stora bazaren *Khan elkhalili* en sorts marknad eller auktion; äfven för

böcker är här en liten plats, kallad *kutubijeh*, dit alla som ha att sälja några böcker eller gamla papper begifva sig, för att sälja dem åt der befintliga köpare eller bokhandlare. Dit vågade jag mig äfven en måndag och träffade just ut för *Ahmed*, som säkert tog mig för kristen. Jag köpte dock ingenting betydligt, blott grammatiken *Kafijeh* jemte dess kommentar *Wafijeh*, för ganska billigt pris efter långa prutningar. Af en på gatan anträffad annan shekh köpte jag en bundt manuskripter, äfven för ringa pris. Efter *Kamos* har jag frågat på alla håll, men den är dyr, kostar 2,000 till 3,000 piaster; i dag har dock en shekh låfvat hemta mig ett handskrifvet exemplar. Ehuru den Turkiska öfversättningen af den ej kostar mer än 260 piaster och jag i alla fall tänker köpa den för vårt universitet, har jag dock ansett att den äkta Arabiska *Kamos* ej kan och ej får saknas i ett bibliothek som vårt, och derföre beslutit köpa en handskrift deraf, om jag finner någon god. I dessa dagar tänker jag äfven köpa böcker från tryckeriet till ett belopp af omkring 800 piaster, sedan jag slutligen fått en handskrifven katalog öfver de böcker som här blifvit tryckta. Så snart jag efter någon vecka eller flere lindar shawl om min hufvudbonad, tänker jag bli en flitig besökare af *kutubijeh* och skall då bjuda till att gräfvu upp dess bästa skatter. Dock är Kairo ej egentliga platsen för att köpa manuskripter, emedan här finnas många afnämare och deras värde är temmeligen väl känt. Man får här sällan något "par occasion", såsom annorstädes i orienten. Den summa

af 300 rub. s:r som jag lyftade vid min afresa, belöper sig efter vexlingar och dylikt till ungefär 4,500 piaster Egyptiskt. Sedan jag för denna summa gjort uppköp, öfversänder jag böckerna (dock ej före min afresa från Kairo) genom konsulerna till England. Kataloger och räkningar öfversänder jag åt dig i bref.

Följande för *Bonsdorff*: Om han, såsom jag förmodar, hit öfversändt de pengar jag bad honom om, för uppköpande af djur under min tillämnade resa till öfra Egypten, så skall jag deponera dem i härvarande konsulat, tills jag får höra hans önskan angående desamma. Jag har nu fått veta att här finnas åtskilliga naturalister, af hvilka man kan dels beställa, dels köpa färdigpreparerade skeletter för komparativ anatomi. Är hans önskan att jag upphandlar sådana här, skall jag efter förmåga söka få de bästa som finnas, ehuru här preparerade skeletter torde bli ansenligt dyrare, än om jag upphandlat dem på stället i öfra Egypten. Vill han åter ej det, utan hellre önskar få pengarne tillbaka, så bed honom (i fall ej universitetet vill spendera något mera för uppköp af böcker och manuskript) taga sitt belopp af den anslagna summan, eller också af mina ännu innestående qvartaler, på det dubbel remisskostnad måtte undvikas. Eller bättre än allt annat, förmå honom sjelf, *Bonsdorff*, eller *Karl Lundahl*, att komma hit i slutet af september och jemte mig göra resan till öfra Egypten, samt kom du sjelf äfven med. Tag permission för hösterminen, begif dig på väg under sommaren, och far antingen genom Ryssland eller med något Finskt fartyg till Cadiz,

derifrån till Malta samt derifrån med ångfartyg till Alexandria. Kommen alla tre, tagen ännu en fjärde till, och lagen så att I ären här i början på september; tillbringa denna månad och halfva oktober, d. v. s. *Ramadan* här, derefter taga vi en liten Nil-bark, tillbringa på vår färd till öfra Egypten halfva oktober, november och större delen af december, samt skiljas sedan, I för att återvända hem, jag för att färdas till Arabien. I slutet af januari kunnen I vara tillbaka i Helsingfors, efter att hafva gjort säkert den intressantaste färd i verlden. Hela färden komme (efter hvad jag räknat ut) att kosta dig, fram och tillbaka, 1,500 rub. b:co ass.; men då skulle du ock hafva sett det underfulla Egypten, lifvet bland de trefliga Araberna, samt framförallt förlängt ditt lif säkert med 10 år och drifvit ur din kropp hvarjehanda krämpor. Kommen I icke eller kommer ingen af eder, torde jag nödgas slå hela denna färd ur hågen och gör i det fallet troligen pilgrimsfärden till *Mekka* och derifrån med *Wahabiter* till *Derejeh*; ty till *Jemen*, för att studera *Himjaritiska*, vill jag ej begifva mig, förr än jag är försäkrad om att kunna använda åtminstone några år på den färden. Jag har länge och med otålighet väntat bref af dig, jemte dina råd huru jag skall göra, för att kunna förlänga min vistelse i orienten, samt huru jag skall få medel dertill. Sedan ditt sista kärkomna bref från början af december, har jag ingen underrättelse haft hemifrån; ehuru jag litar till Herren att I alla befinnen er väl och troligen i ert gamla vanliga lif framlefven glada och lyckliga dagar, så-

som äfven jag i mitt nya rörliga, så kan du dock lätt finna huru kärkomna några skrifna rader hemifrån alltid äro för mig. Underlåt således ingalunda att skrifva mig till före din afresa från Helsingfors, antingen till Ristmäki eller hit; och gif mig derhos något råd, huru jag bör göra för att skaffa mig medel, som sätta mig i stånd att, utom de 2 bestämda åren, kunna dröja ännu 3 år till på mina ökenfärder. Tag mitt förslag till en resa hit jemte 2, 3 andra vänner, icke såsom skämt, utan tänk med allvar på att verkställa den; ty jag är säker att du och de andra ej skola komma att ångra sig.

Nu har *Khamasin* börjat, men med kyla och blåst, så att t. ex. i afton vädret här är såsom en något kylig majafton hos oss. Hittills har jag ej det minsta varit besvärad af Afrikas hetta, ehuru jag utan tvekan utsatt mig för middagssolens badd; jag har befunnit mig oändligen väl i detta klimat och påminner mig ej någonsin eller någorstädes hafva mått bättre. Såsom jag hoppas och ber dig om, går du till min gamla mor och underrättar henne härom, samt att jag för öfrigt är glad och nöjd med min ställning; ehuru ofta tankarne flyga hem till er, isynnerhet under våra högtider, såsom den just nu förflutna påsken, då jag vet att ni under de i lugn utan göromål tillbragta dagarne tänken på mig här vid den gamla Nilen. Af påsken visste jag ej annat, än att i denna *vekaleh* boende Greker hade mycket nojs för sig och att andra dagen inföll på en liten Arabisk högtid, då alla vandra ut i trädgårdar och på fälten för *shamm*

ennesim. Jag hade äfven, i ett litet sällskap af mina Arabiska vänner, vandrat ut på ett närbeläget vackert fält, inandats en verkligen ljuf, friskande vind och haft ganska trefligt. Allt håller nu på att grönska, hvetet står i stora ax, i trädgårdarne sprida pome-rans- och citron-buskarne sin härligaste väldoft.

Af pesten höres här ingenting, ehuru man för omkring en månad sedan berättade att några fall yppat sig i Alexandria. Nu är dess egentliga tid förbi, så att vi numera ej torde behöfva frukta den här på detta år. Detta bref är sammansatt af små lappar, som jag nedskrifvit än då, än då, under många olika förhållanden och sinnesstämningar; du måste derföre ursäkta lappverket och taga det sådant det kommit. Nu torde jag ej komma att skrifva på någon tid, emedan jag med allvare vill börja arbeta.

Dagb. April 14.

Om morgonen kom shekh *Davod* och såg ganska ömkelig ut; sade sig varit och ännu vara sjuk. Deref-ter kom *Abdolkhalik* och såg ännu ömkeligare ut. Jag hade i förrgår aftons ordinerat åt hans syster för ut-hållande stark diarrhé litet opium, och så hade han vräkt i henne omkring 4 gr., hvaraf hon hela gårda-gen och allt ännu i dag befunnit sig högst illa, samt nu fått ett anfall af asthma. Längre fram på dagen gick jag med honom att se på henne, men tyckte hennes sjukdom ej vara så farlig som de föregåfvo. Hon är förfärligt pjåkig och tråkig. Medan *Abdol-khalik* satt här började hans öga klia; för att hjälpa

det tvinnade han en liten papperslapp, tog med den tjockt örvax från sitt öra och trillade det in i ögat, sägande sig i 10 år med fördel hafva brukat denna konst. När jag sedan kom ner i hans bod, satt han ömklig och surmulen, med ögat svullet och en stor påse under det. När jag frågade hvarifrån det kommit, fick jag svaret: *kidde min allah*. Om aftonen gjorde jag en liten tur till *Muski*, i det allt fortfarande friska, men i mitt tycke särdeles helsosamma vädret, satt en stund hos *Abdolkhalik*, men följde snart shekh *Sha'aravi* derifrån och förmådde honom samt hans bror att komma upp till mig. De suto här en stund och drucko kaffe; men shekh *Sha'aravi* ledsnar nästan ut mig samt förefaller tråkig med sin inbillade lärdom och egenkärlek. Han plågar mig mycket med grammatikaliska frågor i tid och otid.

April 15.

Läste och sysslade hemma ända till närmare 'asr, då jag gick ner och frågade efter Abdolkhaliks syster samt fick det svaret att hon nu var så dålig att ingen hjälp mera behöfdes. Vi gingo dock dit och efter allt som syntes var hon bättre i dag; men hon är förfärligt pjåkig och vill att man ömkar henne. I dag undfagnades hon med trätor och gräl, så väl af sin bror, som sin man, hvilken äfven var tillstädes. Gjorde sedan ett slag omkring *Gemelijeh* och vid *maghrib* gick jag till Köhler, der shekh *Hamad* hade varit. Nu lärar ändteligen bokaffären vara uppgjord och jag i morgon kunna få böckerna mig i handom. Jag kom att sitta der något länge, äfven för att afvänta *Ibrahim Dosoki*, men han kom ej i dag.

April 16.

Gick till Köhler, dit nu slutligen shekh *Hamad* hade hemtat böcker, dock ännu ej alla; der räknades och dividerades med honom. Han är en präktig man, en *geda* rätt. Senare kom dit *Dosoki* och gaf Timofejef hans lektion, hvarefter vi pratade till temmeligen sent.

April 17.

Fick bittida besök af shekh *Ibrahim*, som en lång stund pratade och frågade mig om orsaken till kärlek samt mera dylikt, och läste sedan i en af de böcker jag i går hemtat hem. Middagstiden kom *Mohammad*, son till kalligrafen *Ibrahim* effendi, för att gifva mig den första lektionen i kalligrafi. Han är en ung 15-årig gosse, men särdeles väl uppfostrad och välartad. Härefter kom *Abdolkhalik* och började det gamla krånglet om *dabbosen*, som han genom mig lemnat åt *Murad*. Han hade sagt sig erhållit den af mig och ej af honom, samt helt och hållet vägrat dess återgifvande, med mera gemena saker. Jag blef förstämd genom detta samtal om *Murad*, gick ut till *Muski* och hemtade min *Kamos*. Efter *maghrib* gick jag till *Ustad Mahmud*, som jag ej sett på lång tid. Han berättade sköna historier om *Murad*!!

April 18.

Davod kom hit och såg temmeligen flat ut öfver det ovett *Abdolkhalik* och *Ibrahim* i förrgår gifvit honom. Han var efter vanligheten sömnig och tråkig. Medan vi suto kom shekh *Ibrahim* jemte

min lille treflige skriflärare och under det vi betraktade allehanda skrifprof, dem han hade i sin portfölj, somnade *Davod* af. Vi skrefvo omkring en timmas tid, *Mohammad* gick sin väg, *Davod* vräkte sig sofvande på divan ända till närmare 'asr, då han vaknade upp och begärde något att äta. Jag gick ut för att taga pengar af Bokti, men träffade honom ej förän efter *maghrib*; under denna väntan fick jag tiden slut med att spatsera omkring i alléerna vid *Birket*, sitta i cafén och ha ganska tråkigt. Senare kom *Mohammad Agha* in till mig och vi drucko thé.

April 19.

Satt hemma hela dagen ända till *maghrib*, läste, sysslade och hade tråkigt. Ingen kom till mig, 'Ali sprang hela dagen på bestyr och kom ej hem för att laga mig mat, så att jag slutligen blef förargad, gick ut att äta och gjorde en tur i *Asbukijeh*, der jag satt i ett café.

April 20.

Hade besök af shekh *Davod*, *Ibrahim*, *Mohammad Effendi* och *Mohammad Agha*, med hvilken sistnämnde vi drucko thé tillsammans.

April 21.

Satt åter hemma hela dagen ända till 'esha och besöktes först af *Davod*, som just började ge mig sin tråkiga lektion, då shekh *Ibrahim* efter vanligheten kom och afbröt oss; han satt länge och väl här, läste i *'Unvan elbajan* och gaf sina förklaringar öfver texten, ej utan tråk för mig. Middagstiden kom min

lille *Mohammad* och gaf mig sin skriftimma. Sedan begåfvo vi oss, 'Ali och jag tillika med hans lille son *Mohammad*, ut till moskén *Hossein*, der nu i afton börjades hans *molid*. Vi gingo in i moskén, hörde på shekherne som läste ur *Delail*, och in i sjelfva *kobban* der *Hossein* är begrafven. Hans graf eller *kobban* var omgifven af jerngallerverk, här och der med några förgyllningar. Arbetet förekom mig vackert, så mycket jag kunde och vågade titta omkring mig. Jag läste *fatheh* framför *kobban* och kysste den på åtskilliga ställen, såsom jag såg andra göra. Der inne satt en lång rad läsande shekher. Jag var i afton turbanad, gick (som jag tror) temmeligen oobserverad omkring i moskén och hade ingen fruktan alls, ehuru för första gången i Kairo inne i en moské. En ung shekh ville, mot en ersättning af 5 fadda, för mig läsa en sura för *Sejidna Hossein*.

April 22.

'Ali berättade mig att maran (*kābōs*) plågat honom om natten, att han läst åtskilliga surer ur Koran, men ej kunnat få den bort dermed, samt att den dock slutligen lemnat honom, men icke gått ut, utan satt sig i knuten vid *zuffeh*. Längre fram på dagen kom shekh *Ibrahim*, satt en lång stund och pratade om ödet. Jag tror aldrig att han verkligen är moslim. Senare kom *Davod* och gaf mig min timma, hvarefter han begärde mat, fick litet bröd och honing att äta, vräkte sig sedan (under det jag med *Mohammad* gick in och skref) på soffan och sof ända till efter

'*asr*; derefter vaknade han, började prata med '*Ali* och förargade mig till ytterlighet.

April 23.

Satt hemma ensam, besökt blott af *Mohammad* effendi middagstiden. Om aftonen åt *Abdolkhalik* hos mig och en stund derefter gingo vi, '*Ali*, jag och hans lille son, till *Hossein*, der nu åter *Delail* m. m. lästes och en stor samling folk satt på golfvet i kretsar, samt pratade eller spatserade omkring. Gossar sprungo omkring och lekte, så att det hela nästan hade tycke af en bal eller något dylikt. '*Ali* och jag satte oss äfven ner på golfvet en stund, spatserade sedan omkring, voro inne vid kubban, läste *fatheh* och kysste den &c. Derifrån gingo vi ut, stannade i ett café och hörde en *Muhaddit*; han berättade någon historia, i hvilken en kristen *khavage* förekom, hvars språk han härmade med god brytning, till stor förlustelse för det temmeligen stora auditorium.

April 24.

Hade besök af shekh *Ibrahim* om morgonen och efter middagen af lille *Mohammad*. Gick ut med '*Ali*, satt i ett café och hörde på en *muhaddit*, shekh *Ismains* bror, som berättade väl och vackert.

April 26.

Efter middagen tog '*Ali* och gick ut i *Ibrahim* pashas trädgård. Under vägen veko vi in i en stor vacker moské, sultan *Moajins*, som enligt '*Ali* är den vackraste moské här finnes. En viss *Ibrahim* effendi, som varit dess *nadsir*, har nemligen reparerat den och gifvit den dess vackra utseende, efter det den

varit nästan fullkomligen förstörd. Föga folk var der inne, blott några få, som lågo på golfvet och sofvo. Vi gingo öfverallt omkring och den förekom mig i sanning särdeles vacker och synbarligen ny. Vi vandrade ut genom porten *Zuēleh* och kommo inom förstörda och förfallna qvarter förbi *Sejide Zejneb* ut i parken. Derifrån begaf jag mig till *Roda* för att träffa *Peterson*, men råkade honom ej. Jag vandrade omkring på *Roda* och fröjdade mig storligen öfver dess sköna läge, vackra anläggning och det särdeles vackra väder, vi hade i dag. Nilen, ehuru ej särdeles bred och delad af öar, tyckes dock vara stor och väldig för sina flacka vidsträckta stränders skull. Jag njöt rätt i dag af frisk luft. Kom hem litet trött, kastade mig på soffan, somnade och vaknade vid midnatt, då jag gick ner för att se hvad som förehades på *Molid*. Men det var just ingenting särdeles. En procession (*ishareh*) gjorde man, men den var liten. Denna afton firades till shekh *Bejomis* ära och var den första på hvilken *eleshair* börjades.

April 27.

Shekh 'Ali, som min *Sejid* 'Ali rekommenderat mig till lärare, kom hit och hade pratat en stund då shekh *Ibrahim* kom. Han började berätta historier om sina färder i Indien och Kina, hvilka han tyckes vara särdeles mån om att alla skola känna. Han berättade huru han i Kalkutta gjort bekantskap med en Engelsk doktor, samt med honom disputerat om odödligheten och uppståndelsen, hvilken han sade Frankerna alldeles förneka. Härvid yttrade de andra att

allt hvad Frankerna hade, bestod blott i deras förstånd. Vidare omtalade han, huru han i den Engelska doktors tub sett berg och sjöar i månen, men förklarar detta sålunda att månans yta var en spegel, i hvilken jorden reflecterades, samt förmått Engelsmannen att gå öfver till och erkänna hans åsigt. Det förekommer mig som om den enkla visdom, han vill lägga i sitt tal och i sina historier, vore sökt och härmad. Han gick snart bort. Shekh 'Ali blef sittande och vi kommo öfverens om att han skulle komma till mig alla dagar vid solens uppgång för att läsa *Alfijeh*, ehuru jag hade all möda att förmå honom till studerande af denna bok. Han sade nemligen att den var för svår. Han behagade mig öfverhufvud mycket, isynnerhet hans språk och talorgan. Efter *maghrib* gjorde jag en spatsertur i *Asbukijeh* och hörde vid min återkomst på en 'Antari med Abdolkhalik; gick sedan med honom till cafét vid *Hassanein* och hörde på *muhadditen*, samt derefter på instrumentalister. De voro en flöjt, *kanon*, 'od och *tabl*. Musiken var ej utan ett visst behag, dock särdeles enformig i längden, i anseende till den bristande harmonin.

April 28.

Hade besök af shekh *Ibrahim*, hvars Islam jag för hvarje dag får större anledning att betvivla. Äfven folket här tyckes litet misstänka honom. Satt hemma till 'asr, då jag gick ut och gjorde en liten spatsertur på *molid*. Efter *maghrib* gjorde jag en lång promenad med 'Ali omkring *Birket el asbukijeh*;

då vi gingo förbi den långa raden af vackra hus, som vetta dit ut och alla ägas af kristna, sade 'Ali: *adi gannat el nosara ghashuma fish lamma imoto i roho gehennem*. Vädret var oändligen vackert, med det klaraste månsken och af nordanvind renad luft. När vi kommo tillbaka hörde vi i ett café på shekh *Isma'in*, som dock tvifvelsutän är den bästa *muhaddit* här och så uppskattas äfven af folket. Senare gick jag till *Hassanein* och såg en *ashareh*, som man i afton gjorde för *Mubāshir elgamia'*, åt hvilken denna afton var egnad. Under processionen, hvilken var delad liksom i afdelningar eller chörer, sjöngs hela vägen, den ena chören tagande vid der den andra slöt och liksom svarande hvarandra. Orden voro blott: *allahamma salli 'ala sejidna Mohammadin sala ridan*. Allt hade dock ett visst religiöst fanatiskt uttryck, isynnerhet då processionen inträdde i kobban. Ty dervid fick sången ett vildare och mera fanatiskt uttryck. Jag gick dock ej in, utan vände om och gick hem.

April 29.

Gick om morgonen ut med 'Ali, vek in i *Azhar* och vandrade omkring bland shekherna, som hvar och en satt i sin krets af lärjungar och höll sin föreläsning. Der var fullt af sådana kretsar, på gården smärre gossar, inne i moskén fullvuxna. Vi veko derpå in och gjorde vår *zijareh* i ett litet bönehus för shekh *Refa'*, der en stor hop qvinnor voro församlade. 'Ali underrättade mig, medan vi voro i ett café der bredvid, att största delen af dessa qvinnor voro besatta af någon 'afrit, men om de besökte sin

shekh på hans dag, voro de fria från sin plågoande de öfriga dagarne af veckan. De hade nemligen hvar och en sin shekh, som de besökte. Vi vandrade omkring shekhens *turba*, läste *fathe* och kysste den på åtskilliga ställen. Vid utgången blefvo vi besvärade af alla slags folk, vattenbärare m. m., som begärde bakhshish. Derefter gingo vi upp i citadellet och vandrade genom divanerna. Folket tycktes ha fritt tillträde öfverallt, äfven till sjelfva pashans divan. Vi kommo hem från vår långa vandring middagstiden, temmeligen trötta och hungriga. *Mohammed* kom och hemtade nu med sig det färgade papperet, som jag började skrifva på. Äfven hade han med sig lösa blad af en bok, som innehöll allehanda verser, goda mot trolldom, kärlek och allehanda annat ondt. De skulle skrivas än så, än så, upphängas eller fästas än här, än der, deras kraft var bepröfvad och säker. *Mohammed* prisade högeligen denna bok och skulle börja skrifva af den. Den hette *Khavas elbordeh*. Mot aftonen gjorde en spatserfärd till *Muski* och var inne hos Köhler, der äfven *Berczin* träffades. Jag spelte med honom ett parti schack. Det är ett tråkigt sällskap. Satt derefter i ett café för att höra shekh *Isma'in* och vandrade ännu om natten omkring på *Molid* och kom hem kl. omkring 4. 'Ali hade ej orkat ut i afton, han var alldeles medtagen af morgonpromenaden.

April 30.

Gjorde en promenad i *Ghorijeh*, satt en stund i caféet i *Hassanein*, som 'Ali sade vara särdeles me-

brokeh och der aldrig en *shishe* ges eller finnes, emedan den anses för *vahish*. Sedan gingo vi in i moskén, och hörde några timmar på *zikh*, som gjordes i dag af *Sadati* och *Bejomi* dervisher. De stodo hvar i sin krets framför deras shekh, som satt på sin *seggade* framför dem. Allt efter som någon af *tarikan* kom in, gjorde han först en *rik'ah* eller rättare blott en *sugud*, kysste shekhens hand och ställde sig sedan i ringen, samt deltog i de andras sång och rörelser. Äfven i dessa *zikh* iakttogos solo-partier och körer; de voro ej utan en viss storartad effekt. Medan vi hörde derpå kom en fattig *fikh*, helsade på oss, läste suran *Jazin* och efter den ännu några små böner, hvarföre han fick 10 fadda, 5 fadda mer än vanligt. Vi gingo hem en stund före middagen och jag blef sittande hemma till *maghrib*, då jag gick ut med 'Ali, gjorde en tur omkring *Azbukijeh* och derefter satt med honom en stund i *Hassanein*, hörande på *zikh*; vidare ännu en stund hos shekh *Ismain* i cafét och kom, efter en liten promenad i *Gemeelijeh*, temmeligen sent hem. Onsdagen bör man ej äta mjölk, ty då får man sorg hela veckan; på denna dag bör man äta fisk, som åter ej passar om lördagen. Mjölk på lördagen är deremot *mebruk*.

Maj 1.

Det var het och qvaf luft i dag, så att 'Ali, som varit ute, kom hem utmattad. Gick ut vid 'asr för att pröfva vädret, men fann det ej så alldeles förskräckligt. Jag vandrade ut genom *Bab ennasr* i några trädgårdar, der nu snart allehanda frukter börja

sticka fram. Trädgårdarne i Alexandria behagade mig dock mera än dessa. Luften var om aftonen alldeles förfärligt trång och qväfvande på de trånga gatorna, det förekom mig liksom jag varit instängd och ej väl kunnat andas. Jag skyndade min gång, men det ökade min värma och min svett. Äfven vid *birket* var ej i afton samma rena luft som vanligt, deröfver låg liksom en dimma af den osunda luften, och ingen vindfläkt förmärktes. Jag satt en temmeligen lång stund i cafét hos *Hanafi*; der träffade jag shekh *Sha'ravi*, gick med honom till *Hassanein* och hörde på *zikh* och *delail*, sittande en stund i ett litet sällskap på golfvet. Derefter följdes vi åt förbi *Nahhasin*, stannade en stund att höra på instrumentalisterna der, samt slutligen litet hos shekh *Isma'in*.

Maj 2.

Vaknade upp särdeles trött och var matt hela morgonen. Hela dagen var en tryckande qvaf hetta med stark vind, men het och utan någon friskhet. Jag låg hemma hela dagen och plågades af det äkta *khamasin*-vädret, oförmögen att göra någonting. Efter *maghrib* gjorde jag en tur till *Asbukijeh*, satt hos *Hanafi* och insöp med djupa andetag samt stor fröjd den friska nordanvind, som blåste upp mot aftonen. Allt folk, äfven bland infödingarne, klagade högeligen öfver hettan och vädret i dag. När jag kommit tillbaka från *Asbukijeh*, gick jag med 'Ali till *Hassanein*. Det var nu shekh *Geuheris* afton och moskén var rikare illuminerad än vanligt; der fanns mycket folk och stor trängsel. 'Esavijeh dervisherne höllo

zikh i dag. De äro alla eller åtminstone största delen *Maghrabijeh*. De hade stora trummor och tympaner, med hvilka de accompanerade sin sång, som var särdeles vild och rasande. Härunder gjorde de häftiga, hoppande rörelser, sprungo omkring i moskén och förorsakade starka rörelser ibland den talrika folkskaran, som tycktes frukta dem litet. De äro kända för att äta eld, hoppa högt upp mot moskétaket, rycka ner lamporna och äta upp dem, när berserksgången kommer öfver dem. I dag gjordes dock intet sådant. Man tyckes numera blifvit mildare och dylika saker tyckas ej rätt senteras här. De buro sig dock åt nästan som ursinniga. Äfven *Sadati* dervisherna, som några dagar förut haft sin dag, voro fordomdags kända för att äta ormar och göra andra underverk; men sedan engång en, som ej var *Sadati* dervish, i sin berserksgång fördristat sig att svälja en orm och dött deraf, har deras shekh numera förbjudit denna föda för alla utan undantag. Vi suto omkring 2 timmar i moskén och gjorde sedan en liten tur omkring *Gemelijeh*.

Maj 3.

Hade om morgonen besök af shekh Ibrahim och Abdolkhalik, som blefvo sittande ända till middagen. När Ibrahim gått, berättade Abdolkhalik att han var förälskad i en ung man och att det var blott denna kärlek, som höll honom så länge qvar här; han kallade naturligtvis detta *shei min allah* och honom *meskin*, samt mente det vara honom omöjligt att besegra denna passion. Straxt efter middagen träffade

jag min lille *Mohammed*, tog honom jemte 2 andra gossar af hans bekanta och vandrade med dem ut i några trädgårdar. Vi suto i en bland dessa, drucko kaffe, åto apelsiner och trifdes väl tillsammans. Gossarne här äro välartade och artiga. En bland dem var en *Neger* från *Sa'id* och behagade mig mycket. Vi kommo hem något efter 'asr och jag blef ännu stående litet hos *Hassan* i hans bod; hvarefter jag vandrade omkring i *Gemelijeh*.

Maj 4.

Gick om morgonen i badstuga med 'Ali. Kort efter det jag kommit hem och just tänkte taga mig en liten lur, kommo *Abdolkhalik* och *Mohammad Sa'odi* hit, den senare med sin 'od. De suto till eftermiddagen och åto med mig en *lekmeh*. Sedan de gått kom shekh *Ibrahim*, satte sig att läsa i '*Envan elbejan* och pratade deremellan om de underverk han sett i Indien, menande att ingen kung eller någon annan kunde komma att se allt det han sett. Han, liksom alla orientaler, är stor egoist och sjelfvis, om han är Mohammedan eller ej. Under tiden kom lille *Mohammed elkhattat*, men jag hade ingen lust att skriva i dag, ty jag hade ondt i hufvudet af den starka hettan och den qvafva luften. Efter 'asr rakade en *mezzejin* mitt hufvud. Efter *maghrib* gingo 'Ali och jag till *Azbukijeh*, suto hos *Hanafi* och svalkade oss i en frisk nordlig vind, som blåste upp. Sedan vandrade vi ännu omkring i *Gemelijeh*, suto vid ett café och njöto af den härliga aftonluften efter den heta dagen.

Maj 5.

Ämnade mig med 'Ali ut till *Sejideh Zejneb*, men blef hindrad af shekh *Ibrahim*, som kom just när vi höllo på att taga på oss. Han blef sittande och efter samtal hit och dit yppade han sin kärlekshistoria för mig. Jag sade honom allt hvad som föll mig in i anledning häraf, menande att det ej höfdes en man o. s. v. Härunder kom *Abdolkhalik*, 'Ali inträdde äfven till oss; nu först började saken vidt och bredt utläggas och ventileras med den vanliga orientaliska bredheten, samt vidlyftigt uppreparande af ett och samma. Jag förundrade mig högeligen öfver ömkligheten och uselheten i deras åsigter. Araben här i Kairo har föga eller intet mera af manlighet, hvarken i sinne eller kropp. De flesta äro sjukliga, ehuru oftast med ett vackert, manligt utseende, och i sitt sinne äro de effeminerade. Jag ledsnade slutligen alldeles vid deras prat och önskade dem bort. När de slutligen gått och jag åter gjorde mig färdig att gå ut, kom *Mohammad* och gaf mig min skriftimma. Ehuru blott 15 år, är han en af de bästa jag sett här. Men äfven han är krasslig och ömklig till sin kropp. Sedan han gått begaf jag mig utom staden på sandbergen och andades in den friska luft, som från norden kom öfver öknen. Om aftonen gjorde vi en tur omkring *Gemelijeh* och hörde derefter på shekh *Isma'un*. Men som der inne i cafét var hett och ohyra, kunde jag ej länge härda ut, utan gick hem.

Maj 6.

Gick om morgonen ut med 'Ali, besåg först 2

björnar, som en Turk dresserat och hemtat hit. Den ena dansade samt gjorde allehanda konster efter Turkens sång och tambour de basque. Derefter gjorde vi vår *zjaret* i sultan *Salehs* kubba, hvars *molid* hölls i dag. Hans graf öppnas ej mer än en gång om året, på denna dag. Här var en förskräcklig trängsel af qvinnor, som dels gjorde *tavaf* omkring den, dels suto rundtomkring i kretsar. På 2 sidor af kubban stå på hvardera sidan 3 ljus, hel och hållna ommurade med gips. Dessa vaxljus skola Frankerna hafva sändt sultanen till present; men när de hitkommit fanns här en man, som genomskådade list i gåfvan och underrättade folket om att ljusen antända skulle sätta hela Kairo i låga samt lägga staden i aska. Man ommurade dem derföre med gips och lät dem stå omkring sultanens graf. Folket förmodar dem vara fulla af krut och bly m. m., så att de ännu aftäckta och antända skulle sätta eld på staden. Derifrån gingo vi till *Hassanein*, vandrade öfverallt omkring i moskén, betraktade dess *sebil* jemte annat. *Masrs* utmärktaste lärda män bildade i dag hvar och en sin läsekrets och gjorde en *khatme* af Koran. Hvarje shekh hade med sig en liten provision af bönor och andra små förnödenheter, gjorde sitt lilla mål samt drucko kaffe i sin krets. Vi kommo dit något bittida, så att de ännu ej hunnit börja, ty detta sker ej förän efter middagsbönen. Derefter gick jag utom *Bab ennasr*, gjorde en promenad på bergen och andades den friska ökenluften. Jag återvände dock snart hem, vandrade sedan litet neråt, köpte tobak af

shekh *Sha'ravis* patron och blef inbjuden till honom för att höra på en *khatme*, som han skulle göra i sitt hus. Jag gick dit upp beledsagad af hans son och fann i rummet ett sällskap af 8 till 10 personer, bland hvilka 4 *fikh*, som läste Koran. En i sänders af dem läste sin tur, så att han dels sakta, dels halfhögt reciterade, mera liksom för sig sjelf, en lång ramsa; derefter sjöng han med hög stämma en del, så fortfarande, ömsom reciterande, ömsom sjungande, hela sin tur till slutet af sin *hazb*, då alla fyra jemte flere bland det öfriga sällskapet stämde in i kör. Härefter vidtog en annan af de 4 *fikh*, reciterade och sjöng sin tur på samma sätt; och så turades oupphörligen emellan de fyra. Härunder pratade och räsönnerrade det öfriga sällskapet om hvad som helst, äfven den läsande shekhen deltog, ofta afbrytande sin läsning, i samtalet. Denna lättsinnighet förundrade mig. Men å andra sidan skulle det förekomma mig obegripligt att kunna sitta oafbrutet tyst, uppmärksamt hörande på recitationen af hela Koran. I slutet af hvarje rytm som sjöngs, utropade efter vanligheten åhörarne *allah* eller *allaho akbar*, eller något dylikt uttryck af förtjusning. Äfven jag lät undfalla mig dylika utrop, ofta af sannt nöje och fröjd öfver det vackra föredraget. Jag kunde dock ej sitta länge, utan gick ut och gjorde en liten promenad omkring *Gemelijeh*, ner till sultan *Salehs* moské. Allt var nu illumineradt och mycket folk var ute, som dels satt i cafén och hörde någon sångare eller *muhaddit*, dels vandrade omkring. Jag träffade under min vandring silfver-

spinnaren *Mohammad* och vandrade litet omkring med honom. Han förefaller mig mycket lismande. Der-
 efter gick jag åter upp och hörde slutet af *khatmen*.
 Nu hade en af sällskapet sträckt ut sig på golfvet
 och somnat. Man var vid suran *Mulk* och det drog
 ej länge ut förän man hann till slutet; det sjöngs af
 alla 4 tillsammans, då de i början af hvar och en
 bland de sista korta surerna upprepade: *la illaha
 illalallah*. Slutet sjöngs med större inspiration och
 behagade mig särdeles. Härefter reciterades ännu *fathe*
 af alla samteliga, vända mot det på väggen målade
kibleh, derpå en liten del af suran *Bakara* samt *Elas-
 ma* eller guds namn, slutligen böner öfver profeten
 och öfver *Sejidna Hossein*. Alltsammans var slut
 kl. $\frac{1}{2}$ 8 om natten, hvarefter sällskapet skildes åt, utan
 några vidare ceremonier.

Maj 7.

Satt hemma ända till 'asr, då jag gick ut med
Ali och tog mig en promenad omkring *Gemelijeh*.
 Men luften var qvaf och tryckande, så att vi snart
 återvände hem. Efter *maghrib* gingo vi åter ut. Det
 var i dag sista dagen af festen och den egentliga
molid. I de flesta hus här i trakten och i de största
 bazarerna var illumination. Man hade stora kronor,
negafe, fullsatta med *kanadil*, upphängda framför por-
 tarne eller framför bodarne, som till det mesta voro
 öppna eller fullpackade med folk, som satt och såg
 på förbigående samt fröjdade sig öfver illuminationen.
 Det hela var ej särdeles briljant, men gjorde dock
 effekt på de smala gatorna. Folk till oändligt stort

tal var ute och strök omkring. Vi vandrade af och an i *Gemelijeh*, *Hassanein* och *Ghorijeh*, samt suto i några cafén, hvilket är 'Alis stora och enda nöje. Han klagade att festen detta år var usel, ej såsom förr: folket vore nedstämdt af pashans *dsulm* och af den allmänt öfverklagade *firdeh*, pengar funnes ej, modet och lefnadslusten vore qväst. Om aftonen gingo vi in i *Hassanein* och gjorde vår *zijareh*. På dagen och tidigare på aftonen hade der varit så fullt af folk, att vi ej velat gå in. Mattorna voro aftagna och golfvet var temmeligen smutsigt af det myckna folket, som i dag gått fram och tillbaka. I söndag skall der skuras, då skall *Masrs* förnämste män samlas dit, samt hålla det för en ära och *barakeh* att få sig en slarfva och skura golfvet i kubban.

Maj 8.

Gick med 'Ali utom staden längs vägen, som leder till *Shubra*, ända till cafét på halfva vägen mellan staden och slottet; vi drucko kaffe der i den vackra trädgården och gingo sedan genom *Ahmed bey ettahirs* trädgård ner till Nilen. Härvid passerade vi en stor öppen sandplan, som ligger mellan hans slott och Nilstranden. Jag klädde af mig skorna och gick barfotad på den brännheta sanden; fann mig väl mycket besvärad, men härdade dock ut, så väl hettan under mina fotsålor, som hettan af den särdeles starka middagssolen. Simmade i Nilen. Vattnet var halfljunt och jag kände ej det minsta obehag att stiga i floden, ehuru jag ej badat i kallt vatten sedan jag lemnade Paris. Jag tvådde mig med den

feta svarta Nilgyttjan och fann badet öfverhufvud särdeles behagligt. Vi gingo derefter tillbaka öfver sandflackan, stannade i ett litet kryphål, der vi förtärde vårt kaffe i sällskap med några Kopter och Turkar, hörande på några historier dem 'Ali berättade till hela sällskapet stora nöje. Ströko så förbi *Bolak* och öfver fältet mellan denna förstad och sjelfva staden, kommo der in genom *Bab elhadid* och begåfvoss hem. Tänkte besöka *Prunner*, men råkade på vägen vid ett café ut för *Mohammad Rosas* och satt med honom först en stund vid cafét, gjorde sedan med honom en liten spatsertur och stannade vid *Abdolkhaliks* bod, der vi suto en lång stund jemte 'Abdolkarim samt andra kommande och gående. Shekh *Sha'ravi* kom äfven och jag följde med honom till *Hassanein*, der man till godt slut på festen ännu i afton läste *delail*, gjorde *hazb* och *zikh*. Denna afton kallas *Lelah jeti meh*, såsom stående ensam, utan sammanhang med den egentliga festen. Vi hörde en stund på, gjorde vår *zicaret* kring *Hosseins* kubba och gingo bort efter en half timma ungefär.

Maj 9.

Hade besök af shekh *Ibrahim*, som nu på några dagar ej låtit se sig. Allt folk klagade öfver olidlig hetta, men jag tyckte mig väl kunna fördraga den. Efter *maghrib* gjorde jag en tur till *Azbukijeh*, satt en stund hos *Hanafi*, drack kaffe och inandades luft, ty den var der något friskare än uppe i staden. Träffade på vägen, när jag kom tillbaka, en blind *fikh*, som frågade efter *Gemelijeh*. Jag bad honom följa mig

och ledde honom fram. Han hade nemligen hört att man i afton här någorstädes skulle hålla *zîkr*, hvilken han äfven ville öfvervara. Men som han ej visste huset och man här ej kunde upplysa honom derom, fick han vända om och gå sin långa väg tillbaka. Efter *'esha* kommo till mig *Abdolkhalik*, hans bror *Abdolkarim* och *Sejid Mohammad Rosas*, som hela aftonen spelade på *'od*. Han var ej utan färdighet och förmåga på detta instrument. Jag blåste för dem på min flöjt åtskilligt, men de tycktes ej förstå det minsta deraf, ehuru jag valde de enklaste melodier jag kunde. När jag tirlirade och blåste några variationer af skalan fick jag största beröm, liksom Turken på en Europeisk konsert mest tyckte om qvintileringen vid stämningen. De suto länge, ända mot midnatt, och det blef i längden något tråkigt. Moldauern, en Rysk undersåte som bor här, hade äfven kommit upp och ökat sällskapet.

Maj 10.

Gjorde på förmiddagen en tur förbi *Azhar* till *Ghurijeh*, satt der en stund hos *Hossein*, som med all gewalt ville pracka på mig 2 shawlar. *Mohammad Rosas* kom efter middagen upp till mig, men gick åter bort, då han fann mig sofvande. När jag efteråt förebrädde *'Ali* att ej ha väckt mig, sade han det ej vara vanligt här. Vädret var oändligen hett och qvalmigt, med en het tryckande sydlig vind, som särdeles besvärade mig och allt folk här. Om aftonen gjorde jag en liten tur i staden, men den allt fortfarande sydliga vinden satte damm och stoft i

rörelse, så att promenaden ej var särdeles behaglig. Jag återvände derföre snart och satt en stund hos Abdolkhalik med *Mohammad Sa'odi*. Härunder uppstod stort buller på gatan med en full moslim, som alla skreko och skällde på. Han lyckades yttra en *witze* om kristna, och straxt mildrades sinnena mot honom. Men när han fortfor med sitt väsende, fördes han slutligen bort med stor möda och besvär, i anseende till det motstånd han gjorde.

Maj 11.

Straxt efter middagen begaf jag mig med 'Ali till *Gizeh*, färdades genom *Masr el'atikah*, som förekom mig vacker och trefflig med sina många trädgårdar. Vi fingo en liten roddarbåt och satte öfver Nilen. 'Ali var mycket rädd och sade att båten var för liten, satt och läste under hela öfverfarten, samt var högst ömkelig. Vi stannade på en liten sandholme midtuti floden för en stund, och jag simmade vid den. Vattnet var grundt och ganska varmt, men badet ändock välgörande. Det var just under Nilmätaren. Nu skall pashan använda den till krutfabrik eller magazin och man kan ej komma der in. Vi hade en högst trefflig gammal gubbe, som rodde oss. Öfverkomna till *Gizeh*, spatserade vi litet omkring i trädgårdar och planteringar, då jag sköt en *hudhud*. Derefter gingo vi in i ett café, suto der och rökte tills Alis vän, en viss shekh *Mustafah*, kom dit jemte en annan gammal, högst trefflig gubbe, med hvilken jag kom i samtal om pyramiderna. Kort före *maghrib* begåfvo vi oss med *Mustafah* till hans hus, som var ganska nätt och treffligt, nu genomblåst

af en frisk, svalkande nordlig vind. Vi suto så och pratade en stund, då shekh *Mustafah*, som tycktes vara en högst from och religiös moslim, steg upp samt bjöd oss hålla vår *maghrib* bön. Jag kunde ej undvika det nu, utan gjorde bön med honom och 'Ali; en stund derpå gjorde vi äfven 'esha bönen. Vi åto qvällsvard och jag åt temmeligen dugtigt, ehuru jag ej var hungrig, kände mig ock därför genast efter vårt mål särdeles olustig. Vi lade oss att sofva i ett stort vackert rum, der blåsten drog in och ut. Jag var särdeles sömnig, men loppor eller vägglöss gäfvo mig först ingen ro halfva natten; den andra halfva natten var jag besvärad af en förfärlig diarrhé, äfvensom temmeligen stark feber, så att jag verkligen var högst illa deran ända till morgonen.

Maj 12.

Steg bittida upp och väckte 'Ali. Mig till stor plåga måste vi ännu stanna qvar hos *Mustafah*, äta tortor och dricka kaffe. Jag förtärde dock intet annat än en kopp kaffe och till all lycka känner man här ej seden att truga. Vi gingo derefter ut, suto vid Nilstranden och väntade på de åsnor, hvilka 'Ali i går hade beställt hit, för att föra oss till pyramiderna; men såsom jag genast hade förutsagt, kommo de ej. Vi voro sålunda nödsakade att från *Gizeh* sända en man öfver, som skulle hemta oss 2 andra åsnor. Jag var högst ömklig och illamående, såsom efter det värsta rus, med den vederstyggligaste smak i munnen och infernaliska uppstötningar, dessutom trött och feberhet, ehuru vädret var särdeles friskt

och nästan kyligt, der vi lågo om bord på en liten, särdeles vacker och ren *sandal*, tillhörande någon förnäm man här. Medan vi suto der kom en liten pojke, som tycktes vara kajutvakt eller något dylikt, grälade, skrek och ville köra bort oss. 'Ali pratade länge och väl skämtande med honom och slutligen blef det särdeles väl mellan oss. Sedan vi ännu en stund väntat i cafét, kommo 2 åsnor, vi satte oss upp och begåfvo oss på väg till pyramiderna. Vägen gick genom Nildalen, der man nu höll på dels att plocka upp hvetet, dels att tröska det, hvilket tillgick sålunda, att man med en maskin (kallad *nogar*), gående på nio jerntrissor, åkte öfver hvetet. Här och der voro byar, framför och i dem vanligen palmer och andra trän. I *Gizeh* och under vägen syntes pyramiderna små och helt nära belägna, såsom föremål på sjön eller ännu närmare, men under det vi redo ville afståndet ej bli mindre och det räckte hela två timmar innan vi kommo fram. Framkomne till foten af den sandhöjd, på hvilken de äro uppresta, kunde jag först skönja huru fasliga kolosser de verkligen äro. Vi mötte åtskilliga Araber, som erbjödo sig att följa oss och föra oss omkring uti den stora öppna pyramiden, hvarföre jag bad dem följa med. Vi stego uppför sandhöjden på den vackraste rödaktiga sand, jag sprang efter en trana och sköt ett skott efter den, men det träffade ej, i anseende till den stora distancen. Vi kommo slutligen till den trånga och lilla dörren, suto der och hvilade oss en stund, omgifna af omkring 10 Araber. Här var full-

skrifvet öfverallt med namn af besökande från alla tider; ett såg jag från 1500-talet. Högst få Arabiska namn syntes, mest Engelska och andra Europeiska. Efter en stunds hvila tände vi upp ljus och jag kröp in i den trånga, nedåt stupande gången, med 2 Araber framför mig, hvar och en med sitt stycke ljus. Vi kröpo än nedåt, än uppåt, än i trånga gångar, än i öppnare rum, der ett djupt och underligt eko återkastade hvarje ljud; betraktade ett stort badkar i ett rum, men för öfrigt också nästan ingenting. Luften här var naturligtvis instängd och qvalmig, gångarne besvärliga och svåra att färdas igenom. Jag var dessutom ganska illamående, så att jag här ej hade stor fröjd. Jag dröjde kanske $\frac{1}{4}$ timma derinne — blott så mycket att jag kan säga det jag inträdt i världens största och kanske äldsta monument. När jag kommit ut, steg jag ännu ett stycke upp på pyramidens utsida. Här äro inga trappor, men de stora ofantliga stenblocken, hvaraf pyramiden består, äro laggda det öfra ett stycke in på det lägre, för att sålunda bilda en lutande vägg och göra samma tjänst som trappor. Jag uppsteg kanske till tredjedelen, då (i anseende till min krasslighet) det började svindla litet och jag kände mig särdeles utmattad. Jag satte mig ned här och skådade ut öfver den härliga släta Nildalen, med sina olika fläckar af byar och träd, samt Kairo med sina minareter, på ömse sidor begränsad af sandberg; dessa voro på östra sidan högre och begränsande min synkrets, på den vestra gränslösa och ööfverskådliga, bildande ett

haf af sand, med höjder och dälдер liksom vågor, samt ränder liksom strömfåror. Åt söder stodo, i slutet af min synkrets, pyramiderna af *Sakara*. Jag tittade upp åt toppen af pyramiden, såg fåglar sväfva öfver den och först nu hisnade jag öfver dess höjd, sannande sägen att ingen högre byggnad fanns i verlden. Ovilkorligen föllo mig i tanken de slægter, som vandrat här före mig och vandrat hädan, sedan de slægters tid, hvilka uppfört dessa pyramider. I sanning: dessa slägten voro inga uslingar, inga förvekligade lättingar. Skulle vår tid anse mödan värdt att uppföra sådana byggnader, månne den skulle förmå det? Kunde den bringa dessa ofantliga stenblock så långa vägar fram, som pyramidernas byggmästare måste föra dem? Kunde den foga dem tillsammans med den precision, som ännu ses här inne i pyramiden? Dock tunneln i London torde i storhet komma upp mot dem. Sedan jag sutit en stund här uppe och fröjdats mig, så mycket mig möjligt var, ensam som jag var samt sjuklig och ömkelig dertill, steg jag ned och vandrade litet omkring, steg derefter ännu upp på en annan liten, förfallen, bredvid stående pyramid och såg mig omkring. Gick vidare att se på det så kallade *Faraons hufvud*, ett ofantligt stort stenblock, såsom ett ordentligt hus, formadt till ett hufvud med ögon, öron och näsa. Allt hvad jag förut sett förekom mig litet och obetydligt i jämförelse med hvad jag sett här, hvarföre jag begaf mig på återvägen i den föresats, att snart komma hit tillbaka och då om möjligt i sällskap.

Vid karlarnes betalning hade vi stort krångel och 'Ali grälade med dem förfärligt. Vi gåfvo oss på återväg i solhettan vid middagstiden och kommo samma väg tillbaka, öfver till det mesta skördade fält, der jorden var söndersprucken i remnor af hettan, samt nu besådd med *durra* i väntan på Nilens flöde, hvarefter man genast sår hvete. Min åsnedrifvare berättade åtskilligt om pyramidernas byggnad, såsom att *Farao* fört stenarne dit med sin trolldom, blott med sin röst och *hikmeh*. Men jag hade ingen lust, hvarken att höra på honom eller till något annat; jag var alldeles medtagen och skyndade hem, så fort som möjligt. Vi kommo hem omkring 'asr och jag började småningom finna mig bättre, då åter 'Ali blef sjuk af hufvudvärk samt klagade ömkligen hela aftonen. Jag gjorde ännu på aftonen en liten spatseretur och befann mig fullkomligen väl, då jag gick till sängs.

Maj 13.

Hade om morgonen besök af shekh *Ibrahim*, som dock ej dröjde mer än en liten stund. Gick straxt efter middagen ut till Köhler och Timofejef samt träffade äfven *Berzin* der. Satt en stund der och hade tråkigt hos Timofejef, som ej tycktes vara vid godt humör. Gick senare på aftonen ner till *Azbukijeh*, satt ända till 'esha i cafét hos *Hanafi* och hörde på den Arabiska musiken, som spelade i cafét bredvid. Gick sedan till *Prunner*, der jag träffade ett sällskap af 5 andra Tyskar. Det var ej utan att jag ju fann nöje i deras sällskap, sedan jag nu på lång tid ej

lefvat bland annat än Araber. Tyskarne passa dock bättre för mig än Fransoserna. Följde med *Wrede* till hans port, för att se hvar han bodde.

Maj 14.

Hade om morgonen besök af shekh *Ibrahim*, som satt ända tills *Mohammed* kom middagstiden och gaf mig min skriftimma. Gjorde en tur åt *Ghorijeh*, satt sedan i bodarne i *Gemelijeh*, längst hos en *'Attar*, som i 10 år tjenat pashan såsom läkare uti *Sennar* och trakterna deromkring. Han tyckes vara en treflig och prätigtig man, jag fann mig särdeles väl hos honom i hans bod. Under det jag satt der, kom en man, som handlade med tvål, och skulle köpa ett större parti sådan; det blef ett förfärligt gräl emellan köparen och säljaren förän handeln kunde afgöras. Då jag vandrade till *Azbukijeh*, träffade jag på vägen en gammal Sherif, som med mild och vänlig stämma gaf mig *Selam*-helsningen samt började tala med mig. Vi kommo sålunda i samtal och följdes åt ett långt stycke väg. Han förekom mig högst treflig och jag bjöd honom med mig till cafét i *Azbukijeh*, men han var hindrad att komma och lofvade helsa på mig i morgon i mitt hus. När vi skildes åt, kysste vi hvarandra på axlarne och det var särdeles väl. Kommen till *Azbukijeh* stannade jag dock ej i cafét, utan vandrade omkring tillbaka till *Gemelijeh*. Satt till sent på aftonen hos *Abdolkhalik* i sällskap med hans bror *Abdolkarim*, hvilken alltid förekommer mig såsom en högst aktningsvärd moslim.

Maj 15.

Under det shekh *Ibrahim* om morgonen var hos mig, bad lille *Mohammad* mig komma att se på hans sjuka syster, som nu hela 16 dygn legat i feber. När jag kom ner, väntade mig der hans far och vi följdes alla åt till deras hem. Till min stora tillfredsställelse var den sjuka obeslöjad, der hon låg på golfvvet, omgifven af en hel skara käringar. Hennes sjukdom var ett vackert exemplar af *typhus abdominalis*, här kallad *nosheh*. Jag sade mig vilja gifva medicin åt henne, sedan jag först ordinerat, hvad jag tyckte vara nödigt. Men *Ibrahim* effendi tyckte att medicin kanske ej skulle göra något gagn, att pengar skulle slösas förgäfves, men att han skulle skaffa blodiglar och senapsdegar samt applicera dem. Underlig är i sanning den liknöjdhet och den fruktan för kostnad, som man här hyser, äfven när det kanske går på lifvet. Alla tillfråga läkaren för den obetydligaste åkomma och perqvestionera honom om sjukdomen, men ingen eller få göra som han säger. Middagstiden gick jag ned och pratade litet i bodarne, samt begaf mig sedan till *Moski*, för att träffa *Wrede*, men råkade honom sofva; hvarföre jag återvände hem, gjorde en spatsertur i *Gemelijeh* med *Mohammad agha* och satt med honom i ett café, nära det ställe der Kairos *hasshashin* pläga församlas. Träffade i hörncaféet *Mohammad Rosas* och shekh *Mahbob*. Vi satte oss vid dem och *Ali* började nu åter, Gud vet för huru många gången, berättelsen om vår färd till pyramiderna, med den vanliga breda och långa omständligheten i de obe-

tydligaste saker. Man berättade äfven åtskilliga underliga saker om shekh *Ibrahim*, såsom att han ej skulle bedja mer än två *rik'ah* om dagen, att han vore gift med en *gin-nijeh*, att han vore en *zufi* m. m. underligt. När jag gått förbi tobakshandlaren *Hassan*, hade han sagt sig, jemte några andra, i afton ämna sig upp till mig och derföre bett mig vänta dem efter *'esha*. Jag gick således hem och snart kom ett sällskap af 9 personer, upp. *Hassan* sjöng och *Mohammad* slog *'od*; men det var dock öfverhufvud mera tråkigt och tyst, kanske emedan sällskapet ej passade rätt tillsammans. Efter en stund gingo några bort och det blef nu litet lifligare, under det de betraktade mitt kirurgiska bestick. Härunder dräpte vi en skorpion, som kom framkrypande på golvet. De qvarblifna af sällskapet stannade till omkring midnatt; jag hade sålunda händelsevis firat Sofiedagen, min systers namnsdag.

Maj 16.

Hade besök af shekh *Ibrahim*, med hvilken det gamla älsklings samtalsämnet afhandlades, om det förderf eller *fesad* som råder i *Masr* och bland dess folk. Gjorde middagstiden en tur i *Khan khalili*, för att se på bazaren, som i dag var obetydlig. Sedan jag väl hunnit hem och tagit mig en liten lur, i anseende till den starka hettan, som under promenaden medtagit mina krafter, kom *Mohammad* hit. Af honom erfor jag att man gjort med hans syster ingenting af det jag ordinerat, emedan hon på intet vilkor gått in derpå. Under det vi suto och skrefvo, kommo *Köhler* och *Berzin* på ett kort besök till mig.

Kort före *maghrib* begaf jag mig med 'Ali utom staden till shekh *Demerdash*, i hvars omkring *kubban* byggda moské hans lärjungar församlas hvarje natt mellan thorsdagen och fredagen att hålla *zikh*. *Demerdash* var son till en sultan och *sherif* under *Kaid beys* tid; han hade, jemte två andra, *Gulshari* och *Shahin*, gifvit sig ut på färder samt kommit i trakten af Kairo. Här grepo dem sultan *Kaid beys* Memluker, förde dem inför sultanen och i hans tjenst. De höllo bön hela natten och hela dagen gjorde de tjenst inför sultanen, som häröfver förundrad vände talet till *Demerdash* med orden: *sen demir sen ja dash?* d. v. s. är du jern eller sten? Häraf hans binamn *Demerdash*, det egentliga var *Mohammad*. Sultanen var nöjd med dem, gaf dem alla förnödenheter och lät dem sitta i ro. När sultanen sedermera begaf sig till *Medina* och upptäckte en list, som 8 kristna hade uppgjort för att stiga ner i Mohammads graf och föra bort profeten, ville han (för att försäkra sig om att ingen skada skett inuti sjelfva grafven) skicka någon ditin och frågade sin omgifning hvem som ville åtaga sig detta värf; då erbjöd sig *Demerdash* dertill, ehuru sultanen satt honom det vilkor före, att han skulle dödas genast efter återkomsten derifrån. Han steg således ner i grafven, träffade der profeten sittande och läsande (ty han lefver ännu i sin graf), blef på det bästa emottagen och anbefalld att efter sin uppstigning begifva sig till *Khovaresm* till *Dada 'Omar*, betrakta hans moské samt återvända till Kairo, för att der bygga en fullkomligen dylik. Under *De-*

merdashs besök i profetens graf hade emellertid sultanen slumrat litet in samt i en dröm sett profeten komma och förbjuda honom att döda *Demerdash*. Denne uppfyllde sedermera profetens befallning och byggde den ännu stående, efter honom uppkallade moskén, omkring $\frac{1}{3}$ timmas väg utanför Kairo åt norra sidan. Bland alla *tariker*, som här finnas, är enligt 'Ali (som hör till den) *tarikat-Demerdash* den förnämsta. Han berättade mig många underverk och *keramot* om sin shekh, samt att han flere gånger sett honom i drömmen. De hafva vissa hemlighetsfulla ord, hvilka de på sitt radband måste säga vissa hundra gånger hvarje *maghrib* och *suleh*; om de för någon oinvigd yppa dessa, dö de omedelbart samma natt. Genast utanför staden är en *kubbe* upprest för hans träl (tjenare), som ledsagar de besökande till shekhen *Ghafarhom*. Vi anlände en stund efter *maghrib* och satte oss uppe på *Sutuh* i ett stort sällskap af allehanda folk, hörande till *tarikan*. Sedan gingo vi ner i moskén, gjorde vår *vodo*, vår *maghrib*-bön och omedelbart derpå 'asha-bön, i stort sällskap och med *Imam*. Derefter gingo vi åter upp, satte oss i en *khulveh*, tillhörande en af 'Alis vänner shekh *Soleiman*, åto med honom samt drucko kaffe och thé. Han komplimenterade mycket och sade att stor *barakeh* vederfors dem genom min närvaro. De berättade att en bland *Demerdashs keramot* var den, att ofelbart hvarje fredags natt någon ny person, som förr ej gjort *zijareh* här, kom till för att bivista högtidligheten, och denna natt var det jag. Under det vi

suto, utropades till *mahjah* och shekhens *telamids* församlades. Denna *mahjah* börjades med suran *tabarak* och bestod för öfrigt af flera surer ur Koran samt åtskilliga ceremonier, hvilka jag uppifrån betraktade från *ginah*. Den räckte närmare midnatt, då shekh *Esseggadeh* på en stund aflägsnade sig och begaf sig hem. Vi lade oss att hvila på *sutuh* under bar himmel och jag sof godt nog, under det folket nere i moskén höll *zikh* hela natten, ända till morgonen.

Maj 17.

Vi stego upp vid *adan*, drucko kaffe, mornade oss och höllo sedan morgonbön, dock ej med församlingen, utan hvar för sig. Vid solens uppgång begåfvo vi oss på väg hem, öfver besådda och härliga fält, från hvilka nu i morgonstunden en ljuflig doft uppsteg. Hemma sof jag en stor del af dagen, till ersättning för den genomvakade natten. Efter *maghrib* gjorde jag en spatsertur i *Azbukijeh*, men i afton hade ingen nordlig vind blåst upp, så att äfven om qvällen ingen svalkning kom efter den heta dagen. På gatorna var en instängd, qvaf och gemen luft. Vid hemkomsten satt jag i *Hassans* bod jemte *Sa'odi* och *Abdolkhalik* till ganska sent; man pratade mycket om shekh *Ibrahim*, som de kallade *Nosrani*, *Frang* och *Jehodi* m. fl. förevitelser. Man hade aldrig sett honom hålla bön eller annat sådant, och man tycktes vilja ge mig vinkar att undvika hans sällskap.

Maj 18.

Om morgonen bittida kom ändteligen shekh 'Ali

hit och urskuldade sig med att en flicka i hans familj legat sjuk, hvarföre han ej kunnat komma förut. Han gaf mig nu den första lektionen, med all möjlig orientalisk bredhet och vidlyftighet om *basmalleh*; det var ej utan att jag tröttnade vid hans långa kommentar. Ingressen gjordes med recitation af *fathe*, sjelfva lektionen med *bismillah* och nedkallande af välsignelse öfver *Mohammad*. Gick sedan på förmiddagen till *Wrede*, satt hos honom en lång stund och hörde på hans berättelser om resan i *Jemen*. Gick till *Azbukijeh*, men träffade på vägen *Mohammad Rossas*, som uppehöll mig särdeles länge och talade i religion samt annan visdom, huru allt, både gång, ätande och drickande m. m. bör ske med *adab* och *ilm*. Han tyckes hålla mig för en *Frang*, men dock ej ha något emot att jag besöker moskéer samt här lefver och galler för en moslim. Han är dock något affekterad och led i sin tillgjorda visdom. Enkelhet och renhet finner man här föga, jag tänker med längtan tillbaka på Alexandria och de goda vänner jag der förvärfvade, ehuru full *Frang*. Sedan jag efter en full halftimmes prat sluppit honom, satt jag i cafét hos *Hanafi*. Kom dock snart hem till *Gemelijeh*, der alla bodar redan voro stängda, hvarföre jag en stund ännu satt utanför vår stora port och andades den friska aftonluften.

Maj 19.

Under det shekh *Ali* gaf mig lektionen, kom shekh *Ibrahim* och blef sittande en stund efter det *Ali* gått. Träffade *Sa'odi* och *Abdolkhalik* och satt

med dem i den förres boda en stund, hvarefter jag gick utom *Bab ennasr*, samt en stund stekte mig i den brännande middagssolen och i en torr het sydvind, som gick öfver de kala sandhöjderna. Efter *maghrib* satt jag en stund hos *Abdolkhalik* och hörde huru *Hassan* lockade hundar på shekh *Ibrahim*. Han skall ej vara den ende som gör det, utan alla utan undantag i *Gemelijeh* skola hata *Ibrahim* lika. På gatorna var en förfärligt qvaf luft och gemen stank, emedan i afton ingen vind blåst upp. Satt hos *Hanafi* ända till *‘asha*, hvarefter jag gick hem och hörde på den underlige *Abo khodes zummara*.

Maj 20.

Sedan jag om morgonen läst med shekh *‘Ali* och derefter suttit en stund med shekh *Ibrahim*, skulle jag gå ned till *Muski*, men träffade på vägen shekh *‘Ali*, sittande i en *‘attar*-bod. Han bjöd mig upp till sig och jag satt en lång stund der, i en stor vacker *Ka‘ah*, rökte och drack kaffe med honom. Hans hus är stort och han erbjöd mig en *ka‘ah* och *khasm* i dess öfra del att bo uti, så snart en hans vän (som nu bodde der) flyttat bort. Gick sedan till *Muski*, satt en stund hos *Wrede* och hörde utdrag ur hans bref till sin syster angående hans resa. Kom derefter hem och hade min skrifttimma. Gick till *Timo-fejef*, der jag äfven träffade *Berzin*. Tillbragte hela aftonen hos dem, väntande på shekh *Dosoki*, som dock ej kom i afton. Fick bref af *Borgström* och *Bonsdorff*.

Maj 21.

Efter morgonlektionen och en liten frukost, som jag intog tillika med shekherne 'Ali och Ibrahim, gick jag till Muski, talade med Palme och sedan med Köhler i kansliet. Vid återkomsten träffade jag åter shekh 'Ali och gick in till honom, satt nere i portgången af hans hus samt språkade om allehanda i Arabisk litteratur. Han tyckes mig ha all den glada enkelhet och hjertlighet, som ett af politik oförderfvadt och af lärdom icke öfvermodigt sinne vanligen har; tyckes äfven vara särdeles stark i orientalisk lärdom, isynnerhet *fikh* och *nahv*. Middagstiden gick jag bort, afböjande bjudningen att följa honom upp i hans *ka'ah* och sofva der. Jag gjorde i dess ställe en promenad på sandhöjderna utanför *Babennasr*, satt der och baddade mig i solen, för att vänja mig vid hettan. Satt sedan i grannbodarne, mest hos min 'Attar effendi. Efter *maghrib* gjorde en spatsertur till *Azbukijeh*, der i afton en den ljufvaste nordanfläkt gick genom träden; sedan jag kommit hem, satt jag ännu länge vid vår port och njöt frisk luft.

Maj 22.

Efter lektionen med 'Ali gjorde jag en promenad i *Azbukijeh*, vankande af och an, men hade tråkigt och visste ej att företaga mig något. Satte mig slutligen hos en skraddare i hans bod nära *Hassanein*, och hade olyckan att der träffa *bavaben* af *Khan Ga'far*, som helsade på mig och kallade mig *khevage*. Jag antog en vredgad min och låtsade ej förstå att han mente mig. Han lemnade oss äfven snart, men

låt se om det skall hafva några följder med sig. Satt vidare en stund i cafét hos *Hanafi* och en stund i vår port.

Maj 23.

Vandrade på förmiddagen af och an, gjorde äfven en tur i *Khan khalili* och såg på *sok*. Straxt efter middagen var en förfärlig *samom*, som fyllde mina rum med stoft och damm, samt både inne och ute nästan förtog mig andan. Luften var fördunklad af stoftmoln och de fina sandkornen flögo längs marken, piskande känbart mina nakna ben. Vandrade litet utom *Babennasr*, men vände snart om. Vid återkomsten satt jag en stund i cafét hos *Mustafa*. När jag kom hem föll smått regn. Om aftonen satt i *Azbukijeh* och andades den friska nordanvinden, som nu sakta blåst upp.

Maj 24.

Gick på morgonen till Timofejef, för att få veta hvar shekh *Ibrahim Dosoki* bor. Sökte sedan upp hans hus, men träffade honom ej hemma. Efter middagen hemtade shekh 'Ali och gick med honom utom staden till cafét på *Shubra* vägen, der vi tillbragte några timmar ända till efter 'asr. Tiden fördrefs med prat, tobaksrökning och kaffe, samt gick förbi utan något särdeles nöje, men dock ganska angenämt. Hela aftonen satt jag hos Abdolkhalik i hans bod med några andra.

Maj 25.

Gick till Bokti, men träffade honom ej hemma. Vandrade sedan upp på sandhögarne utanför *Babennasr*

och satt der en stund. Gick till Köhler och träffade der shekh *Hamad*. Gick med honom till *Hanafis* café, satt der en stund med honom och inbillade honom att jag var moslim.

Maj 26.

Gick efter lektionen till Bokti och tog pengar. Träffade vid återgången shekh 'Ali, gick in till honom, åt frukost med honom och tillbragte hela förmiddagen der. Fick bref från min mor och *Geitlin*, samt lefde hela den öfriga dagen i tankarne hemma. Gjorde om aftonen en tur i *Azbukijeh*, i det härligaste månsken.

Maj 27.

Var hela förmiddagen sysselsatt först med shekh 'Alis lektion, sedan med shekh *Hamads* räkningar. Gick derefter ut, träffade *Sha'aravis* bror och gick med honom ute i trädgårdar samt spatserade der ända till 'asr. Efter *maghrib* gick jag ut och tog mig en promenad vid *Birket* i det vackraste månljus; gick sedan till Timofejef, der jag hörde på hans lektion med shekh *Dosoki*. Han var vid högst dåligt lynne i dag och det var tråkigt. Äfven jag hade ganska ledsamt och var i en orolig, skakad stämning. Kom mycket sent hem med *Dosoki*.

Maj 28.

Träffade middagstiden åter *Sha'aravis* bror shekh *Isa* och gick med honom i trädgårdar, der vi suto ända till 'asr. Satt sedan i bodarne, mest hos *Abdolkhalik*, der jag äfven tillbragte hela aftonen och hörde på historier om shekh *Ibrahim*. Han vore en

sufli, tvättade sig i mjölk och hade allehanda choser för sig vid bönen. Med 'Ali kom jag om aftonen på giftermåls-kapitlet; han ville prompt gifta mig med sin dotter och bad mig förän jag gick till sängs göra min tvagning samt läsa böner, så skulle jag sedan i drömmen få se om detta giftermål vore mig *nasil* eller ej. Eller ock skulle jag tillbringa natten i *Sejidna Hossein*, i väntan på drömmar der. Så hade han gjort och i drömmen der sett *Hossein* sjelf, med ett ansigte som fullmånen och ett silfverhvitt skägg.

Maj 29.

Satt på förmiddagen hos *Wrede*. Hade besök på eftermiddagen af *Timofejef*. Gjorde om aftonen med *Sejid* 'Ali en tur i *Azbukijeh* och satt länge hos *Hanafi*. Vid återkomsten vek in i ett hus, der bröllop firades, väntande att få höra en 'almeh; men då det var en gosse som sjöng, vände vi om och gingo hem att dricka thé.

Maj 30.

Gick efter lektionen ut på sandbackarne och tog en promenad i trädgårdarne. Efter middagen satt en stund hos shekh 'Ali, jemte en annan shekh. 'Ali gick till *Demerdash*, men jag blef hemma, gjorde mot aftonen en tur i *Azbukijeh* och satt vid hemkomsten ännu en lång stund i vår port.

Maj 31.

Träffade om morgonen shekh 'Ali, sittande hos en 'attar i hans grannskap. Vi blefvo sittande dels der, dels hos 'Ali, ända till närmare *selam*, då jag gick till *Timofejef* och satt der till en stund efter

middagen. Jag hade knappt kommit hem, då *Sejid 'Ali* hemtade mig en *Sa'idi* af *Sa'di tarikan*, som i säckar hade allehanda ödlor och ormar samt i små tenn-askar skorpioner. Han släppte ut dem och lät dem springa på sina armar, utan att de gjorde honom någon skada. Jag var ej utan rädsla och farhåga för dem. Kort före *maghrib* kom shekh *'Ali* till mig, hvarpå vi begåfvo oss alla tre ut till *Imam Shafei* och *Imam Lēsi*, der vi gjorde vår *zijaret* och tillbragte natten. På det förra stället gjorde man blott *makra*, på det senare *zikh*, men jag somnade medan vi hörde på den senare. Vi gingo derföre ut, satte oss på en *mastabe* och åto *battih* i det härligaste mildaste månsken, samt suto sedan i ett café vid vägen. Derefter lägrade vi oss i *Imam Shafeis* moské och sofvo, sedan vi der gjort vårt aftonmål med ost och bröd. Loppor och annan ohyra gåfvo mig dock ingen ro eller sömn, så att jag steg upp om morgonen ganska sömnig och trött, tvättade mig i *medan* samt gjorde min morgonbön.

Juni 1.

Vi kommo bittida hem före solen och höllo vår lektion. Derefter ville jag sofva, men då sömnen ej kom, begaf jag mig ut för att söka upp *Lane*, men fann ej hans hus. Middagstiden fick besök af *fikh Isa*, som satt hos mig en stund. Härefter somnade jag och väcktes först närmare *maghrib* af *Sejid 'Ali*. Gingo till *Ibrahim effendi*, der *sabheh* hölls för hans i dag aflidna hustru. Den bestod af en *khatme* och mycket folk var församladt, sittande dels på *mastaber*

utanför husen, dels på mattor utbredda på sjelfva gatan. Jag var sömnig och trött, hvarföre vi ej stannade der länge. När jag kom hem lade jag mig genast, ty jag var mycket medtagen och halft yr i hufvudet, dels af trötthet, dels ock kanske af *hashishe*, som jag köpt i en liten bod, men hvaraf jag dock ej kände någon egentlig rusig sinnesstämning.

Juni 2.

På förmiddagen kom *Isa* hit jemte ormfångaren 'Ali, hemtande åt mig ödlor och skorpioner. Han lekte och handterade dem behändigt, utan att de skadade honom. Jag lät hemta arrak och lade dem deri, då 'Ali äfven tog sig två dugtiga klunkar deraf. Han blef länge sittande hos mig i väntan på *Sejid* 'Ali, som dock ej kom. Före 'asr en stund gick jag ut, och satt hos 'attaren *Mohammad* i väntan på shekh 'Ali; han kom kort derpå och höll sin lektion i 'attar-boden för honom, en 'Abdolla och mig. Efter lektionens slut gick jag till 'Ali, åt qvällsvard hos honom och satt en stund efter *maghrib*. Derefter drack jag hemma thé med *Abdolckhalik* och *Mohammad Sa'odi*. Tog derefter 'Ali med mig och gick ner till huset der bröllop firades, och der i dag en 'almeh *Vasileh* sjöng. Den lilla stund jag stod på gården och hörde henne, sjöng hon nästan beständigt samma strof, enkel och enformig, åtföljd af höga bifalls-utrop från det stora auditorium.

Juni 3.

Satt hemma till middagstiden, då jag gjorde en promenad i trädgårdar, på fältet och på sandhögarne

i solhettan. Vid återkomsten satt i grannbodarne i *Gemelijeh* och hade öfverhufvud tråkigt hela dagen. Om aftonen gick till bröllopgården, der i dag *zikh* hölls. Jag dröjde der blott en liten stund, men när jag kom hem var jag yr i hufvudet och liksom rusig. Så var äfven *Sejid 'Ali* och flere andra utom oss.

Juni 4.

Efter middagen gick jag till shekh *Mohammad* och satt hos honom till efter *'asr*, då shekh *'Ali* kom samt höll sin lektion i hans bod för sina tvenne dagliga åhörare och mig. När jag närmare *maghrib* kom hem derifrån, mötte mig *Sejid 'Alis* son och sade att man tagit hans far och fört honom i *karakan*. Jag följde honom dit och erfor att han i handel fått ett falskt 5 piasters stycke, samt då han velat ge det tillbaka, dess ägare nekat emottaga det och beskyllt honom för utprånglande af falskt mynt. Han fick dock lof att tillbringa natten i högvakten. Aftonen tillbragte jag hos Köhler och gjorde en liten promenad med honom och Timofejef i *Azbukijeh*. Vädret är hett och qualmigt samt, såsom man säger, mycket sjukligt.

Juni 5.

Hade om morgonen bestyr med att sätta *'Ali* på fri fot från högvakten, och gick bittida ut vid solens uppgång. Gick i *Azbukijeh*, njutande af den härliga, ljufliga morgonen och doften, som steg upp från acacia-träden. Var flere gånger i kansliet förän jag träffade *Amin agha*; då jag slutligen fick tag på honom, gick jag med honom till *Sabit bey*, der domaren frågade

Amin flere gånger om jag vore moslim, men han gaf alltid undvikande svar. Slutligen framkallades både 'Ali och den han tagit pengar af, då domen fälldes så, att 'Ali frikändes och den andre skulle föras upp till citadellet, sedan han här fått några dugtiga käpprapp på sitt turbanade hufvud. När således saken var afgjord och jag fått 'Ali bort, gingo vi hemåt, men veko in hos shekh 'Ali, som sedan följde oss hem och gaf mig lektionen. Närmare 'asr gick till shekh *Mohammad*, väntande der shekh 'Ali, som slutligen kom och höll sin lektion i boden. Vid 'esha gick med 'Ali till bröllopgården och hörde en konsert. Det var ej utan att jag hade något tråkigt der, hvarföre jag äfven snart gick bort. Samlingen var oändligen stor och fyllde den rymliga gården.

Juni 6.

Träffade middagstiden shekh *Isa* samt en annan *fiki*, med hvilka jag gick ut i en trädgård. Vi skickade derifrån efter *boze* och drucko. Denna dryck har ett högst vidrigt utseende, tjock och ljusgrå, såsom tjock hafresoppa. Dess smak var mig lika obehaglig, sötsur. Jag kunde ej dricka mer än en liten mugg till hälften. Det öfriga tömde mina begge *fiki*h med god smak, under det de sofisticerade bort *heram* i denna dryck. Shekh *Mohammad* tycktes bli litet rusig, båda två något upplifvade och uppspelta. De trugade mig mycket att dricka, men jag kunde ej få ned den tjocka otäcka drycken. Vid 'asr kommo vi hem. Om aftonen gick *sejid* 'Ali till *Demerdash* och ville ha mig i följe med sig, men jag blef hemma

och gjorde sedan en lång promenad i *Azbukijeh*. Vid hemkomsten vek jag in i *Abdolkhaliks* bröllopgård och hörde en liten stund på *Sakine*, Kairos nuvarande berömdaste sångerska. Hon behagade mig ock i sjelfva verket mer än alla dem jag hittills hört; men i anseende till den stora trängseln på gården, som gjorde att jag ingen plats kunde finna, gick jag snart bort.

Juni 7.

Hade besök af '*Ali havi*', som åter hemtade hit några skorpioner och andra djur. Derefter kom *Amin agha* och kallade mig till kansliet, der jag genom *Köhler* fick underrättelse från *Spitznagel* om ankomsten af kreditivet från *Bonsdorff*. Gick till *Timofejef* samt en stund efter middagen med honom till *Ibrahim Dosoki*, som allt ännu var vid högst dåligt lynne, hvarföre visiten var högst tråkig. Derefter sökte vi *Mohammad Ajads* bror *Mustafa*, men han var ej hemma. Gingo så hem till mig, suto en stund tills *Abdollohabs ziffeh* passerat här förbi, och gingo så ut för att se derpå. Det var en stor och prydlig procession, med 2 *khovals*, 3 à 4 omskurna piltar, *mohattabin* kämpar och annat, jemte militär och nationalmusik. Kommo hem kort efter '*esha*' och drucko thé, under det *sejid* '*Ali*' dikterade för mig allehanda böner, som skulle gagna vid åtskilliga tillfällen.

Juni 8.

Hade efter lektionen ett otäckt arbete med att kasta bort förruttnade ödlor samt tvätta och ömsa de qvarblifna i nytt sprit. Derefter gingo vi i badstuga.

Efter 'asr gick till *Mohammads* 'attar-bod, der shekh 'Ali just hade slutat sin lektion. De suto nu och pratade, jemte en fjerde, och jag blef sittande med dem till närmare *maghrib*. Mötte på vägen shekh 'Ali, sittande vid *vekalen* midtemot hans hus; han följde mig till *Azbukijeh*, der vi blefvo sittande hos *Hanafi* och insöpo väldoften, som uppsteg från acacia-träden. Han underhöll mig med historier om *Sejid Ahmed Bedavi* och hans underverk. Han hade bland annat före sin födelse varit synlig och stridt emot de otrogna.

Juni 9.

Gjorde en lång vandring mest utanför staden och passerade 5 af stadens portar. Kom hem kort efter middagen, ganska trött efter den långa promenaden, och tog mig en lur ända till 'asr. Efter *maghrib* gjorde jag åter en lång spatsertur i *Azbukijeh* och andra trakter af staden, samt var öfverhufvud vid högst dåligt lynne, plågad af hemlängtan efter vår ljufva nordiska sommar.

Juni 10.

Gick efter morgonlektionen ut till *Wrede* och satt hos honom ända till närmare middagen; drack äfven något Madera-vin, som jag ej smakat sedan jag kommit till Egypten. Träffade hos honom äfven en Tysk sjökapten, hvars fartyg ligger i *Suez*. Efter 'asr gick till shekh *Mohammads* 'attar-bod, hörde på shekh 'Alis lektion och gick derefter med honom hem i hans hus, der vi intogo vårt aftonmål, som var särdeles väl tillredt. Sedan vi hemma hos honom gjort

vår *maghrib*- och *'esha*-bön, gingo vi till den bredvid hans hus belägna *Ghamri* moskén, der i afton (såsom en måndagsafton) hölls en *makra*, d. v. s. reciterades (tror jag) en fjerdedel af Koran. Hvar och en reciterade en stump och corrigerades af *shekh el makra*. Största delen af läsarena voro ganska dåliga recitörer, isynnerhet min *'attar-shekh Mohammad*. Vi suto i ett litet sällskap, nära till randen af den öppna, fyrkantiga, taklösa plats invid moskén, som på alla sidor omgifves af pelargångar, hörande på historier och berättelser, som uppdukades af några bland sällskapet; jag var mest sysselsatt med att betrakta vår klart lysande nordiska Stora björn, som nu stod rätt öfver oss.

Juni 11.

Hade efter lektionen besök af *shekh Ibrahim*, som nu på så lång tid ej låtit se sig. Han var dock högst tråkig, satt mest hela tiden och tittade sig i spegeln, som han bad mig hemta fram. Gick utom staden, andades den friska ökenluften och satt en god stund uppe på sandbergen utanför *Bab ennasr*. Före *'asr* gick till *Wrede*, som föreläste mig företalet till sin resebeskrifning, den han nu håller på att göra färdig. Gick med honom att söka hans sväger, en naturalist. Träffade ej honom, men hans mor, en tjock, otäck gammal Tyska eller Italienska, som visade mig allehanda af sin sons preparater. Gingo snart derifrån till *Clot beys* hus, der mannen arbetar. Han var dock nu ej der. Jag betraktade der allehanda arbeten och preparater, dels vanliga mennisko-

skeletter, dels andra preparater för comparativ anatomi. En liten Italienare var sysselsatt med att göra *Clot beys* bild i gips, i full uniform, och höll just nu på med att smörja hans stjernor på bröstet. Mot aftonen förargade jag mig högeligen öfver *sejid 'Ali*, så att jag gick ut och åt, utan att vänta på hans qvällsvard. Han sof ute hela natten, sedan han (under det jag vandrade omkring i *Ezbekijeh*) förgäfves väntat på mig hos Abdolkhalik, för hvilken han beklagat sig öfver mig och hvars förmedling i saken han sökt, på det här vanliga sättet.

Juni 12.

Gick middagstiden till *Wrede*, der jag träffade två andra Tyskar och efter en kort väntan äfven hans svåger, med hvilken jag talade om djur och preparater för vårt anatomiska kabinett. Kort före *'asr* gick ner i grannbodarne och hörde på underliga berättelser om af djefvulen besatta menniskor, *melbosin*, som *Mohammad Saleh* trakterade oss med. Bland annat att hans faster en tid varit besatt af en *'afrit*. Man hade tillkallat en berömd *fikih*, som läst öfver henne allehanda besvärjelseformler, men fått af *Ginn* det svaret att han måtte upphöra dermed, ty *Ginn* ville ej lemna qvinnan förän han dödat henne. Men denne *Ginn* var *Mohammad* isynnerhet särdeles bevågen. Han talade med en egen fin stämma ur qvinnans mun och bad honom sätta t. ex. en tallrik uti ett skåp, som var tomt på allt, och då *Mohammad* efter en stund öppnade den tillslutna dörren till skåpet, såg han tallriken full med konfekt eller frukt, ehuru frukttiden

ej var inne; eller ock gaf den honom kött till kalas eller pengar, 12 till 20 piaster, o. s. v. Icke nog med att en *Ginn* besatt henne, äfven *Ginnens* släktingar (såsom syster och bror) bodde uti henne och talade hvar och en med sin stämma ur hennes mun. Denna *Ginn*-familj kallade sig sjelf Frankisk. En annan, som var *melbos*, talade flytande och perfekt Fransyska under sina anfall. Det är förunderligt att se, huru de sjelfva tro sina berättelser, så galna de än må vara; *Mohammad Saleh* tyckes dock vara en mer än vanligt fördomsfri moslim. Allt detta sade han sig sjelf hafva öfverlevvat och sett med egna ögon. Efter 'asr gick jag till vår grammatikaliska *meglis* i shekh *Mohammads* 'attar-bod och hörde på shekh 'Alis lektion samt pratade med dem.

Juni 13.

Gick på förmiddagen ut och vandrade i Judekvarteret, der jag mötte många särdeles vackra Judinnor. Gick sedan till Timofejef och Köhler, der jag blef sittande ända till närmare 'asr, då Timofejef och jag gingo till doktor *Prunner*, som jag ville rådföra angående anatomiska preparater. Gick med *sejid* 'Ali till shekh *Demerdash*, der vi tillbragte natten; men jag hade särdeles tråkigt.

Juni 14.

Gick ut på förmiddagen till shekh 'Ali, hos hvilken jag i hans hus tillbragte tiden ända till *Selam* med läsande jemte honom. Under middagsbönen gjorde jag en vandring i *Azbukijeh*, satt i ett café och rökte. Sedan gick jag hem och tog mig en lur till 'asr, då

jag blef uppväckt af ormfångaren 'Ali och *Timofejef*; den senare hemtade mig mitt creditiv och den förre 2 stora ormar, med hvilka han här gjorde stort oväsende, jemte några ödlor. *Timofejef* blef hos mig hela eftermiddagen, hvarefter vi med *sejid* 'Ali gingo ut, först i ett café att höra på *Sha'er*, sedan vandra de omkring hit och dit.

Juni 15.

Hade redan bittida besök af min ormfångare. Hade sedan språng och bestyr hela förmiddagen, dels med preparatorn *Jusuf* och *Palme*, dels med mitt creditiv. Satt vidare hemma och väntade på 'Ali, som åter ej visade sig på hela dagen, till min stora förargelse. Vid 'asr lyftade och deponerade pengarne hos Bokti. Hörde så på shekh 'Alis lektion och var efter dess slut en stund hos honom i hans hus. Efter *maghrib* tog jag honom med mig och satt i *Azbukijeh* i allén hos *Hanafi*. Jag har ändteligen i shekh 'Ali funnit en man, som jag riktigt trifves tillsammans med. Var äfven vid 'asr uppe hos *Prunner* och visade honom de preparater, jag såsom prof hade tagit af *Jusuf*. Han gillade dem och äfven priset, som *Jusuf* fordrat af mig. *Prunner* tyckes mig mera affektera, än verkligen hafva antagit orientaliska eller fastmer Turkiska manér.

Juni 16.

Hade åter besök af min ormfångare, som hemtade mig en liten, men särdeles argsint orm. Kort förut om morgonen kom hit en qvinna, af hvilken för några dagar sedan en barberare ryckt ut en tand,

men sålunda att han tagit den bredvid liggande friska, i stället för den sjuka. Kindbenet var nu svullet och hon hade svår värk. Derefter hade besök af en gammal gubbe, hvars bekantskap jag gjort i *Demerdash*, och som nu bjöd ut böcker åt mig. Medan han satt, kom äfven *Abdolkhalik* och kort derpå *Mohammad effendi*, som nu stigit upp från sin sjukdom. Vi åto alla en liten frukost tillsammans. Gick derefter att söka *Jusuf*, men träffade honom ej hemma. Vid 'asr hade min skriftimma, hörde på shekh 'Ali och satt efter lektionen med honom i hans hus. Vid hemkomsten satt länge vid vår port, jemte *Abo khode*, som blåste för mig sin *zummar*; liksom alla sina kolleger var han förtjust öfver sitt instrument, ehuru ringa, och öfver sitt spel.

Juni 17.

Hade språng för att träffa *Jusuf*, af hvilken jag nu beställde en samling af Nilens fiskar, hvar och en till ett pris af 10 piaster. Köpte glasburkar för de små preparater, jag sjelf tänker göra. Hade efter middagen min skriftimma, gick efter 'asr till shekh 'Ali, tog honom och *sejid* 'Ali med mig och gick till *Bolak*, der vi togo en båt och satte öfver floden till andra stranden. Det var med ett särdeles nöje jag åter färdades i båt, ehuru den var liten och blott på en flod. På samma båt med oss voro 3 qvinnor, med de vackrast tecknade ögonbryn jag nästan sett. Öfverkomne valde vi ut en plats åt oss, utbredde vår *lebbade* och satte oss. Jag blef dock ej sittande, utan gjorde en liten promenad omkring en träd-

gård och såg på den särdeles vackert nedgående solen. Jag kunde ej förmå mitt sällskap att slå sig ner der, emedan det var något afsides från den plats, der allt folk var församladt; liksom alla andra i Kairo voro de rädda för rövare. Samlingen här på stranden var ej särdeles talrik, de flesta tycktes ha samlat sig på ett stort öppet sandfält nedanför *Bolak*, der ett stort antal tält voro uppslagna och derifrån hela natten lyste talrika ljus. På den strand der vi voro, hade man utbredt *battikh* till oändlighet, på ett öppet något under flodbrädden sänkt fält, som utgjorde den egentliga platsen för festen. Hvar och en tycktes i afton nödvändigt böra äta *battikh* och det tycktes vara nästan det enda nöjet. Några sångare med *tarabuckor* hade äfven samlat åhörare omkring sig och i buskarne sade man Siréner locka ynglingar till sig, ehuru soldater vandrade omkring för att förekomma oskick. Sedan vi gjort vårt aftonmål med ost och *battikh*, flyttade vi oss till brädden af den höga och branta flodstranden, der vi kokade thé och kaffe. Jag vandrade ännu litet omkring, för att se hvarmed folket roade sig, men kunde ej finna just någonting. Man känner här just intet annat nöje, än att sitta stilla och orörlig, dricka kaffe, röka och prata. Sedan jag vandrat omkring i mörkret, återvände jag till mitt sällskap och lade mig att sofva på vår *lebbade* under bar himmel. Jag somnade godt och sof hela natten roligt. Det var nemligen i dag *lelet ennokta*, den natten då man tror att den droppe faller ned i floden, som förorsakar dess

öfversvämning. Den skulle falla kl. omkring 3 à 4 d. v. s. 9 à 10 på aftonen; men ingen tycktes ge akt på eller bry sig om denna tid. Åtminstone gafs den ej på något sätt tillkänna. Båtar, som färdades öfver om natten, aflossade några skott, äfven några hördes från fasta landet, men utan afseende på tiden då *nokta* föll.

Juni 18.

Sällskapet, som föga hade sofvit under hela natten, utan varit sysselsatta med prat och kaffe, väckte upp mig litet före solens uppgång, då vi gingo i en moské och gjorde morgonbön. Den var högst ruskig, dess *meda* ingalunda inbjudande. Shekh *Ali* föredrog ock derföre att blifva under bar himmel. Sedan vi druckit kaffe och försett oss med provision, togo vi en liten båt samt begåfvo oss med god nordlig vind uppåt floden, i grenen mellan *Embabe* och *Ibrahim* pashas ö; landade under *Soleiman aghas* palats, gingo upp och besågo den vidsträckta trädgården, som ännu är för ny för att kunna vara rätt vacker. Seglade så längre upp i hett baddande förmiddags solsken, landade vid ön och simmade. Sedan fortsatte vi färden och efter att flera gånger hafva satt på i gyttjan, i anseende till det låga vattenståndet, landstego vi slutligen på *Erroda*, gingo snedt deröfver och stannade vid *Manjal-färjan*, der vi bredde ut vår *lebbade* på stenläggningen. Kamraterna (som ehuru här barnfödda jag tror aldrig förut hade varit på *Roda*) voro högst trötta och ömkliga, samt föredrogo att här midt i vägen taga sig en middagslur, under det jag gjorde

en promenad omkring den utomordentligt vackra, i Engelsk smak anlaggda trädgården, betraktande påfoglarna, som der förvaras i ett enkom för dem inredt hus. Sedan de andra vaknat en stund efter midnatten, begåfvo vi oss bort, men alla voro högst tråkiga och medtagna af den lilla färden, äfvensom af hettan, öfver hvilken de högeligen beklagade sig, ehuru jag fann mig ganska väl i den. Vi vandrade så den ganska långa vägen genom staden hem till shekh 'Ali, der vi en stund hvilade och sedan begåfvo oss hem. Kort derpå fingo vi besök af den gamla gubben, som tyckes vilja bli mig en bokskaffare. Efter *maghrib* satt jag hos *Abo Noris* med shekh *Sha'ravi* och hans bror, samt hörde på *Abo khodes zummara*. Han sade sig i dag hafva ätit, utom *boze*, äfven *hashish*, och tycktes också vara rusig. När jag kom hem, fann jag att gubben hade kommit tillbaka och tagit nattqvarter hos mig, såsom ock 'Alis son.

Juni 19.

Hade besök af min ormfångare; jag tog några ormar och gjorde upp räkning med honom, med hvilken han ej tycktes vara särdeles nöjd. Vandrade på förmiddagen omkring i *Muski* och till *Jusufs* arbetsrum i *Clot beys* hus. Efter 'asr hörde på 'Alis lektion och satt derefter med honom och shekh *Abdolla* i hans hus. Shekh *Abdolla* är en högst rolig man, kanske den enda här hos hvilken jag funnit spår af humor. Vandrade om aftonen mycket omkring i *Azbukijeh* af och an, samt satte mig slutligen att hvila

hos *Hanafi*, dit *sejid* 'Ali begifvit sig före mig; med honom gjorde jag en tur till *Ghorijeh*, der vi veko in i ett café och sågo på *Hashashin*. De suto tysta och stilla, gjorde intet oväsande, utan gingo lika vackert bort, sedan hvar och en tagit sig några rökar från den af en gosse kringburna *hashish* gazen.

Juni 20.

Gick på förmiddagen till Köhler och Timofejef. Efter 'asr gjorde jag mitt aftonmål, för att låta *sejid* 'Ali gå bittida till shekh *Demerdash*. Derefter gick jag till shekh 'Ali och satt hos honom ända till *maghrib*, då vi båda gingo till *Hanafi* i *Azbukijeh*.

Juni 21.

Satt hela förmiddagen hemma väntande på shekh 'Ali och *Abdolla*, med hvilka jag kommit öfverens att göra en tur till *Roda*, men de kommo ej. Hade härunder besök af den sjuka qvinnan och två henne åtföljande karlar; på den ena drog jag ut en murken tand, under skrik och jemmer. Efter 'asr hörde på shekh 'Alis lektion, satt sedan med honom i hans hus och kom öfverens att han skulle ge mig en lektion äfven mellan 'asr och *maghrib* hvarje dag. Om aftonen vandrade oupphörligt af och an i *Azbukijeh* och hade tråkigt.

Juni 22.

Hade besök af 'Ali ormfångaren och tog af honom åtskilligt, som jag skickade till *Jusuf*. Gjorde derefter en lång promenad i det så kallade Turkqvarteret, *Ezbekijeh* och andra trakter, genom hvilka jag ännu ej vandrat. Öfverallt träffade jag gamla fallande

och förfallna hus, samt emellan dem nya i Turkisk eller Frankisk smak uppförda.

Juni 23.

Gjorde efter lektionen en lång vandring, först upp till *Romeli* ut från staden, till den lilla soldatkolonin under *Gebel elgujuzi*. Med stor förundran betraktade jag här det väldiga lodrätt nedstigande berget, om hvilket jag hittills gjort mig alldeles oriktigt begrepp. In i grunden af berget var uthugget ett magasin för krut, som fabriceras i en fabrik uppe på toppen. En stor framskjutande kant deraf bildade ett naturligt hvalf öfver porten. Jag träffade här 2 Turkar, som tycktes vara dess väktare. De rådde mig att vid min återgång till staden ej göra omvägen längsmed muren och på bergen, ty här funnes *harami*, som säkert skulle plundra mig. Allt folk här ha en förfärlig spökrädsla för rövare. Jag steg upp på berget på den gjorda vägen, som leder upp till fabriken, allt förvånad öfver det väldiga berget och de underliga grottbildningarne, som syntes öfverallt. Uppkommen på toppen, kunde jag nu rätt skåda öfver den storartade Nildalen, begränsad af *Gizeh* och *Sakkara* pyramiderna. Jag fröjdade mig högeligen, tyckande mig nu först rätt fatta det väldiga och grandiosa i Afrikas natur. Jag steg dock snart ner igen, utan att besöka hvarken fabriken eller den moské, som står här uppe, och vandrade genom en usel soldatstad utanför stadsporten under citadellet in i staden, men åter snart ut genom en annan port och så utanför stadsmuren ända till *Bab ennasr*. I ett café

här träffade jag *Mohammad Rosas* och *Abdolkarim*. Satt med dem en stund och följde sedan den förre hem i hans hus, der han visade mig allehanda små lappris-saker, mest af Frankisk beredning, t. ex. magneter, hvilkas verkan jag ej låtsade förstå, till hans stora fröjd; allt var till största delen gammalt skräp, men han tycktes sätta stort värde derpå. Så t. ex. gamla usla taflor m. m., hvars beskådande skulle hafva tråkat ut mig, om jag ej sett hans fröjd öfver den förundran jag låtsade. Efter *maghrib* gjorde slag i *Azbukijeh* och var sedan på en *Sibhe* för *Abdolkarims* aflidna dotter.

Juni 24.

Gjorde på förmiddagen efter lektionen en lång vandring, först genom Judeqvarteret och sedan genom åtskilliga delar af staden, der jag ej förr färdats fram. Hade min skriftimma och min eftermiddags lektion hos shekh *'Ali*; gick med honom efter *maghrib* till *Azbukijeh* och satt i cafét hos *Hanafi* till en stund efter *'esha*, i det ljufvaste månsken och den mildaste luft, uppfriskad af nordanvind. Så hade jag fått slut på min midsommarsdag här, utan någon fröjd, men dock utan tråkighet.

Juni 25.

Gjorde åter på förmiddagen långa vandringar i öde och förstörda trakter af staden, sedan jag hemma frukosterat med shekhen från *Demerdash*. För öfrigt gick dagen som vanligt.

Juni 26.

Var på förmiddagen i kansliet och tog pengar af

Köhler samt gjorde en liten vandring i *Khan khalili*, der jag köpte ett par nya skor, äfvensom i trädgårdarne. Vid *maghrib* då jag kom hem från shekh 'Ali, kallade mig *Khalil* till sin bod för att se på en carierad tand, som plågade *Rifa' effendi*. Jag var högst generad af hans bekantskap, men kunde ej undgå den. Knappt hade jag åter hunnit upp i mitt rum, så kom han, jemte en af mina bekanta Araber, upp till mig. Han hade dock ej mod att låta mig rycka ut tanden, utan tycktes vara mycket pjåkig och sensibel, som han sjelf sade. Han var högst frågvis och jag var oförsigtig nog att låta honom veta för mycket; jag fruktar verkligen ledsamma följder af denna bekantskap. Vi talade mest Franska och det förundrar mig att han ej kan tala detta språk bättre än han gör. Sedan han gått bort, gjorde jag en liten vandring omkring *Azbukijeh*, samt till cafét vid *Hassanein*, der jag hörde på en *Muhaddit*.

Juni 27.

Gjorde efter lektionen en liten vandring till *Khan khalili*, der jag köpte en divan af shekh *Ibn elvarak*. Hade besök af ormsamlaren, tog af honom några småsaker och grälade om priset. För öfrigt gick dagen som vanligt. Satt med shekh 'Ali en stund hos *Hanafi* och gick sedan med honom till en handelsman från *Mergus*, som i afton hade en *khatme* i sitt hus i *Muski*. Det var i afton *molid shekh Selameh*, som har en liten *kubba* och ett litet bönehus här i *Muski*. Folk var församladt till stor mängd och äfven mycket qvinnor. Vi gjorde vår *zijareh* hos shekhen, trän-

gande oss in till hans *kubba* genom den derinvid hoppackade qvinnoskaran. Derefter gingo vi in till handelsmannen och hörde på *khatmen*. Vi suto omkring 2 timmar och jag hade ganska tråkigt, ehuru shekherna som föredrogo, voro utvalda och ovanligt goda.

Juni 28.

Gick bittida jemte *sejid 'Ali* till Abdolkhaliks brorsdotters *turba*, der 5 *fokeha* gjorde en *khatme*. Vi suto der en stund och hörde på dem i ett sällskap af omkring 10 personer, bland hvilka en gammal gubbe med grått skägg, som satt och gret. Gjorde en vandring utåt *Bolak* och utanför staden, samt satte mig sedan i ett café i *Azbukijeh* allena, vändande slutet af fredagsbönen. Efter *maghrib* vandrade jag oupphörligen omkring i *Azbukijeh*, i det ljufvaste månsken och den mildaste luft.

Juni 29.

Hade under lektionen besök af ormfångaren, kort derpå af *Abdolkhalik* och *Hassan*, som jag åderlät, vidare af gubben från *Demerdash*, med hvilken jag åt frukost tillsammans; vidare af några från *Divan el mudaris*, bland hvilka en hade sjukt öga och som jag skref recept åt. Jag fruktar ledsamma följder af min bekantskap i *Divan el mudaris*. Gick vid *maghrib* med *sejid 'Ali* ut till sultan *Kaid beys* moské, som ligger i en liten gammal ödelaggd by, utanför staden invid Kairos största begravningsplats. Här var i dag *gama' shekh Ibrahim Dosoki*, d. v. s. folk samlades hit, tillbragte natten under *zikh* och begåfvo sig om mor-

gonen upp till citadellet, för att der få afgjort när hans fest skulle firas samt för att erhålla tillåtelse och *firman* till den. Hans fest firas ungefär en månad härefter på sjelfva Nilen, nedanför en till hans ära uppförd moské. Här i *Kaid bey* ligger en af hans *kholafa* begrafven. Vi gjorde vår *zijareh* hos den här likaledes begrafna shekh 'Afi, i hvars bönehus vi suto och hörde på en särdeles vacker *zikh*. Äfven några andra shekher besökte vi, samt suto en stund och hörde på de *zikh*, som höllos för hvar och en. Folk var samladt till stor mängd och roade sig, som vanligt, med att sitta i cafén eller moskéer och prata. Jag vandrade omkring utanför byn och insöp ljuf, mild nordanvind, som blåste fram öfver öknen. Månen var nu full och särdeles klar på den blåa himmelen. Vi kommo hem kl. 4 *a la Turc* i det ljufvaste väder.

Juni 30.

Hade om morgonen efter lektionen en liten dispyt med shekh 'Ali om Nilens öfversvämning, hvars orsak jag förklarade vara det ymniga regn, som denna tid faller i Nubien. Han sade den öfversvämna från källor i paradiset och allt vara *min 'alm allah*. Dispyten var temmeligen liflig, dock utan hetta och slöts dermed att jag fann för godt att tiga, när han hemtade sina bevis från *Sunna*. Gick kort efter lektionen upp på sandhögarne utanför *Bab ennasr*, satt der och inandades ökenluften. Det var i dag liksom i går, en ovanligt stark hetta, så att den NV-vind som blåste hade nästan ingen friskhet med sig. För

öfrigt tillbragte jag dagen i lättja och tråkighet, ty för den starka hettan hade jag ej lust till någonting. Gjorde en spatsertur omkring *Birket*, men äfven här var luften het och föga frisk. Kände mig om aftonen särdeles trött och alldeles medtagen.

Juli 1.

Gjorde en lång vandring i *Khan khalili*, såg på marknaden der och köpte mig äfven några småsaker. Efter middagen gick i badstuga, för att litet afkyla mig från den olidliga starka hettan i dag. Sedan jag kommit derifrån blef jag hemma och led förfärligt af hettan i mina rum.

Juli 2.

Hade besök af shekh *Ibrahim*, som jag nu på så lång tid ej sett, hvarken hemma hos mig eller ute. Han talade om en man, som kommit hit och föregifvit sig hafva blifvit fången af *Franger* samt tillbragt 12 år hos dem i fångenskap, men nu nyligen i en dröm blifvit besökt af *sejid Ahmad elbedavi*, af honom omedelbarligen förd till *Tanta*, samt derifrån åter kommit hit, för att tala med shekh *Ettamim*. Historien kommenterades här hos mig såsom bedrägeri. Man tyckes småningom äfven här börja förlora tron på underverk. Efter *maghrib* gick med *sejid Ali* och gjorde vår *zijaret* hos *Sejideh Nefhise*, hvars *molid* nu firas. Vi suto invid hennes *kobba*, läste sjelfva och läto en *fikih* för 5 fadda läsa *Surah Jasin* der. Vandrade omkring i hennes lilla, men särdeles vackra moské. Besökte på återvägen *kobban*

för hennes farbror: *Mohammad elanvar, ibn elhasan ibn Hossein ibn 'Ali*. Här var temmeligen mycket folk, dock klagade man att det ej var hälften af hvad man i fordna tider varit van att se. Vi gjorde vandrigen fram och tillbaka nästan utan att hvila oss, hvarföre *sejid 'Ali* kom hem alldeles uttröttad och medtagen, såsom äfven jag till någon del.

Juli 3.

Åt frukost hemma med shekherna *'Ali* och *Ibrahim*, gick derefter ut och vandrade i *Muski*, för att söka mig ett glas i mina söndrade gröna glasögon, men fann intet. Dagen gick för öfrigt som vanligt med sina 2 lektioner.

Juli 4.

Gick efter lektionen för att taga pengar af *Bokti*, men träffade ej honom och tog derföre af *Köhler* en liten summa. Vandrade derefter i *Khan khalili* och *Kutubijeh*, köpte äfven en bok i *Bejan* och en *Sahhara*, för afsändandet af böcker hem. Packade och rustade för afresan till *rif*, tiden mellan *sohr* och *'asr*, gick derefter till *Bokti*, som var ovanligt artig och vänlig, förmodligen derföre att jag alltid visat honom barskhet för hans småaktighet. Vid *maghrib* underrättade jag *Sejid 'Ali* att han skulle blifva här efter mig, hvilket grep honom mycket, så att han tycktes vilja börja en scen, hvilket jag dock afböjde med barska och vresiga miner. Gick till trädgården i *Darb elginena*, som till en del var illuminerad, i anledning deraf att en hökares son dessa dagar skall

omskäras. Här funnos i afton *'avalim* och mycket folk var församladt för att höra dem. Jag fann mig ej någon lämplig plats och folket var här värre än hos oss att väsnas och höja sina förtjusningsutrop, så att jag ej väl kunde höra sångerskan, förargade mig och gick snart bort. När jag kom i trädgården och spatserade inom den, råkade jag ut för en ung Arab vid *fiskijen*, som först, när jag satte mig, hojtade högst oartigt åt mig. Jag hojtade lika barskt emot och tystade honom så. Sedan kom han och satte sig bredvid mig, då jag bannade honom för hans ohöflighet. Slutligen blef han högst mjuk, bad mig om förlåtelse och var särdeles putslustig. Han sade sig vara dräng hos en Frankisk medicus.

Juli 5.

Förde *sahharan* fullpackad med böcker och andra saker till Bokti. När jag kom derifrån hade *Sejid 'Ali* gått ut och tagit nyckeln med sig. Jag fick dock upp dörren med min kappsäcks-nyckel, gick in och väntade, men ingen kom. Efter middagen kom dock *Abdolkhalik*, och sedan vi först en lång stund talat om allehanda likgiltiga saker, började han med ingångsspråk om sin vänskap och kärlek till mig, samt frågor om jag å min sida äfven hade vänskap för honom m. m. d. strunt och ömkligt prat, som man beständigt hör i Kairo-boernas mun. Sedan börjades hufvudsaken om *Sejid 'Ali*, att han hade samkat skuld på sig under den tid han varit i min tjänst, att jag måtte betala dessa skulder, hellre än att folk sedan skulle komma och rycka af honom

hans *turban* och *'ere* o. s. v. Samma visa hade äfven shekh *Kolali* hela morgonen sjungit för mig, för att locka pengar af mig till betäckande af den skuld, *Sejid 'Ali* gjort hos honom för shawlar dem han tagit. Under det *Abdolkhalik* satt och talade härom, kom *Sejid 'Ali* och underrättade oss om att då han gått ner kort efter mig, bärande min *kabot* och *ibrik*, folk samlats omkring honom och tagit dessa saker ifrån honom, för de skulder han hade hos dem. Shekh *Kolali* skaffade dem dock snart tillbaka. Nu kom äfven effendin från *Divan el mudaris* med sitt sjuka öga, och, sedan jag expedierat honom, *Mohammad Sa'odi*; *Sejid 'Alis* sak ventilerades alltfört och slöts, när deras usla tiggande utröttat mig, sålunda att jag spenderade en *colonat*. Sedan detta ändteligen var slut och de gått bort, skickade mig shekh *Kolali* 4 åsnor, som transporterade resten af mina saker till shekh *'Ali*. Vid flyttningen hade jag äfven anledning att vara missnöjd med *Sejid 'Ali*, ty sedan allt var i ordning stannade han en stund efter, satte sig med oss i portgången och for ut emot shekh *'Ali*, liksom han hemma hos mig gjort mot *Abdolkhalik*. Tiden var nu förliden efter *'asr*, vi satte oss (shekh *'Ali* och jag) uti hans *mandara*, dit mina saker voro inflyttade, språkande om dagens händelser och om *Sejid 'Ali*, hvars hela uppförande äfvensom skulder han förklarade vara blott och bart skälmstycken. Om så förhåller sig, som jag nästan har lust att tro, är det just ett vackert exempel på trolöshet och skrymteri. Om aftonen gingo

vi ner till *Azbukijeh* och suto hos *Hanafi* till temmeligen sent. Sedan vi kommit hem, gjort vår *maghrib*-och *esha*-bön, lade vi oss, jag i *mandaran* och shekh 'Ali ute på gården på en *mastaba*; men förän vi somnade, sjöng han ännu ett kapitel ur Koran, med ett särdeles vackert föredrag.

